НБ ЛНУ ім. Івана Франка
БІБЛІОТЕКА
Інституту
франкознавства

ІВАН ФРАНКО

СТАТТІ І МАТЕРІАЛИ

ЗБІРНИК ВОСЬМИЙ

ВИДАВНИЦТВО
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
1960

МІНІСТЕРСТВО ВИЩОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ
ОСВІТИ УРСР

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. І. ФРАНКА

ІВАН ФРАНКО

СТАТТІ і МАТЕРІАЛИ

ЗБІРНИК ВОСЬМИЙ

ВИДАВНИЦТВО
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
1960

ЛЬВІВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Редакційна колегія:

доцент А. С. Брагінець, доцент В. В. Лесик, доцент О. Н. Мороз (відповідальний редактор), професор М. І. Рудницький, доцент А. М. Халімончук, доцент С. М. Шаховський, канд. філологічних наук Я. І. Шуст (відповідальний секретар)

Друкується за рішенням
Редакційно-видавничої ради
Львівського університету

ПУБЛІКАЦІЇ
ТА
МАТЕРІАЛИ

Вельмишановному
Юрію Степановичу
Мельничукові
від співавтора
збірника
Ярослава Шута
17 VII 1960 р

М. ДЕРКАЧ, А. СКОЦЬ

НЕВІДОМА РЕДАКЦІЯ ПОЕМИ І. ФРАНКА «СМЕРТЬ КАЇНА»

Посилаючи в 1889 р. М. Драгоманову два екземпляри поеми «Смерть Каїна», І. Франко писав: «Цікавий я дуже, що Ви скажете про «Каїна». Він сидів мені в мозку ще від часу, коли я перекладував байронівського «Каїна», і тільки торік я осилив якось сю жидівську легенду, домішавши до неї шматок з легенди про Фауста, котрий з вершин Кавказу оглядав рай. З обробкою,— сміло скажу,— намучився я щиро: цілість перероблював два рази з грунту, так що з первісно написаного ледве чи осталось нетиканих зо 200 віршів, — деякі часті перероблював і три й чотири рази...»[1]

Як видно із вищецитованого листа І. Франка до М. Драгоманова, письменник довго працював над поемою «Смерть Каїна». Автограф другої переробки твору — остаточної редакції поеми, яка вийшла в 1889 р. окремим виданням у серії «Літературно-наукової бібліотеки», книга 3,— загубився. Але в рукописному відділі Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, ф. 3, № 302 зберігається чорновий автограф цієї поеми, який є первісною редакцією твору. Автограф без заголовку і без дати. У ньому є багато закреслень і поправок рукою автора.

Під час третього ув'язнення І. Франка, в 1889 р., рукопис попав до рук О. Маковея, який зробив у ньому ряд своїх виправлень, а також олівцем написав заголовок «Каїн»—«перший скрипт» і в кінці додав таку примітку:

«22/2 89 скінчив Франко другу перерібку «Каїна». Сам казав, що мало що не зробив з Каїна Христа. Се мов дальший тяг Байронового Каїна».

В архіві О. Маковея автограф поеми І. Франка «Смерть Каїна» зберігався до 1940 р., в цьому році рукописний відділ

---

[1] І. Франко. Твори, т. XX, стор. 383.

Львівської бібліотеки АН УРСР придбав його від дружини О. Маковея.

Перша редакція поеми була закінчена в 1888 році. Про це свідчать слова І. Франка у вищезгадуваному листі до М. Драгоманова («торік я осилив якось сю жидівську легенду»).

Ознайомлення з новим варіантом поеми І. Франка «Смерть Каїна» допоможе дослідникам глибше проникнути в творчу лабораторію письменника, в якій створювався цей твір.

Нижче, вперше за чорновим автографом (ф. 3, № 302), подаємо текст першої редакції поеми І. Франка «Смерть Каїна» з додержанням особливостей мови і пунктуації письменника, в окремих випадках наближаючи правопис оригіналу до сучасного. Авторські закреслення в тексті наводяться в квадратних дужках. Виправлення рукою О. Маковея подаються у виносках.

І. [Убивши брата, Каїн много літ
Блукав по світі. Мов бичі кроваві
Його гонило щось із краю в край.
Ненависні були йому всі люде,
Бо кожде людськеє лице йому
Нагадувало зсиніле, кроваве,
Трівогою смертельною і болем
[Покривленеє] Викривлене Авеля лице.
І навіть та, котру колись любив він
[Над] Більш батька й мати, більш всего на світі,
Єго сестра і жінка враз, котра
Не вагувалася невинна й чиста
Єму, проклятому подати руку,
Піти з ним враз на вигнанє страшне
Єго прокляту долю поділяти,—
І та давно вже, мов зів'яла квітка
Загублена серед степу пустого,
Без слів, хоч з серцем хорим, наболілим
Лягла в могилі, ген там десь в печері
Самотній, серед дикої пустині
Забута богом і людьми заснула.

А Каїн жив. Ніякі труди-муки,
Ні слоти, стужі, спеки, бурі люті,
Хоч як не раз в знаки йому давались,
Не підкопали ще єго здоровля,
Ні лютий звір до него не творився,
Ні грім його не вбив, ні морський шум
Не потопив, ні лісовий пожар
Єго не ймився. Те клеймо незриме,
Що бог поклав убійці на чоло,
Його мов засуд строгий, неохибний
На довгу [кр] кару й муку хоронило.]

Від смерти брата не було слезини
В єго очах. Без слів, у отупіню
Німім він жінку схоронив. Зубами
Скрегочучи і стогнучи з натуги
Три дни й три ночи він тяжкії плити
[Котив] Носив від річки горі яром диким,
Щоб завалити вхід тії печери,
Де дороге єї спочило тіло.
А заваливши [каменем] плитами печеру,
Омив скровавлені у річці руки —
Так як тоді, по смерти брата! — й звільна,
Не оглядаючись, не відітхнувши,
Одітий в шкуру дикого звіря,
З [булавою] з тяжкою булавою у руці —
[Кров Авеля виднієсь ще на ній,]
(Хоч кілько літ [пройшло] минуло [як] чорні плями —
Від крови брата ще на ній виднілись)
Пішов в пустиню.
Де? Куди? По що?
Про се давно не думав він. Що й думать?
Куди б не йшов, усе однака мука,
Однакий сум, однака самота.
Ніде йому не усміхнеться щастє.
Мов квіточка край шляху, ані смерть
Спасителька ніде його не жде.
Мов пожарище світ увесь: пов'яли
Зелені дерева колишніх бажань,
І спопелів спокій, відрада, воля.
Куди не йди, усе однаке горе!
І він пішов. Хрустить пісок пустині
Під поступом важким. І шакаль виє
В гущавині, завітривши живу
Людину, [і каня] ястріб високо під небом
Кричить [голодна] голодний. Сонця віз огнистий
Хилився вже додолу. Без хмаринки
Все небо жевріло, немов казан,
В котрий забув води налить хозяїн.

II. Аж ось далеко, на краю пустині,
На заході серед кровавого
Пожару, що залив увесь край неба,
Щось видвиглось, мов стіни височенні,
Немов ріка, що вся в хрусталь замерзла
І всемогущою рукою сторцом
Поставлена поперек краєвиду.
Похиле сонце золотом ярким
Обсипало єї горішній крайчик,
А вниз, мов пурпуровий водопад,
Спадав вечірній сутінок і звільна
Тонув у темряві, що низ встелила.
І був той вид для мандрівця німого,
Мов грім небесний, наче трус землі.
Він став мов вкопаний і перший раз
По довгих-предовгих літах
Весь затремтів. Лице єго поблідло,
І очи, мов два яструби шпаркі,
Натужились, аж випручались з ям,

Щоб полетіти там, в ту даль горючу
І розглядіти те новеє диво.
Та враз пекучий, острий біль змінив
Тупу непевність. [Безкровні уста]
[Зашевелились]. Блиснула в очах
Ненависть дика, на устах безкровних
Замерло недошептане прокляте.

«То рай! Гніздо утраченого щастя,
Що наче сон майнуло і пропало,—
То жерело безбережного горя,
Що так пристало до людського роду,
Мов власна шкура пристає до тіла,
Щоб пок живий, не вирвешся із неї.

Будь проклятий ти, привиде зрадливий,
Що лиш ятриш мої пекучі рани,
А не даєш ні полекші ні смерти!
Проклятий будь і ти і хвиля та,
Коли тебе насаджено, коли
Мій батько перший раз оглянувсь в тобі!
В ім'я всіх людських болів будь проклятий!»

І відвернувся Каїн, але диво!
Лице єго і очи й голова
Не слухали того, що каже воля
І не могли й на хвилю відірватись
Від виду райських стін і веж і башт.
«Проч відси, проч! — уста кричали грізно,—
Щоб більш не бачить їх!»— та ноги, в змові
З очима против волі йшли та йшли
Туди, до райських стін все близше й близше.
І бачилось понурому убійці,
Що пів душі в нім гнівно рвеся проч,
А пів без пам'яти, [нем]мов нетля в жар,
Летить туди, до райських стін хрустальних.

Аж ось потало сонце, і нараз,
Немов собака спущена з ланца,
Наскочила на землю пітьма чорна,
І вид чудовий щез в далекій дали.
І вандрівець в знемозі на пісок
Серед пустині впав. В душі єго
Знов залягло старе, глухе терпінє.
Лежав він мов колода так всю ніч,
Не кляв, не гнівавсь, не в'язались думи
У голові єго, і сон тікав
Далеко від єго повік. Всю ніч
Мов вихром гнані й шарпані носились
Якісь безладні, дикії картини
Перед єго душею. [був нем] Всі гризоти
І сльози й муки поколінь грядущих
Товпились тут, і наче пчоли в улій
[Так] Мід зносять, так у Каїнове серце
Зносили ті будущого почвари
По капельці отрути. На піску

Холодному він кидався і бився
Мов риба в сіти, а коли явилось
На сході сонце, то в піску була
Глибока яма — знак, де ніч спав Каїн.

А він уже віддавна був в дорозі,
А все на захід. Щось тягло його
Туди, хоч учорашній вид чудовий
Скривала сива мгла, що залягла
Густою лавою пів видокруга.
Чого йому туди?— він сам не знав,
Нічого там не ждав, не надіявсь[1]
А всеж ішов. Так журавель почувши,
Що ген за морем, в північній країні
Весна зблизилась, розпускає крила
І пісню дзвонячи, летить туди,
За сотні миль, крізь бурі і негоду
І стрільців хитрощі, сильця і сіти.

Весь день у мглі бродив він наче в морі.
Аж вечером розвіялася мгла
І на хвилину заходяче сонце
Вказало знов вчорашній вид чудовий,
Хрустальні стіни, золотії башти,—
Та так далеко в фантастичній дали,
Що, бачилось, до неба вдвоє близше.

Та що єму віддалене? Хоч крок
Людський і як дрібний, він перемірить
Всю землю ним, дійде й до краю світа,
Сли там якась мета його манить.
Від смерти брата стілько, стілько літ
Блукав він без мети, [лов] ганявсь мов звір
Сполоханий, щоб сам перед собою
Сховатись — аж тепер ось перший раз
Якась мета йому заблисла. Хоч і як
Ненависна вона йому, [хоч] всі [болісні рани] рани
Відновлює, всі спомини гіркі
Відсвіжує, та всеж він чує се,
Що дух єго притомлений на ній
Спочити може. Хай і так, що се
Спочивок на тернах, на вугілю
Жарющому, коли б лише як-небудь
Спочити духом, відітхнуть, забутись!

III. І перебувши ніч в пустині, знов він
В дорогу рушив. День за днем ішов,
А вид чудовий райських стін усе
Єму являвся, хоч на хвилю-другу,
Дразнив його спокійним своїм блеском,
Та разом і манив до себе: щось
Було немов обіцянка таємна
В тім блеску золоторожевім.

Скупо

---

[1] Зверху рукою О. Маковея: сподівавсь.

Пустиня-мачуха його кормила
Корінєм диким, медом диких пчіл, поїла
Соленою та затхлою водою,
Та він привик до сего. Часто ріки,
Широкі багна, соляні озера
Перебивали шлях єго. Безстрашно
Ішов він в воду, з хвилями боровся,
І далі поспішав.
Та привид раю,
Хоч все був перед ним — все був далекий,—
[Ох так безмірно] Здавалось інколи, що він втікав
Перед наближенєм братоубійці.
В такі хвилини Каїн зупинявсь
І скреготав зубами, проклинав
Себе і бога, але швидко знов
Знимався з місця і спішив, спішив
Все далі.
Звільна почував у собі
Якусь незвісну доси, дивну зміну:
Почав втомлятися дорогою,
І чув якусь неясную трівогу —
Ану не зможе до мети дійти!
Утома і трівога — [поки що] ті чутя
[Він не звертав на них уваги]
Котрих давно, давно не зазнавав він —
Тепер мов давні дорогії гості
Заглянули в єго побиту душу.

Мета ж єго усе була далека.
Як довго йшов до неї? Він не тямив:
Чи рік, чи два, чи може й сотні літ.
Він тілько чув, що з кождим днем його
Чимраз сильніше тягне щось туди,
Що сил у тілі меншає щодня,
І чорною гадюкою розпука
Під серце підступала.
Та в кінці
Він досягнув, чого хотів. Був вечір,
І сонце вже за хмари закотилось,
Коли кровавими ногами, хорий,
Тремтячий і нещасний Каїн став
Під райською стіною. Величезна
Лягла вже тінь від неї по степу,
І в сумерку весь низ єї дрімав.
І перший раз по смерти брата Каїн,
Немов дитя до мами, притулившись
До зимної стіни, заснув сю ніч.

IV. Та сни страшні його не покидали
Всю ніч, і рано встав він мов розбитий.
Був зимний ранок; інеєм білілась
Роса в пустині. Скинув оком Каїн —
З одного боку тягнесь доки видно
Одностайна стіна, гладка мов лід,
Висока, бачиться, під саме небо, —
А поза нею тягнеся пустиня.

Поміж пустинею й стіною він
Слабий, самотний, вздрів ся[2] так дрібним,
Як та комашка. Ні! Комашка ще
Щаслива! В неї крила є, вона
Ось-ось здіймеся, в гору полетить
І вилетить на верх стіни, і може
Хоч глянуть там, у рай, у первісну,
Щасливу вічину єго! Вона,
Комашка підла — може! А йому,
Царю всіх творів, дідичеви раю,
Йому не можна!
І в німій розпуці
Він головою бив о ту стіну,
Руками шарпав, гриз зубами, поки
Знесилений не впав неначе труп.
Три дни отак він бився. Крик єго,
Мов звіря раненого рев, трівожив
Мертву тишу пустині. Інколи
Він намагався молитись, але з уст
Єго гордії, богохульні речі
Лились. Затвердле довгим болем серце
Лиш шарпалось, коритись не могло.

А далі схопився і [пром] так промовив:
— Нехай і так! Проклятий я, се знаю!
Кров брата на моїх руках. Я стратив
Дідицтво раю. Хай і так! Не місце
Міні в ньому. Та за весь біль незмірний,
За всі ті муки без[конечні] кінця, що зніс я
Й зносити буду, доки тілько буду —
Одного лиш бажаю я, о боже!
Дозволь лиш раз іще, лиш на хвилину,
Хоч здалека заглянути в сей рай!
Хоч оком скинути на се дідицтво,
Котре на віки вічні я утратив!
Лиш раз поглянути! Промінчик світла!
А там нехай ідуть всі пітьми й кари,
Які судилися міні!
От так
Простягши в небо руки, він молився,
Та з неба відповіді не було.
Лиш сонце сипало промінєм ясним,
І каня десь в лазурі проквиляла,
Та шакал вив в пустини.
— Щож, дарма, —
Промовив Каїн, — голос мій проклятий
До бога не доходить. Сам я винен,
Що небо не відповіда міні. Колись
Було інакше, та дарма, пропало!
Та все-таки я свого не покину.
Є прецінь вихід десь у тій стіні,
Куди прогнав бог з раю батька мого.
Там, кажуть, ангел з огняним мечем
Стоїть на варті. Щож, нехай стоїть!
Нехай уб'є мене — міні ще й лучше!

[2] Зверху рукою О. Маковея: себе.

А ні, то впаду перед ним на землю,
І доти в поросі, немов черв'як,
Там витись буду, і молитись буду,
Кричати буду і ридати буду,
Допоки просьби не спокнить моєї!

V. І сквапно, нетерпливо рушив в путь
Долі стіною. Зразу міркував,
Що вхід десь близько, в думці укладав
Слова, як має ангела просити.
Та день минув, і чорна ніч минула,
Ще день, ще ніч, і ще, і ще, і ще, —
Стіна тяглась мов в безконечну даль
І з півдня сонце крила перед ним,
А входу, як не видно, так не видно.
Та Каїн вже [тепер] не піддавався розпуці,
Не кляв, не рвався. Чув [як] він, як зневірє,
Мов шакаль той ще здалека кружило
Довкола него й супокій єго
Трівожило, та добував всіх сил
І гнав сю темну змору проч від себе,
І йшов, і йшов. Чи тиждень, місяць, рік —
Не тямив. [Мур що закривав півнеба]
[Перед єго очима] Звільна звикся з сутінком,
В котрім тонув, як лиш південний пруг
Минуло сонце, з видом того неба
Розрізаного райською стіною
На половину від краю до краю.

Аж ось новий єму явився вид.
Серед пустині височенна, остра
Гора. Облитий світлом сонця шпиль
Купається в небесному лазурі,
І шоломом іскриться ледяним,
Аж сліпить очи. Низше голі скали,
Пошарпані стирчать неначе зуби
Звіря страшенного, що грозить небу.
Ще низше полонини зеленіють,
А там ліси і темні дикі бори
Тонуть в тумані.
Зупинився Каїн
Той вид його збентежив, на рій нових
Думок навіяв.
— Ні, не годен я, —
Сказав він сам до себе, — око в око
Стать перед ангелом, лице в лице
З ним розмовляти! Для таких, як я,
Позамуровувані райські брами!
Ніякі просьби, сльози, ані муки
Їх не відчинять! Боже, аж тепер
Я чую, що гріхом була моя
Гордая просьба, щоб ти показав
Міні свій рай! Одно, одно лишень
Позволь міні! Нехай на гору ту,
На той піднебний шпиль єї сніжний
Я вилізу, і відтам, здалека

Нехай хоч раз на рай отсей погляну, —
А там суди мене, роби зо мною,
Що суд твій справедливий повелить!

VI. І рушив Каїн у нову дорогу,
Не дбаючи на труд. Усе, що доси
Зазнав — нічим було супротив тої
Вандрівки. Далечінь і багна й ріки,
Ліси непроходимі, темні звори,
Бездонні яри, береги стрімкі
І острі скали і вітри грізні,
Все те немов у змові крок за кроком
Єму спиняло. З трудом, знемощілий
Він пробирався звільна в гору, в гору.
Блудив не раз, спадав в глибокі яри,
Висилювався, борючись з корінем
Та дикими повоями, що наче
Гадюки ті обкручували ноги
Єму. Чим горячійше рвалися
Єго бажаня до вершка гори,
Тим тяжшою ставалася дорога,
Тим немічнійшим Каїнове тіло,
Тим більший сум і жаль його тиснув.
[Тиснув]
— Ні, годі, годі, — думав він не раз,—
Занадто тяжко я згрішив, щоб міг,
У бога тої ласки допроситись!
Та хай і так! Єго святая воля.
Він думку сю піддав міні, й вона
Тепер уже сама для мене стала
Полекшою, правдивим раєм. Може
Нічого більш міні не дасть він бачить,
Так і за те хвала єму до віку.
А все-таки я йтиму до вершка,
Допоки [дух] серце в моїй груди б'єся!

Оттак минув він ліс непроходимий,
Минув і пояс ялівців колючих
Та косодеревини, і піднявся
На полонину. Широко дихнули
Стомлені груди, — радісно витали
До сумерків лісних привиклі очи
Могуче світло сонця. Наче птиця,
Що до гнізда летячи добуває
Останніх сил, так Каїнові очи
В той бік побігли, де був рай. Та ні!
Стіна як раз у рівню полонині,
А за стіною раю не видати.

Так далі вгору. Сковзаються ноги
По мху твердім. Натужуються жили,
Повітрє наче груди розпирає
І огняні круги перед очима
Вертяться. Наче муравель, повзе
Угору Каїн, ба ще й муравлю

Частенько завидує і муравель[3]
Однако шпарко бігає чи вниз
Чи вгору, і не знає втоми!

Голод

І холод тут його подвійно мучив
Продрогле тіло відмовляло служби,
Та дух розбуджений та невсипущий
Його немов лінивого раба
Без милости гнав далі і все далі.

Ось він дійшов до голих скал стрімких,
Де не було вже ні живого духа,
Хіба орел гніздився у щілині
Та шарпав закровавлену добичу.
Ту кождий крок хибний — не хибна смерть.
Ту смерть на кождім кроці розставляє
Сто вартових, засланних на добичу.
І дощ, і сніг, і вітер, сонця блеск,
Орли й кістки — все з нею ту в союзі.[4]
Всі ті страх[ітя]овища, всі [ті] небезпеки,
Всі ті завади Каїн перебув.
І ось одного дня — вже вечеріло
І сонце вниз хилилось, як він став
На самому вершку гори. Нужденний
Скелет [обдертий] продроглий, ранами покритий,
Ледве живий — оттак мети своєї
Він досягнув. Зібрав останні сили
І став на голому леді; могучі
Вітри куйовдили єму волосє
І кров морозили у жилах. Він
Не чув нічого. Весь остаток сили
Всю душу він зосередив в очах,
І очи ті послав у даль безмірну,
Туди, де в пурпуровому промінню
Купавсь величній, ясний город божий,
Де раї виднівся.

Ні одного слова

VII. Не міг промовить Каїн, ні одної
Продумать думки — весь він, всім єством
Втонув в тім виді, що стелився під ним.
[Усі дива, всі загадки бутя,
Що мучили його не раз, усі
Стежки і промисли господні стали
Враз ясні перед ним, неначе книга
Прочитана. В картинах безконечних
Перед єго очима промайнуло
Все те, що мало статися колись
На тій земли, котру добром, усяким
Бог насадив, а він на ній посіяв
Зерно братоубійства.]

Коротко

Чи довго се тревало — він не вмів би

---

[3] Зверху рукою О. Маковея: Не раз завидує, бо ж муравель.
[4] Зверху рукою О. Маковея: тут у змові.

Сказать. Затопленому в вид оден
[Мом] Хвилина за роки ставала. Всі роки
Блуканя, мук, грижі, весь труд безмірний
Проклятого життя — все те нічим здалось,
[Немов] Мов порошинка в морі потонуло
В тій хвили чистого, святого щастя,
Якого він не смів і сподіватись.

VIII. В тім сонце закотилось, чорна пітьма
Враз скочила і вхопила за очи
Нетямного, і тут єму здалось,
Що хтось сокирою відтяв єму
Від тіла душу. Щез блискучий рай,
Минулось забуте блаженне. Заболіло
Побите тіло в кождій кісточці,
У кождім суставці. І застогнав
Глибоко Каїн, і мов труп звалився
На ледову, холодну площину.

Чи довго так лежав, чи ні — не тямив.
Прокинувся — насеред неба сонце
Ясніло мляво, холодно всміхалось.
Поглянув там, де вчора бачив рай,
І аж заплакав. Білою стіною
Стояла мгла й скривала райський вид.

— Зажду, аж поки розійдеся мгла, —
Подумав Каїн, та надармо ждав
До вечера — мгла наче скаменіла
На місці. Ждав ще ніч, ще другий день,
Колінами глибоко в лід потанув,
І борода єго нависла[5] ледом, —
Та райський вид вже більше не являвсь,
Пречудно сонце зранку виринало,
Та вечером безславно і без блеску
Тонуло в мглі, мов човен у лимані.

І думав Каїн: — Ні, даремно жду!
І знов грішу, бажаючи, щоб бог
Ще раз зіслав міні той промінь ласки,
Якого я і вперве був негідний.
Великий ти в ділах своїх, о боже!
Тепер прозрів я, що значать ті чорні,
Таємні сили, що в душі людській
Все борються із світлими. По що
Усі ті сльози, муки і страждання?
К чому ведуть людські провини й блуди?
І що за ціль життя і праць і змагань
Тих міліонів, міліонів душ,
Що житимуть від нині і до віку.
Я бачив ті дороги, по котрих
Підуть вони — тяжкі, круті дороги!
Важкими жертвами прийдеться їм
Усякий, хоч найменший крок до правди,

---

[5] Зверху рукою О. Маковея: обмерзла.

До спільного добра всіх купувати.
О боже мій! Коли ти дав мінї.
Побачить те, чого ніхто не бачив,
Підняти те, чого ніхто не знає,—
То все ж, о всеблагий, не даром се!
Позволь же до людей мінї піти,
Навчити їх, дорогу показати,
Щоб добровільно тими йшли стежками,
Що ти їм назначив, і по котрих
Вони пішли б аж по столітях мук
І блуканини! Дай мінї сю ласку!
Нехай не марно я терпів і мучивсь,
Хай хоч моє останнє слово їм
Спасенним стане!

IX. Думка ся єму
Нової сили додала. І з місця
Він знявсь і живо вниз зійшов з гори.
І з серцем повним туги до людей,
Невигаслої, теплої любови,
Що по так довгих виклятих літах
Розтаяла мов лід в душі, спішить він
Туди, де кучерявий дуб[6] свідчить
Про людськії оселі. Як давно
До тих осель він не підходив зблизька!
І що там дієсь в них? І як живуть
Єго брати, єго сини і внуки?
Мов вихор, налетіли ті згадки, —
Забилося старе, зболіле серце,
Затріпалось, мов пташка, мало-мало
Не вискочить!.. О люде, діти, внуки!
Нещасні сироти, покиньте плакать
По страті раю! Я його несу вам!
Несу знанє, несу глибоку мудрість,
Котра поможе вам його здобути,
Або новий для себе рай створити!

Так думав Каїн і поспішним ходом
Прямує до села, і спотикаєсь,
Скупить хвилини дух перевести,
Щоб тільки швидше, швидше!... Боже, боже!
Чи думав він колись, кидаючи
Оте село, обтяжений проклятєм
І божим і батьківським, кров'ю брата
Забризканий, незмазаним клеймом
Назначений, — що верне ще сюди
З таким неоціненим скарбом, з словом правди,
Що верне як учитель всіх людей,
Віщун таємних промислів господніх!
О радість! [стоїть вна за види]
Рай мабуть не більша роскіш!

X. І ось село виднієсь перед ним.
На озері, мов стадо каченят,
Воно розсілось. На палях товстих

---

[6] В автографі помилково: дум.

Повбиваних в [мі] дно озера, стоять
Низькі хатки, [і довгі кри] покриті тросником,
З піддашками й широкими кладками.
По озері, мов павуки снують
Легенькі човни. Супротив села
На березі майдан широкий. Тут
Гуляє молодіж, лунає крик
І сміх: одні на взаводи біжать,
А другі онде, обступивши діда
Старого, лук могучий натягають
І по черзі стріляють до мети.

І бачить Каїн диво: дід старий
Сліпий — видющих вчить [стрілять до цілі]
як брати лук,
[Лука] Як натягати, накладать стрілу,
Прицілюватись. Он для проби він
Сам випустив стрілу. Мов ластівка
Цвіркнула струна, мов в щілині вітер
Так свиснула стріла; було блискуче
У неї вістрє, мовби з сонця блеску
Частину вкрало. І півкруг великий
Оббігши, вбилась та стріла в мету.
Роздався крик веселий, заплескали
В долоні всі. «Дід Лемех! Бравий дід!
Сліпий, а нас видющих привстидає!»

Усе те Каїн чув і бачив, стоя
[Укритий] За [критий деревом] кедром, що отут ріс
[при] близь майдану.
— «Дід Лемех! — думав він. — Що се за дід?
Невже потомок мій, праправнук мій,
Мафусаілів син? Колись моя
Покійна жінка часто споминала
Про него. Майстер, — каже, — він до лука
І до музики, хоч сліпий на очи.
Так се ж він є! Значить, до своїх я
Приходжу! [О] Діти! Внуки! Золото
Моє! Як я люблю вас всіх! Який
Щасливий, що хоч рік оден, хоч місяць
Ще доведесь між вами відпочити,
Налюбуватись вами по столітях
Блуканя й горя, і навчити вас
Важнійшим, величнійшим річам, ніж
Стріляти з лука й брязкати на струнах!»
І весь тремтячи з радости, він вийшов
Із свого сховку, на майдан ступив.

XI. — Чужий! Чужий! — роздавсь трівожний крик
Молодіжі, як зуздріла його.
І мов курчата, угледівши каню
Злітаються під материні крила,
Так всі до діда Лемеха злетілись.

— Де той чужий? — спитав суворо Лемех.
— Он, он, з-за кедра вискочив і к нам
Спішить. Від кедра чи зробив п'ять кроків!

І Лемех, більш не мовивши ні слова
На лук стрілу новую наложив
І випустив.
— Стій, Лемех! — скрикнув Каїн, —
Я ж пращур твій, я Каїн! —
В тій же хвили
Стріла єму попала в саме серце,
І він упав лицем на землю, аж
Убійче вістрє через крижі вийшло
На верх, а руки судорожно в землю
Вкопались ніхтями і так застили.

— Гурра, дід Лемех! Славний наш стрілець!
Упав, упав розбійник! — закричала
Вся молодіж. Та Лемех наче труп
Стояв блідий, недвижний.
— Що він, що він
Казав, отой [убійця] розбійник? — запитав він
У молодих.
— Казав, що він є Каїн,
Ваш пращур, діду, — та брехав мабуть!
— Мій пращур, Каїн? Ну ко, поглядіть,
Чи він живий ще?
— Ні вже, неживий!
Чи бач, куди стріла єму пройшла:
Між ребрами, а вийшла через крижі!
— А як він виглядає?
Описали[7]
Видющі все сліпому. Той стояв,
Холодною трівогою обнятий,
І щось шептав таке незрозуміле.

XII. — Що се вам діду? — щебетали вкруг
Хлоп'ята. — Може, правду він казав?
Та Лемех вже не чув їх щебетаня.
А все шептав стару, стару примову,
Що ще від діда чув: [«Хто Каїн] «Хто Каїна
Уб'є, на тім господь сім раз помститься!»

І він на землю сів і доторкнувся
Лиця, і бороди, і рук, і груди
Убитого, і з сліпих очей
Покапали горячі сльози.
— Отже,
Ти й не минув убійчої руки! —
Промовив він немов крізь сон до трупа. —
Ти, що вбив брата, згиб з руки правнука!
Твоє прокляте діло покарало
Тебе, та як би то лишень на тобі
Скінчилась кара! Чом же мусів ти
Наскочить на сліпого і приняти
Від него смерть, і навести на него
Й на рід єго ще семикратну пімсту?
Проклятий будь по вік! Прокляте будь
Ім'я твоє і пам'ять діл твоїх!

[7] Зверху рукою О. Маковея : розказали.

А труп бездушний під руками свого
Невільного убійці тихо так
Лежав, немов би на розкішнім ложі,
І на лиці єго застиг послідній
Любовний окрик, розлилась велика,
Невизнана й незазнана любов.

І. ДЕНИСЮК

ЛИСТ МИХАЙЛА ПАВЛИКА ДО ІВАНА ФРАНКА, ПЕРЕХОПЛЕНИЙ ПОЛІЦІЄЮ

Початок 80-х років був дуже несприятливим для письменницької праці та суспільної діяльності Івана Франка, який був уже відомий як «соціаліст» і письменник нового, гостро критичного напрямку. Не маючи матеріальної змоги жити в місті, він на деякий час повертається на село. Поліційні агенти, знаючи, що Франко виношує плани боротьби з існуючим ладом, посилюють над ним нагляд. В донесенні поліції писалось: «Виконуючи високий рескрипт від 27 лютого цього року № 2073 п. р. осмілююся донести, що Іван Франко 19 лютого 1882 р. повернувся до Нагуєвич. В Нагуєвичах він постійно займається якоюсь писаниною, з ніким не пристає і ніде не буває, хіба інколи в Дрогобичі, тому що відносить на пошту і одержує свою кореспонденцію особисто. Оскільки вітчим Гавриляк не хотів його далі утримувати, останнім часом взявся до легших сільськогосподарських робіт, і кілька разів бачили його, як він разом з молодшими братами молотить. Камеральний лісничий Швестка, що мешкає в Нагуєвичах, постійно стежить за Франком і коли б тільки спостеріг щось підозріле в його поведінці, негайно б про це доніс.

Дрогобич, 3 березня 1882 р.».[1]

На початку 1882 р. з Швейцарії на батьківщину повернувся друг Франка Михайло Павлик. Відбувши шестимісячне ув'язнення за своє оповідання «Ребенщукова Тетяна», він будує плани своєї громадської праці. Цими планами і задумами він ділиться з Франком. Кожний лист від Павлика Франка глибоко хвилює. «Лист Ваш, — пише він Павликові 12.XI 1882 р., — правду сказати, так як і всяке Ваше

[1] Львівський філіал Центрального державного історичного архіву, фонд № 146, опис. 4, справа 3684, стор. 47.

письмо, розворушив мене, порушив богато всяких думок і бажань навіть, — тісно міні почало робитися в нашій старій хаті, в котрій я оце вже другий рік сиджу «між курми й телятами».[1]

У друзів виникає задум купити спільно хату в якомусь провінціальному місті (на думку Франка, — в Дрогобичі, в гущі робітників; на думку Павлика, — в Коломиї) і, оселившись у ній, перетворити її на своєрідний штаб революційної боротьби. Свої думки з приводу цього Франко висловив у згадуваному листі. Відповідь Павлика досі була невідома. Її нам вдалося знайти у Львівському філіалі Центрального державного історичного архіву в матеріалах переслідування Михайла Павлика та його сестер (фонд № 146, опис 4, справа 3485). Виявляється, що цей лист був перехоплений поліцією. Косівський староста з цього приводу писав:

«Висока ц. к. президіє!
Поданого мені довіреною особою листа відомого соціалістичного агітатора Михайла Павлика, що проживає зараз в гміні Монастирське тутешнього повіту, висланого до Івана Франка в Нагуєвичах, почта Дрогобич, маю честь подати в оригіналі, а також його копію латинськими літерами.

Зміст даного листа дещо вияснює відношення Павлика до Франка, а також до Драгоманова та інших соціалістичних агітаторів, розкриває погляди автора на соціалістичний рух в Галичині, а також його проекти на майбутнє.

Оригінал Павликового листа Висока Президія після відповідного урядового вжитку буде ласкава звернути мені.

Косів, 25 листопада 1882 р.
ц. к. староста».

Нижче публікуємо лист Павлика до Франка, який ми зняли з поліційної копії. Цей лист цінний не тільки для вивчення світогляду Павлика, але також дає цікаві спостереження над творчою лабораторією і вияснює деякі моменти біографії Каменяра.

«Монастирсько 20. XI 82.

Дорогий Друже! Передучора дістав від Вас лист і польський переклад m-me[2] Боварі. За обоє велике спасибі. M-me Боварі я читав в оригіналі, в арешті до 157 стор. і

---

[1] Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом, т. IV. Чернівці, 1910, стор. 94.

[2] Пояснення скорочень, незрозумілих слів див. у наших «Примітках» в кінці статті (*І. Д.*).

переглянув до кінця; від 157 до 201 оце тепер, чекаючи своїх рукописей і відповіді в З. і не маючи що такого робити, я перевів по-нашому; конець дочитав уже в польськ. [ому] пер.[екладі], хоч він далеко не то, що оригінал. Переводити лишив тільки для того, що вона є вже в польськ. [ому] пер.[екладі], котрий і треба ширити в нас через польські книгарні. Хоть правду сказавши, в нас мало буде жінок (ще менше мужчин), котрі би єї зрозуміли, як слід: бо розумна і характерна жінка побачить тут, як в зеркалі, і свої хиби, а інших повім пхне тілько далі на ту саму дорогу що і Боварі і на котрій і в нас нема іншого виходу. Це чудна психологічна студія ліпшої частини жоноти не в одній Франції, а і у нас, котра в цілім культурнім світі не має тепер іншої опори для своїх здібностей і чувству, як тілько дуже не травну і перемінчиву підставу — полову любов. І у нас в Галичині нема молодої жінки, котра би не мала в собі великої частини тих думок, котрії автор так удачно втілив в m-me Боварі, тілько що нашим жінкам взагалі хибує тої цільності, того таланту і чувства, а то і тої чесноти, що в m-me Боварі, котра показує все-таки найрозвитіших в кождім згляді жінок в фр.[анцузькій] пров.[інції] і по всему подібна до Катерини в «Бурі» Островського, — ріжниця тілько в ступені культурнім, поза[як] тілько фр.[анцузька] пров.[інція] вище від Московщини; звісно, через остатне, Катерина і простіша і чесніша. Для мене m-me Боварі важна своїм артизмом що до форми(холодність тут тілько про око: з-поза неї чути, як справедливо каже Брандес,[2] стлумлене хлипанє, а єго стиль — це ніби гра на органах над упадком цієї жінки); тут нема лишнього слова, все розміщено на своїм місці, так що коли добре вчитатись і вдуматись, то видно весь трудний механізм натуральної школи. Врешті після m-me Боварі Флобера погубила, по моєму, єго раз-в-разна[3] тенденція — показати наглядно, що всі і все на світі дурне; через те він скрізь і революційний і ближиться до церковних писателів; він не любив особи і життя людського з єго терпінєм і радістю, з єго ідеями і змаганєм до ліпшого, — і це єго і погубило. Звісно, через всесторонність студій над предметом, це у Флобера не зразу вдаряє в очі, і єго твори мають і наукову вартість, та він не міг погодити науку з поезією і через те, як каже Брандес, єго твори, особливо остатні, це ніби корабель, що тоне в морі під вагою наукового тягару.

Я гадав, за Золя і Брандеса, написати в передмові до m-me Боварі і про натуралізм; але коли вже нема В-ри[4], то не буде і моєї писанини; бо я вважаю, що розправляти про це все одно, що толкувати і розбирати любов тим, що люб-

ляться. Нам, по-моєму, на тепер досить мати ці думки в голові і коригувати ними свої писання, а коли вже цих буде досить в руках галицької публіки, то і написати про їх механізм яко нової школи; ані, то надрукувати в «Світі» хоть важніші виписки з Брандесової статті: «Die modernen Franzosen. Romanschriftsteller»,[5] котрії переконають і Вас, і над котрі ніхто знає[6] не напише нічого ліпшого, ані нового. Тепер переходжу до іншого.

Міні, бачите, не все одно, в яке місто переходити жити, і через те ні я, ні сестра не годяться іти до Дрогобича; окрім моральних зв'язків з людьми, котрі пірвати годі, в Коломиї є для сестри певний заробіток і головно (sic!) Дрогобич страшенно нечистий: і рінявий і солоний, та й без води, а Коломию бог всокотив[7] від цеї благодати, котра погано впливає і на здоров'є і на душу. В Коломиї, правда, нема такого грунту для федерального робітницького інтернаціонального руху, хоть відси і ближче до румунів на Буковині; тут в цім згляді треба буде найбільше уважати на русинів, але за тим все-таки не сходити з інтернаціональної дороги, особливо в чисто культурнім згляді, як публічна бібліотека з читальнею, театр і т[акі] і.[нші] річі, котрими нам в Коломиї занятися конечно треба і для нас самих, і в котрих тепер русини по містах стоять виключно на національнім грунті: як якийсь казав, досить нам наших газет, через що також читальні і на селі рідко де в Галичині тримаються добре. Щодо тої помочі, яку би ми мали з Вашого села, як бисьмо були в Дрогобичі, то ми і на це згодитися не можемо просто для того, що думаємо устроїтися де, — то на завше, не як Ви думаєте на якийсь час, — оддалік від свого, а як би Ви були з нами, то і від Вашого села, і ніякої помочі відти не потребували, окрім для видавництва, чи діла. Що ж до способу, як би це зробити, то, звісно, Вам годі бажати від вітчима сплатку, то есть осиротити наймолодшого брата; і нам добре би тут цілком не продавати, а в такім разі тут лишили би ся мама і молодша сестра, котра би тут віддалася; ішлибисьмо до Коломиї тільки ми двоє: але відки ж тут взяти грошей та купити в Коломиї хату. Ми найшли тілько одну відповідну для нас, за котру хоче 860 р., і то зараз. На рати не пристане ні Білоус, ні, певне, ніхто другий в Коломиї, а без хати, записаної на нас всіх, нам годі там довго попасати. Можна би винайти що ліпшого, але з грішми в руках. З усім вже бути в Коломиї, тим ми з Анною[8] твердо стоїмо на тім, що з весни треба вже бути в Коломиї; а я думаю, що і Вам треба так зробити: може ще дещо і блисне відки, а тим часом Ви держіть гроші, котрі дістанете може яко премію, а я буду кінчати «Вихору», коби тільки швидко прислали з Женеви рукопись. Я, бачите, ще з

Ж[еневи] уповаю на «Вихору», що вона мене і матеріально поставить на ноги; міні навіть обіцяла на мої повісті гроші одна людина, та лихо, я єї тепер не можу відписати, і боюся, чи не пропала зовсім, врешті може і хто у нас найдеться такий, що, прочитавши повість в рукописі, дасть гроші, аби єї видати відразу осібною книжкою, котра би, думаю, розійшлася в Галичині, а то і на Україні, бо і не була би сконфіскована. З розпродажі єї певне прийшов би гріш, так що ми оба, і при Вашій помочі, могли би ся поставити fesť[9] на ноги. Як же міні поведеся з «Вихорою», то я зараз сяду за інші свої повісті «На захід»[10] — про галицьку жоноту і «За народ»[11] — про швайцарську еміграцію із східної Європи, головно про женевську. Цю остатню я думав би написати швидше, доки ще все свіже в пам'яти, та на лихо, друкуватися она зможе не зараз, бо особи живіські. «На захід» — провідна ідея і головні особи є в пам'яті, та треба ліпших студій галицького попівства, учительства, та й представників гал.[ицького] укрф. руху — остатне лекше з «Правди» і інших видавництв. Як би я тілько ці дві повісті викінчив як слід, то на мене — було би, хиба лихо пізнійше прийде до голови. Решту треба жертвовати публіцистиці і популярним виданням. Я не радив би і Вам зачинати нараз більше повістей, а ліпше викінчувати; та врешті, Ви в тім згляді щасливіші від мене, що можете писати, коли схочете і будь-де, можете богато написати за одним тягом і то артистично що до форми, а міні остатне приходить найтяжче. Я, між іншим, через те й казав Вам, що добре буде і для мене, коли ми будемо разом. Я тим цілком не кажу, що Ви і по багато не пишете добре, а тілько що ще ліпше було би, як би Ви над кождим сиділи троха по більше; а в чім і над чим, це я міг би Вам всякий раз показати, як бих був з Вами.

Тепер же міні дуже цікаво було прочитати про Ваші праці. З повижшого Ви бачите, що я не можу дати «Вихору» до «Світа». Щодо «Робітницьких спілок», то я обіцяв Др[агоманов]ови, що видам їх осібною книжкою, яко том «Громади», і найду на це в Галичині гроші, а за те він там видрукує в Парижі мапу України, котра і має прийти до книжки. Я ще грошей не взбирав, але думаю, що ніхто з наших не відмовить помочи видрукувати таку важну працю, котра вийшла би як раз в самий час для Галичини; і через те попросту думаю пійти по квесті меже людей, а потім збирані гроші разом з їх видатком надрукувати в книжці. Чи не були бисте і Ви ласкаві збирати на це гроші? Як би на разі хоть в 200 гульд., то можна би зачинати друковати (буде з 15 аркушів самісіньких фактів). Що ж до Тіле, то єго я пішлю до «Світа», як тілько дістану відповідь з Женеви. Тіле,[12] ба-

чите, відповів міні, що єго дуже тішить, що я звернув свою увагу на єго історію релігії і перевів єї по р., сподівається, що я найду «einen tüchtiger Verleger»[13] (мовляв: чи не було би що заплатити і міні) та що він так зайнятий, що абсолютно не має часу і не може написати про християнство; а врешті думає, що для моєї цілі ліпше буде «keine christlichen Parteifragen hineinzuführen».[14] Я єму відписав докладно про наш стан, та що наш єдиний «tüchtiger Verleger» є Ставроп.[ігіївська] книгарня. Врешті просив єго післати свій нім.[ецький] екземпляр в Женеву, і післав туди свій, куди треба перенести деякі поправки друкарські імен власних. Отже, мої поправки; відповідь Др[агомано]ва я чекаю, чи напишете про укр[аїнські] релігійні чи ні. За тим, як кажу, пішлю переклад до «Світа», але з тою умовою, аби ця праця була передрукована і осібною книжкою і міні аби було з 25 екземплярів (один на кращім папері для автора, котрий мене за це просив) буду також просити прислати коректу відбитків; окрім того, друкарні зв'язковій треба буде вибити по кілька нових лат. букв, котрі я вишлю, в списку, разом з рукописсю (напр. r, m, n̄, n; ā, b і т. п.). Але на случай мого сотрудництва в «Світі», позволю кілька принципіальних уваг як що до «Світа», так щодо галицької публіцистики взагалі. Я про це не зважився писати до Б[еле]я, через то, що ми з ним цілком годилися тілько межи 1876 а 1877 р., а потім і принципіально і особисто розходилися все більше і більше, і не знаю, чи коли знову зійдемося; окрім того, він очевидки не рад зо мною і переписуватися, бо ледве відповів кор.[еспонденційну] картку про словар, а до того зовсім не хотів відповідати. Ми ж знаємося ближче, і хоть від 1881 до мого процесу 1882 також не говорили з собою, — по-моєму, з принципіальних причин, — то все-таки Ви чей же не побачите в повищих увагах ані неприхильності до Вашої і Б[елеє]вої особи. Ви ж це передайте, будьте ласкаві, і Б[елеє]ви.

Насамперед що до форми, то «Світ» крайне не популярний, а щодо ідеї, то в нім нема програму, а провідні ідеї а власне принципи щодо екон.-політ. життя раз у раз затиралися, так що перед моїм виїздом з Ж[еневи] у февр.[алі] р. 1882 про дальший час годі сказати, то я отримав тілько від Вас 2 №№ вкупі, а більше не бачив, він нічим не ріжнився від «Правди». А люде ще дивуються, що він стоїть лихо, і думають поправити діло тим, що нех народ.[овці] приймуть етимологічну правопись!! По-моєму, «Світ» непотрібно з політики покинув громадську правопись, і взагалі не варто іти за слабостю всіх галицьких літератів і літерат.[урних] товариств, — попускати публіці хоть би і в фор-

мальности, котру перед тим уважалося доброю, — бо за цим попускаєся ідеї, і зміст підладжуєся до смаку публіки. Окрім того, через етимологію «Світ» провів би лінію межи галицькою і росс.[ійською] Україною, з котрою можуть бути швидко ліпші зносини. Правда, праця між Львовом, Женевою і Київом ніколи не була впорядкована, і через те Женева зразу держалася більше тілько інтернаціоналізму, так само як і «Гр.[омадський] Друг» і «Др.[ібна] Бібл.[іотека]», коли ж в Галичині в остатніх роках змігся національний р.[уський] рух, то і Женева де в чім подалася (хоть і критикувала цей рух). Тепер же, коли в Київі почався національний рух, то і Львів подався єму, хотьби тілько тим, що нічого не критикує з тих книжок, котрі варто критиковати; звісно, [в] рос.[ійській] Україні люде раді, що позволили друкувати по-укр.[аїнськи] і тішутся всему, і живому слову, але ця радість потриває не довго, бо такий рух не вдоволить молодіж, коли він не стане такий, як був в «Записках К.[раевого] отд.[еления] геогр.[афического] общ.[ества]» та популярних книжках (не кажучи вже про те, що абсолютизм може леда година наложити свою руку і на той національний рух); рос.[ійській] Україні нема іншого виходу, як: або відразу робити революцію і запровадити вільніші порядки, або не мати ніякої літератури, окрім безцензурної; а головна річ — для народу не то незрозумілий, а противний плаксивий нац.[іональний] рух, незрозуміла і користь з вільного укр.[аїнського] слова; єму наразі треба вияснити і єго пекучі справи. А може бути і так, що в Росії буде позволено вчити в нар.[одних] школах і далі в гімназіях по-укр.[аїнськи] — то галицькі книжки шкільні не підуть через етимологію, котру там не прийме ніхто; так само і популярні книжки і газети. Через то, сяк чи так, а по ідеям і по формі ліпша часть галичан повинна відповісти духови часу, — не впускати до хати попівщини, хоть би через це наразі і менше було передплатників. Та це ще байка; діло, бачите, в іншім,— в елементарних товариських справах, що впливають на галицький літературний рух. Я і досі не можу зрозуміти, як могли Ви приставати далі з Мандичевським після того, як він публічно плював Др[агомано]ви в лице і навіть не звинявся; це, по-моєму, така погана річ: з одного боку, приставати з цим чоловіком, а з другого, писати і «поважати» того, котрого він уразив, що я і не можу придумати нічого гіршого; то само сталося з рукописсю Др[агомано]вого товариша Крутя,[15] котрого рукопись попала в «Правду», а вчера я сумував цілий вечір, побачивши, що Ваші «Цигани»[16] вскочили в «Діло» і то вже після загалом негідної статті в З[орі], № 7 «Одповідь Русі» де, — sit venia verbo[17] — свинний ослиск задніми

ногами і Кулішу, — не уважаючи на єго великі заслуги, без котрих і Б[елеєво]го не було би на світі, — і Драгоманова, уважаючи їх тілько «руйнуючим» елементом, противним «народним змаганньом» і любові для народу!

Невже ж «руйнуюча» діяльність Др[агоман]ова в «Записках к.[раеведческого] отд.[еления] Геогр.[афического] общ.[ества] в «Громаді» (хоть Нові укр.[аїнські] пісні) або в Вольн.[ім] Слові??

Невже ж, окрім наукового боку, на котрий нераз здобудеся Кр-уй та руйнуючий всяке свинство критики, в Драгоманова і Женевських письмах нема і позитивного програму, на який також не зараз спроможеся «Діло» (I том «Громади» з 1878 р.??). Невже ж програм перестройки росс.[ійської] України в «Іст.[оричній] Польщі велико дем.», що отепер передає редакція Др[агоман]ову, — не вода навіть на млин гал. народовців??

Невже ж, нарешті, тілько «Діло», як колись «Слово», взяло собі монополь народної любови, а Др[агоман]ов єго не любить і не зробив і не зробить для него більше, ніж Барв[інськ]ий??

Застановившися, Ви признаєте, що [після]цеї статті тим більше не може бути товариства між Др[агоманов]им і тими, що працюють в «Ділі». Ви кажете, що «Діло» де в чім поступило супротів «Правди», і вказуєте на все, що пишеся про справи податкові, шкільні і фельєтони в роді Целевичевого Довбуша. Я і сам бачу, що поступило, але не дякуючи Б[арвінськ]ому, а між іншим, дякуючи і Б[елеє]ви, тілько лихо і він ухопився в давні правдянські говорінні Бо-го, по крайній мірі, він нічим не показуєся в «Ділі».

Міні ж особливо гірко за Б[еле]я, бо я по нім сподівався і сподіваюся богато в нашій літературі, і через те кажу просто і ясно: Il faut se separer![18]

Компанії «Світа» треба відділитися від компанії «Діла» і Мандичевських; Б[елеє]ви треба виключно посвятитись «Світови», «Світ» треба перестроїти мало помалу в тижневу яку газету, котра би давала хоть факти з Галичини, Укр[аїни] і Західної Європи; а до такої і я і Др[агоман]ов приложили бисьмо руки, і вона певне пішла би межи молоде коліно і випхала би «Діло», як колись «Друг» навіть «Правду». Чи ж не сором львов'янам, котрим 1879 р. віддавали в руки «Правду» через абсолютний недостаток підпищ[иків], не мати своєї газети в Гал[ичині] як слід, а пхатися в комірне, та загрібати другим своїми руками грань і — пренумерантів та й гроші. Та же ми чотири т. є. Ви, Б[еле]й, Др[агоман]ов і я можемо прекрасно редагувати таку чисто об'єктивну газету (конечно з критикою). А чи ж не можемо

ми всі згодитись на мінімум програми, на котру би згодився і Б[еле]й?

До такої газети я би згодився дати і «Вихору» для фельєтону і «Спілки», — а критику галицького руху писав би і без підпису, коли nomina odiosa.[19] Тілько станьмо і до чужої особи на чисту дорогу, а не зачинаймо перестройку люцького житя від того, щоби затроювати морально свою особу і дати огидити чужу! Чи «Світ» промовчить на статтю в «Ділі». По-моєму, було би огидно! Тепер варто би хоть як так запротестувати, а я коли буду в Львові, то напишу докладну статтю про діяльність Куліша і особливо Драгоманова, бо тут не маю під рукою всіх творів.

Я дуже рад би, якби Ви оба зрозуміли всю щирість моєї ради і рад бих, аби ми три договорилися до чого та заложили в Галичині путню газету. Я власне для того і хотів би бути з Вами. По-моєму, така газета любісінько могла би виходити в Коломиї, — де нема недостатків Львова, і відки і Європу і Росію мали бисьмо взяти за ноги, маючи зусюди газети і дописі Др[агоман]ова. Б[еле]й же міг би тут бути дерендентом адв.[окатським], а далі і адвокатом, при чім і сам стояв би добре, і був би дуже корисний впрост для народу, і для видавництва. Нам конче треба з'їхатися і поговорити про це і інше. Міні тепер було би коли, поки не сів знов за «Вихору», та ні з-за чого, і через то треба трохи зачекати. Дуже міні прикро, що пропав мій переклад Білоручки[20] і К[осач]ової[21] Чиншовики. Вона ж нам дала 1878 р. навіть 100 рублів на їх видане, яким же чолом ми тепер заговоримо до неї? Що до Ремесл[22] Подолінського, то я зовсім і основно переробив по-польськи про їх розвій і стан на Україні до кінця XVIII в. і післав рукопись до редакції «Ргасу», спускаючись на Ваше слово, що вони єї будуть друковати додатками, і на те, що вони чей же Вам хоть покажуть єї та скажуть, що з неї буде, коли вже не відповіли міні. Це бачите не тілько що не по-товариськи щодо мене і Вас, а і не по-люцьки. А редакція «Ргасу» справді вже цілком не знає елементарних товариських правил, котрії знає і редакція «Часу». По крайній мірі, вона зараз відповіла Др[агоман]ови і пожичила з своїх власних книжок ту, котру він просив, тут, бачите, аристократичного вихованя треба, — демократизм чи власне нігілізм, що мовляв: «най собі, а міні лихо?» небогато поможе. Так поступила зо мною редакція «Ргасу», коли я був в Женеві, так поступає і тепер і навіть не відповіла на мою просьбу, не то присилає «Ргасę», за котру я єї і заплатив би. Коли ж моя рукопись у неї пропаде, то хоть штрикай з моста в воду, бо я коло цего працював зо три місяці неустанно та й стаття таки важненька, а я не

маю чернетки. Лихо, та й годі! Так то, бачите, нема і в росс.[ійських] редакціях, і через то Галичанам далі ніхто не повірить рукописі, не переписавши її собі!

Прикро мині також, що «товариш» позаставляв і пороздавав книжки з нашої бібліотеки. Це той же нігілізм до чужих книжок, через котрий академіки 1877 р. розбирали книжки з бібліотеки «Акад[емического] кружка», а потім забрали і у мене кілька про жінок, Ренана Христово житє і інші... Будьте ласкаві, залагодьте цю справу сами хоть на тілько, аби викупив «Січ[і]» обі книжки на відішліть їх до Відня, бо і я не був би ліпший, якби з моєї власної бібліотеки запропастив хто книжки. Та й справді треба нам взяти добре бібліотеку, та упорядкувати і доповнити єї, і нікого такого не допускати до неї, щоби єї розпродував. Це ж із тяжко запрацьованих грошей чужих і Ваших! Та буде про ці темні картини! А надалі чей буде світліше. Мав би ще дещо написати Вам, та спішуся віднести цей лист. Не забувайте ж, пишіть.

Ваш *М. Павлик.*

Лист посилаю так, бо не маю грошей. У вас він чей безпечніший, ніж у нас, де урядники крадуть, розпечатують, коли не залакований, та ще і не рекомендований. Коби я їх тілько імив за руку».

ПРИМІТКИ

[1] M-me — madame (франц.) — пані, мадам; тут мова йде про повість Г. Флобера «Мадам Боварі».

[2] Ю. Брандес — відомий датський критик західноєвропейських літератур.

[3] Раз-в-разна — очевидно, перекручене поліцією слово.

[4] В-ри — «Вихори». «Вихора» — повість М. Павлика, яку він тоді писав. Перші чотири розділи цієї повісті друкувались у Женевській «Громаді» (№ 1, 1880), але на цьому друкування припинилося. Повість збереглася в рукописі. Див. статтю І. О. Денисюка «Аналіз неопублікованої повісті М. Павлика «Вихора», зб. «Питання художньої майстерності». Вид. Львівського університету, 1958, стор. 47—61.

[5] Die modernen Franzosen. Romanschriftsteller (нім.) — сучасні французькі романісти.

[6] знає — очевидно, «знай»; перекручене в копії слово.

[7] Всокотив — охоронив.

[8] Анна — сестра Михайла Павлика.

[9] fest (нім.) — міцно.

[10], [11] — «На захід», «За народ» — цих повістей М. Павлик не написав.

[12] Тілє — німецький вчений; тут іде мова про його працю «Історія релігії».

[13] Einen tüchtiger Verleger — солідного видавця.

[14] Keine christlichen Parteifragen hineinzufüren — не впроваджувати ніяких християнських партійних питань.

[15] Крутя — Софрон Круть, укр. публіцист.
[16] «Цигани» — оповідання Ів. Франка.
[17] Sit venia verbo (лат.) — так би мовити.
[18] Il faut se separer (франц.) — треба відокремитись.
[19] Nomina odiosa — латинська приказка; nomina odiosa sunt — не називаючи прізвищ.
[20] «Білоручка» — оповідання російського письменника В. Крестовського.
[21] Косачева — Ольга Косач (Олена Пчілка).
[22] Ремесла — праця Сергія Подолинського «Ремесла і фабрики на Україні».

М. ГРЕСЬКО

ДВІ МАЛОВІДОМІ СТАТТІ І. ФРАНКА ПРО МОПАССАНА

Іван Франко ще юнаком знайомиться з французькою літературою. Вже в 1876 р. він перекладає і друкує в альманасі «Дністрянка» під псевдонімом Джеджалик оповідання французького письменника-реаліста Е. Золя «Повінь». У тому ж році появляється його переклад уривків з Флоберової повісті «Саламбо». У 1878 р. Франко вміщує в журналі «Tydzień» (№ 44) статтю «Еміль Золя і його твори», в журналі «Громадський друг» — «Життя і побут сучасного селянина на Вкраїні і у Франції». Він редагує чужі переклади та пише до них вступні статті й передмови, як, наприклад, до повісті Е. Золя «Жерміналь», що вийшла в 1904 р. в «Українсько-Руській Видавничій Спілці», у Львові.

В цьому ж виданні також вийшла невелика збірка новел Гі де Мопассана[1] з анонімною передмовою. Деякі думки, висловлені в передмові, вказують, що їх автором був редактор «Спілки» Іван Франко. Нижче подаємо текст цієї передмови.

КІЛЬКА СЛІВ ПРО АВТОРА

Анрі Рене Альбер де Мопассан (Henri René Albert Guy de Maupassant) уродився 1850 р. на замку Міроменіль (Miromesnil) в Нормандії. Коли 1870 р. вибухла французько-німецька війна, він, скінчивши власне тоді студії, вступив до війська і як простий вояк відбув цілу кампанію. По війні посвятився цілком літературі і почав писати. Та хоч писав багато, не виступав зі своїми творами публічно довгий час. Аж 1879 р. оголосив друком одну драматичну штуку: «Історія з давніх часів», але не викликав нею жадного враження. Загальну

[1] Гю де Мопассан. Дика пані і інші оповідання, накладом Українсько-Руської Видавничої Спілки, у Львові, 1899.

увагу публіки звернув на себе аж 1880 р. і то при ось якій нагоді.

Того року появилася книжка п. н. «Вечори в Медані». В ній були надруковані, обік прекрасної новели Золя «Напад на млин», також оповідання отсих авторів: Гю де Мопассана, І. К. Гюйсманса, Н. Сеара, Л. Анніка, Поля Алексі. В своїх оповіданнях виступили молоді письменники проти усталених тоді літературних поглядів, а що порушували нераз дразливі питання, виходячи зі становиська, що в природі нема нічого поганого і що природу треба описувати вірно, прозвано їх натуралістами. У вступі до своєї збірки заявляли вони, що праці оголошені разом, злучені одною ідеєю, мають одну філософію. Заявляли при тім, що приготовані на всякі напасті злої віри і несвідомості, до яких призвичаїла їх принагідна критика. «Нашою метою, — мовили, « є заявити публічно, куди хиляться наші симпатії і які наші літературні тенденції».

Вираз «тенденція» був тут трошки не на місці, бо, як звісно, натуралізм визначався тим, що вирікався всяких тенденцій. Його окликом був предметовий опис життя, такого, яким воно показується в дійсності, без ніяких вигладжувань, без ніяких заслон; в ньому мала бути тільки — гола правда. Придивляючись пильно життю, натуралізм звертав особливу увагу на такі його сторони, яких досі під впливом облуди, утертих поглядів і т. ін. не порушувано, які стояли до того часу поза літературою. Тим способом кинено багато світла на ті об'яви людського життя, які стидливо, а радше облудно виминано, хоч вони мали перворядне значення. Особливу увагу поклав натуралізм на фізіологію, без якої не може ніяк обійтися психологія. За тим пішла поблажливість для деяких об'явів людського життя, більше людський погляд на деякі відносини, одиниці, верстви і в тім власне лежить тенденція, якої в іншому вистерігався натуралізм.

Відносини в подружжі, становище женщини, доля упавших найшли в натуралістичній школі докладне вияснення, часто незвичайно гуманне, поглублене знайомістю людської природи і соціальних відносин. Все темне, поминене, погорджене, понижене, знайшло в натуралістах найгорячіших своїх оборонців.

Найбільше признання між натуралістами, перше по Золі, здобув собі власне Мопассан, оголосивши в «Les Soirées de Médan» прекрасну новелу «Boule de suif» (Кулька товщу). Подія оповідання відбувається в часі французько-пруської війни в маленькому містечку на півночі Франції. Поштовим возом їде численне товариство, зложене з місцевого аристократа з жінкою, кількох більших підприємців з жінками, мило-

сердних сестер, багатого республіканця і «кульки товщу» (так називається публічна дівчина). Подорож відбувається зимою. Дорога зла, край знищений, не можна ніде навіть їсти купити. Товариство не хоче перебувати в воєннім окрузі, тому їде до Гавру, звідси до Англії. Розмова не в'яжеться, бо всім дошкулює голод. Крім «кульки товщу», не має ніхто ніяких припасів живності. Просити її, щоби відступила поживи, не випадає, всі знають, хто вона. Коли одначе вона сама відступила їм поживу, кидаються усі на неї і їдять лакомо. Нав'язується розмова, а героїня заховується під час неї з великим тактом. Тимчасом прибувають до малого містечка, де пошта змінює коні. На нещастя стоять там Прусаки. Пруський офіцер, переглядаючи папери подорожних, кидає оком на «кульку товщу» і переказує через слугу, щоби йому піддалася, інакше задержить ціле товариство. Героїня відкидає пропозицію обридливого Прусака з омерзінням. Товариство симпатизує зразу з нею, та коли офіцер не звертав паперів, повідомляє її, щоби покорилася для добра інших, для добра Франції... Дівчина отягається, вкінці піддається і диліжанс їде дальше. Товариство не дивиться тепер на дівчину, поводиться з нею згірдливо, а згодом з'їдає ласо закуплені в містечку припаси. Дівчина не їсть нічого; вона, занята увільненням товариства, не мала часу купити собі їсти. Її ніхто не частує... Глуху мовчанку в диліжансі серед темної ночі переривають лише краплі дощу, що б'ють о шиби, та тихі сльози погордженої...

Такий зміст першої новели Мопассана; відтоді ніхто не випередив його до смерті; він усе стояв перший по Золя.

Того самого року (1880) оголосив Мопассан збірку своїх поезій п. н. «Des Vers» (Вірші). В них виступила в повній силі незвичайна вразливість автора, живе чуття, але заразом і велика дразливість. В поезіях показався він відразу великим майстром форми; та не вкрилось і те, що не лірикою здобувати йому славу. Від того часу він і не оголошував більше поезій друком. Цілу свою силу звернув на новелу і тут створив собі справді величавий пам'ятник. Твори сипалися одні за другими. Р. 1881 появився «Дім Телльє», 1884 р. «Сестри Рондолі», 1885 р. «Казки дня», «Казки і новели», «Пан Паран», «Bel-Ami». «Bel-Ami», однотомова повість, належить до найліпших праць Мопассана. Зміст її вирваний живцем з паризького бруку. Тло повісті — сучасне. Головний герой Дюруа — то знаменитий тип пересічного француза, що добивається кар'єри. Жіночі постаті, особливо пані Дюруа і пані де Марель змальовані також прекрасно. Отся повість, перекладена на нашу мову, дала би вірний образ таланту і способу писання Мопассана.

По повісті «Bel Ami» оголосив Мопассан 1887 р. «La petite Roque» 1888 р. «Pierre et Jean» і величезне число дрібних образків та новел, друкованих головно по часописах (особливо в «Gaulois», де якийсь час був фейлетоністом), а пізніше передрукованих і в окремих збірках. В них показався він справді майстром. Мало з них основано на тлі паризького життя. Акція відбувається звичайно десь далеко на провінції. Звідти зачерпує Мопассан характеристичні факти з життя селян, дрібної і заможної шляхти, міщан та урядників. Образки ті веселі або смутні, одначе всі свобідні, без всякого примусу. В них пробивається завсігди правдивий французький гумор. Колорит образків часто сумний. В них лунає якась безнадійність, що давить нас надміром людської глупоти. В розчарування одначе, в гіпохондрию, автор не впадає; він дивиться на світ з байдужим спокоєм, хоч чути виразно, що з теперішніми порядками не годиться. Перед драстичними сценами Мопассан не жахається, але не подає слідом Золя широких та пластичних описів патологічно-фізіологічних; в деяких ситуаціях він здержується класти крапку над і. Головна його прикмета те, що він потрафить в мініатюрах помістити страшні драми. Стиль його також дуже гарний: він усе ясний, короткий і прозорий.

Мопассан був паном в повнім значенні того слова. Він обертав завсігди величезними сумами, жив по-великопанськи — в противності до Золя — а при тім працював незвичайно багато. Таке подвійне напруження нервів — та незвичайна вразливість мусило помститися на ньому. Вже по написанні новели «Le Horla» приятелі побоювалися за його духовий стан. В тій новелі змалював він народини і зріст переслідовчої манії так докладно і глубоко, що виглядало, мов би малювати так потрафив лише такий чоловік, що сам переживав подібні хворобливі об'яви. Чи було се в зв'язку з автором тоді — не знати. В кождім разі невдовзі він справді занедужав духово. Його віддано до закладу для душевно-хорих. Цілий рік пережив він там серед великих мук, аж врешті смерть увільнила його від них. Він умер 1893 р.

Твори Мопассана не видані ще всі разом в однім виданні. Здається, що тепер готовиться щось подібного. Коли наша публіка прийме прихильно отсі його образки в перекладі, ми будемо старатися вибрати і видати їх ще більше».

Хоч ця коротка передмова не підписана, але читаючи її, вже з перших речень видно Франкову мову, чути його характерні вислови, звороти, улюблені слова, пізнати його думки, будову фраз. Франко завжди старався всебічно ін-

формувати читачів про автора. Тому він докладно знайомив їх з життєписними та бібліографічними даними, переказував зміст творів письменника. Так побудовані багато Франкових критичних нарисів про Марка Вовчка, Нечуя-Левицького, Старицького, Самійленка, Золя, Доде і інших.

Ритм та будову Франкової фрази можна пізнати вже з вислову: «Посвятився цілком літературі». Пор.: «Занявся виключно літературною працею» (стаття про Чужбинського з 1912 р.[2]); «Віддався літературній праці» (про Плещеєва з 1893 р.[3]). Думка, що молоді автори «Вечорів у Медані» «виступили проти уставлених тоді літературних поглядів», перекликається з спогадами Франка про те, як молоді галицькі літератори «установляли і валили вічні, незмінні естетичні правила»[4]; «Що в природі нема нічого поганого і що природу треба описувати вірно» — з словами: «Література певного часу повинна бути образом життя».[5] Твердження, що «окликом натуралізму був предметний опис життя, такого, яким воно показується в дійсності, без ніяких вигладжувань, без ніяких заслон; в ньому мала бути тільки гола правда» — нагадує Франкове: «її (літератури. — *М. Г.*) тенденція і метод повинні бути наукові. Вона громадить і описує факти щоденного життя, вважаючи тільки на правду».[6]

В 1891 р. цю думку Франко висловив так: «А метод цей вимагає передусім правди, тобто змалювання дійсності такою, якою вона є...».[7]

Те, що «натуралізм звертав особливу увагу на такі його (життя. — *М. Г.*) сторони, яких досі під впливом облуди, утертих поглядів і т. ін. не порушувано, які стояли до того часу поза літературою» — висловив Франко так: «Тепер, коли точку тяжіння перенесено саме на оцю решту суспільства, або й ще далі, — на зображення всього оточення людини... героями романа стали люди пересічні, звичайні, яких ми щоденно зустрічаємо в житті, з їхніми буденними пригодами».[8] Ще виразніше Франко висловлює цю думку в 1898 р. в статті «Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах»: «В XIX віці терен тої боротьби безмірно розширився, та рівночасно літературний леміш іде чимраз глибше в суспільність, піднімає вгору чимраз нижчі верстви, що

---

[2] Див. І. Франко. Твори, т. 17, стор. 466.
[3] Див. І. Франко. Твори, т. 18, стор. 70.
[4] І. Франко. Твори, т. 16, стор. 5.
[5] Там же, стор. 11.
[6] Там же, стор. 13.
[7] І. Франко. Твори, т. 18, стор. 82.
[8] Там же, стор. 83.

досі для літературної творчості були справдішньою ціли-ною».[9]

Характеризуючи творчий метод «натуралістів», Франко в передмові підкреслює ту «особливу увагу», яку цей літературний напрям поклав «на фізіологію, без якої не може ніяк обійтися психологія». Ще в 1878 р. він ставив такі вимоги до літератури: «Література і життя мусять стояти в якійсь тісній зв'язі. Се за всі віки виказує фізіологія і психологія».[10]

Франка цікавила доля тих суспільних низів, які так майстерно змалювали в своїх творах французькі письменники Золя й Мопассан. «Всьо темне, поминене, погорджене, понижене, знайшло в натуралістах найгорячіших своїх оборонців». Вже в 1877 р. в передньому слові до перекладу «Зимового вечора у бурсі» М. Помяловського Франко писав: «Немало студій робив Помяловський в тих місцях, аналізуючи тото забуте, погорджене, пропаще подиння суспільності».[11] Цьому «подинню» Франко посвятив чи не все своє життя. Тому він умів завжди відчути й в інших письменників звучання щирої людської струни. Про Самійленка він, наприклад, писав: «Він поперед усього чоловік з ніжним людським почуттям, з вродженою і життям виробленою симпатією до всього бідного, покривдженого і зневаженого в природі й суспільстві» («Володимир Самійленко, проба характеристики»).[12]

Характеризуючи поетичне мистецтво Самійленка, Франко зауважував: «Він виступає на літературне поле відразу *повним майстром форми* (курсив наш. — *М. Г.*) і слова з дозрілими, вповні виробленими думками». В передмові говориться про Мопассана: «В поезіях показався він відразу великим майстром форми», «В них (новелах. — *М. Г.*) показався він справді майстром».

Оцінюючи творчий метод М. П. Старицького, Франко стверджував: «Кожний, читаючи... відчує і правдивість чуття, яким він (Старицький. — *М. Г.*) надиханий, і ту концентрацію та інтенсивність його, що дає поетові в маленькім образку виявити далеко більше, ніж вимовляють слова».[13] А в передмові говориться: «Головна прикмета в тому, що він потрафить в мініатюрах помістити страшні драми».

Вже з самого стилістичного аналізу передмови до збірки «Дика пані» можна зробити висновок, що її автором був

---

[9] І. Франко. Твори, т. 18, стор. 504—505.
[10] І. Франко. Твори, т. 16, стор. 11.
[11] І. Франко. Твори, т. 18, стор. 73.
[12] І. Франко. Твори, т. 17, стор. 461.
[13] Там же, стор. 325.

Іван Франко. Бо хто ж інший, як не Франко, який ще в 1885 р. переклав і видав окремою книжечкою в 1901 в тій самій «Бібліотеці» «прекрасну новелу Золя «Напад на млин»,[14] міг написати ці «кілька слів». Характеристика французького натуралізму, наведена в цій статті, — це точне викладення тих думок, які Франко розвинув у статтях «Еміль Золя та його твори» («Tydzień», № 44), в 1878 р. та «Влада землі в сучасному романі», надрукованій вперше в краківському журналі «Myśl» в 1891 році. Навіть згадку про «всякі напасті злої віри й несвідомості», на які виставляли себе «Меданці», могла написати така людина, що, як і Франко, сама зазнала й перенесла їх в житті немало.

Характеризуючи твори Мопассана, автор передмови пише: «Bel Ami» — однотомова повість, належить до найліпших праць Мопассана». Таку саму характеристику дав Франко цьому роману в рецензії на першу книжечку «Жіночої Бібліотеки» Н. Кобринської «Наша Доля»: «Так само дивно нам, чому з Гю де Мопассана він (літературний рецензент «Нашої Долі» Др. Дам'ян М. — Вацлав Морачевський, — *М. Г.)* вибрав якраз патологічну студійку «Орля», а не згадав про *найкраще діло* передчасно помершого *писателя* «Bel-Ami»? (Курсив наш. — *М. Г.*).[15]

Постійне підкреслювання тісного зв'язку творчості Мопассана з життям («тло повісті сучасне») і того, що він з «теперішніми порядками не годиться», — могло вийти тоді лише від Франка, бо, як відомо, буржуазні літератори замовчували або всіляко старалися притупити соціально-політичне вістря критики, «незгідливість» реаліста з буржуазним безладдям.

Треба підкреслити, що автор передмови не змішує і не ототожнює письменника та його особистого життя з його творчістю і з душевними і фізичними якостями зображених ним героїв і персонажів, як це часто робили різні критики.

В кінці передмови її автор пише: «Коли наша публіка прийме прихильно отсі його образки в перекладі, ми будемо старатися вибрати і видати їх більше». Ці слова підтверджують, що їх написала людина, яка займала відповідальне місце в редакції видавництва. А що туди, як відомо, входили ще, крім Франка, В. Гнатюк і М. Грушевський, то й між ними треба шукати автора передмови. Гнатюк ніколи не займався питаннями французької літератури, тому й не міг

---

[14] Еміль Золя. Напад на млин (оповідання з 1870 року), переклад Івана Франка. У Львові, 1901. Літературно-наукова Бібліотека, ч. 10.

[15] «Житє і слово», т. I, 1894, стор. 308.

написати цієї редакційної статті. Грушевський висловив про Мопассана крайнє протилежну до передмови думку, а крім цього, ідейна тканина «кількох слів» (підкреслення, що Мопассан «не годиться з теперішніми порядками») була завжди чужа М. Грушевському.

Тому передмову до «Дикої пані» міг написати тільки Франко. Цей здогад підсилюють ще й інші обставини. В збірку ввійшли аж чотири переклади Василя Щурата, працю якого Франко високо цінив і заохочував.

Дослідження появи перекладів творів Мопассана в Західній Україні показує, що багато їх друкувалося в газетах і журналах, в яких тривалий час співпрацював Франко («Батьківщина», «Зоря», «Зеркало», «Діло», а найбільше в «Кур'єрі Львовскому», в якому за період з 1887 по 1897 роки появилося понад 20 перекладів новел Мопассана). Як редакторові і видавцеві, Франкові була добре відома творчість автора «Пампушки». Тому Франко міг дати таку влучну характеристику його творчості, як це зроблено в передмові 1899 року.

Аналіз матеріалів «Кур'єра Львовского» розкриває нові цікаві дані, що повинні допомогти визначити автора «Кількох слів». В 1893 р., коли французький письменник згасав у лікарні, «Кур'єр Львовскі» передрукував (в номері 76 за 17 березня) з паризького «Фігаро» новелу «Рознощик» («Le Colporteur») з заміткою, що це «остання новела, яку написав Гвідон Мопассан перед страшною хворобою, що назавжди вирвала йому з рук перо».

Через три з половиною місяці надходить з Парижа вістка про смерть Мопассана (6 липня 1893 р.). Кількома днями раніше (3 липня) повертається у Львів з Відня, після захисту докторської дисертації, редактор газети, Іван Франко. В недільному номері газети (№ 188) появляється стаття, яку подаємо нижче в українському перекладі.

ГІ ДЕ МОПАССАН

По майже цілорічному перебуванні в лікарні для психічно хворих вмер один з тих письменників, що посеред плеяди найновішої натуралістичної французької школи поруч Золя і Доде найясніше світили. Це був Мопассан, а помер у розквіті сил, маючи ледве 43 роки. Його ім'я стало голосним щойно в останньому десятиріччі. Здавалося, що він був уже близьким досягнення зеніту слави й щастя, як раптом наступила катастрофа. В дорозі до слави ступав занадто скорим кроком, щороку творив по кілька томів, кидаючися в

світ і дивуючи силою фантазії та оригінальності. Видавці й редакції з усіх сил намагалися зачисляти його до гурту своїх співробітників. Такий успіх давав йому в руки значні грошові суми, що однак швидко танули. Подібно до римських меценатів, він давав розкішні прийняття, оточений завжди численною громадою поклонників свого таланту. Прогулянки по Середземному морю робив власною яхтою... Раптом замовк і відійшов від того шумного життя.

Почали розповсюджуватися різні поголоски про душевний стан Мопассана, — аж вкінці поголоски справдилися. Мопассан зійшов з розуму і був доставлений в заклад для душевнохворих. В ясніших хвилинах критичного свого положення жадав паперу та чорнила і тоді розписував довжезні листи до друзів і знайомих. Сила таланту Мопассана полягала в психологічному змалюванні характерів, знаменитому відтворенні колориту часу, в меткому і вмілому показі звичаїв і норовів французької суспільності, в мистецькому накресленні навіть найдразливіших ситуацій в такий спосіб, що не вражав почуття моральності. Був любимцем жіночого світу. А вирізняли його з-поміж інших його співтоваришів натуралістів наївно-весела вдача, той сміх крізь сльози, за допомогою якого поважні й смішні життєві сцени групував по-мистецьки біля себе.

Уродився Henri René Albert Guy de Maupassant 5 серпня 1850 року на замку Міроменіль в Нормандії. Скінчивши студії і після відбуття кампанії в 1870/71 роках, як простий вояк, вступив на літературну арену і приєднався відразу до молодої натуралістичної школи. Написав дуже багато. Драму «Histoire du vieux temps». В «Soirées de Médan», які редагував Золя і його товариші — помістив новелу «Boule de suif». Виданим томиком поезій «Des Vers» станув високо як лірик. Пізніше вийшли повісті: «Заведення Тельє», «Сестри Рондолі», «Міс Гарієт», «Любий Друг», «Оповідання Бекаса», «Місячне сяйво» і «П'єр і Жан». Велику увагу звернула на себе його повість «Le Horla», в якій з такою жахливою докладністю і рафінованою ясністю представив образ своєї власної душі. Читаючи цю повість, нам здається, що Мопассан звільнився від свого «я» і те «щось» оперує немилосердно гострим скальпелем. Вже тоді впала підозра, що викликала побоювання, чи нормальний розум Мопассана. Судячи по останніх його твореннях, писаних в заведенні для божевільних, здається, що мозок Мопассана діткнений паралічом. Недавно пробував відібрати собі життя; сконав, не звільнившись від якоїсь чорної меланхолії, в яку попав».

Навіть побіжне зіставлення обох вищезгаданих статей («Кілька слів про автора» та «Гі де Мопассан») не залишає

ніякого сумніву, що вони вийшли з-під пера одного й того ж самого критика. Нагадаймо, що тоді (1887—1897) Іван Франко як літературний редактор «Кур'єра Львовского» вмістив у цій газеті велику кількість своїх і чужих писань. Про українське походження автора посмертної згадки про Мопассана може свідчити рідко вживаний у польській мові вираз «narów» (...w przedstawieniu zwyczajów i narowów społeczeństwa...), вжитий тут у значенні моральних вад, поганих звичаїв французького суспільства, тоді як по-польськи це слово передає особисті химери, хиби, гримаси людини або тварини (narowisty koń). (Пор. рос. «нрав», «нравственный» або «всякому городу нрав і права» Сковороди). Значення цього слова розкриває найкраще ось яка цитата з Самуїла Твардовського: «Pochylonych ciężarem wieku mniej nas szpeci, chociaż czasem wpadamy w narów małych dzieci».[17]

Очевидно, що малі діти не можуть, звичайно, мати таких моральних вад, які розкривав у своєму суспільстві і п'ятнував у своїх творах Мопассан і які мав на думці автор статті про нього. Зате староукраїнське «нрав» (норов, звичай) точно відповідає висловленій у статті думці.

Ще деякі деталі свідчать про непольське, а західноукраїнське походження автора. Це: «Urodził się na zamku Miromesnil». Поляки говорять швидше «в замку».[18]

Ця фраза перенесена живцем в український текст («Кілька слів про автора», характерна для західноукраїнського говору. З нею зустрічаємося ще в критика О. Грицая,[19] який у передмові до перекладу Мопассанової збірки «На воді», пише: «Вродився Мопассан, 13 днів по смерті Бальзака, на замку Міроменіль».[20] Не по-польськи звучать такі звороти як: «francuskiego społeczeństwa», «rzymskich mecenasów». Поляк скаже в тих випадках: «społeczeństwa francuskiego», і «mecenasów rzymskich». Такі непольські конструкції зустрічаємо в статті Франка «Еміль Золя і його твори», надрукованій у польському журналі «Tydzień».[21]

Франкову вдачу, душу й письменницьку манеру пізнати з цього «сміху крізь сльози» («ów śmiech przez łzy»), яким він характеризує в польській статті творчість Мопассана і який так дуже притаманний автору «Зів'ялого листя» та

---

[17] Słownik Języka Polskiego, pod red. J. Karłowicza, A. Kryńskiego i Wł. Niedźwiedzkiego, t. III. Warszawa, 1904, str. 151.

[18] Пор.: S. Orgelbranda. „Encyklopedja Powszechna", t. X. Warszawa, 1901, str. 40, а також інші енциклопедії.

[19] Остап Грицай — західноукраїнський критик, естет, представник «Молодої музи», писав статті про західноєвропейські літератури.

[20] «На воді», вид. «Чайка», Київ—Відень—Львів, 1922, стор. IX.

[21] 30 червня 1878, стор. 123—124.

«Із днів журби». «В українця крізь сміх видніються сльози», пише Франко в статті про М. Е. Салтикова.[22] «В нього (Гоголя. — *М. Г.*) майже з-під кожного смішного слова виривається сум і плач», стверджує Франко в журналі «Друг».[23] «Сміх і сльози, квітки і бруд людського життя» знаходить Франко у творах Золя.[24]

Докладніший аналіз обидвох наведених статей переконує нас, що їх автором міг бути тільки Іван Франко.

Початок посмертної згадки про Мопассана, за формою, тотожний з вміщеним у тому ж «Кур'єрі Львовскому» некрологом про О. М. Плещеєва, який також помер у Парижі в жовтні 1893 р. «8 ц. м... помер один з найвидатніших... російських поетів... що побіч них достойно займає місце в плеяді найвизначніших письменників».[25]

Подібно висловив Франко свою думку ще в 1877 р. про Помяловського, що «в кружку писателів російських новішої, натуральної школи він стоїть високо».[26]

Що така форма зіставлення була притаманна Франкові, свідчить і його німецька стаття' про Марію Конопніцьку, яка, як пише Франко, «є безумовно найбільшою польською поетесою і, поруч з Елізою Ожешко, найбільш талановитою жінкою в літературі».[27]

При порівнянні «Кількох слів про автора» і посмертної згадки «Гі де Мопасан» треба ствердити, що початок передмови до збірки «Дика Пані» взятий майже дослівно з газетної статті. Це доказує, що редактор «Дикої Пані» і автор статті в «Кур'єрі Львовскому» — одна й та сама особа, яка в оцінці літературних творів, ідей та письменників відзначалася своїми власними, оригінальними і небуденними судженнями.

Тоді, як усі буржуазні критики намагаються пояснити проблеми творчості Мопассана його особою, вдачею, приватним життям, — з його хвороби виводять «песимізм» його творів, то в обох цих статтях стан здоров'я письменника, його хвороба, пояснюється саме колосальним зусиллям і надлюдською працею реаліста: «працював незвичайно багато».

На галицькому грунті була тоді (1893—1899) лише одна людина, що так глибоко науково, з таким розумом і сер-

---

[22] І. Франко, Твори, т. 18, стор. 7.
[23] Ч. 5, 1877, стор. 58.
[24] «Еміль Золя, його життя й писання», ЛНВ, 1898, т. IV, стор. 63.
[25] «Кур'єр Львовскі», № 286, 1893.
[26] «Правда» № 13, т. 18, стор. 486.
[27] І. Франко. Твори, т. 18, стор. 171.

цем підходила до вирішування всяких питань, «не зупиняючися на формальностях, а всюди стараючися добиратися до суспільного грунту».[28]

* *
*

Хочеться ще звернути увагу на деякі помилки та неточності в наведеній біографії Мопассана, *спільні обом статтям:*

Мопассан не закінчив у 1870 р. студій, як це помилково написано («скінчивши тоді (1870 р. — *М. Г.*) студії», та «скінчивши студії... в 1870/71 роках»), а перервав їх з причини війни і ніколи вже більше до них не повернувся. В лікарні він перебував півтора року (від 7 січня 1892 р. до дня смерті, 6 липня 1893 р.), а не «цілий рік». В українському тексті дата смерті Мопассана подана помилково «1894», замість 1893. На цю дрібну деталь можна б не звертати уваги, якби вона не була характерною для Франка. Подібні описки в датах зустрічаємо в різних його автобіографіях, починаючи від 1890 року (лист до Драгоманова), аж до написаної для лексикону Гердера, в 1909 р. Цікаво, що дату захисту докторської дисертації Франко не раз подавав 1894 роком.[29]

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити такі висновки:

1. Стаття «Гі де Мопассан», надрукована в «Кур'єрі Львовскому» в 1893 р., і передмова до першої української збірки новел Мопассана (1899) «Кілька слів про автора» мають багато спільного (мова, навіть окремі речення, стиль, ідейний замисел).

2. Мовний аналіз польської статті-некролога (1893) показує, що її автором був не поляк, а тільки українець, уроджене́ць Галичини. В статті зустрічаються такі мовні звороти, яких часто вживав Франко в інших, підписаних ним польських статтях.

3. Передмова до «Дикої Пані» вийшла з тісного редакційного гурту «Видавничої Спілки». А що душею її редакції був Франко, то він і мусив бути автором статті. Запозичення та стиль окремих речень передмови з статті «Кур'єра Львовского», де Франко тоді (1893) був літературним

---

[28] Лист І. Франка до М. П. Драгоманова з 1890 р. Цит. з «Матеріалів для культурної й громадської історії Західної України», Київ, 1928, стор. 320.

[29] І. Франко. Твори, т. 1, стор. 22, 37—40.

редактором, підсилює здогад, що впорядчик «Дикої Пані» використав у передмові свої власні давніші матеріали.

4. За авторство Франка промовляє дбайливий підбір хороших перекладів і відредагування високохудожніх реалістичних новел Мопассана, на що звернула увагу й Леся Українка (лист до Павлика від 7 червня 1899 року).[30]

5. Мовно-стилістичний аналіз передмови до «Дикої Пані» заставляє твердити, що автором «Кількох слів» був Франко.

---

[30] Леся Українка. Твори в 5 томах. Київ, 1956, т. 5, стор. 273.

Я. ШУСТ

ПСЕВДОНІМНА СТАТТЯ ІВАНА ФРАНКА ПРО ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Non severus. «ШЕВЧЕНКО І КРИТИКИ»[1])

Іванові Франкові довелось неодноразово вдаватись до псевдонімів і криптонімів у своїй поетичній і публіцистичній діяльності. Немає сумніву, що чимало написаних ним статей досі залишились нерозкритими і що завдання радянських літературознавців — уважно придивитись до них. Дослідників творчості Шевченка можливо зацікавить одна стаття Франка, яка була надрукована в «Літературно-науковому віснику» під псевдонімом Non severus і якій досі не приділялось належної уваги.

Правда, в найновіших дослідженнях двох радянських франкознавців Д. Я. Лук'яновича[2] і С. В. Щурата[3] принагідно вказується на Франкове авторство статті «Шевченко і критики», але ці дослідники не наводять ніяких доказів, нічого не говорять про псевдонім, ідейне спрямування статті і глибокі взаємозв'язки поезії Шевченка з іншими письменниками.

Тимчасом велика стаття І. Франка про творчість Шевченка, де ставиться питання про оригінальність і майстерність Кобзаря, заслуговує на детальний аналіз.

Відомо, який значний вплив мала творчість Шевченка на літературну діяльність Франка. Досліджувати особливості поезії Шевченка Франко не покидав протягом всього свого життя.

---

[1] Стаття була надрукована у «Літературно-науковому віснику», 1904 р., т. 28, кн. XI, стор. 116—129.

[2] Див. Д. Лук'янович. Іван Франко в боротьбі проти релігії, церкви і Ватікану. К., 1955, стор. 64.

[3] Див. С. В. Щурат. Василь Щурат. Життя і науково-літературна діяльність. Передмова до збірки творів Василя Щурата «Поезії. Слово про похід Ігоря. Пісня про Роланда», Книжково-журн. вид., Львів. 1957.

В результаті цієї роботи Франкові належало декілька десятків робіт, в яких висвітлено характерні риси поетичної майстерності Шевченка. Він один з перших заговорив про світове значення поезії великого Кобзаря. Вже в статті «Темне царство», а потім через 30 років у статті «Присвята» Франко створює своєрідний образ поета Шевченка якого «могутнє чуття... мов блискавка, розсвічує густий, віковий суморок „темного царства"», який «пише огняним пальцем таємні слова над розкошуючими тиранами...»[4]

Франко висловив думку, що Шевченко для визволення народних мас царської Росії «зробив більше, ніж десять переможних армій»,[5] його поеми «Сон» і «Кавказ» — це «огниста інвектива проти «темного царства», вони залишаються найкращим свідоцтвом могутнього всеобіймаючого щиро-людського почуття нашого поета».[6]

Захищаючи Шевченка перед спотворенням його ідей, Франко популяризував його твори різними шляхами. Він відгукувався статтями з приводу окремих публікацій творів Шевченка, нововіднайдених листів, перекладів на іноземні мови; сам видавав Шевченкові твори,[7] виправляючи, згідно з автографами Шевченка, раніші фальсифікації буржуазних дослідників. Одночасно Франко виступав проти Ол. Барвінського, Ом. Огоновського та інших літературознавців, які хотіли видати у Львові «обкроєного» Шевченка, проти намагань галицьких клерикалів у 1904 р. представити творчість Шевченка як віруючого популяризатора біблійних мотивів.[8] У червні цього ж року появилась його полемічна студія «Шевченко і Єремія».[9]

На основі грунтовного аналізу поетичного стилю й образів біблійних легенд Франко прийшов до висновку, що їх характерною рисою була проповідь покори, глибокий песимізм, що виявлявся в «проповіді руїни і кари»: ними церква намагалася залякати рабів і кріпаків. Цим Франко показував, що не може бути й мови і про якусь схожість «біблійних письменників» з творчістю Шевченка, значить, матеріал, зібраний В. Щуратом, позбавлений реальних основ. Одночасно Франко перестерігав деяких авторів, які легковажно поводились з

---

[4] І. Франко. Твори, т. 17, стор. 15.
[5] Там же, стор. 7.
[6] Там же, стор. 14.
[7] Див. Тарас Шевченко. Твори, Кобзарь. Том І (1838—1847). Видання під ред. І. Франка, Львів, 1908.
[8] Див. В. Щурат. Святе письмо в Шевченковій поезії. Львів, 1904 р., див. ж. «Руслан».
[9] Див. І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 129—132. У «Примітках» до статті на стор. 492 цього тому трапилася прикра помилка: книжка ЛНВ за 1904 р. не четверта, як надруковано, а шоста.

друкованим словом, викривляючи твори Шевченка. «А разом з тим, — говорив він, — іде кокетування з певними окликами, що в певних високих та впливових сферах усе знаходить радий послух, іде парадування якимось модним sui generis (своєрідним.—*Я. Ш.*) католицизмом, що рад би сполучити в собі sacra cum prophanis (святі речі з світськими, людськими. — *Я. Ш.*), середньовічну схоластику й новочасну думку, а направду фальшує характер одної і другої».[10] Гра на таких «фальшивих струнах», правда, можлива, «але було б ліпше,— іронізував Франко,— якби він (Щурат. — *Я. Ш.*) не мішав до неї Шевченка».[11] У той же час, коли йшла полеміка Франка з В. Щуратом, у віденському тижневику «Ruthenische Revue» (1904, № 15) появилася стаття «Alma mater Leopoliensis als Stiefmutter»[12] під псевдонімом Severus.

Автор статті в цілому прихильно ставився до творчості Франка, але він нічого не сказав про успішний захист Франком габілітації. Більше того, він навіть говорив, що Франко був недопущений до цього захисту.[13]

Таким чином, у Франка виникала необхідність написати ще одну статтю про напрями досліджень поетичної майстерності Тараса Шевченка. Такою статтею і була стаття-полеміка «Шевченко і критики», підписана псевдонімом Non severus.[14]

* *
*

Є всі підстави вважати, що ця стаття належить перу Франка: вона тісно пов'язана з іншими статтями письменника проти клерикалів, зокрема з статтею «Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм»,[15] що була надрукована за місяць раніш до появи статті «Шевченко і критики».

Після ознайомлення зі статтею «Шевченко і критики» вражає глибока проникливість, з якою автор розбиває по-

---

[10] Там же, стор. 132.

[11] Там же.

[12] „Alma mater Leopoliensis als Stiefmutter (нім.) — Львівський вуз як мачуха"; Severus (лат.) — суворий. Цей псевдонім належав редакторові журналу Р. Сембратовичу. Про це див. М. Возняк. Недопущення Івана Франка до доцентури у Львівському університеті («Іван Франко. Статті і матеріали». Збірник І, Львів, 1948, стор. 53). Зауважимо, що в статті М. Возняка рік публікації подано помилково — 1905.

[13] Габілітаційна лекція І. Франка була друкована у Львові, 1895 р., у V томі ЗНТШ, стор. 1—20.

[14] Non severus — Не суворий (тобто не Сембратович). Псевдоніми Франка з часткою *Non* (*Не*) були відомі, наприклад: *Не-Давид*, *Не-Теофраст*.

[15] Див. ЛНВ, 1904, т. 28, кн. X, стор. 1—23, в Науковій частині журналу. Стаття Франка була грунтовною полемікою з «пастирським посланієм» митрополита Шептицького «О квестії соціальній».

гляди своїх противників, і своєрідні риси її стилю — іронія, сатира, полемічний хист, що є характерним для багатьох статей Франка. Крім того, на той час в Західній Україні не було іншого такого вдумливого, глибокого знавця творчості Шевченка, як Франко, і таким знавцем показав себе автор розглядуваної статті. Тому цей факт треба вважати як ще один аргумент Франкового авторства.

Докази Франкового авторства цієї статті ми подаємо двоякі: засоби логічної аргументації та аналіз мови, стилю, головним чином, засобів іронії, сатири, окремих улюблених Франкових стилістичних фраз і висловів.

Стаття «Шевченко і критики» неначе продовжує думки попередньої статті «Шевченко і Єремія». Вона є одночасно відповіддю Роману Сембратовичеві на його зовсім неточну інформацію про відносини в університеті на кафедрі «літератури руської». Крім того, ця стаття до деякої міри завершувала ту широку дискусію, що розгорнулася над формалістичними питаннями так званих впливів, тематичних запозичень з польської, російської і світової літератури, яких хотіли дошукуватися в творчості Шевченка його критики. Non severus не виступив проти порівняльного методу, заявляючи, що «ми признаємо його величезну вагу для літературно-наукових дослідів уповні і вважаємо його навіть для них єдино можливим і раціональним. Лиш на його основі можна побачити наглядно, як духовне життя народів впливає взаїмно на себе, як повстають (виникають. — *Я. Ш.*), ширяться від одного народа до другого і гинуть різні літературні течії, *як викликають* при однакових обставинах у неоднакових народів однакові літературні прояви і т. ін. На підставі порівняного методу переконуємося, що загальні літературні прояви не поминають і нашого народа і літератури, доказом чого можуть послужити: романтизм, реалізм, декадентизм і т. д.». Проте використовувати цей метод у літературознавстві слід, на думку Non severus-a, дуже обережно, враховуючи історичні обставини, глибоко проникаючи в середовище та грунтовно розглядаючи питання можливостей культурного споріднення, щоб не дійти до абсурдних висновків, до яких доходила компаративістська школа: «Як у всім одначе, так і при порівняннях мусимо заховати якусь міру, певну границю, поза яку не сміємо переступати, коли не хочемо договоритися до абсурдів. Реалістичний письменник у нас і в Німеччині та Франції буде мати певні спільні точки, але не конечно один мусить бути під впливом другого, не вчисляючи тут самого напрямку... Так само не можна брати всіх реалістичних письменників, німецьких та французьких, їх вплив на якогось українського реалістичного письменника, бо тою дорогою

зайшли б ми до абсурду. А власне щось подібного добачуємо ми в деяких працях про Шевченка».

Non severus говорить безпосередньо і про глибокі взаємозв'язки Шевченка з російською і світовою літературою, але, підкреслюючи велику популярність творів Шевченка у світовій літературі,[16] закликає до грунтовного вивчення його поетичної майстерності, замість того, щоб займатись вигаданими «впливами» окремих письменників: «Наскільки ми могли сконстатувати, — іронізував він, — то тепер виказувано, *з більшим або меншим щастям*, із ширшими висновками, або лиш простими натяками, вплив оцих письменників на Шевченка: Псевдо-Конiського («Исторія Руссовъ»), Бантиша-Каменського, Котляревського, Костомарова, Куліша, Метлинського, Гребінки, Маркевича, Жуковського, Пушкіна, Козлова, Лермонтова, Рилєєва, Кольцова, Гоголя, Міцкєвича,[17] Залеського, Гощинського, Чайковського (Wernyhora), месіяністів[18] і вкінці Шіллера і Тацита (!).[19] До цього ряду прибули після появи книжки В. Щурата: „Святе письмо в Шевченковій поезії“ (Львів, 1904), ще й біблійні письменники».

Саме між наведеними місцями статті «Шевченко і критики» і статтею «Шевченко і Єремія» є близька тематична спорідненість. В статті «Шевченко і Єремія» автор теж заперечує намагання численних літературознавців принизити оригінальність і поетичну майстерність творів Шевченка, виступає проти штучного підтягування його поетичної музи під різноманітні впливи і запозичення, починаючи з біблійного Єремії і римського історика Таціта і кінчаючи польськими, російськими та іншими сучасниками Шевченка.

Буржуазні літературознавці часто шукали у творчості Шевченка всяких компіляцій і впливів, не добачаючи оригінального генія поета. Посилаючись на знання Шевченком біблії, а також цитуючи окремі місця шевченкових поезій і поем

---

[16] Non severus, наприклад, посилається на відому бібліографію творчості Шевченка, складену М. Комаровим — «Т. Шевченко в литературе и искусстве. Библиографический указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Шевченко». Составил М. Комаров. Одесса, — 1903 р. Цей бібліографічний покажчик Франко високо оцінював і у статтях і листуванні.

[17] Порівняй працю д-ра О. Колесси «Шевченко і Міцкєвич», ЗНТШ, Львів, 1894 р., том III. (Примітка І. Франка).

[18] Порівняй M. Zdziechowski. Mesyaniści i słowianofile. Краків, 1888, стор. 289 (Примітка І. Франка). Франкову статтю проти Здзєховського — Ursyna підписано псевдонімом Taras, див. Петерб. журнал «Kraj», 1888, № 52, стор. 12—15. (Додаток). Заголовок статті T. Szewczenko w oświetleniu p[ana] Ursyna».

[19] Порівняй Ф. И. Свистун. Чем есть для нас Шевченко? Львів, 1901, стор.. 71, 78 і дальш. (Примітка І. Франка).

(як це, наприклад, робили В. Щурат і Ф. Свистун), вони шукали в них прямих запозичень з творчості біблійних «пророків» — Ісаії, Іезикиїла, Іоїла та Єремії. При цьому вони розглядали не окремі місця антирелігійної поезії Шевченка, стилізованої в плані пародій на біблійні теми і не звертались до Шевченкової архаїки в стилі біблійної лексики, яка мала місце в сатирі Шевченка, але вишукували «наявні впливи» біблійної поезії, так, як це, наприклад, писав про стиль біблійних пророків у своїй статті В. Щурат, і яку критикує Non severus.

Non severus, як і Франко в статті «Шевченко і Єремія», застерігав майбутніх дослідників творчості Шевченка перед передчасними і ненауковими висновками, закликаючи перш за все на увазі *«мати виключно правду, і науку перед очима*, при дослідах, а не які-небудь побічні цілі і наміри».

Non severus одночасно висуває проблему шевченкознавства як інтернаціональну, що хвилює все людство, подібно як раніше Франко порушував проблему шекспірознавства.[20]

У статті «Шевченко і критики» зроблена спроба проілюструвати на основі аналогії, яку роль мали запозичення в творчості геніального Шекспіра і Шевченка:

«Ми знаємо, — писав Non severus, — *що всі драми Шекспіра засновані не на оригінально видуманих мотивах*, лиш також на «позичених» (переважно італійських), або іншими словами, що на Шекспіра мали вплив інші письменники, і то дуже значний, а проте Шекспір був великий письменник, є й буде і то всесвітній, а навіть не власність одного народа. Отже, погляди в цій справі — річ смаку, а *головне спосіб, як те запозичуване представлено і його раціональність»*.

Тому проблеми, які висуває в статті Non severus актуальні і для сьогоднішнього шевченкознавства: це вимога говорити про художній рівень, спосіб відображення того, що

[20] Не вдаючись до розгляду цієї проблеми, пошлемося на такі публікації Франком творів Шекспіра: Уілліям Шекспір. Гамлет, принц данський. Переклад П. А. Куліша, виданий з передмовою і поясненнями д-ра Івана Франка, накладом «Українсько-руської видавничої спілки», Львів, 1899, стор. XXIII+171. Передмова, написана Франком у Львові 15/X—1899. Дальші переклади П. А. Кулішем драм Шекспіра, видані з передмовами (сторінки позначені римськими цифрами) і пояснення д-ра. Івана Франка, накладом «Українсько-Руської Видавничої спілки», — в такому порядку: Приборкана Гострyха — комедія в 5 діях з передмовою. Львів, 1900, стор. XV+117; Макбет, Львів, 1900, стор. XIX+118; Коріолян, Львів, 1900, стор. XI+169; Юлій Цезарь, Львів, 1900, стор. XI+130; Антоній і Клеопатра, Львів, 1901, стор. XIV+180. (В перекладі І. Франка з його перекладами сонетів Вільяма Шекспіра); Багацько галасу з нечевля, Львів, 1901, стор. XII+101; Ромео та Джульєта, Львів, 1901, стор. XVI+132; Король Лір, Львів, 1902, стор. XVI+164; Міра за міру, Львів, 1902, стор. XVIII+127. (Тут же статті Франка «Шекспірів фонд», стор. XIX—XXIII і «Рахунок Шекспірового фонду», стор. XXIV—XXVI).

запозичене, і його необхідну творчу переробку у творі. До цих думок автор статті «Шевченко і критики» доходить після критики компаративістського методу в літературознавстві.

«У нас при Шевченку трималися критики менше-більше такої процедури: Наперед розбирали вони житє поета, вишукували всякі подробиці, які їм показували, що читав поет, а опісля вишукували у відповідних письменників аналогії і порівнювали їх із текстами Шевченка. На кінці, виказавши так різні «впливи», робили звичайно висновки, що, незважаючи на запозичені ідеї, образи, речення, фрази, ба, навіть поодинокі слова, геніальний дух Шевченка змалював одначе все оригінально і представив у новому освітленню, новому блиску, новому значенню і т. д. Пересічний читач, що звик читати, не думаючи і присягати in verba magistri без застережень, задоволиться певно тими кінцевими фразами...»[21]

Крім вищенаведених аргументів, за Франкове авторство статті «Шевченко і критики» говорить і те, що Non severus зі скромності ніде не згадує про заслуги І. Франка для дослідження творчості Шевченка.

Засоби речових доказів, їх ідейне спрямування, поетико-стилістичні особливості, гумор і сатира у статті Non severus-а зовсім співзвучні з численними статтями Франка про Шевченка та іншими літературознавчими роботами.

На самому початку своєї статті Non severus дає загальну характеристику ролі великих та другорядних письменників у літературі, забарвлюючи свій виклад своєрідним гумором, як, наприклад: «Про *буденні таланти* не пише ніхто стільки (скільки про великих. — *Я. Ш.*), ані не займаються ними: *вони нині пишуть, а завтра переходять до архіву, звідки інколи відпорпує їх історик літератури, щоб опісля назад передати їх на заслужений відпочинок*» (курсив наш.—*Я. Ш.*).

У статті бачимо засоби іронії, які були притаманні Франкові, наприклад, в насмішці над компаративістами; виразні вони в статті і в декількох інших місцях. Так, на заяву критиків, що Шевченко писав свою баладу «Причинна» під впливом: 1) Жуковського, 2) Пушкіна, 3) Козлова, 4) Міцкевича, 5) Народним, — Non severus-Франко іронізував: «Виходить, отже, що Шевченко, сідаючи до писання своєї поеми, обкладався творами згаданих поетів і етнографічними збірниками і, як пчілка, підщипував то звідси, то звідти потрошки. *Можливо, що так було, особливо коли Шевченко хотів показати, як то деякі з його наступників будуть колись робити»* (курсив наш. — *Я. Ш.*).

---

[21] Non severus «Шевченко і критики». «Літературно-науковий вісник», Львів, 1904, т. XXVIII, кн. XI, стор. 118. in verba magistri — на слова вчителя.

Дуже характерною для Франка у статті є система підсумків і дискусії, сповнена сарказму і іронії наскрізь реалістичної кінцівки: «Надіємося, — закінчує Non severus,— що досить цих цитатів, аби переконатися про «вплив» тих уступів святого письма на Шевченка. Таких цитатів є ще багато, але *в них може добачити яку-небудь зв'язь із Шевченком лише той, хто видить там, де інші не видять,* значить — *сновида. Ми до таких не зачисляємося».*

Слід звернути увагу ще на характерний для Франка засіб полеміки за допомогою питальних речень як логічних аргументацій, який зустрічаємо у статті Non severus-a: «Чи всі ті впливи відіб'ються на творчості поета? Певно, що ні. А коли деякі відіб'ються, то чи можемо ми напевно сказати, що се якраз ті, про які ми думаємо? А хочби й так, то чи можна на їх підставі доходити до так далеко посунених висновків, як се діється з творами Шевченка? Ми ж мусимо при характеристиці й оцінюванню поета стояти на якійсь загальній основі... Що стало б ся з Толстим, Ібсеном, Гауптманом, Кіплінгом, Амічісом і іншими, коли б ми до них приложили мірку „впливи"».[22]

Всім своїм лексичним складом стаття засвідчує, що автор її походив з західних областей України.

Якщо взяти до уваги ще те, що ні один з тогочасних західноукраїнських літературних критиків не піднісся до такого гострого викриття буржуазного літературознавства, як Франко, то й тут питання Франкового авторства статті вирішується позитивно. Зрештою, інші мовно-стилістичні особливості статті підтверджують Франкове авторство. Наприклад, улюблений Франків вислів «ба, коли...» Non severus повторює декілька разів.

* *
*

Таким чином, стаття Івана Франка «Шевченко і критики», друкована під псевдонімом Non severus, далеко виходила поза полеміку з одним лише якимсь письменником, в даному випадку Василем Щуратом. Вона доповнювала критичні статті І. Франка проти попівства і буржуазних критиків, які фальсифікували Шевченка, як раніше і потім фальсифікували інших письменників.

Стаття з'ясовувала шляхи боротьби за творче обличчя Шевченка проти клерикалів-фальсифікаторів, вона ставила

---

[22] Як бачимо, Non severus називав якраз тих письменників, творчістю яких цікавився І. Франко.

перед дослідниками завдання глибокого вивчення оригінальної творчості геніального Шевченка, накреслювала перспективи майбутнього шевченкознавства на основі глибокого наукового діалектично-порівняльного методу в літературознавстві та вивчення глибоких творчих літературних зв'язків.

Нижче публікуємо цю статтю.

ШЕВЧЕНКО І КРИТИКИ

Кождий великий поет викликає у кождого народа більше або менше широку літературу, в якій критики, що пишуть про твори поета, силкуються кождий зі своєї точки погляду вияснити їх із найріжнородніших боків. У нас до таких поетів належить Т. Шевченко, а найліпшим доказом того є праця д[обродія] М. Комаря, що вийшла минулого року[1] і подає бібліографію всього, що сяк чи так доторкається Шевченка. Про буденні таланти не пише ніхто стільки, ані не займається ними: вони нині пишуть, а завтра переходять до архіву, звідки інколи відпорпує їх історик літератури, щоб опісля назад передати їх на заслужений відпочинок. В останніх десятках літ бачимо ми одначе змагання до зменшення величини Шевченка (поминаємо тут питанє про свідомість сього поступуваня), які йдуть посередно чи безпосередно, причім критики послугуються порівняною літературно-науковою методою. Отсей факт приневолює нас висловити свій погляд на сю справу, причім заявляємо, що не будемо брати в оборону Шевченка подрібно, і переаналізовувати відповідні праці,— раз що се завело би нас задалеко, і ми замість статі мусіли б писати книгу, друге, що — по нашій думці — Шевченко не потребує такої оборони; хочемо лише звернути увагу критиків, які *будуть* іще писати про Шевченка, щоб не заганяли за далеко у своїх висновках, бо се певно не вийде на шкоду Шевченкові, але таки їм самим.

Ми не думаємо також виступати тут проти порівняної методи; навпаки, ми признаємо її величезну увагу для літературно-наукових дослідів уповні і вважаємо її навіть для них єдино можливою і раціональною. Лиш на її основі можна побачити наглядно, як духове житє народів впливає взаїмно на себе, як повстають, ширяться від одного народа до другого і гинуть ріжні літературні течії, як викликають при однакових обставинах у неоднакових народів однакові літературні прояви і т. і. На підставі порівняної методи пе-

---

[1] [М. Комаров]. Т. Шевченко в литературе и искусстве. Библиографический указатель материалов для изучения жизни и произведений Т. Шевченка. Составил М. Комаров. Одесса, 1903. [Прим. І. Франка].

реконуємося, що загальні літературні прояви не поминають і нашого народа і літератури, доказом чого можуть послужити: романтизм, реалізм, натуралізм, декадентизм і т. д. Як у всім одначе, так і при порівнянях мусимо заховати якусь міру, певну границю, поза яку не сміємо переступати, коли не хочемо договоритися до абсурдів. Реалістичний письменник у нас і в Німеччині та Франції буде мати певні спільні точки, але не конечно один мусить бути під впливом другого, не вчисляючи тут самого напряму, який остаточно може рівночасно повстати в кількох місцях незалежно від себе, чого приклади можна би знайти. Так само не можна брати всіх реалістичних письменників, німецьких та французьких, і виказувати їх вплив на якогось українського реалістичного письменника, бо тою дорогою зайшли б ми до абсурду. А власне щось подібного добачуємо ми в деяких працях про Шевченка.

На скілько ми могли сконстатувати, що тепер виказувано, з більшим або меншим щастєм, із ширшими висновками або лиш простими натяками, вплив оцих письменників на Шевченка: Псевдо-Конисього («Исторія Руссовъ»), Бантиша-Каменського, Котляревського, Костомарова, Куліша, Метлинського, Гребінки. Маркевича, Жуковського, Пушкіна, Козлова, Лєрмонтова, Рилєєва, Кольцова, Гоголя, Міцкевича,[2] Залеського, Гощинського, Чайковського (Wernyhora), месияністів[3] і в кінці Шіллєра та римського Тацита (!)[4]. Тепер сей ряд збільшується новими письменниками, яких вплив на Шевченка виказаний у книжці д-ра В. Щурата *«Святе письмо в Шевченковій поезії»* (Львів, 1904), себто біблійними письменниками. Як бачимо, число се дуже поважне. Коли ж додамо тут, що сі викази зовсім не усувають віднайденя нових іще впливів, тоді переконаємося вповні, кому ми властиво повинні завдячувати творчість Шевченка та наберемо докладного погляду на її характер. Шевченко, як із сього виходить, подобав на пчілку, що літає з цьвітки на цьвітку і все зносить до купки пожиток, аби було більше. Вправді декому не подобається така письменнича і поетична діяльність чого докази читали ми, між іншим, у львівськім «Dzienniku Polskim» (пор. вислови про Б. Лепкого, Е. Мандичевського, Ф. Михайлова і кількох інших), ба, чули їх навіть на останніх зборах Наук. Тов. ім. Шевченка (пор. інтерпеляцію до

---

[2] Пор. працю д-ра О. Колесси. Шевченко і Міцкевич, Записки Наук. Тов. ім. Шевченка, т. III, 1894 р., passim [Прим. І. Франка].

[3] Пор. M. Zdziechowiкi. Mesyaniści i słowianofile, Краків, 1888, ст. 289. [Прим. І. Франка].

[4] Пор. Ф. И. Свистун. Чем есть для нас Шевченко? Львів, 1901, ст. 71, 78 и даль[ші]. [Прим. І. Франка].

редакції ЛНВ-а в справі поміщеня якоїсь дрібниці «позиченої» в якогось там чужого письменника); але, з другого боку, ми знаємо, що всі драми Шекспіра засновані не на оригінально видуманих мотивах, лиш також на «позичених» (переважно італійських), або іншими словами, що на Шекспіра мали вплив інші письменники, і то дуже значний, а проте Шекспір був великий письменник, є й буде і то всесвітний, а навіть не власність одного народа. Отже, погляди в сій справі — річ смаку, а головне — спосіб, яким те запозичуване представлено і його раціональність.

У нас, при Шевченку, трималися критики менше-більше такої процедури: Наперед розбирали вони житє поета і вишукували всякі подробиці, які їм показували, що читав поет, а опісля вишукували у відповідних письменників аналогії і порівнювали їх із текстами Шевченка. На кінці, виказавши так ріжні «впливи», робили звичайно висновки, що не вважаючи на запозичені ідеї, образи, реченя, фрази, ба, навіть поодинокі слова, геніальний дух Шевченка змалював одначе все оригінально і представив у новому освітленню, новому блиску, новому значіню і т. д. Пересічний читач, що звик читати, не думаючи і присягати in verba magistri без застережень, задоволиться певно тими кінцевими фразами; інший не задоволиться і скаже: ба, коли Шевченко запозичив усе в іншого чи інших поетів, то в такім разі, яка його заслуга коло утвореня поеми, думки чи чого іншого? Він, очевидно, зложить заслуги Шевченка на інші його твори, в яких не знайдено ще «впливу» нічийого. Та коли з часом при дальших дослідах покажуться у всіх поезіях впливи — що дуже можливе, коли будемо йти слідом дотеперішніх критиків і послугуватися їх методою, — то що тоді? І от тут лежить хиба тих критиків, які виказували, що запозичуванє ідей, думок, образів і ін. буцімто підрядна річ, а головне — як ними покористувався поет. Значить, далі, що на такий погляд «Новомодні коляди» Гриця Щипавки могли б бути геніальним твором (за який автор і ще дехто інший навіть їх уважає), хоч тимчасом вони не мають ніякої літературної вартості!

А вкінці, що властиво звати тими «впливами»? Дотепер не пояснив сього ніхто з Шевченкових критиків, а тимчасом се конечна річ. Ми знаємо, що без чужого впливу не виховується ніхто; сі впливи відчуваються в школі, почавши від народньої школи, а скінчивши на університеті; побіч того на кожду людину впливає ще лектура, а головно саме житє, зносини з ріжними людьми і т. п. Чи всі ті впливи відіб'ються на творчості поета? Певно, що ні. А коли деякі відіб'ються, то чи можемо ми напевно сказати, що се як раз ті, про які ми думаємо? А хоч би й так, то чи можна на їх підставі доходити

до так далеко посунених висновків, як се діється з творами Шевченка? Ми ж мусимо при характеристиці й оцінюваню поета стояти на якійсь загальній основі, якою могли б послужитися при кождім письменнику, без огляду на його дрібніші індивідуальні ціхи. Що сталося б з Толстим, Ібзеном, Гауптманом, Кіплінгом, Амічісом і іншими, коли б ми до них приложили мірку наших критиків і розложили їх на ріжні «впливи»? А чим довше письменник жиє, чим більше знає мов, чим менше сидить на місці, тим більше тих впливів.

Що при оцінці впливів належить послугуватися іншою методою, як робили наші критики, та належить прикладати до них іншу міру, побачимо наглядно з прикладу.

Др. В. Щурат цитує у своїй найновішій праці оцей виїмок із Шевченка:[5]

Неначе праведних дітей
Господь, любя своїх людей,
Послав на землю їм пророка —
Свою любов благовістить,
Святому розуму учить.
Неначе наш Дніпро широкий,
Слова його лились, текли
І в серце падали глибоко,
Невидимим огнем пекли
Холодні душі. Полюбили
Пророка люде, і молились
За ним, і сльози знай лили.
А потім... люде, род лукавий,
Господнюю святую славу
Розтлили і чужим богам
Пожерли жертви, омерзились,
І муже свята — горе вам! —
На стогнах камінем побили,
І заходилися гулять,
Святою кров'ю шинкувать.
І праведно господь великий,
Мов звірей тих лютих, диких,
Кайдани повелів кувать,
Глибокі тюрми мурувать,
І — роде лживий і жестокий —
Вомісто кроткого пророка
Царя вам повелів ізбрать.

Жерелом сього вірша вважає др. В. Щурат таке місце в книзі пророка Єремії:

«Тако глаголеть господь вседержитель: се азъ послю на ня мечь, и гладъ и моръ, и положу я яко смоквы худыя, ихже не мощно ясти, понеже зѣло худы быша, и сотру я мечемъ, и гладомъ, и моромъ, и дамъ я въ погубленіе всѣм царствамъ

[5] «Святе письмо в Шевченковій поезії», стор. 56—57. [Прим. І. Франка].

земнымъ, и въ проклятіе, и въ оудивленіе, и въ посмѣхъ, и въ поруганіе всѣмъ языкомъ, къ нимже извергохъ я. Занеже не послушаша словесъ моихъ, глаголетъ господь, яже послахъ къ нимъ рабы моими пророки».

До сих виїмків додає автор від себе: «Зовсім ту саму гадку виразив і Шевченко». «Гадка Єремії підпала в поезії Шевченка тілько формальній зміні, т. є. такій, якій підпасти мусить кожда гадка, коли її виражається поетично».

Тимчасом, кождий, хто порівнає наведені цитати, побачить ясно, що між ними *нема нічого спільного,*— якже тут говорити про вплив? Сі самі вірші Шевченка від слів: «Неначе» до «избрать» цитує також Ф. Свистун (Чѣмь есть... ст. 78) і пише далі: «Мысль, що монархическая власть только для людей злых и испорченных — ненова. Тянется она нитью в исторических сочиненіях Тацита, который на римскую монархию смотрѣль только изъ точки необходимости конечного зла. Думалъ онъ, що самовластіє кесарей было нужно ради великого пространства имперіи и испорченности людей, що при сем образѣ правления упрочились вправдѣ порядок и мир, но потеряли свобода и добродѣтельность, процвѣтавшіи за республики. По мнѣнію Тацита, люди, состоящіи в природномъ состоянін, без державного строя суть нравственно лучшіи, и в томъ дусѣ написана его «Германия», подающая идеальный образ народа, живущого на лонѣ природы, без утонченности жизни» (ст. 79).

Поминаємо дальші «розглагольствования» Свистуна на тему монархізму і монархічної власти та докази, що у «русскихъ» конечний абсолютизм, і наведемо ще лиш конець із його балаканки: «Шевченко отдалился от воззрѣния своего народа (що абсолютизм конечний для Росії) и станулъ на ненародной почвѣ, выступая против монархической власти (очевидно під впливом Тацита). Извиняет его однако то обстоятельство, що ему ходило о волю крепаков, которой сопротивлялось тогдашнее правительство, так що он отвѣтственность за плохую долю крепаков сваливал на самодержавіе» (ст. 87).

Тепер заходять три можливости що до висновків обох авторів про вплив на Шевченка в цитованім віршу: а) Або один має рацію, а другий помиляється. б) Або оба мають рацію, і Шевченко написав сей вірш дійсно під впливом Єремії і Тацита. в) Або оба не мають рації. Ми не вважаємо потрібним порішувати се питанє в який будь бік і полишаємо читачам волю, за чим вони схочуть заявитися тим більше, що виїмки говорять ясно самі за себе.

Більше як тут скомплікована справа, коли в однім віршу видно впливи аж кількох письменників. А подібна обстави-

на заходить приміром у «Причинній». По дослідам критиків, написав сю поему Шевченко під впливом: 1) Жуковського; 2) Пушкіна; 3) Козлова; 4) Міцкевича; 5) народнім. Виходить, отже, що Шевченко, сідаючи до писаня сеї поеми, обкладався творами згаданих поетів і етнографічними збірниками і як пчілка підщипував то звідси, то звідти по трошки. Можливо, що так було, особливо коли Шевченко хотів показати, як то деякі з його наступників будуть колись робити, але се певно не було правило, на що критики не повинні забувати.

Інші поеми, як показують висліди, не підпадали під вплив більшого числа письменників, та за те являлися не чим іншим, як простою копією. Найліпшим доказом того може послужити «Сон», майже вповні — коли вірити дослідникам — відписаний від Міцкевича.

Д-ру В. Щурату видимо не подобалися такі розсліди, як се можна б думати з оцих його слів: «Чому національна амбіція своєрідній Шевченковій Музі визначувала нераз трохи не ролю покоївки в Міцкевича, чому вчена бистроумність приклала її, як п'ястук до носа, до Гегля і до Руссо́... не тут місце над тим застановлятися» (ст. 6). І він пішов у інший бік, а до чого договорився, покажемо далі.

Що́ саме спонукало д-ра В. Щурата піти в інший бік, се також знаємо: «Драгоманов сказав, що він [Шевченко] в основі своєї творчості зістав *біблейцем* аж до смерті. Драгоманов найдрібнішої гадки не вмів виссати з пальця. Кожда гадка такого чоловіка повинна б заслугувати на особлившу увагу, а вже гадка про Шевченка-біблейця серед спеціалістів передовсім» (ст. 5—6). Наслідком сих слів була названа праця, в якій хід думок менше-більше такий:

Автор вибирає біографічні звістки про Шевченка, в яких говориться, що він читав святе письмо, і на їх підставі доказує, що поет не розставався з ним ціле життє, почавши від наймолодших літ, через що й вплив святого письма на нього мусів бути великий. Що так було, на се наводить докази: 1) Згадки про святе письмо, розсипані в поезіях Шевченка. 2) Епіграфи до деяких поем (завважимо, що одних і других дуже маленько). 3) Наслідування псальмів, разом 11. 4) Явні наслідування (себто такі, про які не можна сумніватися, що вони дійсно наслідування), разом три. 5) Інші наслідування, про які згадаємо далі.

Ми не будемо заперечувати, що Шевченко знав святе письмо і що подекуди ним користувався, але щоб його вплив відбився на поетові так, як сього хоче др. В. Щурат, на те не можемо згодитися, і цілий другий розділ його праці, в якім він збирає звістки про лектуру святого письма Шевчен-

ком, уважаємо занадто пересоленим. Робити висновки на підставі того, що батько Шевченка (коли той був іще дитиною!);

Бувало, в неділю, закривши *Минею,*
По чарці з сусідом випивши тієї і т. д.,

або що поет учився читати на псалтирі, а вивчившись і пробуваючи в дяка (досить коротко) ходив читати псалтир до мерців — на наш погляд — абсолютно не можна. Є між нами старші люди, які тут, у Галичині, переходили також подібну школу: вчилися на псалтирі, ходили її читати до мерців, і нічого не розуміли, як ми знаємо від них самих. А що люди тішилися їх гарним читанєм, се також не доказ: люди слухають читаня тому́, бо се святе письмо, але не тому, що розуміють читане. Д-ру В. Щурату не можуть бути невідомі перекручення найзвичайніших молитов задля їх нерозуміня, пр., Мняца́ /зам. во імя Отца/, яков на небі, яков на земли і т. д. або відповіди селян про те, що читається в церкві—аби міг поважно се твердити. Вправді історичні уступи, притчі і т. п. більше доступні і зрозумілі селянам, але псалтир сюди не належить. Виказувати, отже, що святе письмо мало вплив на Шевченка вже від наймолодших літ, уважаємо що найменше науковим ризиком.

Очевидно, з часов обставини змінилися, але тут знов виходить із представленя д-ра В. Щурата, буцімто Шевченко за час свойого пробування в Петербурзі в Академії, за час зносин із Костомаровим і Кулішем (перед арештом) і на засланю нічого майже не читав, крім біблії. Хиба се правда, і хиба ми не знаємо, що навіть на засланю він діставав книжки від своїх приятелів і знайомих? А хоч би й не діставав, то чи се вже доказ, що він мусів бути під таким великим впливом святого письма, як хоче др. В. Щурат? Чи одну то річ читає чоловік, і вона не полишає на ньому тривких слідів. А що й Шевченко не одушевлявся так цілим святим письмом, видно з оцього епізоду, який цитує й др. В. Щурат:

«Ми з В. Н. [Далем],— пише Шевченко,— якось несподівано зачепили в розмові Давидові псальми і взагалі біблію. Спостерігши, що я не байдужий до старозавітньої поезії, Даль спитав у мене, чи читав я Апокаліпсіс? Я відповів, що *читав та нічого не зрозумів.* Він узявся з'ясовувати мені розум і поезію оцієї *багатонатхненої нісенітниці* і нарешті подав мені перечитати власний його переклад «Откровения» з коментаріями і прохав, щоб я, перечитавши, сказав йому свою думку. Не до душі мені останнє; без сієї умови можна б, не читавши, подякувати, а тепереньки треба читати. Побачимо, що воно за зьвір у перекладі».

По прочитаню того перекладу Шевченко вписав у свій «Журнал» таку рецензію: «Читалъ и сердцемь сокрушился, зачѣм читать учился. — Читаючи оригінал, себто переклад Апокаліпсіса на мову слав'янську, приходить гадка, що апостол писав його про своїх неофітів і, щоб закрити від приставів певний розум свого напучування, уживав умовлених виразів. А може ним керувала і мета матеріальна — щоб пристави подумали, що старий збожеволів і верзе нісенітницю, і тоді може швидше визволять його з заслання. Остання гадка здається мені більше подібною до правди. З якої ж речи така розумна людина, як Даль перекладав і товмачив оцю елегоричну нісенітницю? Не тямлю! І з якою думкою дав він мені перечитати свій убогий твір? Чи не міркує він завести в Нижньому [Новгороді] катедру теології і зробити мене своїм неофітом? Ледви чи так! А яку ж думку я йому висловлю про його чудернацький твір?» (Там же, стор. 14—15).

Ясніше говорити чейже не треба, але др. В. Щурат уміє й се пояснити, аби воно лиш не колідувало з його тенденцією. Взагалі належить сконстатувати, що автор підбирає в цілій своїй брошурі цитати так, аби вони з його тенденційністю не розбігалися. Се видно з наведеного вгорі і з дальшого, се видно з його частих відкликів до свідоцтва Куліша, хоч відомо загально, що погляди останнього на Шевченка перед смертю поета і по смерти противні собі діаметрально, а про ті другі автор власне мовчить.

Взірцем авторової тенденційности може послужити й оцей уступ:

«В пречистої святої» Музи[6] в своєї «порадоньки і долі молодої» просив Шевченко, щоб вона ніколи не покидала його. Він так просив її:

В ночи,
І в день, і в вечері, і рано
Витай зо мною і учи,
Учи не ложними устами
Сказати правду. Поможи
Молитву діяти до краю.

Отож «сказати правду» і «молитву діяти» то дві задачі, які Шевченко *не лиш собі поклав, але й кожному народному поетові, вважаючи єго становище високим достоїнством народного священослужителя*[7]. Народний поет повинен бу-

---

[6] Дивно, що в сих словах автор не бачить впливу святого письма, [Прим. І. Франка].

[7] Ми такої зарозумілості не подибуємо ніде в творах Шевченка! [Прим. І. Франка].

ти *посередником між людьми, а богом,* бо лиш в бога є та правда, яку він має сказати, і лиш богові належиться молитва. Лиш до такого поета-священослужителя дадуться примінити слова Шевченка:

Жива
Душа поетова, святая,
Жива в святих своїх річах;
І ми, читая, оживаєм
І чуєм бога в небесах. (ст. 30—31).

Вертаючи до «впливів», зазначуємо, що автор виключив із-під них оці чотири поеми (які знов не підходять під його тенденцію!) «Саул», «Царі», «Во Іудеї, во дни они» і «Марія» тому, «що в них Шевченко лиш формально оперся на св. письмі... *Відступаючи подекуди в основнім напрямі від св. письма,* вони не можуть бути предметом студії про св. письмо в Шевченковій поезії (ага!) — студії, що має виказати зв'язок св. письма з Шевченковою поезією» (ст. 17). Натомість зачислив сюди згадки про святе письмо, вроді:

І у ченця, як трапиться:
Нехай не гуляє,
А святе письмо читає,
Людий поучає і т. д.,

хоч вони могли приходити в поезіях Шевченкових навіть тоді, якби він зовсім не знав і не читав біблії, та епіграфи, які можна класти й без особливих впливів. Тих згадок і епіграфів одначе так мало, що вони ледве можуть входити в рахубу при іншій методі праці навіть на сю саму тему, що й в автора.

Наслідувань більше, бо 14, а деякі з них навіть досить об'ємисті. На жаль, автор збуває їх дуже побіжно тому, що вони можуть бути кождому відомі, бо сам поет назвав їх наслідуваннями. В. Щурат називає їх *явними* і, відсунувши їх на бік, вишукує неявні впливи, а як вони виглядають, подамо кілька взірців.

Ось як виглядає образ суду в Ісаії:

«Зане ярость господня на вся языки, и гнѣвъ на число ихъ еже погубити ихъ и предати я в закланіе. И язвенніи ихъ повергнутся, и мертвецы, и взыдеть ихъ смрадъ и намокнутъ горы кровію: и истаютъ вся силы небесныя, и свіетъ ся небо аки свитокъ, и вся звѣзды спадутъ яко листвіе съ лозы: и якоже спадаетъ листвіе смоковницы. Оупися мечь мой на небеси: се на Ідумею снидетъ, и на люди пагубныя съ судомъ».

«И падуть съ ними силніи, и овны и юнцы, и оупіется земля отъ крове, и отъ тука ихъ насытится. День бо суда

Господня, и лѣто воздаянія суда Сіоня. И обратятся дебри его въ смолу, и земля его въ жупель. И будетъ земля его горящи яко смола днемъ и нощію, и не оугаснетъ въ вѣчное время, и взыдетъ дымъ ея высоцѣ, въ роды своя опустѣетъ.

«Чи ті картини не пригадують зараз грізного образу суду в Шевченковім «Посланії»? Та ж зовсім подібно змальовує він єго:

Настане суд, заговорять
І Дніпро і гори,
І потече сторіками
Кров у синє море
Дітей ваших; і не буде
Кому помагати:
Одцурається брат брата
І дитини мати:
І дим хмарою заступить
Сонце перед вами,
І на віки проклянетесь
Своїми синами».

«Трупи, кров, пожар, дим і пітьму — грізну декорацію страшного суду вивів перед очима Шевченко зовсім так само, як Ісаія. Можливе, що він читав і в інших пророків опис суду — в Іезекиїла і в Іоїла. Та в них він не міг знайти ніяких нових рисів. Їх описи не ріжняться від опису Ісаї».

В Іезекиїла таке читається:

«И повергу плоти твоя на горахъ, и наполню кровію твоєю всю землю. И напіється земля отъ гноя твоєго, отъ множества твоего на горахъ: и дебри наполню отъ тебе, и порыю небо, єгда оугаснеши, и помрачу звѣзды єго, солнце въ облацъ скрыю, и луна не явить свѣта своєго. Вся свѣтила небесная помрачу на тя и дамъ тму на землю твою, глаголетъ Адонай Господь».

«А Іоїл виражається коротше:

«И дамъ чудеса на небеси и на земли, кровь и огнь, и куреніе дыма. Солнце обратится въ тму, и луна въ кровь, прежде неже пріити дню господню великому и просвѣщенному».

«В порівняню з Ісаією Іезекиїл і Іоїл є скупіші на краски. Значиться, міг Шевченко і їх описи суду тямити, але без опису Ісаії він не обійшовся. А сяк, чи так в своїм описі він оперся о пророків» (ст. 35—37).

Ми вмисно навели такий довгий цитат, бо кождий читач, тексти перед очима, може собі сам виробити гадку про впливи. Жалуємо лише, що автор не сказав тут нічого про взаїмні впливи всіх трьох пророків на себе, яких вияснене було б і для нас вельми цікаве. Додамо надто, що подібні ци-

тати про страшний суд можемо найти в письменників, яких Шевченко абсолютно не знав і вказувати опісля, що він був під їх впливом.

Таких порівнянь, як повищі, багато.

Ісаія каже: «Одебелѣ бо серце людей сих, и оушима своима тяжко слышана, и очи свои смѣжиша, да не когда оузрять очима, и оушима оуслышать и сердцемъ ооразумѣють».

«І в Єремії сказано подібно:

«Се не обрѣзаша оушеса ихъ, и слышати не возмогутъ».

«А Шевченко в «Посланії» жалується:

І день і ніч плачу
На розпуттях велелюдних,
І ніхто не бачить,
І не бачить, і не знає;
Оглухли, не чують...

«Схожість вислову Шевченка з висловом Ісаії хиба очевидна» (ст. 38).

Інший образ — то нечайний напад злодіїв уночи. Він часто стрічається в пророків. Авдій питає: Аще бы татіе влѣзли к тебѣ, или разбойници нощію, камо бы поверженъ быль єси? Єда не оукрали бы довольныхъ себѣ? В Іоїла вороги «оконцами внидуть, якоже татіє». І так само в Єремеї: «аки татіє въ нощи возложатъ руки своя». Шевченко знає сей образ і уживає єго. Але і вміє він збогатити єго новими красками:

Га не однаково мені,
Як Україну злиї люде
Присплять лукаві і в огні
Її окраденую збудять... (ст. 48—49)

Чи сього образу не міг узяти Шевченко з життя і мусів за ним бігати аж до пророків, тим більше, що до пророцького він зовсім не подібний?

«І в пророка Єремії Шевченко зазичався деякими декорациями. Єремія, пророкуючи народові за непослух знищенє, каже:

И будетъ трупіє людей сихъ въ снѣдь птицамъ небеснымъ, и звѣремъ земнымъ, и не будетъ отгоняющаго».

«В Шевченкових «Гайдамаках» зовсім та сама картина представляється після гайдамацького подвигу:

На вулицях на розпуттях
Собаки, ворони
Ідять шляхту, клюють очи;
Ніхто не боронить». (ст. 43).

«До бога говорить Єремія: «покрыся еси облакомъ, да не дойдеть къ тебѣ молитва». Той сам образ бога за хмарою є і в Шевченковім «Сні»:

Чи бачить бог із-за хмари
Наші сльози, горе?» (ст. 50).

Надіємося, що досить цих цитатів,аби переконатися, про «вплив» тих уступів святого письма на Шевченка. Таких цитатів є ще багато, але в них може добачити яку-небудь зв'язь із Шевченком лиш той, хто видить там, де інші не видять, значить сновида. Ми до таких не зачисляємося.

До таких висновків, як автор, *мусять доходити всі ті критики, що кладуть із гори собі за задачу доказати якусь тенденцію на підставі писань поета* (не лиш Шевченка), *а не мають на увазі лише правди і чистої науки.* Що наш закид тенденційності не видуманий, посвідчать оці слова д-ра В. Щурата: «Фактом єсть, що того «святого наитія», яке напоїло Шевченкову Музу, досі не прояснено, хоч таке прояснене повинно б мати не лиш літературно-наукову вартість. *Під нинішне время люте воно повинно б стати у нас кріпким громозводом.* Во кілько то громів посипалось хоч би в найновійших часах на нас ніби то через те, що ми наші націнальні ідеали взяли з руки Шевченка — того богохульника, чи, делікатніше сказавши, рацйоналіста! А врешті Шевченко — біблеєць може представляти для декого також індивідуальний інтерес. Признаючи отверто, що такий індивідуальний інтерес він представляє для мене. Вольно богохульникам дошукуватись в Шевченковій поезії богохульств, рацйоналістам — рацйоналізму, а всяким іншим спеціалістам — знову чого іншого, так чому б мені не вольно було глядати в тій поезії того, що в ній найскорше знайти можна — слідів св. письма? Адже ж Шевченка не взято еще в аренду!» (ст. 6).

Ми не будемо тут констатувати літературно-наукової вартості праці, про яку автор згадує. Що її одначе признано вже за «громозвід», се видно було в дневниках із згадок про неї. Та такий громозвід потрібний лише тісним умам, і лишень вони потрібують окремої брошури для оборони Шевченка перед напастями таких же тісних умів. Сам Шевченко не потрібує ніякої оборони, бо його боронять найліпше його твори, якими одушевляється і богатий і бідний, і учений і простий, і старий і молодий — стілько вже літ і далі буде одушевлятися. Через те, на нашу думку, і ціль брошури схиблена. А всякі тенденційні пайованя тих творів і виказуванє впливів, яких нема і не було, вважаємо пустою роботою. Не порівняна метода, отже, винувата тут, лише тенденційність у ній і її надуживанє. Се вважали ми своїм обов'язком сказати і остерегти будучих дослідників над творами Шевченка.

Ми звертаємо тут іще увагу, що до тепер не вказаний подрібно вплив народньої поезії на Шевченка, який був дійсно і в великій мірі, почавши від розміру багатьох поезій Шевченка, а скінчивши на живцем цитованих піснях. Колиб хто піднявся праці виказати ті впливи, а поступав методою попередніх критиків і прилучився до їх поглядів, тоді могло б показатися, що Шевченко *сам не написав нічого,* бо чого не взяв від названих нами письменників, то взяв певно від народа. Та сю пересаду зрозумів би вже мабуть кождий і не повірив би їй. Тому маємо надію, що дальші дослідники будуть мати виключно правду і науку перед очима при дослідах, а не які-небудь побічні цілі і наміри.

Non severus.

ПРИМІТКИ

Комаров М. Ф. (1844—1913) — український бібліограф, етнограф, літературний критик консервативного напрямку.

Бантиш-Каменський Д. М. (1788—1850) — історія буржуазно-ліберального напряму.

Костомаров М. І. (1817—1885) — письменник і історик буржуазно-ліберального напряму.

Куліш П. О. (1819—1897) — письменник і історик, один з ідеологів буржуазного націоналізму.

Козлов І. І. (1779—1840) — російський поет, захищав ліберально-дворянський лад.

Залеський Б. Ю. (1802—1886) — польський поет-романтик, представник «української школи», ідеалізував шляхетчину.

Гощинський С. (1803—1876) — польський прогресивний письменник, з тієї ж «школи».

Чайковський М. (1808—1886) — польський письменник-романтик реакційного напряму, тієї ж «школи».

Лепкий Б. (кін. XIX—поч. XX ст.) — український письменник спочатку буржуазно-ліберального, а після 1914 р. націоналістичного напряму.

Мандичевський І. (1854—1925) — статистик, близький до І. Франка та М. Павлика, потім адвокат в Станіславі.

Гауптман Г. (1862—1946) — німецький драматург, представник натуралізму.

Кіплінг Р. Д. (1865—1936) — англійський письменник, апологет британського імперіалізму.

Де Амічіс Е. (1846—1908) — італійський романіст, новеліст, публіцист.

СТАТТІ
ТА
ДОСЛІДЖЕННЯ

А. ПАШУК

ПИТАННЯ ПЕРЕХОДУ ВІД КАПІТАЛІЗМУ ДО СОЦІАЛІЗМУ В РАННІЙ ТВОРЧОСТІ ІВ. ФРАНКА (70—80-ті роки XIX ст.)

В широкому комплексі суспільно-політичних і філософських поглядів Ів. Франка важливе місце займає питання переходу від капіталізму до соціалізму, якому він приділив багато уваги вже в творчості 70—80-х років XIX ст.

В цей ранній період своєї революційної діяльності Ів. Франко виступає як полум'яний борець за визволення робітничого класу і всіх трудящих з-під соціального і національного поневолення, яке він тісно пов'язував із боротьбою за соціалізм. Він був глибоко переконаний, що тільки соціалістичний лад може забезпечити соціальну і національну свободу і братерство, рівність і справедливість для всіх трудящих.

Як революціонер-демократ, І. Франко розглядав питання про перехід від капіталізму до соціалізму не в академічному плані, а як питання життя і практики боротьби трудящих мас за своє визволення. Цим він відіграв важливу роль у розвитку революційно-визвольного руху в Галичині.

Хоч погляди І. Франка в питанні про перехід від капіталізму до соціалізму історично обмежені, проте вони характеризуються неухильним і наполегливим шуканням шляхів створення нового суспільства без експлуатації і гноблення, без соціального і національного поневолення. Вони розвивалися і змінювалися, а тому при їх аналізі необхідно спиратися на конкретно історичний підхід.

Виражаючи своє ставлення до питання переходу від капіталізму до соціалізму в 70-х роках XIX ст., в листі до Ольги Рошкевич від 20 вересня 1878 р. Ів. Франко писав: «Я переконаний, що велика, всесвітня революція поволі рознесе теперішній порядок, а настановить новий. Під словом «всесвітня революція» я не розумію всесвітній бунт бідних проти багатих, всесвітню різанину; се можуть під революцією

розуміти тільки всесвітні рутенці, плосколоби та поліцаї, котрі не знають, що, напр., винаходка парових машин, телеграфів, фонографів, мікрофонів, електричних машин і т. д. — спроваджує в світі, хто знає, чи не більшу революцію, ніж кривава французька революція. Я розумію під революцією именно цілий великий ряд таких культурних, наукових і політичних фактів, будь вони криваві, або й зовсім ні, котрі змінюють всі тогочасні поняття і основу і цілий розвиток якогось народа повертають на зовсім іншу дорогу. Хто затим говорить о «будущій соціальній революції» — той дає собі свідоцтво бідності, показуючи, що не розуміє поняття революції. Соціальна революція зачалася вже відтоді, відколи французька революція дала панування капіталістам, видерши його родовій шляхті. Від першої хвилі свого панування борються капіталісти з тою новою революцією, проти якої бліднуть усі факти і бої, які бачила історія. Але вони борються з нею так, як той чорт з богом у Гете «Фаусті», котрий все злого хоче, а все добре творить; так само й капіталісти помимо своєї затятості кожним своїм словом, ділом, поступом допомагають тільки осущенню діла тої великої революції. Що капіталістична революція 1789 відбулася так кривавo — причина тому не в тім, щоб кожна революція мусила така бути, а в тім, що тиранія пануючих, шляхти і попів не позволяла поширення освіти, котра одна могла злагодити страшний вибух, коли тимчасом другі причини: бідність, здирство і т. д. приспішили той вибух. Я переконаний, що послідній акт великої революції соціальної буде остільки лагідніший, а тим самим розумніше і глибше переведений, оскільки освіта і наука зможе прояснити масам робочого народу ціль і способи цілого діла. Відси випливає проста задача для кожного, хто пізнає і прийме душею тоту думку: старатися поширенням здорових і правдивих понять о злагодження послідньої революційної кризи».[1]

З цього випливає, що перехід від капіталізму до соціалізму являтиме собою революцію, яка не буде насильницьким поваленням капіталістичного ладу, а спокійним переходом в міру поширення серед народу науки, освіти, культури. На думку І. Франка, сам капіталістичний лад всім своїм розвитком породжує такі зміни, які власне підготовляють лагідний перехід: розвиток науки, техніки, освіти, культури, які щораз більше проникають в маси і тим самим зумовлюють цей без вибуху, крові і насильства перехід до нового ладу.

А тепер розглянемо це твердження.

---

[1] І. Франко. Твори, т. XX, стор. 41—42. Цитуємо за двадцятитомним ювілейним виданням.

Як підкреслює Ів. Франко, розуміння революції як вибуху, насильного знищення існуючого ладу є неправильне. Революція, на його думку, — це лагідний перехід від капіталізму до соціалізму, причому настільки лагідніший, наскільки освіта і наука прояснять народним масам завдання і гуманні методи перебудови суспільства. Освіта і наука — ось ця сила, яка, на думку Франка, повинна спрямовувати всю діяльність трудящих мас в перебудові суспільства. Революція як насильство є, на його думку, проявом і результатом неуцтва і безпросвітності. Тиранія феодальних панівних класів, говорить І. Франко, спричинювала бідність, темноту, безпросвітність і неуцтво, що й викликало криваву французьку буржуазну революцію 1789 р.

Але тепер умови змінилися. Наука й освіта роблять своє і ще більше зроблять. Завдання полягає в тому, говорить І. Франко, щоб поширювати знання, науку, освіту серед робітничого класу, закладаючи основи для спокійного, безкровного переходу до соціалістичного суспільства. «Соціалістична пропаганда, — говорить Франко в творі «Про соціалізм», — має на меті не нагло зробити саму реформу, а саме її розумно, обмірковано та якнайдосконаліше переводити. Заразом вона хоче, підготувавши та просвітивши народ, зарадити страшному, кривавому вибухові, що через щораз більший утиск, злидні та збільшення пролетаріату був би неминучий і для всієї людської освіти, для всього поступу дуже шкідливий».[2]

Говорячи про поширення науки, освіти і соціалістичних ідей, які повинні підготувати обміркований, розумний, безкровний перехід до соціалізму, Франко вважав, що наука, освіта і соціалістичні ідеї не є витвором людського чистого мислення, а виводяться з життя. Вони повинні освічувати шлях до майбутнього. Адже ж неправильно вважати, писав І. Франко, що суспільні перевороти здійснюються в силу агітації, в силу поширення будь-яких теорій. «Всякі суспільні перевороти... відбувалися силою законів економічних, силою попереду вже звершених змін в продукції та обміні достатків серед даної суспільності. Всякі суспільно-реформові теорії всіх часів — від Лікурга і Гракхів аж до Оуена та Маркса — були тільки виводами з даних в сучасній суспільності фактів, були тільки немов підведенням одної суми під те, що було, були виразом довершеної вже зміни економічної і жаданням змін формальних, відповідаючих тим змінам реаль-

---

[2] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 15.

ним».[3] Теорія має значення тільки тоді, коли вона відображає ці життьові зміни. Франко відкидає теорію, яка існує сама по собі, відірвана від суспільного життя.

Але, з другого боку, було б неправильно приймати ці положення І. Франка беззастережно такими, якими вони є самі по собі. В даному випадку треба мати на увазі, що І. Франко, підкреслюючи думку, що суспільні перевороти відбувалися силою економічних законів, ще не став на рівень наукового розуміння економічного фактора в розвитку суспільства, а тому й надавав перевагу науці й освіті.

В цьому відношенні також заслуговує на увагу стаття І. Франка «Мисли о еволюції в історії людскости», в якій він поглиблює цю ж думку щодо ролі науки і об'єктивних умов розвитку суспільства в напрямі до соціалізму. Він пише: «Не раз лучається чути закид, роблений робітникам і їх проводирям, що вони піднімають боротьбу в ім'я ідеалу, для них самих не ясного, не виробленого у всіх подробицях. Закид сей прямо безпідставний. Переломи в історії ніколи не діються в ім'я яких-небудь ідеалів, народжених в головах людських, а не викликаних обставинами дійсного життя. Коли б се було можливе, то безперечно було б мусило попереду усіх удатися Платонові».[4] Франко далі підкреслює, що Платон розробив на основі своїх філософських ідеалістичних поглядів цілу систему «ідеальної держави», яка була власне витвором його чистого, абстрактного мислення.

Ідеал робітників далекий від абстрактних, відірваних від життя поглядів. «Ідеал робітників тим великий і важний, їх основні принципи тим живі і оживляючі, що виробилися именно з критики існуючого ладу, з почуття і зрозуміння потреб народних і розвитку історичного; се не платоновські або якінебудь другі утопії, — се тільки вивід з дотеперішніх історичних даних, вивід, котрий мусить ввійти в життя, чи ми будем за ним, чи проти нього, чи він нам приємний, чи прикрий. Одно, що ми можемо зробити, се прискорити і влекшити його прихід і причинитися до його осущення в розумній формі, без насильних і кривавих потрясень».[5]

Своє переконання І. Франко обгрунтовує тим, що вже сам капіталізм, на його думку, породив і підготовив основи майбутнього суспільного ладу.

---

[3] І. Франко. «Редакція «Правди» в боротьбі з вітряками. Замітки на примітки до Шеля в XI вип. «Правди». Див. Ганс Шель. Суспільно-політичні сторонництва в Німеччині. З німецького перевели І. М. і І. Ф. Передрук з «Правди», Львів, 1878, стор. 105.

[4] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 109.

[5] Там же.

І. Франко зауважує, що революція може відбутись без кровопролиття і насильства: «Здавалося б, — писав він, — що така зміна, розуміється, великої ваги, зміна, яка викличе собою цілковитий переворот суспільних відносин, не зможе відбутися інакше, як тільки шляхом насильства. На перший погляд це є правильним. Адже важко припустити, щоб ті, які тепер тримають в своїх руках знаряддя праці, з яких витягають величезні прибутки і посідання яких забезпечує їм виняткове, надзвичайно вигідне становище в суспільстві, добровільно дали собі вирвати з рук ці скарби, так що треба би обов'язково змусити їх до цього насильством.

Проте, слідкуючи уважно за бігом сучасних економічних справ, легко доказати, як все само складається для підготовки майбутнього суспільного ладу, як саме сучасне суспільство поволі сходить на соціалістичні рейки».[6]

В чому полягає такий перехід? Що ж повинен робити робітничий клас і які засоби повинен використати для того, щоб безкровним і лагідним способом перейти остаточно до соціалізму?

В творі «Про соціалізм» І. Франко писав: «Кінець-кінцем, і ввесь людський поступ є почасти соціалізм, бо він полягає на спільній праці людей і почасти на спільному користуванні з того, що раніше зроблено або вигадано. Зокрема, найновіші часи великої фабричної промисловості й машин найвиразніше виявляють картину соціалістичного способу праці».[7] І далі: «А ми знаємо, що спільна праця — це перша умова соціалізму, й що тепер, коли на виробленя малої голки треба поєднати спільну працю кількох або кільконадцятьох людей — ця умова справді існує, що, отже, одну половину соціалістичного ладу, й то найважчу половину, вже запроваджено в життя.

Чого ж іще бракує?

Бракує тільки правильного поділу достатків для спільного вжитку трудящих, а це саме й має на меті соціалістична реформа».[8]

І. Франко не розуміє того, що в умовах капіталізму складаються тільки матеріальні і духовні передумови соціалізму, а не соціалізм (якщо навіть мова йде і про «половину» соціалізму). Він помилково ототожнює суспільний характер продуктивних сил при капіталізмі із суспільною власністю на знаряддя і засоби виробництва при соціалізмі. Тому він розглядає суспільний характер продуктивних сил при капі-

---

[6] I. Franko. Czego żądamy. „Praca", Lwów, 1879, № 9.
[7] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 14.
[8] Там же.

талізмі як уже наполовину здійснений соціалізм. Залишається, на його думку, тільки запровадити правильний поділ достатків для спільного вжитку трудящих.

З цією метою держава повинна перебрати в свої руки всі галузі виробництва і розпоряджатися цією власністю в інтересах загалу. «Малий капіталіст, — пише І. Франко, — не може сьогодні втриматися перед конкуренцією великого. Бореться якийсь час безрезультатно, аж кінець-кінцем великий капітал пожирає малі капіталики і виростає до розмірів такого організму, як сучасні залізничні і фабричні підприємства, кожне із яких є малою державою. Але на цьому не кінець. Ледве великі перевозові і фабричні спілки заняли своє панівне становище, як вже держава, сьогодні всевладна, звертає на них увагу і обмірковує способи, щоб їх прибрати до своїх рук. Ось в Німеччині вже більша частина залізничних доріг стала власністю держави, а Австрія є на тій самій дорозі. Гірничі заводи, фабрики тютюну, рудники і т. п. державні підприємства знову ж є нічим іншим як тільки вступом до майбутнього суспільного ладу. Бо держава є вираженням загалу громадян, які входять в її склад, а, отже, власність держави є власністю загалу. Уявимо собі тепер на місці всевладної держави численні громади як власників і управителів знарядь праці, і маємо суспільний лад, який вважаємо за єдино справедливий і який рано чи пізно обов'язково мусить перемогти». Держава, продовжує Франко, забирає знаряддя праці в свої руки шляхом *«вивласнення»*. «Коли треба, наприклад, якусь залізницю взяти в державні руки, то уряд її дотеперішнім власникам, тобто акціонерам, виплачує належне винагородження і переводить її у своє відання».[9] Від держави все це повинно перейти в руки громад.

Щоб це здійснити і добитися справжньої справедливості і рівності, перейти до соціалістичного ладу, робітничий клас, на думку І. Франка, повинен відповідним чином вплинути на уряд — взяти активну участь у парламентському житті з тим, щоб добитися більшості і змінити всю політику в свою користь.

І. Франко писав: *«Чи можуть робітники і за теперішнього стану мати якусь користь з уряду?*

Можуть, але тільки тоді, коли їхні представники подаватимуть свої голоси під час ухвали законів для цілої держави, і коли інтереси робітників, як класу, який не тільки найчисленніший, але й найважливіший в державі, стоятимуть найвище перед інтересами всіх інших шарів. До такого впливу на уряд повинні простувати робітники, бо ж, ухвалюючи за-

---

[9] I. Franko. Czego żądamy.

кони згідно зі своєю думкою і для свого добра, вони зможуть поступово запроваджувати в життя той високий ідеал, який накреслює їм наука її природна неминучість».[10]

І. Франко підкреслює, що при теперішніх порядках політичні питання «вимагають від соціалістів такого програму ділання, котрий би міг їм і тепер з'єднати вагу в державі і міг загарантувати супокійне ширення їх переконань і заразом систематичне вводження в життя таких реформ, котрі би приготовували оконечний, спокійний перехід до нового ладу».[11]

Ця програма включає в себе такі питання:

1) організація легальної соціалістичної партії;

2) загальне, безпосереднє голосування при виборах до парламенту;

3) державний кредит для трудящих класів;

4) організація робітничих спілок як підприємств державних робіт (будування залізниць, пароплавів і т. д.);

5) повільна експропріація великих фабрик, приватних будинків у містах, тобто переведення їх в громадські або державні руки.[12]

І. Франко не зрозумів до кінця експлуататорської суті буржуазної держави, а тому й уважав, що з допомогою цієї ж держави можна змінити весь суспільний лад.

Із усього сказаного можна зробити такі загальні висновки:

1) І. Франко вважає, що перехід до нового суспільного ладу являтиме собою революцію, яка здійснюватиметься в лагідний, безкровний спосіб. Така революція підготовляється самим розвитком капіталізму, в якому вже наполовину здійснений соціалізм у вигляді наявності спільної праці, яка вже при капіталізмі зумовила взяття державою в свої руки різних галузей виробництва;

2) оскільки державна власність є власністю загалу, то робітничий клас повинен більшістю свого представництва в парламенті добитися того, щоб держава перебрала в свої руки всі підприємства, тобто усунула приватну власність шляхом законного вивласнення, і передала їх в руки громад.

3) цього можна досягнути тільки шляхом поширення науки і освіти серед робітничого класу, серед народу;

4) І. Франко в поглядах на питання про перехід від капіталізму до соціалізму стоїть на позиціях парламентаризму.

Але погляди І. Франка різко відмінні від поглядів реформістів. Це видно з твору: «Program socjalistów galicyjskich»,

---

[10] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 15.
[11] Див. І. Франко. Твори, т. XX, стор. 43.
[12] Там же.

в якому чітко проводиться розмежування між революціонерами і реформістами. Там говориться: «До цієї мети ведуть два шляхи: один — покластися на дію природжених розкладаючих сил і триматися засади: «чим гірше, тим краще», а отже, ігнорувати теперішній стан речей і чекати, коли він породить банкротство і занепад, після чого треба приступити до будівництва нової будівлі; або також, що проте на одно вийде, зовсім негативною дією посилювати цей розклад, не закладаючи разом з тим фундаментів під майбутню будівлю: але другий спосіб є більш позитивний, бо полягає у тому, що, користаючи з існуючих установ, змагає до розширення влади пролетаріату з метою поступово підготовити нову суспільну організацію. Обидва шляхи є революційні, бо заперечують теперішній порядок, тоді як т. зв. реформісти признають цей порядок як добрий в основі, але вимагаючи тільки часткової поправи. Реформісти воюють паліативами, а ми стараємося показати дійсну причину зла, яка знаходиться в самому суспільному ладі, і хочемо усунути не окремі наслідки, а джерело, з якого вони випливають».[13] Далі автори програми вказують на те, що вони вважають другий шлях, тобто здобуття влади для пролетаріату, кращим тому, що він дає можливість закладати фундамент для майбутнього ладу, тоді як перший шлях залишає робітників не підготовленими до такої зміни.

Розглядаючи себе як революціонерів, які хочуть усунути джерело всього зла, автори програми відгороджуються від реформістів, які розглядають буржуазний суспільний лад як добрий у своїй основі і вважають, що відносно цього ладу може йти мова тільки про його поліпшення, тобто реформісти не ставлять питання про усунення цього ладу, а тільки про його поліпшення. Реформісти воюють тільки паліативами, не зачіпають основи суспільного ладу.

Але чи шлях переходу від капіталізму до соціалізму, який вказують автори програми, є справді революційним?

Автори програми ставлять питання про ліквідацію існуючого ладу в інтересах робітничого класу і трудящих мас шляхом використання існуючих установ і розширення влади пролетаріату з метою поступово підготовити умови для переходу до нового ладу, тобто шляхом здобуття більшості в парламенті. Такий шлях переходу від капіталізму до соціалізму можливий при врахуванні умов, місця і часу, конкретної історичної обстановки тих чи інших країн на тому чи іншому етапі їх розвитку.

---

[13] Program socjalistów galicyjskich, styczeń, 1881, стор. 12—13. Цей твір І. Франко написав разом з Болеславом Червенським у 1880 р.

У 70-х роках XIX ст. К. Маркс підкреслював необхідність зламу бюрократично-військової державної машини, допускаючи виняток тільки для Англії і заокеанських країн, де робітничий клас в силу тогочасних відносин міг прийти до влади мирним шляхом, завоювавши більшість у парламенті. В 1872 р. К. Маркс писав: «Ми ніколи не твердили, що до цієї мети ведуть неодмінно однакові засоби.

Ми знаємо, що доводиться зважати на установи, нрави і традиції окремих країн, і ми не заперечуємо, що існують країни, як Америка, Англія, і коли б я краще знав ваші установи, то може я додав би до них і Голандію, в яких робітники можуть добитися своєї мети мирними засобами.

Але якщо це так, то ми повинні також визнати, що в більшості країн континенту важелем нашої революції повинна бути сила; саме сила і є тим, до чого в певний момент ми повинні будемо вдатись, для того, щоб остаточно встановити панування праці».[14]

Саме до такого діалектичного розуміння питання про шляхи переходу від капіталізму до соціалізму І. Франко не піднявся. Він не розумів марксистського вчення про пролетарську революцію і її конкретні форми здійснення в конкретних історичних умовах, а тому в 70-х роках XIX ст. він взагалі відкидає можливість революції у формі насильного знищення капіталізму. А між тим, якщо мати на увазі історичну обстановку 70—80 років XIX ст., то повалення капіталізму в країнах європейського континенту могло здійснитися в тих умовах таким шляхом.

Франко не розумів того, що капіталістичний спосіб виробництва пройнятий антагоністичними суперечностями, що розв'язання цих суперечностей є стрибком, революційним переходом від капіталістичного способу виробництва до соціалістичного, заміною старих,капіталістичних виробничих відносин новими, соціалістичними, які відповідають характерові продуктивних сил. Тому під революцією він розуміє не перерив поступовості, перехід кількісних змін у якісні зміни, перехід від однієї якості до другої якості, а технічно-культурну еволюцію, на основі якої здійснюється весь суспільний розвиток.

Отже, в даному випадку І. Франко не виступає ні як реформіст, ні як пролетарський революціонер, а як революціонер-демократ, який в інтересах робітничого класу і всіх трудящих ставить питання не про поліпшення, а про ліквідацію капіталістичного ладу.

---

[14] К. Маркс і Ф. Енгельс. Твори, вид. 1-е, т. 13, частина II, стор. 669.

Але з часом він почав переконуватися, що парламентський шлях перебудови суспільства не може бути в тих умовах реальним засобом. Перші кроки в цьому напрямі вже помічаються в творі «Program socjalistów galicyjskich».

Методи мирного усунення капіталізму і встановлення соціалістичного ладу допускаються авторами цього твору при умові, якщо сама буржуазія зрозуміє ситуацію і піде назустріч пролетаріатові. А якщо буржуазія опиратиметься? Логічно можна зробити висновок про необхідність насильної перебудови суспільства, причому не без основ, оскільки до такого висновку підводить нас твердження, яке є в цій програмі. Там говориться: «Загальною є думка, що ця мета (соціалізм. — *А. П.*) не дасться досягнути, крім як тільки шляхом революції. Ми не виключаємо можливості мирного полагодження. Ця можливість лежить в руках самої буржуазії. Якщо вона нарешті зрозуміє ситуацію, постарається випередити частково бажання пролетаріату, то перехід від сьогоднішнього порядку до нового буде лагідним, а остаточне зіткнення менш насильним».[15]

Отже, ми бачимо, що вже намічається в зародку розвиток поглядів І. Франка в бік пролетарської революції. Більш яскраво це видно із його твору (програми) «Чого хоче „Галицька робітницька громада?“», датованого 10 грудня 1881 року.

В цьому творі І. Франко висловлює своє рішуче переконання у тому, що «того великого діла — визволення всіх робітників — можуть доконати тільки самі робітники і що в тім ділі їм ні на кого не можна спускатися. Бо певна річ, що теперішнє панство-багатирство, котрому добре в теперішньому ладі і при теперішній неправді, не схоче само прикладати рук до того, щоб собі самому робити шкоду. Ба, воно, певно, не схоче без боротьби уступити з свого місця і віддати робочому людові те, що він витворив своєю працею».[16]

Ця еволюція поглядів І. Франка в питанні революції знайшла своє відображення і в його художній творчості 70—80-х років XIX ст. Свої погляди на шляхи перебудови суспільства він виклав у вірші «На суді» (1880 р.).

Гнівно засуджуючи капіталістичний лад з його експлуатацією, соціально-економічним і політичним гнобленням, І. Франко пише:

А ще скажіте, як сей лад
Перевернути хочем ми?
Не зброєю, не силою
Огню, заліза і війни,

---

[15] Program socjalistów galicyjskich, стор. 11.
[16] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 61.

А правдою, і працею,
Й наукою. А як війна
Кривава понадобиться —
Не наша буде в тім вина.[17]

Ідея революційного шляху перетворення суспільства ще більше рельєфно проведена в творі Франка «Беркут» (1883 р.). Тут автор в образі беркута викриває хижацьку природу гнобителів і експлуататорів, заявляючи, що революція змете з лиця землі кровопивців, ненаситних хижаків.

І ось блищить мій кріс, — ціль добра, вистріл певен
І вбійчеє ядро під хмари понесе він.
І замість нести смерть згори на земне ложе,
Ти сам спіткаєш смерть під хмарами, небоже.
І не як божий суд, але як труп бездушний
Ти впадеш, судові тих моїх куль послушний.
І не останній ти! Нас є стрільців стосот;
І все, що звесь беркут, полоще кров'ю рот,
Вивищуєсь над мир, тривогу й пострах сіє —
Те кулі не уйде, як слушний час наспіє.
А труп бездушний ми без жалю, без промови
Ногою копнемо й підемо дальш на лови.[18]

І. Франко відходить від парламентаризму як способу розв'язання питання перебудови суспільства, хоч він взагалі не відкидає участі представників робітничого класу в парламенті; він підкреслює, що «так само при спосібності наша Громада буде старатись про переведення і своїх послів до рад повітових, крайових і державних».[19] Але це вже не основне, бо «головну увагу натепер класти на позискання політичного впливу для робітників, як того хотять наші товариші поляки, нам здаєсь ділом не конечним, бо ми знаємо, що теперішня держава — то пани й багатирі, вороги робочого люду, і що від них добра для робітників надіятися годі, так що поки буде теперішній державний порядок в нашім краю, поти робітники бажань своїх по добрій волі не осягнуть.[20] Що ж треба зробити, щоб робітники осягнули свої бажання? «Щоб їх осягнути, вони мусять бути сильні, а щоб були сильні, треба їх упорядкувати і освітити про їх цілі і потреби, — і се, здається нам, повинно бути натепер головне завдання нашої робітницької Громади».[21]

Щоб знищити капіталістичний лад, на думку Франка, «для того ж треба... сильно братися докупи і невострашимо боро-

---

[17] І. Франко. Твори, т. X, стор. 35.
[18] Там же, стор. 45.
[19] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 62.
[20] Там же.
[21] Там же.

тися, щоб дійти до своєї цілі».[22] І. Франко особливо підкреслює необхідність організування робітників, а для цього треба максимально пропагувати соціалістичні ідеї, «ширити свої думки між робочим людом по селах і містах, усно, газетами та книжечками, скликувати робітницькі ради і збори, закладати по селах і містах читальні і засилати книжки, написані в дусі наших думок, до всіх існуючих читалень».[23]

І. Франко вважає, що парламентарний шлях і загальне право голосування в умовах буржуазної держави не можуть забезпечити визволення робітничого класу і його переходу до соціалізму. «При теперішніх громадських і державних порядках, — пише він, — ніяке загальне право голосування не дасть робітникам переваги в радах, не віддасть власті державної в їх руки — се бачимо на примірах Франції й Німеччини, де право загального голосування давно заведене, а прецінь зовсім не багато ваги в державі осягнули. Коли, замісць тратити сили на політику, на вибори та подавання непотрібних просьб до панських рад державних та міністерій, робітницька Громада зверне всю свою силу на порядкування робочого люду з долу, то тоді, здається нам, швидше робітники в нашім краю стануться силою і пізнають свою силу в єдності; а тоді вже легко їм буде здобути собі чи то більші політичні права, чи які-небудь другі зміни в теперішнім порядку, корисні для них».[24]

І. Франко підходить до думки, що підприємства в руках буржуазної держави нічим не відрізняються від приватнокапіталістичних. Вже в творі «Program socjalistów galicyjskich» говориться таке: «Щораз численніші банки і залізниці, чи не представляють вони собою капіталістичних потвор, що висисають соки з народу і безуспішно збільшують «резервову армію» пролетаріату? Все одно, чи вони є в приватних руках, чи держави. Держава не є нічим іншим, як великим капіталістом: «Die moderne Staatsgewalt ist nur ein Ausschuss, welcher die Geschäfte der Bourgeosie verwaltet».[25]

Буржуазна держава, на думку І. Франка, виражає і захищає інтереси капіталістів, які мають вирішальний голос у державних і політичних справах. Інтереси держави і капіталістів тісно переплітаються і являють собою єдине ціле, а це перетворило її в слугу капіталістів: «З самовладного пана політична зверхність сталася тепер тільки слугою найвищої власті — капіталу, а посередньо слугою капіталістів. З другого ж боку, входячи з капіталістами в кредитові відно-

[22] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 61.
[23] Там же.
[24] Там же, стор. 62.
[25] Program socjalistów galicyjskich, стор. 10.

сини, зв'язана з ними спільними інтересами, політична власть сталася також капіталістом. Капіталісти з підданих стаються рівними, кредиторами, співінтересантами; власть політична, се була часть їх власти, не диво затим, що й вони мусили мати в ній головний уділ».[26]

Говорячи про те, що державна влада — отже, влада капіталістів — спирається на армію, І. Франко писав, що постійні війська, які «мають становити підпору капіталізму, се дуже двосічний меч: вони складаються з пролетаріїв, робітників, і досить тільки прийти їм до свідомості, а вони стануть загубою капіталізму».[27]

І. Франко підкреслює, що розвиток капіталістичного суспільства характеризується щораз більшим посиленням поділу суспільства на два протилежні класи. «Розвиток великого промислу, мануфактур і фабрик громадить в руках капіталістів огромні багатства, а з другого боку, позбавляє власності тисячі дрібних власників: ремісників та хліборобів, робить їх робітниками і слугами, пролегаріями... Розділ цілої суспільності на два величезні табори стаєсь чимраз різчий».[28]

Розвиваючи цю думку, І. Франко підкреслює, що весь розвиток капіталізму йде по лінії поглиблення класових суперечностей між капіталістами і пролетаріатом, а це зумовлює згуртованість і монолітність робітників у їх спільній боротьбі. «Правда, поки що вони не знають, за що борються, але коли пізнають усе, то тота хвиля буде послідньою хвилею панування капіталізму. «Вивласнюючі будуть вивласнені». Капітал — здобуток вселюдської, суспільної праці, буде й суспільною власністю».[29]

Отже, відмовляючись від парламентаризму і стаючи на позиції соціальної революції, І. Франко вважає, що тепер головне завдання полягає в тому, щоб організаційно і ідейно підготовити робітників і всіх трудящих до революційного знищення капіталістичного ладу.

Говорячи про розвиток поглядів І. Франка на революцію, треба підкреслити, що у 80-х роках він ставить питання про союзника робітничого класу.

Вже в своїй кореспонденції[30] від 20 липня 1881 р. з Нагуєвич до робітничої газети «Ргаса» Франко вказував

---

[26] І. Франко. Твори, т. XIX, стор. 106.
[27] Там же, стор. 107.
[28] Там же.
[29] Там же, стор. 108.
[30] Ця кореспонденція І. Франка була забрана поліцією при ревізії в редакції «Ргаса» 16 серпня 1881 р. і зберігається в Історичному архіві в м. Львові. Опублікована у журналі «Жовтень» № 12, 1955 р. і в збірнику «Іван Франко. Статті і матеріали», зб. 7, 1959.

на необхідність широкого залучення селянства до загального потоку революційної боротьби міського пролетаріату проти влади капіталу. Наведемо ті місця із кореспонденції, де про це йде мова. «Прошений від ред. «Ргаса» написати дещо про життя-буття наших селянських людей з дрогобицького повіту, та й ще написати в руській мові, — пише Франко, — я дуже радо беруся за перо, уважаючи тоту просьбу редакції знаком, що «Ргаса» розширяє свої рамки і побіч міських робітників хоче також заниматися ширенням соціалістичної думки і між сельським, українським і польським людом. Ще більше радує нас всіх ту по селах, читаючих тоту єдину у нас робітницьку часопись, задуманий на осінь з'їзд усіх сільських і міських, руських і польських робучих людей для пільної (спільної, — *А. П.*) братерської наради над спільними ділами. Ми дуже багато обіцяємо собі з того з'їзду — нам так і здаєсь, що від него повинен початись новий, сильний загально робітницький рух по всіх закутках нашого краю. Коби тілько наші люде зібрались якнайчисленніше для обміни своїх гадок, виказання своїх нужд і своїх бажань».[31]

Описавши матеріальні умови життя селянства в Дрогобицькому повіті, Франко в кінці статті підкреслив, що «на загально-робітницькім зборі розкажемо все обширніше всім зібраним і надіємся також, що й з других сторін сельскі і міські люде розкажуть і нам все, що у них наболіло на серці, а щоб, знаючи спільне наше лихо, ми могли напротив цего одностайно стати, придумати спільний спосіб. Добре би було, якби такі практичні, часові способи обговорювались і в «Ргасу», заки прийдуть під обраду робітницького збору і я при найближшій спосібности не забуду написати вам, яка ту у нас гадка о тім ділі».[32]

З цих слів Франка видно, що він акцентує увагу на питанні єдності і спільності інтересів сільських і міських робітників української і польської національностей. Говорячи про з'їзд міських і сільських робітників, Франко з особливою силою висловив надію на те, що цей з'їзд повинен започаткувати новий могутній загальноробітницький рух в Галичині, який би єдиним фронтом охоплював міських і сільських робітників. У кінці Франко підкреслює, що спільність інтересів міських і сільських робітників і їх спільне лихо вимагають одностайності і спільного способу дій проти спільного ворога.

---

[31] Філіал Центрального державного історичного архіву УРСР в м. Львові, фонд № 146, опис № 4, зв'язка № 224, од. зб. № 3697, № 633, арк. 26.

[32] Там же, арк. 27.

Таким чином, в названій кореспонденції Франко висуває на перший план спільність дій сільських і міських робітників у їх революційній боротьбі проти експлуататорського ладу, тобто ставить питання про їх союз на основі спільності їх класових інтересів.

Важливо зазначити, що саме на це звернула увагу поліція. В своєму звіті для намісництва директор львівської поліції, говорячи про манускрипт І. Франка, підкреслив: «Виявляється з цього рукопису, що польські соціалісти вступили в союз із руськими (тобто українськими. — *А. П.*) соціалістами з метою ширення соціалістичної пропаганди серед руського і польського народу, а саме хочуть втягнути сільський робітничий клас в соціалістичний рух. Наразі головним їх намаганням є довести до того, щоб був численно представлений сільський пролетаріат на віче, яке має бути скликане у Львові відповідно до ухвали, прийнятої на загальному зібранню львівських робітників дня 26 червня ц. р.» [33]

В дальшій своїй еволюції питання союзу міських робітників із сільськими і взагалі з трудящим селянством набирає щораз більше кристалізованого вигляду, поглиблюється і конкретизується.

У статті «Z ruchu robotniczego w Austrji» (1886 р.) І. Франко, піддаючи слушній критиці пангерманський централізм Обервіндера, підкреслював, що він і його однодумці намагалися вперто триматися засади Ласаля, що «де буржуазія бореться ще за права свободи, там робітники повинні їй в цьому допомагати, незважаючи на суперечності економічних і суспільних інтересів».[34]

І. Франко підкреслює, що цей союз робітників і буржуазії в умовах Австрії був шкідливий для робітників, де «буржуазія, переважно німецька, боролася не за загальні права свободи, але за привілей виключності експлуатації всіх не німецьких народностей, через те робітники, допомагаючи їй у цій боротьбі, ставали в суперечність з власними ідеалами і самі підкопували грунт під собою... Проте не дивлячись на це, не сумніваємося, — писав Франко, — що здоровий розсудок працюючого населення здобуде перемогу над баламутством «натур загадкових» і що фабричні робітники-австрійці, позбувшись пангерманських фантазій, захочуть шукати в самій Австрії грунту для практичної діяльності і повернуть очі на своїх природних

---

[33] Там же, арк. 22.

[34] I. Franko. Z ruchu robotniczego w Austrji. «Prsegqd spoteczny», Lwów, 1886, т. II, z. XI, стор. 405.

і єдино можливих союзників — селян і сільських робітників».[35]

В такому союзі робітничого класу і трудящих мас селянства І. Франко бачив могутню силу, яка здатна докорінно перебудувати суспільство і є міцним і непохитним фундаментом організації всіх трудящих мас. «Тільки такий зв'язок, який полягає на спільності інтересів усіх працюючих верств, але не зв'язок з німецько-централістичною буржуазією може довести до створення сильної і постійної партії народної (Iudowej)».[36]

Така постановка питання про союзника робітничого класу І. Франком у 80-х роках — серйозний крок уперед в розвитку суспільно-революційної думки в Галичині. Звичайно, тут ще не видно розуміння керівної ролі робітничого класу, але вже сама постановка питання про те, що робітничий клас повинен знайти собі союзника не в особі буржуазії, а в особі трудящих мас селянства, свідчить про поступ І. Франка.

Питання про союз робітничого класу і трудового селянства І. Франко розглядає саме під кутом зору спільності їх інтересів і завдань революційної боротьби за своє визволення, знищення капіталізму і побудову соціалізму.

Таким чином, розглянувши погляди І. Франка 70—80-х років XIX ст. на перехід від капіталізму до соціалізму, треба підкреслити, що вони, будучи у своїй основі революційно-демократичними, характеризувалися внутрішньою еволюцією від парламентаризму в 70-х роках до наближення до ідеї пролетарської революції у 80-х роках, тобто революційно-демократична ідеологія І. Франка розвивалася в тому періоді його діяльності в напрямі до марксистського вчення про класову боротьбу і пролетарську революцію. Велика історична заслуга І. Франка в розвитку суспільно-політичної думки Галичини того часу саме і полягає в тому, що він як виразник інтересів робітничого класу і трудового селянства ставив питання про революційне розв'язання соціально-економічних проблем на базі соціалістичної перебудови суспільства, ліквідації капіталізму і побудови соціалізму, підходячи до ідеї пролетарської революції.

---

[35] Там же, стор. 405—406.
[36] Там же, стор. 406.

О. ДОМБРОВСЬКИЙ

ТЕРЦИННІ ПОЕМИ І. ФРАНКА

Франкова поезія однаково багата як тематикою, так і формами. Відзначаючи новаторство Франка в ділянці поетичної форми, М. Рильський писав: «Невичерпно різноманітний був Франко і щодо форми. Ми знаходимо в нього і канонічні форми — терцини, сонети, октави, тріолети, і найрізноманітніші метричні строфи, і стилізації в характері народної пісні, і тонкі верлібри...[1]

Користуючись складними формами — сонетами і терцинами (інших видів канонічних строф у нього дуже мало) — Франко завжди дбав про те, щоб структурні та музичні особливості цих форм сприяли кращому виявленню змісту. Так написані Франкові сонети, таким же принципом керувався Франко, пишучи свої терцинні поезії.

Сонетів у Франка значно більше, ніж терцин. Він писав їх постійно від наймолодших літ до кінця свого життя, писав їх цілими циклами, заповняв ними всі збірки. Терцини Франко писав тільки в окремих періодах своєї творчості, і їх тематика більш обмежена, ніж тематика сонетів. Проте якщо взяти до уваги, що терцина взагалі дуже рідка форма в європейській поезії, то треба визнати, що терцинам Франко віддав велику данину. До Франка в українській літературі вже було багато сонетів, але терцини майже не було. Дуже рідко зустрічається терцина також у сучасників Франка. У Лесі Українки, наприклад, є всього одна поезія «Байдари», написана терциною, і то не зовсім канонічною. Новаторство Франка в цій ділянці незаперечне, і на сьогодні Франко залишається найвидатнішим майстром терцини в українській літературі.[2] Зразки сонетів Франко находив у багатьох давніших і новіших письменників слов'ян-

[1] М. Рильський. Франко-поет. Збірник «Дружба народів», стор. 69.

[2] Серед молодомузівців терциною багато писав В. Пачовський у пізнішому періоді своєї творчості. Зокрема терциною написаний цикл безвартісних, ідеологічно порочних поем «Марко Проклятий».

ських і західноєвропейських літератур. Володіти терциною Франко вчився тільки у Данте, який створив її для «Божественної комедії».

Характерні риси терцини часто протилежні рисам сонета. Сонет — строго закінчена і розпланована форма, що вимагає згущеності думки і відповідного розпланування змісту. Терцина — незамкнута строфічна форма. Вона не становить структурної цілості, в'яжеться римами з попередньою і наступною терцинами, тому тільки низка терцин, кількість яких зовсім довільна завдяки заключному додатковому віршу, утворює структурну цілість. Внаслідок такої будови в терцинній поемі думка завжди скеровується вперед аж до її логічного завершення в заключному вірші, який через те має особливе значення в структурі поеми. Терциною користувались і зараз користуються поети переважно в філософській, проблемній, дидактичній, алегорично-символічній, і значно рідше в описовій поезії. Немає сумніву, що такий характер терцинних поезій визначений не тільки структурними якостями терцини, але й літературною традицією, яка йде від «Божественної комедії», найбільшої філософської алегорично-символічної поеми світової літератури. Терциною писали переважно поети, які перекладали, досліджували, або, принаймні, захоплювались Данте. Так сталося і з терцинними поезіями Франка. Вони появляються в тих періодах його творчості, коли поет особливо інтенсивно працював над перекладанням та дослідженням творчості Данте, а саме: під кінець 70-х і на початку 80-х років, під кінець 90-х років, в 1905—1906 роках. Перші Франкові переклади уривків «Божественної комедії» відносяться до 1878—1880 років, наступні — до 1900 року. Найінтенсивніше Франко працював над створенням «Дантівської антології» та розвідки про Данте в 1904—1906 рр. і опублікував їх у першій редакції в ЛНВ за 1907 р. Паралелізм дуже багатомовний і переконливий.

У першому десятиріччі своєї творчості Франко відносно часто користується терциною і то переважно в довших алегорично-символічних поемах «Наймит», «Товпка солі» (незакінчена), «Рубач», «Поєдинок», «Женщина». Зв'язок цих поем з роботою Франка над перекладанням «Божественної комедії» виявляється передусім у формі терцини і в їх алегоричному характері. Значно тісніше, ніж інші, пов'язана з «Божественною комедією» поема «Рубач», яка постановкою проблеми та вихідною ситуацією зовсім нагадує першу пісню Дантової поеми.

Герой поеми Франка (можливо, що Франко має на думці себе самого), подібно як і Данте, заблукався в темному

лісі, з якого не може вийти. Сам ліс, як і мандрівка героїв, що становить зміст обох поем, мають алегоричне значення. Початкові терцини поеми Франка нагадують початкові терцини «Божественної комедії». Вони свідчать безперечно про те, що Франко писав «Рубача» під впливом поеми Данте. Але рівночасно вони показують і глибокі різниці в концепції обох творів.

Цитуємо перший Франків переклад «Божественної комедії», тому що він відноситься до того самого часу, що й поема «Рубач».

У півдороги земного життя
В глибокім темнім лісі заблудив я,
Відбившися від простого пуття.
Ох, годі, щоб докладно розповів я,
Що труду горя і тривоги там
(Аж згадувати страшно), утерпів я.
«Рубач»:
В вандрівці жизні я блудив багато,
Блудив, бо правди і добра шукав,
В добро і правду віруючи свято.
І в темну пущу раз я заблукав
Нестало стежки, дебри вкруг і ломи
Недуже серце страх мені стискав.[3]

Між блуканням Данте і героя поеми Франка є істотна різниця. Блукання Данте символізує згідно з етично-релігійним смислом «Божественної комедії» гріховне життя людини, яка нездатна сама без божої допомоги подолати злі інстинкти, вибратись на сонячну вершину чесноти.

Блукання героя поеми Франка символізує пристрасне шукання мети життя, правильного життєвого шляху, теоретичної основи для практичної діяльності, важкі душевні переживання як наслідок вагань, непевності та помилок, важкої боротьби з самим собою — тема, яка часто повторюється в творчості Франка. Вагання, непевність доводять героя поеми до розпачу:

Мов темна темрява вся жизнь моя,
Мені вказалась; ні одної хвилі
Не бачив я, щоб до ладу була.
І крикнув я в тривозі і безсиллі:
«О хто на тихі води проведе
Мене з оцеї збуреної хвилі?

Подібно як Данте, герой поеми Франка знаходиться на краю пропасті. Одного і другого може врятувати тільки стороння допомога. В характері допомоги полягає основна різниця в ідеологічній концепції обох творів.

---

[3] І. Франко. Твори, т. XIII, стор. 129. (Далі цитуємо за цим виданням).

У Данте — це допомога бога, без якої не можна досягнути мети життя, не можна спастися. Тому на допомогу Данте приходить Вергілій — світло розуму — і Беатріче — божа благодать, — які, провівши його через пекло, чистилище і рай, доводять до безпосередього споглядання бога — мети життя кожного правовірного християнина.

На допомогу героєві поеми Франка приходить робітник.

Втім гляну поміж ломами іде
Спокійно, певно, в простій кафтанині
Робітник. «Відки, брате, йдеш і де? —
Аж скрикнув я — Он щастя маю нині,
Що доля наднесла Тебе мені,
Що б ти із цеї вивів м'я пустині!»

Ставлення Франка до рубача зовсім нагадує ставлення Данте до Вергілія. Він сповнений подиву і пошани до нього, вірить йому беззастережно і йде за ним без вагання. Ось терцина, яка найкраще малює цей стосунок:

«Ходім!» — сказав він. Певні і міцні
Були його всі поступи. На нього
Глядячи, йшов я німо, мов у сні.

Різниця в тому, що Данте шанує Вергілія за його мудрість, знання, мистецтво, Франко рубача — за його вчинки.

Далі за змістом твори розходяться. Спільність полягає в тому, що як Данте під проводом Вергілія, так і Франко під проводом рубача ідуть до мети життя і що їх мандрівка має символічний характер. Рубач прочищує Франкові сокирою шлях у лісах, кладе мости через ріки, знищує шибениці, призначені для борців за кращу долю людства. Наблизившись до них, рубач говорить:

«Се шлях наш! Сеї не лякайсь дороги!
Найліпші, найсвятіші йшли по ній!
Святеє місце топчуть наші ноги!
Отут припадь! Отут молитву дій!»
І ми оба навколішки припали,
Молилися при шибениці тій.

Після цього вони прийшли до церкви, де попи мордують Любов і ріжуть Розум, щоб принести жертву своєму богові. Рубач і поет знищують церкву. Здивований цим усім, поет запитує провідника, хто він такий. Той відповідає:

Я рубач, ти ж бачиш сам,
Прочищую путь волі й правді сміло,
Чи хочеш? Я тобі топір цей дам.
Що я робив, те й ти роби по миру!
Туди твій шлях і ціль твоя он там.

З'ясування алегорій та символіки літературного твору завжди до певної міри суб'єктивне. Проте нам здається, що смисл цієї поеми такий. Поет тільки тоді віднайшов життєву мету і шлях до неї, коли зв'язав свою долю з долею трудових мас, творців матеріальних і духовних благ і разом з ними почав прочищати творчою працею й революційними діями шлях до кращого життя. Основна ідея «Божественної комедії» переосмислена Франком в дусі революційно-демократичної ідеології. Тому що «Божественна комедія» розв'язує питання призначення людини в релігійному плані, якому підпорядковується політичний план, Франко придав своїй поемі яскраво антирелігійний характер. Найяскравішими викривальними барвами змальована в ній церква, зруйнуванням церкви і закінчується спільна мандрівка поета з рубачем. Шибениці і церква — символи політичної та ідеологічної реакції. Їх необхідно знищити для встановлення нового суспільного ладу.

У підзаголовку до поеми Франко написав: «Із переказів народних». Постать богатиря з народу, що корисною працею готує краще майбутнє людства, знищуючи темні сили, зустрічається у фольклорній творчості. Можливо також, Франко вибрав образ рубача як представника трудового народу під впливом Гейне. Проте осмислення цього образу і художнє оформлення поеми було зроблене в значній мірі під впливом «Божественної комедії». Тематично поема «Рубач» зв'язана з програмними поезіями Франка кінця 70-х і початку 80-х років, таких, як «Ex nihilo», «Нема, нема вже владаря грізного» і ін.

Перед «Рубачем» були написані терциною алегорично-дидактичні поеми «Наймит» і «Товпка солі».

У двох перших поемах терцина вироблена ще недостатньо. Хоч Франко зберігає схему рим терцини і послідовно користується п'ятистопним ямбом як українським еквівалентом італійського одинадцятискладового вірша, в них немає узгодження між формою і синтаксисом. Здається інколи, що терцина йде своїм шляхом, а фрази своїм. Іноді терцини існують тільки на папері, а вірші за змістом укладаються в катрени чи інші схеми. Хоч терцина допускає переноси легше, ніж інші типи строф, то коли таких переносів надто багато, створюється дисгармонія між змістом і формою, версифікаційним ритмом і логічним членуванням змістовних цілостей. Переноси в таких випадках втрачають свою експресивність. Але й у «Товпці солі» окремі місця нагадують майбутні Франкові поеми: це початок другої частини, де Франко порушує болючі питання моралі й задумується над метою життя. Там, де він від опису і розповіді

переходить до рефлексій й міркувань, мова стає більш експресивною, розгортаються періоди, появляються риторичні питання, чудові порівняння, метафори, антитези і всі інші ознаки високого стилю, які так широко можуть розгорнутись в терцині, не будучи зв'язані кінцем строфи. Багато краще побудовані терцини «Рубача». Переноси зустрічаються і тут, але вони не псують ритмічної узгодженості змісту і форми.

Найбільше до дантівського типу терцини наближається терцина алегоричної поеми «Поєдинок». Поема складається з двох частин. В першій частині розгортається широке полотно битви, описаної високим патетичним стилем. Характерною рисою цього стилю є чудові порівняння, що своєю повнотою нагадують порівняння «Божественної комедії», наприклад:

Як гонять пітьму блиски сонця ранні,
Як птахи з гнізд сполохані фуркочуть,
Так з стрільб їх кулі грають олив'яні.
Та ба! мов зерна градові толочуть
Буйний загін, мов буря снігом віє,
Так наші кулі стелють їх, друхочуть.

Форма терцини, яка не перешкоджає розгортанню широких періодів і завжди направляє думку вперед, сприяє могутньому враженню від опису битви. Тут терцини у переважній більшості становлять змістові цілості, подібно як і в «Божественній комедії». Тільки інколи період розтягується на дві терцини, розчленовується ними симетрично на дві частини.

Лиш тямлю, що в крові бродив ногами,
Що по мерцях топтав ще незастиглих,
Топтав нескріплі ще, глибокі рани,
Що дикі крики в слух мені ломились,
Що дим гриз очі, що свистали кулі,
І купи йшли, ревли, кляли, молились.

Дещо інший характер має строфіка другої частини — розмова двох Миронів. Тут пафос трохи знижений, немає таких порівнянь, епітетів, спостерігається деяке розходження між терциною і змістово-синтаксичними цілостями. Появляються переноси, які додають живості мові і служать підкресленню певних думок. Тут тільки один період розтягнений на дві терцини, але є багато фраз, коротших за терцину. Така побудова строфи дуже добре підходить для діалога і сприяє виявленню душевного неспокою, напруженої внутрішньої боротьби та хвилювання в душі героя.

Поема «Женщина» також алегорична. Написана з нагоди першого з'їзду жінок Галичини, вона показує в алегоричній формі становище жінки на різних етапах суспільного розвитку, а також і в майбутньому суспільстві. Немає сумніву, що алегоричний характер поеми визначив вибір терцини.

Терциною написана також поезія «Не покидай мене, пекучий болю» з циклу «Нічні думи». Алегорій у цій поезії немає. Проте вона глибокого рефлексійного характеру, її зміст — роздумування над метою життя, над шляхом, який поету слід обрати. Мабуть, такий характер поезії також був причиною вибору терцини, хоч подібні теми Франко розробляє також і в інших строфічних формах. Терцина, як незамкнена строфічна форма, надається для розгортання довгих періодів, які можуть поширюватись на багато терцин. Саме в цій поемі зустрічається такий період, який поширюється аж на сім терцин. Звертаючи увагу на цю особливість синтаксичної будови вищезгаданої поезії, С. Шаховський правильно відмічає, що «рідко яка інша форма спроможна була б витримати такий синтаксичний період».[4]

Коли після деякої перерви Франко знову звертається до терцин, він використовує терцину у громадській поезії і навіть в любовній ліриці, значно поширює тематику терцинних поем. Алегорія і символіка перестають бути домінуючими рисами поезій, написаних терциною. Між поемами, написаними терциною кінця 90-х років, тільки «Похорон» має суто алегоричний характер. Можна любуватись майстерною побудовою цієї поеми. Розповідь автора пливе могутнім потоком, переливаючись з терцини в терцину, а в цей потік вливаються промови гостей на бенкеті, кожна в іншій віршованій та строфічній формі, відповідно до змісту промови і характеру промовця.

Терцина «Похорону» дуже нагадує терцину «Поєдинку», і можна думати, що генетичний зв'язок обох поем визначив у першу чергу вибір терцини для розповідної частини «Похорону». Проте, можливо, пишучи цю алегоричну поему, Франко пригадував собі також «Божественну комедію» як зразок алегоричної поеми, бо на брамі цвинтаря Мирон читає такий же напис, як Данте на брамі пекла: «Хто сюди ввійде, надію хай навіки попроща».

У збірці «Зів'яле листя» є одна поезія, написана терциною: «Тричі мені являлась любов». Для «Зів'ялого листя» характерна не тільки широка гама почуттів, але й велика різноманітність віршових та строфічних форм. Серед них

---

[4] С. Шаховський. Майстерність Івана Франка. К., 1956, стор. 146.

багато сонетів, появляється і терцина. Герой «ліричної драми» не сентименталіст, а людина, здатна до рефлексії, до роздумувань, до логічного мислення. В поезії «Тричі мені являлася любов» рефлексія переважає над безпосереднім зображенням переживань та виявленням почуттів героя, що повертається думкою в минуле, пригадує історію свого серця для кращого зрозуміння важкої душевної кризи, з якої він не бачить виходу. Вибір терцини у цьому випадку показує, наскільки продумана формальна будова цієї збірки.

Подібний висновок можна зробити і про збірку «Мій Ізмарагд». І тут вражає велика різноманітність форм, пов'язання тематично споріднених поезій однаковою формою, підшукування форм, які найбільше сприяли б виявленню ідейно-художнього задуму поезії. Звичайно, важко сказати, чому саме поезія «Притча про піст» написана терциною, тоді як інші притчі — двовіршем, катреном та іншими строфами. Можливо, це можна пояснити бажанням не пропустити в збірці своєї улюбленої форми. В усякому разі майстерність терцини цієї притчі заслуговує уваги і, зокрема, прекрасно виділений заключний вірш, який подає розв'язку дії.

Пастух пішов, а цар сів сам на камінь.

В 1900 р. Франко відновлює роботу над перекладанням «Божественної комедії» і знову у своїх власних творах звертається до терцини. Терциною написані дві паралельні поезії: № VI — «В село ходив» і № VII — «Ось панський двір». Ці дві центральні поезії циклу «Спомини» збірки «Із днів журби» мають однакову форму для підсилення контрасту, для яскравішого протиставлення нужденного, замученого непосильною працею, «некультурного» села і розкішного, бездільного, «культурного» двора. Звичайно, що вибір терцини і тут не був випадковий. Від інших поезій цього циклу дві вищезгадані поезії відрізняються спокійнішим, епічним тоном, і немає сумніву, що таке враження викликане в значній мірі не тільки змістом, але й формою терцини.

Розміщення поезій цього циклу вказує на дбайливість, з якою Франко ставився до формальної побудови своїх циклів. Поезії «В село ходив» і «Ось панський двір» написані терциною і вміщені між сонетами. Цикл закінчується терцинною поезією «Я не скінчу, тебе, убога пісне», в якій Франко заявляє, що цей цикл незакінчений і не може бути закінчений. І ця думка про незакінченість циклу прекрасно підкреслена відсутністю заключного вірша, який повинен завершити структурну цілість поеми.

В цій самій збірці вміщена також поезія «І знов рефлексії». Вже сам заголовок пояснює вибір терцини, яка надається саме для рефлексійної поезії, для медитації. Змістом поезії є внутрішній діалог, як метод самоаналізу для перевірки правильності вибраного життєвого шляху та визначення мети життя — тема, яку Франко вже раніше розробляв у формі терцини.

В. Г. Бєлінський, аналізуючи терцину Пушкіна в алегоричній поемі «В начале жизни школу помню я», писав, що Пушкін «при конце своего поприща несколькими терцинами в духе Дантовой „Божественной комедии" познакомил русских с Данте больше, чем могли бы это сделать всевозможные переводчики, как можно познакомиться с Данте, только читая его в подлиннике».[5]

Ці слова мимоволі приходять на думку при читанні «Прологу» до «Мойсея». З-поміж усіх терцин Франка терцини «Прологу» і своєю формою, і силою вислову та полум'яним пафосом найбільше нагадують терцини політично загострених частин «Божественної комедії».

«Пролог» написаний після закінчення поеми зовсім іншим розміром, ніж сама поема. Саме в цей час Франко дуже інтенсивно працював над складанням «Дантівської антології», про яку мріяв ще з гімназійних часів; крім прологу, терциною написані також шість перших поезій циклу «Із книг КААФ». У другій поезії цього циклу Франко використав також відомий афоризм з другої пісні «Пекла» «guarda e passa» (глянь і йди далі). Немає сумніву, що враження від терцин «Божественної комедії», яку Франко тоді перекладав, спонукало його використати саме цей розмір у «Пролозі» до своєї знаменитої поеми. Форма терцини сприяє кращому виявленню глибокого змісту та високих художніх якостей цієї монументальної поезії, яка справедливо вважається вершиною української патріотичної лірики дожовтневого періоду.

Безмежна любов до рідного краю, болюче відчуття кривди, яку завдавали поневолювачі і експлуататори українському народові, непохитна віра в його краще майбутнє виливаються в кованих терцинах, що системою переплетених рим підсилюють враження монументальності, підтримують напруженість почуттів та уваги.

Між «Прологом» і деякими найбільш політично загостреними уривками «Божественної комедії» є і певна внутрішня спорідненість. В «Пролозі» звучить такий же висо-

---

[5] В. Г. Белинский. Собр. соч. в трех томах, т. III, М., 1948, стор. 356.

кий громадянський пафос, полум'яний патріотизм, пристрасний тон, що й у деяких епізодах Дантової поеми, зокрема в епізоді «Сорделло»[6] з VI пісні «Чистилища», в якому міститься відоме звернення Данте до Італії та італійського народу і яке Франко називає перлиною «Божественної комедії».[7]

Франко майстерно володів терциною. Він умів використати всі її характерні риси для кращого виявлення ідейно-художнього задуму своїх поезій. У Данте, як правило, терцині відповідає фраза, що оформлює її як строфу. У Франка також у більшості випадків терцині відповідає фраза або смислово завершена та відповідно інтонаційно оформлена її частина. Такі терцини зустрічаються завжди там, де оповідання пливе широким руслом, де думка розгортається планомірно та ритмічно. Але там, де думка рветься, де виникають сумніви, протиріччя як вияв душевної боротьби та неспокою, де оповідання переходить у внутрішній діалог поета з самим собою, також гармонія між ритмом і смисловою цілісністю терцини порушується, появляються переноси, а фрази закінчуються на середині терцини.

Окреме положення в структурі терцинної поеми займає останній додатковий вірш. Постійний конфлікт між смисловою завершеністю і структурною незавершеністю терцини вирівнюється в цьому вірші, який замикає схему рим терцинної поеми. Будучи притому структурно і графічно відокремленим, він здатний з особливою силою підкреслювати важливі думки і часто становить неначе підсумок цілої поеми. Таким саме підсумком закінчується перша пісня Пекла:

Він рушив, я пішов його слідами.

Франко, як це вже було відмічено, умів прекрасно використати особливе положення цього вірша. Вище наведеному заключному віршеві першої пісні «Пекла» відповідає заключний вірш «Рубача».

«Підеш?» — «Піду!» Він дав мені сокиру.

В поемі «Поєдинок» в цьому вірші подана розв'язка дії:

Він стрілив. Я між трупи повалився.

Крім канонічної терцини, у Франка зустрічаються, хоч і дуже рідко, одноримні та неримовані трьохвіршові строфи, які, звичайно, вважати терциною не можна.

---

[6] Італійський поет-трубадур, який писав провансальською мовою.
[7] Див. «Данте Алігієрі», Львів, 1913, стор. 72.

Розглядаючи терцину Франка, не можна не спинитись на його перекладах «Божественної комедії». Перші переклади з 1878—1880 рр. зроблені канонічною терциною. В перекладах з 1900 р. терцина римована, але схема переплетеної рими не збережена послідовно. В перекладах з 1907 і 1912 рима зовсім відсутня.

Ясно, що відмова від рими в перекладах уривків «Божественної комедії» не була викликана труднощами в опануванні складної форми терцини, тому що, як ми бачили, Франко по-мистецьки володів терциною в своїх оригінальних творах і переклав зразковою терциною І пісню «Пекла» в 1878 р.

Переклади «Божественної комедії», опубліковані в 1907 і 1912 рр., не були самоціллю, а додатком та ілюстраційним матеріалом для розвідки про Данте. Не маючи досить вільного часу для того, щоб перекладати римованою терциною, і бажаючи все ж таки познайомити українське суспільство принаймні з ідейним змістом та стилістичними особливостями поеми, яку він сам так високо цінив, Франко задовольнився неримованим перекладом, зберігаючи в основному п'ятистопний ямб і формальний поділ поеми на терцини. В листі до М. Павлика від 30.XII 1879 р. Франко писав: «Я зовсім не хочу творити майстерверків, не дбаю про викінчення форми і т. д., не тому, що се сама собою не хороша річ, але тому, що на тепер головне діло у нас думка — головне завдання письменника порушити, зацікавити, втиснути в руку —книжку, збудити в голові думку».[8]

Вищенаведені слова Франка дають пояснення мети, якою він керувався при перекладанні «Божественної комедії», а також відмови від повної передачі її віршованої форми.

На вибір неримованої терцини вплинула, очевидно, і традиція, яка склалася при перекладанні «Божественної комедії» в усіх літературах. Якщо прозові переклади Гомера, Шекспіра, Байрона і інших поетів є рідкістю в російській, німецькій та польській літературі і ніколи не вважались задовільним еквівалентом оригіналу, то прозові і неримовані переклади «Божественної комедії» появлялися дуже часто. Їх цінність полягає в тому, що перекладач, не будучи зв'язаний складною схемою рим терцини, може вірніше передати зміст оригіналу. Пізнавальна вартість таких перекладів завжди признавалась критикою. Оцінюючи прозовий переклад видатного літературознавця Чуйко, С. Бобров пи-

---

[8] Див. «Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом» (1876—1896 рр.), Чернівці, 1911, т. IV, стор. 90.

сав: «Незважаючи на ряд очевидних підрахунків, цей переклад, звичайно, краще знайомив читача з Данте, ніж ті віршові переклади (їх було немало), які ми мали до прекрасної роботи Лозинського».[9]

Неримованими були польський переклад Станіславського, з якого знайомився Франко з «Божественною комедією», німецька Дантівська антологія Шлегеля, яку знав Франко, і яка, мабуть, наштовхнула його на думку скласти подібну антологію на українській мові. Неримований німецький переклад Ейтнера, який зараз знаходиться в бібліотеці Франка, згадується в роботі Франка про Данте. В ньому є також помітки Франка. Також перший український переклад Самійленка, про який не раз згадує Франко, був зроблений білим віршем.

Іван Франко користувався терциною більше, ніж інші українські поети, що пояснюється передусім його роботою над перекладанням «Божественної комедії» і дослідженням творчості Данте. Більшість поем, написаних терциною, носить на собі відбиток цієї роботи. Франко по-мистецьки володів терциною, користувався нею не тільки в алегорично-символічних поемах, але й у поезіях з громадською та любовною тематикою. Він умів використати всі можливості цієї складної і порівняно рідкої поетичної форми для виявлення ідейного змісту та художніх якостей своїх поем, зокрема таких, як «Рубач», «Поєдинок», «Похорон», «Пролог» до «Мойсея». Перекладаючи «Божественну комедію», Франко дотримувався канонічної форми терцини тільки в перших перекладах з 1878—1880 і 1900 років. Пізніше він перекладає неримованою терциною.

---

[9] «Интернациональная литература», 1940, № 7—8, стор. 262.

А. СКОЦЬ

ФРАНКОВА ВЕРСІЯ ОБРАЗУ КАЇНА В ПОЕМІ «СМЕРТЬ КАЇНА»

У художній творчості багатьох письменників часто зустрінемося з образами, існування яких не обмежується терено̀м якоїсь однієї національної літератури. Це переважно образи великого ідейного навантаження, глибоко синтетичного, узагальнюючого плану. Вони завоювали собі «право громадянства» в літературах різних народів світу і живуть порівняно довго, інколи протягом багатьох століть. До них належить образ Каїна, який з творчістю Франка увійшов і в українську літературу.

Вирішення проблеми версії образу Каїна в поемі Франка «Смерть Каїна» цілком природно зобов'язує нас, хоч в загальних рисах, відповісти на питання: якими ж були «предки» Франкового Каїна в світовій літературі, яка фізіономія його численних літературних супутників. Бо тільки при такій умові більш рельєфною стане Франкова концепція образу Каїна і те нове, що вніс у розробку даного образу український письменник.

З цих застережень і почнемо розмову.

Біблійна легенда про Каїна і Авеля у книзі «Буття» (гл. IV) т. зв. «Мойсеєвого» П'ятикнижія довший час полонила творчу уяву митців світу. У мистецтві різних народів і віків — у живописі, скульптурі, в художній літературі — зустрінемо велику кількість творів на цю тему. Позбавлена філософських і гносеологічних проблем, скупа і сувора фабула біблійного міфу в художній практиці письменників піддавалась різній модифікації і переосмисленню.

У творах світової літератури, написаних за мотивами легенди про Каїна і Авеля, особливо відмінне тлумачення одержав образ Каїна. У світовій літературі цей образ пережив значну еволюцію. Велика родословна «потомків» Каїна не дає ще підстави для того, щоб зарахувати його до кате-

горії т. зв. «вічних» образів. Насправді «вічного», незмінного образу Каїна, який існував би поза часом і простором, у літературах світу ніколи не було, як і не було «вічного» Прометея, Фауста, Дон-Жуана, Дон-Кіхота, Юди і інших.[1] Образ Каїна — це породження конкретної історичної дійсності. Метаморфози, які він пережив протягом багатовікової історії свого існування, — це знову ж таки не механічна комбінація готових, незмінних і «вічних» формул, а безпосереднє відображення соціального буття. Тільки в зв'язку з аналізом епохи, в якій створювався той чи інший образ Каїна, можна проникнути в його суть, розкрити природу його еволюції.

В інтерпретації образу Каїна в світовій літературі намітились дві тенденції. Одна група письменників, ідучи за традицією біблійного переказу, змальовувала Каїна як великого злочинця, ворога всього людства, що, убивши брата, перший вчинив велике зло на землі — смерть. Каїн представлений тут як людиноненависник, як втілення зла і ненависті. В композиції таких творів головне місце займав епізод братовбивства.

У творах іншої групи письменників затаврований божим прокляттям Каїн показаний в реабілітованому освітленні. Такого роду інтерпретатори біблійної легенди відійшли від загальної схеми першоджерела. Для них Каїн — не злочинець, а великий народолюб. Мотив братовбивства обминався або говорилося про нього між іншим. Натомість нового звучання, інколи навіть досить сильного, набирав мотив богоборства. Каїн змальовувався як бунтар, що першим із земних во ім'я щастя людей підніс голос протесту проти бога, піддав сумнівам його ласку. У такій інтерпретації бунтар Каїн у світовій літературі має свого побратима Прометея.

У середньовічній містеріальній літературі Каїн фігурує, головним чином, як злочинець. Звідси і обмеження сюжетних рамок містерій найчастіше картиною братовбивства. Покірному і тихому Авелю в містеріях протиставлявся кровожерний, тупий і заздрісний Каїн.

Істотних змін в традиційну інтерпретацію цього образу не внесла й епоха феодалізму. Епосі, в якій християнство було пануючою ідеологією, образ Каїна-богоборця, Каїна-протестанта був чужим. Тому, за незначними винятками, у літературі XVI—XVIII ст. ст. чітко позначилася біблійна традиція в тлумаченні образу Каїна. У написаних на цю тему творах (до речі, згадуваний період дуже багатий на такі

---

[1] Детальніше про це див. И. Нусинов. Вековые образы. Гослитиздат, М., 1937.

твори) [2] вводились вставні картини, епізоди, додавались інші сюжетні лінії, створювались нові образи, але все це не міняло загальної суті образу Каїна. Він залишався таким же прóклятим богом і людьми злочинцем, яким змальований у біблії.

Показовим серед тогочасних творів є поема в прозі «Смерть Авеля» (1758 р.) Соломона Геснера [3] (швейцарець з походження, він писав німецькою мовою). У поемі Геснера землероб Каїн змальований як людина, вчинками якої керують грубі тваринні інстинкти. Охоплений почуттям заздрості і помсти до свого брата, в пориві гніву і ненависті, він, наче лев, кидається на свою жертву.

Гнівний і сильний по відношенню до мізерного і нікчемного брата Каїн Геснера в той же час такий мізерний, нікчемний і безсилий перед «всемогутністю» бога. Первородний син, він перший із земних жертва «первородного» гріха. Де тут справедливість? Чому вже від народження, нічого ще не згрішивши, він повинен носити на собі тягар гріха, допущеного іншими? Але Геснерового Каїна таке питання не особливо хвилює, він не шукає його розв'язання у відкритому конфлікті з богом. Обмежившись лише докором на адресу своїх родичів, що покуштували плід забороненого дерева пізнання добра і зла, Каїн покоряється своїй фатальній долі.

Незважаючи на те, що в створенні цього образу в епоху феодалізму відбилась панівна літературна традиція, Каїн все-таки і на цей час залишається глибоко психологічною категорією, зв'язаною з тогочасними соціальними умовами. Ідея божої «всемогутності» і «справедливості», що на всі лади підносилась у цих творах, і породжений нею фаталізм, пасивність Каїна, його богобоязливість і неспроможність змінити існуючий стан речей — все це імпонувало смакам тогочасного феодала, панування якого освячувалось божим законом.

Різким дисонансом панівній релігійній традиції, що на довгі століття закріпилась у світовій літературі в інтерпретації образу Каїна, була поема Байрона «Каїн» (1821), в якій легендарний братовбивця одержав повну реабілітацію. Несміливі мотиви богоборства в літературах попередніх епох у творі Байрона прозвучали досить сильно. В чому ж

[2] M. Johannsen. Kain der Brudermörder, Trauerspiel; J. Māunling. Der gerechte Abel; L. Hudemann. Der Brudermord des Kain; F. Müller. Der erschlagene Abel; Ch. Weise. Kain, Trauerspiel; S. Gessner. Der Tod Abels; C. Dedekind. Märtyrer Abel; V. Alfieri. Abel і ін.

[3] S. Gessner. Der Tod Abels in fünf Gesängen, в кн. «Sal. Gessner's Sämmtliche Werke in vier Bändchen», I Teil, Wien, 1804, стор. 3—234.

секрет такої видозміни героя? Каїн, чиє ім'я було синонімом до слів «убивця», «розбійник», «злочинець», враз стає «поновленим у своїх громадянських правах». І не тільки «поновленим у правах». Цей віками ненависний людям герой, що був об'єктом людського презирства і прокляття, представлений як борець за щастя тих же людей.

Поява в літературі такого полярно протилежного Каїна стане зрозумілою тільки тоді, коли ми вдамося до соціального генезису даного героя. Віковічна експлуатація людини людиною, безсилля людини перед «тайнами» природи і неспроможність збагнути сутність свого буття остаточно привели людину, раба цієї природи, до бунту проти бога, який у людській уяві був втіленням природи. Протестом проти бога — «творця» природи людина продемонструвала свою непокірність і вільнодумство, заявляла про свої права на земне щастя. Світова література знає ряд образів богоборців-бунтарів (Прометей, Люцифер, Сатана і ін.). В галерею цих образів увійшов і Каїн Байрона, як перший бунтар на землі проти сваволі бога.

Мотив братовбивства Байрон осмислив зовсім у протилежному плані, ніж його трактувала біблія. Каїн у містерії Байрона вбиває брата не з заздрості до нього, а з ненависті до бога. Саме нестримна і жагуча ненависть до бога, що поневолив людину, принизив людську гідність, підказує гордому і волелюбному Каїну вбити покірного і смиренного божого слугу Авеля. Знявши з Каїна відповідальність за вбивство Авеля, Байрон обвинувачує в цьому бога, який калічить людину, прищеплює їй почуття рабської покори. Отже, братовбивство в тлумаченні Байрона — це не злочин з боку Каїна, а вищий прояв його богоборства.

Байронового героя хвилюють проблеми глибоко інтелектуального характеру. Прагнучи збагнути сутність людського пізнання, він «мусить рватися думкою в безмір, мучитися всіма тими важкими питаннями, котрими від віків мучиться все чоловіцтво»[4]. Поставлений перед дилемою «любов або знання — оце єдиний твій вибір»[5], Каїн все-таки вибирає останнє і заради знання відправляється з Люцифером за межі земного існування — у безмірні простори всесвіту. Він готовий навіть стати перед лицем смерті, щоб тільки відкрити тайну людського буття, погасити в собі жадобу знання.

Однак те «чому я існую?», що так тривожило душу Байронового героя, залишилося без відповіді. Тайна людського буття залишилась для нього далі тайною. Байрон приводить

[4] І. Франко. Твори, т. XV, стор. 583.
[5] Там же, стор. 221.

свого героя до усвідомлення того, що він ніщо, що він мізерна і нікчемна істота.

На допомогу знемагаючому і безплодному інтелектові неспокійного шукача істини приходить його горда прометеївська вдача. Каїн засуджує бога, що свій архитвір —людину — зробив такою, обмеживши її знання. Тому він бунтує проти людської покірливості богу, уособленням якої у творі Байрона є Авель. Бунт Каїна проти бога настільки сильний, що проявляється в акті братовбивства. Каїн вбиває не брата, а божого слугу, покірливого раба. А тут — трагедія індивідуума, іронія долі. Каїн, який ненавидів слово «смерть», першим приводить її у світ, віддавши свого брата в її холодні обійми. Привівши свого героя до глибокого усвідомлення його особистої трагедії і трагедії всього людства, Байрон відправляє цього нескореного сина землі у вічне блукання по світу.

Ми не випадково спинилися детальніше на аналізі образу Каїна в містерії Байрона «Каїн»: Байронова інтерпретація цього образу знайшла сильний резонанс у світовій літературі. Богоборські риси, якими наділяє автор свого героя, були підхоплені іншими письменниками світу. Так, у французькій літературі Шарль Бодлер наділяє ними потомків Каїна. З реабілітованим Каїном у французькій літературі зустрінемось також у творчості Леконта де Ліля. Герой його поеми «Каїн» висловлює сподівання, що онуки народів із сміхом зустрінуть життя, не знаючи слова «бог».

Детальне простеження всієї генеалогії образу Каїна у світовій літературі — завдання окремого дослідження і не визначається темою нашої статті. Тому ми згадали лише найбільш показові у цьому відношенні твори і свідомо обминаємо ряд творів, що не внесли істотних змін в інтерпретацію цього образу. А зараз переходимо безпосередньо до аналізу його в поемі І. Франка «Смерть Каїна».

Ми не маємо точних даних про те, чи Франко читав твори Йогансена, Гудемана, Альфіері, Геснера, Бодлера, Леконта де Ліля і інших письменників — інтерпретаторів образу Каїна. Можна зробити припущення, що така глибоко ерудована людина, як Франко, такий знавець світової літератури був обізнаний із багатьма з них. Але не це для нас важливе. Створюючи свою поему «Смерть Каїна», Франко мав перед собою такий взірець, як містерія Байрона «Каїн», яку він у 1879 р. переклав і написав до неї коротку передмову. Він глибоко зумів збагнути зміст твору англійського революційного романтика. Тут доцільно буде порівняти передмову Франка до містерії Байрона «Каїн» із спеціальним дослідженням на цю тему — докторською дисертацією Аль-

фреда Шафнера[6] (тим більше, що згадані праці в часі майже збігаються). Досліджуючи джерела твору Байрона, буржуазний літературознавець виходить лише із сюжетного запозичення і ігнорує конкретно історичну обстановку, штучно відриває образ Каїна від історичних умов, які його породили. Революціонер-демократ Франко, що проголосив своїм естетичним кодексом життя, при аналізі творів художньої літератури додержувався принципу історизму. Тому для нього Каїн Байрона — «це проява історична. Це мислячий чоловік двадцятих років нашого (XIX — *А. С.*) століття. Велика політична реакція того часу, страшний суспільний і умисловий гніт — се грунт, на котрім він виріс. Найважніші, найпіднесеніші духовні потреби чоловіка старанно придавлювались, а найслабше їх заявлення вважалось гріхом, проступком. Думка, скована кайданами «Святої спілки царів», не могла розвиватись свобідно і проганялась, мов дикий звір»[7].

Отже, Франко в особі Байронового героя бачив у першу чергу сміливий протест проти тогочасної буржуазної дійсності з її реакційним, прикритим релігійно-містичною оболонкою «Священним союзом», а не розглядав його лише як комбінацію, як новий варіант т. зв. «вічного» образу. Очевидно, таке глибоко революційне розуміння Байронового твору штовхнуло Франка на думку ознайомити з ним українського читача. Так з'явився Франків переклад містерії Байрона «Каїн»[8]. Але справа на цьому не закінчилася. Образ Каїна надовго прикував творчу уяву письменника. «Він сидів мені в мозку ще від часу, коли я перекладував байронівського «Каїна»,[9] — писав Франко в листі до М. Драгоманова від 20. III 1889 року. І через десять років після перекладу твору Байрона, в 1889 р., видає свою поему «Смерть Каїна»[10]. Пізніше поема була передрукована в другому виданні збірки «З вершин і низин» (Львів, 1893).

Яким представлений Каїн у поемі Франка «Смерть Каїна» і що нового вніс український письменник в інтерпретацію цього образу світової літератури?

Цілком зрозуміло, що атеїст Франко не міг додержуватися, так би мовити, «офіційної», тобто біблійної лінії в

---

[6] Див. Alfred Schaffner. Lord Byron's «Cain» und seine Quellen, Strassburg, 1880.

[7] І. Франко. Твори, т. XV, стор. 584.

[8] Див. Г. Байрон, Каїн, Містерія в 3-х діях, переклав Іван Франко. «Дрібна бібліотека», IV, Львів, 1879.

[9] І. Франко. Твори, т. XX, стор. 388.

[10] І. Франко. Смерть Каїна, легенда, Літературно-наукова бібліотека, кн. 3, Львів, 1889.

тлумаченні образу Каїна. Поет не ставив перед собою мети — робити свій твір ілюстрацією до біблії, як це робили письменники теологічного складу мислення. Франко звертається до біблійного образу не з метою моралізаторства. Біблійного героя з етичного, морального плану він переносить у план соціально-психологічний. Запозичений із біблії Каїн у Франка, — по суті, не біблійний герой. З біблійної легенди взято тільки деякі елементи «біографії» — ім'я, мотив братовбивства і, як результат цього — вічну скорботу братовбивці. На цьому обривається зв'язок біблійного оповідання про Каїна і Авеля з поемою Франка «Смерть Каїна». Біблійний Каїн у Франка переростає в сміливого викривача божої несправедливості. В основі Франкової інтерпретації образу Каїна лежить байронівський мотив богоборства. Каїн у Франка — це мужній поборник правди і справедливості, що вболіває за долю майбутніх поколінь, нескорений бунтар, що не боїться кинути сміливий виклик богові, виступити на бій з небом.

... Він грозив на захід,
Кляв бога і себе.[11]
... Інколи
Він намагавсь молитись, але з уст
Його гордії, богохульні речі
Лились. Затвердле довгим болем серце
Лиш шарпалось, коритись не могло.[12]
А на устах безкровних, що зціпились,
Замерло недошептане прокляття.[13]

На боротьбу проти бога штовхає Каїна інтелектуальна сторона його натури, якою наділяє Франко свого героя. Його Каїн страждає гіпертрофією думки. Це перший мислитель, що глибоко задумується над своєю долею і долею всього людства. Мислити, сумніватися, мучитися докорами сумління, жадати правди — це властивості, закладені в потенції характеру Франкового героя. Каїн у Франка — символ людського знання, мислення, розуму. Цілком природно, на своєму шляху він неминуче вступить у конфлікт з ворогами знання й правди — релігійними догматами, що сковують його інтелектуальні пориви. Тому Каїн, роздумуючи про сенс знання, говорить:

... Оте знання нещасне
У моїм серці розбудило лютість
На брата, вбійцею мене зробило —
За те, що він, не думавши, попросту,

---

[11] І. Франко. Твори, т. X, стор. 375.
[12] Там же, стор. 376.
[13] Там же, стор. 372.

Мене нагнуть хотів у ту саму
Дитячу простоту, з котрої дух мій
Давно вже вийшов.[14]

Ідеалізуючи в образі Каїна мислячу людську особистість, автор розкриває її у сфері філософській. Чому існує смерть на землі? Чому існує зло? Чому обмежені людські знання? Чи доцільне таке життя, що створене для смерті? Як поєднати розлад між життям і знанням? Чи можна подолати протиріччя добра і зла? Такі питання хвилюють Каїна.

На прикладі дерзань Каїнового інтелекту Франко ставить і розв'язує ряд глибоко філософських проблем — проблему життя і знання, життя і смерті, добра і зла та ін. Ці проблеми часто ставились і в дофранківських інтерпретаціях образу Каїна, але всіх їх об'єднувало одно — неможливість розв'язання конфлікту між життям і знанням.

Герой Франка в цьому відношенні пішов далі, ніж його літературні попередники. Ось гнаний жадобою знань важкими шляхами, цей невтомний шукач істини став на вершку гори, щоб поглянути на божий рай — «гніздо утраченого щастя». Ця «первісна щаслива вітчина» постала перед ним як «джерело безбережного горя». Картина раю, що її спостерігає Каїн, сповнює все його єство обуренням проти бога, що відокремив дерево життя від дерева знання і зробив з них заклятих ворогів. Він бачить зрошений потоками крові і морем сліз шлях людей до дерева знання:

А, вкусивши
Отого плоду, кожний ще лютіший
Стає, озвірюється на весь світ,
Мордує, ріже та кує в кайдани,
Валить і ломить те, що другий ставив,
Палить, руйнує — просто божевільні![15]

Це заставляє Каїна задуматись, куди знання веде його потомків:

Звірів, птицю
Й себе мордують, землю спліндрували,
Шукаючи, кого б і що б убити.
Усякий камінь гострий та твердий
Для них на ніж, на спис, стрілу придався;
. . . . . .
...винайшли якесь таке каміння,
Котре в огні розтоплюєсь, мов віск,
І вивчились робити з нього стріли,
Ножі і списи, твердші і гостріші,
Ніж з кременю. От де веде знання!
Кров, рани, смерть — його найперші дари.[16]

---

[14] І. Франко. Твори, т. X. стор. 384.
[15] Там же, стор. 381.
[16] Там же, стор. 384.

Все інтенсивніше починає працювати думка Каїна. Двобій думки досягає тут своєї кульмінації. Чи справді знання вороже життю? Якщо знання породжує смерть, як же тоді пояснити прагнення людей до знань? Чи бажання знань не означає бажання смерті?

«Ні, неправда!» — проголошує Каїн і після довгої та кропіткої роботи мисли приходить до висновку:

Значить — знання, то не бажання смерті,
Не враг життя! Воно — веде к життю!
Вбезпечує життя!..

... знання
Не винно тут! Воно ні зле, ні добре.
Воно стається добрим або злим
Тоді, коли на зле чи добре вжите! [17]

Підведений до такого висновку герой Франка зумів подолати цей традиційний непримиренний розлад між життям і знанням, від якого страждає самотній бунтар Байрона. Каїн Франка не зневірюється в знанні, як Каїн Байрона. Це й привело героя Байрона до катастрофи, зумовило його трагедію. Каїн Франка відкидає тільки метафізичне розуміння знання: він за те, щоб поставити знання на службу життю, і проти того, щоб використовувати його з метою жорстоких війн, що породжують «кров, рани, смерть». Сміливий виступ Франка проти використання знання як засобу руйнування життя не втратив свого значення і сьогодні.

Діалектично розглядає Франко поняття добра і зла. У цей час, коли Дюрінг і інші буржуазні філософи — ідеалісти ці поняття пояснювали метафізично, розглядаючи їх як постійні і незмінні категорії, Франко, завдяки ознайомленню з марксизмом, розуміє їх як категорії історичні, які треба розглядати в конкретних соціальних умовах.

Біблійне оповідання про гріхопадіння Адама і Єви і в зв'язку з тим втрати безсмертності, оповідання про першу смерть на землі — убивство Авеля підказали багатьом письменникам світу опрацювання біблійної легенди про перших людей на землі пов'язати з проблемою життя і смерті. Ця проблема, що мала місце в багатьох творах світової літератури, написаних за мотивами стародавнього міфу, висвітлювалась також по-різному. Письменники-ідеалісти тлумачили її в суто теологічному плані. Вони поділяли людину на два начала — смертне тіло і безсмертну душу. На їх думку, земне життя — це лише пролог, підготовка до «вічного» життя в небі, яке настане після смерті, а то-

[17] І. Франко. Твори, т. X, стор. 384.

му вони оспівували смерть, з якою людина закінчить свої муки на землі.

Прикладом такого ідеалістичного розв'язання проблеми життя і смерті може бути вищезгадувана поема С. Геснера «Смерть Авеля».

Як же ставить проблему смерті Байрон? Байрон, як правильно відмічає І. Нусінов, при всьому своєму вболіванні за долю людського роду проблему смерті ставить в сугубо індивідуалістичному, сугубо егоцентричному плані. Його Каїн не стільки думає про життя, як його прожити, скільки думає про те, що існує смерть.[18] І справді, фатальна загроза неминучої смерті, як гірка спадщина, одержана разом з життям від своїх родичів, завжди і всюди переслідує думку Каїна.

Таке розуміння життя не могло не привести, хоча й титанічного, але одинокого в своєму бунтарстві героя-борця до розчарування і зневіри; він став виразником т. зв. «світової скорботи», якою хворіли й інші герої Байрона. Інакше бути не могло. Адже в цьому образі з великою силою художнього узагальнення англійський романтик розкрив трагедію безсилля і банкрутства індивідуалізму в тогочасній дійсності.

Франко виводить свого героя із кола індивідуальних, егоїстичних інтересів. Каїн Франка знайшов у собі силу, щоб розірвати протиріччя між особою і суспільством. Він збагнув філософію життя — з'єднання з колективом, з народом. Сплямлений кров'ю брата злочинець і людиноненависник, егоїст і індивідуаліст Каїн враз проймається великою любов'ю до людей, від яких він себе відгородив:

Значить: чуття, великая любов —
Ось джерело життя![19]

Ціною життя довелось заплатити Каїну за свою тяжку провину — зречення від народу. Він стає жертвою сліпого діда Лемеха. Але і по смерті

... він лежав, немов дитя,
Вколисане до сну, простягши руки,
З лицем спокійним, ясним, на котрому,
Здавалось, і по смерті тліла ще
Несказана утіха і любов.[20]

Хто безмежно любить життя, любить людей, працює для їх щастя, той не боїться смерті і готовий її спокійно прийняти. Глибоке почуття всеохоплюючої любові до життя,

---

[18] Див. И. Нусинов. Вековые образы, стор. 321.
[19] І. Франко. Твори, т. X, стор. 385.
[20] Там же, стор. 392.

до народу сильніше за смерть — такий висновок напрошується з цитованих рядків Франкової поеми.

Проблему життя і смерті Франко частково висвітлює також і в інших творах — філософських поемах «Похорон», «Мойсей», «Іван Вишенський», що за своєю головною проблематикою «особа — суспільство» стоять в генетичній спорідненості з поемою «Смерть Каїна». В алегоричній формі розв'язує він її також в поезії «Човен» («Вічні питання»).

Вплив Байрона на створення поеми Франка «Смерть Каїна» незаперечний. Франко, який в цілому правильно підмітив сильні й слабкі сторони творчого генія Байрона,[21] особливо високо цінив його містерію «Каїн». За словами Франка, у цьому творі Байрон «піднісся на вершину творчої сили і написав річ справді безсмертну».[22] Бунтарський дух Байронового «Каїна» був близький авторові «Вічного революціонера». Вже сам факт, що до теми Каїна Франко підходить як перекладач і як власне письменник, промовисто говорить за себе.

Скориставшись при написанні своєї поеми «Смерть Каїна» твором англійського письменника, Франко сміливо вносить у розробку теми нові видозміни, дає свою трактовку цього образу світової літератури. Зіставлення двох образів дозволяє нам побачити багато спільного між ними, а в тому спільному своєрідне й відмінне. Український письменник додержується Байронової (богоборської) традиції в опрацюванні теми Каїна, але це не просте повторення історії його літературного попередника — Байронового героя, а, по суті, її продовження і завершення. Чого не зміг збагнути інтелект Байронового героя, збагнув це інтелект Франкового Каїна. До чого прагнув герой Байрона, досягнув це герой Франка. Духовно відродженим, звільненим з-під трагізму протиріч своїх літературних «предків», лицем повернений до людей — таким у фіналі своєї еволюції стає Каїн Франка. І в своїй загальній «схемі розвитку від егоїзму до альтруїзму»[23] він залишає позаду свого літературного однофамільця — Каїна Байрона. До того ж, в англійського романтика «боротьба Каїна з божественим деспотизмом розвивається лише в сфері «чистої» думки»[24], а в революційного демократа Франка загострена проблема тяжіння до суспільства, служіння народові.

---

[21] Див. Передмову І. Франка в кн. Г. Байрон. Чальд-Гарольдова мандрівка (переклав П. Куліш), Львів, 1905.

[22] І. Франко. Лорд Байрон, в кн. «Взори поезії і прози», Львів, 1894, стор. 378.

[23] Я. Ярема. Іван Франко і «Фауст» Гете, Зб. «Дослідження творчості Івана Франка», К., 1956, стор. 95.

[24] А. Елистратова. Байрон, М., 1956, стор. 162.

Філософія поеми «Смерть Каїна» не була абстрактною, «чистою» філософією для філософії. Звертаючись до образу Каїна, Франко ні в якому разі не мав на меті створити лише українську варіацію цієї світової теми. У творі Франка відбились роздуми поета-мислителя над тогочасною реальною дійсністю, і своїми проблемами поема перегукується з цією дійсністю, викликає асоціації з нею.

Атмосфера косності і консерватизму в галицькій дійсності кінця XIX ст., декадентська проповідь крайнього індивідуалізму, песимізму і зневіри в життя, брудне копирсання у власному егоїстичному «я», дисгармонія між особистим і загальним, пасивність і відірваність від народу реакційної галицької інтелігенції того часу і, нарешті, соціальна сліпота «галицьких» лемехів не могли не хвилювати революціонера-демократа Франка. І глибокий мислитель задумується над проблемою «особа — суспільство», як центральною проблемою епохи. Наскільки вагомою для Франка була ця тема, говорить хоча б і те, що він звертається до неї у різні періоди своєї діяльності і в різних своїх творчих спектрах— як письменник, літературний критик, публіцист, науковий діяч. Цю проблему він розв'язує і в поемі «Смерть Каїна».

Поет глибоко проникає у внутрішній світ індивідуаліста Каїна, для якого, крім свого «я», нічого не існує. Відчужений від живої дійсності егоїст, якому «ненависні були всі люди, бо в кожному лицю людському бачив криваве, синє Авеля лице», «по довгих літах прокляття» оживає і відроджується у великого гуманіста. Всеохоплююча любов до людей тріумфує перемогу над жалюгідним почуттям ненависті до них.

Загальна видозміна психології Франкового героя споріднює його з Фаустом Гете. Тому про Каїна Франка можна сказати словами самого письменника з його передмови до «Фауста»: «З початку — ворог суспільності, при кінці він став борцем за суспільність. Боротьба, почата в імені одиниці, сталася боротьбою тої одиниці за суспільність і для суспільності».[25]

Отже, на еволюції образу Каїна Франко викриває і заперечує індивідуалістичний егоїзм. І в цьому наш письменник залишився нещадним. Щоб винести суворий присуд герою-відречнику і тим самим реакційній естетиці декадансу з її культом зневіри в людину, автор приводить свого героя до смерті, незважаючи на те, що він уже «переродився». Історія Каїна-індивідуаліста в сюжетній схемі розвитку поеми закінчується трагічно. Він гине від руки тих, від яких відрікся. Вмирає Каїн-індивідуаліст, Каїн-егоїст. Для Каїна,

---

[25] І. Франко. Твори, т. XVIII, стор. 406.

в якому повернена людина, що несе народу заповітні ідеали істини, любові, смерть — це не катастрофа: і після смерті його обличчя було спокійне і ясне, немов на ньому «тліла ще несказана утіха і любов».

Правда, в ідеї любові, носієм якої в поемі Франка є Каїн, не треба вбачати недоліків твору, суперечностей світогляду його автора. Цього не дозволяє нам робити осмислення поеми в плані загальної творчості письменника, в якій поняття любові і ненависті чітко окреслені, а тим більше осмислення її з позицій духу часу. Необхідність пропаганди любові до людей, самовідданого служіння людям диктувалася конкретними умовами Франкової дійсності. Постановка цієї проблеми діаметрально протиставлялась оголеному егоїзмові, індивідуалістичній відчуженості і мізантропії, що панували в тогочасній капіталістичній дійсності.

Любов людей, мов хліб той до засіка,
Громадь і степенуй в любов до чоловіка![26]—

заявляв поет у своєму XXX тюремному сонеті. І тут же в наступному сонеті устами богині ненависті, посестри любові, яка ненавидить «все, що звесь лукавість, і кривда, й лад нелюдський та підкупний», письменник проголосив:

Хто з злом не борець, той людей не любить![27]

Глибоке почуття щирої і самовідданої любові до людей живить і лікаря Валентія з поеми «Святий Валентій». А втрата цього почуття, як своєрідного нерва зв'язку з народом, спричинилась до глибокої його трагедії. Цим великим почуттям охоплена і героїня поеми «Бідний Генріх» — проста дівчина, яка без найменшого вагання іде на самопожертву, щоб тільки повернути здоров'я хворому Генріху.

Ідейна концепція, пов'язана з образом Каїна, не була б повністю розкрита, коли б не вказати ще й на іншу площину ідейної структури поеми «Смерть Каїна» — її антирелігійне спрямування. У ряді досліджень про Франка-атеїста поема «Смерть Каїна», як правило, не згадується, а якщо згадується, то лише принагідно. А тимчасом твір Франка — надзвичайно вдячний матеріал для ілюстрації атеїстичних поглядів письменника.

Поемою «Смерть Каїна» Франко наносить нищівний удар теологічному вченню про «царство небесне», викриває ілюзорність т. зв.«божого раю», що його, за біблійною легендою, втратив увесь людський рід через гріхопадіння «перших прародичів» Адама і Єви. Розчарування Каїна в

---

[26] І. Франко. Твори, т. X, стор. 160.
[27] Там же, стор. 161.

цьому «городі божому» подане автором як конденсація розчарувань мільйонів людей, людського інтелекту взагалі у «фантомах безсмертя і перспективах метафізичних радощів раю»,[28] якими церква і її прислужники тисячоліттями одурманювали людську думку.

Антирелігійним висновкам, до яких приходить Каїн, передувала довга й важка робота його аналітичного розуму. Сутність свого буття Каїн знайшов не поза людьми, не в тих трансцендентальних небесних широтах, не в краєвидах фіктивного божого раю, до якого служителі релігійного культу намагались прикувати погляди трудящих, притуплюючи тим самим їх революційну свідомість, а серед людей.

Зробимо застереження, що поняття любові у Каїновій модифікації якесь абстрактне, аморфне, розпливчате. Це скоріше недоношені ідеї, до яких він прийшов самотужки, у відриві від людей. Але для нас важливе те, що погляди цього шукача істини звернені на землю. Поема Франка орієнтувала читача не на якийсь потойбічний світ, а на світ реальний, на земне щастя, на створення раю на землі.

Отже, в умовах тогочасної галицької дійсності, в умовах нічим не прихованого обскурантизму, розгулу попівщини, проповіді містицизму і забобонності антирелігійна за своїм ідейним спрямуванням поема Франка «Смерть Каїна» мала актуальне значення.

Невипадково клерикали обвинувачували Франка у святотатстві. Після виходу в світ поеми «Смерть Каїна» з церковних амвонів вони обрушились на нього за те, що він осмілився змалювати Каїна не так, як у біблії.

З апріорно складеним поглядом, що визначався біблійними нормативами, до оцінки Франкового Каїна підходив і О. Огоновський. У своїй «Истории литературы руской», всіляко намагаючись приховати антирелігійний смисл поеми, він заявляє, що «Каїн без причини нарікав на бога». Буржуазно-націоналістичному історикові літератури, що не розумів «діалектики душі» Каїна, не подобалося моральне відродження, до якого автор приводить свого героя. Тому, на його думку, Каїн «не міг учити людей, щоб себе взаїмно любили», бо проповідь любові в устах злочинця Каїна є «ілюзорною», і «такий страдалець перестає бути Каїном».[29]

Антинауковість таких тверджень наскрізь очевидна. Справді, Франків Каїн перестає бути біблійним Каїном. Темі Каїна письменник надає соціально-політичного звучання. У цьому якраз і заслуга Франка. Загальнолюдські, т. зв. «вічні»

---

[28] І. Франко. Твори, т. XI, стор. 170—171.

[29] О. Огоновський. История литературы руской, ч. III, 2 відділ, Львів, 1893, стор. 965—966.

проблеми в поемі Франка знаходили свій відгук у практиці тогочасного життя. Твір Франка заставляв читача задуматись над смислом людського буття, вирішуючи проблему відношення особи до колективу, об'єктивно вказував на служіння інтелігенції народу.

Таким чином, використавши біблійний і апокрифічний матеріал, скориставшись Байроновою літературною традицією, Франко створює твір широкого ідейно-філософського узагальнення і своєю оригінальною трактовкою образу Каїна збагачує багатовікову і складну історію цього героя світової літератури.

Т. ПАЧОВСЬКИЙ

ТВОРИ Ю. СЛОВАЦЬКОГО В ОЦІНЦІ І. ФРАНКА

У багатій літературознавчій спадщині Івана Франка почесне місце займають також праці про польську літературу. Адам Міцкевич, Юліуш Словацький, Болеслав Прус, Марія Конопницька, Ян Каспрович і багато інших польських поетів і письменників неодноразово привертали увагу Великого Каменяра.

Літературознавці нашої країни, а також Народної Польщі написали чимало робіт, в яких охарактеризовано дослідження І. Франка про польську літературу. В українському літературознавстві ці питання висвітлюються в працях М. С. Возняка[1], Г. Д. Вервеса[2], Т. І. Пачовського[3] та інших. Цінні спостереження про зв'язки І. Франка з польською літературою подають також роботи польських учених М. Якубца[4] і К. Дунін-Вонсовича.[5] Широко опрацьована проблема «І. Франко і А. Міцкевич», в достатній мірі охарактеризовані і літературні взаємини Франка з Е. Ожешко, Б. Прусом, М. Конопницькою і Я. Каспровичем. Дано оцінку і поглядам Франка на «українську школу» в польській літературі. Проте досі ні українські, ні польські літературознавці не проаналізували ширше статей і висловлювань Франка про Ю. Сло-

---

[1] М. Возняк. Співробітництво Франка в «Prawdzie» Свєнтоховського. «З життя і творчості І. Франка», Київ, 1955, стор. 96—110, Еліза Ожешко і Іван Франко у взаємному листуванні, там же, стор. 111—135.

[2] Г. Д. Вервес. Іван Франко і питання українсько-польських літературно-громадських взаємин 70—90-х років XIX ст., Київ, 1957; Адам Міцкевич в українській літературі, К., 1955, стор. 158—218.

[3] Т. І. Пачовський. Іван Франко — перекладач Міцкевича, зб. «Іван Франко», т. V, Львів, 1956, стор. 309—325; Іван Франко про «українську школу» в польській літературі, зб. «Слов'янське літературне єднання», Львів, 1958, стор. 23—40.

[4] M. Jakóbiec. Iwan Franko, Warszawa. 1958.

[5] K. Dunin-Wąsowicz. Publicystyka I. Franki w prasie ruchu ludowego w Galicji. „Kwartalnik Instytutu Polsko-Radzieckiego, Warszawa, 1955, № 1—2 (10—11), стор. 232—257.

вацького і його твори, а також не пробували шукати їх відгуків у творчій лабораторії Каменяра. Невиправданим є і те, що в 20-томному виданні творів Франка в українському перекладі подано тільки його статтю «Юліуш Словацький і його твори», стаття Франка «Нове видання творів Словацького» пропущена. Таким чином, оцінка, яку дав Франко видатному польському революційному поетові Ю. Словацькому, що посів в історії польської літератури місце поряд з А. Міцкевичем, заслуговує ширшого розгляду.

Творами Ю. Словацького глибоко зацікавився І. Франко вже на початку 70-х років XIX ст. під час навчання в Дрогобицькій гімназії, де систематично вивчав польську літературу і на найвидатніших її представників звертав особливу увагу. Про це свідчать його сучасники. І. Погорецький згадує, що, коли він заходив з Рошкевичем до Франка, то «при дуже нужденній лямпі читав він (Франко. — *Т. П.*) нам то свої поезії, то «Кобзаря» Шевченка, то дещо зі Словацького й Міцкевича».[6] Вірно розуміти твори Словацького допомогла Франкові в гімназії монографія професора Львівського університету А. Малецького «Juliusz Słowacki, jego życie i dzieta w stosunku do współczesnej epoki» (Львів, 1867), яку Франко згодом високо оцінив, про що мова буде пізніше.

Дуже можливо, що на книгу А. Малецького звернув увагу Франка в цей час його вчитель І. Верхратський, який у 70-х роках переклав дві поеми Словацького на українську мову («Ojciec zadżumionych» і «W Szwajcarji»). Верхратський у передмові до перекладу «Ojciec zadżumionych», що появився друком у Львові 1876 р. й одержав суперечні оцінки на сторінках редагованого Франком журналу «Друг»[7], подав в українському перекладі уривок з монографії А. Малецького про цю поему[8], яка сьогодні нараховує 6 українських перекладів.

Ще учнем гімназії Франко написав про поему Юлія Словацького «Ангеллі» досить простору розвідку для свого шкільного товариша Косінського, який, перейшовши з Дрогобича до Кракова, у листі просив Франка написати розбір цієї поеми[9].

Однак розвідка Франка про твір «Ангеллі», в якому в алегоричній формі з містичним забарвленням відображено ідейні суперечки польської еміграції після листопадового повстання

---

[6] Іван Франко в спогадах сучасників, Львів, 1956, стор. 97—98.

[7] Див. «Друг», 1876, ч. 4, стор. 62—63 і ч. 9, стор. 141.

[8] Заджумлених батько. Поема Ю. Словацького. На руський язик переложив І. Верхратський, Львів, 1876, стор. 6.

[9] Див. передмову до другого видання поеми «Мойсей», Львів, 1913, стор. XVI—XVII.

1830—1831 рр. та вказано на роль народу в революційній боротьбі за краще майбутнє, не збереглася.

Творчість Ю. Словацького привертала увагу Франка і в пізніші роки. Так, у 90-х роках з приводу шеститомного видання творів Словацького, підготовленого польським літературознавцем Г. Бігеляйзеном (Львів, 1894), Франко написав дві статті. В першій з них, що мала назву «Нове видання творів Словацького» («Kurjer Lwowski», 1894, № 21), дав оцінку чотирьом томам творів польського поета. На початку статті Франко пише, що твори Словацького не користувалися популярністю за його життя, а стали поширюватися значно пізніше. «Вони вигодували цілий ряд наслідувачів, під його впливом ставили перші кроки в літературі Корнель Уєйський, Адам Асник і Марія Конопницька. Що більше, поезії Словацького мали великий суспільний вплив тому, що закликали народ до чину». Після того, як Словацького оцінили вчені, твори його, як зазначає автор статті, заслуговують критичного видання, тим більше, що дотеперішні публікації не відповідають ні вимогам науки, ні потребам широких кіл читачів. Це завдання виконав Г. Бігеляйзен, який дуже сумлінно взявся до праці, перевірив усі опубліковані досі твори Ю. Словацького, звірив з рукописами, вивчив листування поета і всю критичну літературу про нього. Перші чотири томи рецензованого Франком видання охоплюють поеми, драматичні твори, поезії, а також прозові твори, розміщені в хронологічній послідовності.

Цінним у цьому виданні є вміщені в ньому фотографії з різних періодів життя і творчості польського поета, а також його автографи. Франко детально перераховує їх. Така публікація, як читаємо в прикінцевій частині статті, є необхідною для вивчення творчості Словацького. Рецензент заявляє, що до аналізу творів цього поета він ще повернеться, коли вийдуть два останні томи його творів, підготовлені Г. Бігеляйзеном.

Ці томи (V і VI) вийшли через рік. У зв'язку з цим на сторінках тижневика «Tydzień» (1895 р., № 8, стор. 58—59; № 9, стор. 65—66; № 11, стор. 83—84), літературно-наукового додатку газети «Kurjer Lwowski», появилася стаття І. Франка «Юліуш Словацький і його твори». В останніх двох томах були вміщені статті і коментарії до опублікованих у I—IV томах творів Словацького. Даючи оцінку цієї «кропіткої і вичерпуючої праці д-ра Бігеляйзена», Франко виявляє незадоволення, що про неї появилися тільки загальні інформації в пресі. Він вважає, що після монографії про Словацького, яку склав А. Малецький у 1867 р., прийшла черга на критичне видання творів поета. При цій нагоді він

нагадує, що книга Малецького вже видана вдруге (1881 р.), що свідчить про її цінність. Про працю проф. Малецького Франко висловлюється прихильно: «Від першої сторінки цієї нової біографії ми відчували, що дихаємо якимсь свіжим повітрям, що стоїмо на реальному грунті дійсності, що її автор справді займається особою Словацького для неї тільки, для її зрозуміння і відтворення, а не для ілюстрації деяких тез філософських, естетичних».[10] Це дослідження, побудоване на фактичному матеріалі, за словами Франка, внесло світло в міфічну темряву, яка оточувала особу Словацького і заважала суспільству правильно зрозуміти його поетичну творчість. Тому Бігеляйзен, підготовлюючи критичне видання творів Словацького, головну увагу звернув на коментарі до окремих творів, дбайливо зібрав все написане про поета, вияснив дуже багато незрозумілих досі питань, склав цінну бібліографію видань творів Словацького, а також критичної літератури, аналіз окремих творів проведений детально. Прикладом може бути розбір поеми «Ангеллі», що займає 50 сторінок. Це одна з найкращих частин роботи Бігеляйзена. Дослідник не залишив на боці ні одної деталі, яка необхідна для зрозуміння твору Словацького. Вдало проаналізовано також пройняту глибоким ліризмом поему «У Швейцарії», що була відгомоном кохання поета до Марії Водзінської. З приводу аналізу цього твору Франко пише: «Не менш обширну працю, що має більше ніж 60 сторінок друку, присвятив Бігеляйзен поемі «В Швейцарії». Ця поема, в якій автобіографічні деталі переплетені невгамованою фантазією Словацького і осяяні блиском фантастичної альпійської природи, що становить головний фон... вимагає не тільки грунтовного аналізу, але також надзвичайно тонкого, головно з приводу тієї райдужної гри почуттів, яка є головною, знаменною рисою поеми». Трапляються у Бігеляйзена і невдалі пояснення. Франко вважає, що інтепретація «Кордіана» і «Балладини» не може задовольнити читача.

Слід пригадати, що в драмі «Кордіан», яка була відгуком польського повстання 1830—1831 рр., Словацький з демократичного становища критикує шляхетського революціонера, його нерішучість, відірваність від мас народу, а також негативно оцінює роль Ватікану, п'єса «Балладина» побудована на мотивах народної творчості і висвітлює питання боротьби за владу.

«Літературний бік,— пише Франко про названі драми,— політична суспільна основа, народне й історичне тло цих

---

[10] І. Франко. Твори, т. XVIII, стор. 137. Далі всі цитати з даної статті наводимо за цим виданням, в окремих випадках вносимо зміни, придержуючись польського оригіналу.

творів вимагали детального вияснення і власної оцінки, тим більше, що голоси критики були суперечливі». Франко не обмежується тільки виясненням помилок, доповнює їх власними примітками. Так, наприклад, «Балладину» він вважає найвидатнішим твором Словацького щодо багатства постатей та колориту, побудованим на фоні народної пісні. «Докладний аналіз,— читаємо далі,— дозволить глибоко вникнути в таємниці поетичної творчості одного з найбільших польських поетів». Високо оцінив Франко також твір «Гробниця Агамемнона», що був гострою критикою шляхти. Ось як він характеризує його: «Ця поема щодо простоти поетичного задуму, сили почуття і багатства думки є без сумніву одною з найкращих перлин у скарбниці польської поезії, саме тому провідні політичні думки цієї поеми викликали завзяті спори між двома таборами: шляхетсько-консервативним і прогресивно-народним».

Франко докоряє Бігеляйзену, що той не подав своєї думки про ті чи інші питання і «задовольнився вишліфуванням та складанням на купу тих цеглинок, а не збудував з них органічної й гарної цілості». Читач має певне право вимагати від Бігеляйзена, замість цитат і змістів, власної праці. Незважаючи на вказані недоліки, в заключній частині своєї статті Франко називає працю Бігеляйзена «найціннішим, бо найбільш закроєним і найстаранніше виконаним причинком доповнення до дослідів над Словацьким, що їх, крім біографії Малецького, має польська література».

Твори Ю. Словацького цінив Франко передусім за силу їх поетичного чуття, за багатство ідейного змісту. Особливу увагу він приділяв також творам, що побудовані на народно-поетичній основі. З особливим признанням ставився Франко до тих творів, які були пройняті почуттям патріотизму. Високо цінив він і форму творів Словацького, називаючи його «незрівняним майстром польського слова, майстром поетичної форми».

Так характеризував Франко Ю. Словацького в статтях, написаних з приводу першого наукового видання його творів з коментарями Г. Бігеляйзена. Неодноразово висловлювався Франко про Словацького і в інших своїх статтях. Так, наприклад, аналізуючи поему чеського поета Й. С. Махара «Магдалена», він порівнював її з творами «майстрів слов'янської поезії», з «Євгенієм Онєгіним» О. С. Пушкіна і «Беньовським» Ю. Словацького. Франко вважав, що поема Махара не дорівнювала у деякому відношенні названим творам: «Ані його (Махара. — *Т. П.*) філософічні, ані суспільні, ані естетичні уваги, зложені в тих відскоках і промовах до читача, не мають того революційного розгону, тої

елементарної сили виразу, щоб могли пірвати нас за собою і заставити нас забути про покинуте на хвилю пасмо оповідання».[11]

Окремі твори Словацького знайшли відгуки і в творчій поетичній лабораторії Франка. У передмові до другого видання повісті «Петрії і Довбущуки» (Чернівці, 1913) читаємо, що Франко «в сьомім і восьмім класі почав писати твір п. п. «Пани Туркули», тема якої нагадує потроху основу поеми Словацького «Jan Bieleckі», але закінчення тут далеко реальніше». Матеріал для свого твору зачерпнув Франко з народної творчості Нагуєвич. В обох творах розповідалося про зруйнування татарами замку, в чому допомогли їм зрадники Ян Білецький (у Словацького) і Туркул (у Франка).

Деяку спорідненість з драматичним твором Ю. Словацького «Лілля Венеда» виявляє повість Франка «Lelum і Polelum», написана польською мовою і подана на конкурс газети «Kurjer Warszawski» в 1887 р. Польською мовою опубліковано тільки окремі уривки цієї повісті, а саме: «Jeden dzień z życia ulicznikόw lwowskich»[12] «Bohater mimo woli»[13] і «Cuwaksy»[14]. В перекладі українською мовою ця повість появилася вперше в 1929 р.,[15] а вдруге — в 1956 р.[16] Дивно, що в останньому виданні перекладу є чимало порушень проти норм української літературної мови, наприклад, цілий ряд діалектизмів, таких як розмаїті (173), затруять (226), денникар (233), спродати (237) та багато ін.

На спорідненість повісті Франка з п'єсою Словацького «Лілля Венеда» вказує вже до деякої міри її назва. Як відомо, іменами Лель і Полель названі сини короля венедів, що завжди виступали разом, разом боролися проти лехітів, загинули в боротьбі з ними, спочатку Лель, а зразу ж після нього Полель.

Назвами Лель і Полель наділив Франко також героїв своєї повісті, братів-близнюків Калиновичів, Владка і Начка (Владислава та Ігнатія), що показані на фоні суспільних і політичних подій Галичини з 1848 по 80-ті роки XIX ст. Обидва вони ставали на захист народу.

Характерно, що Франко подав повість «Лель і Полель» на конкурс під таким гаслом: «Gdy Lelum umrze, żyć będzie

---

[11] І. Франко. Твори, т. XVIII, стор. 304.

[12] «Kurjer Lwowski», 1889, № 205, 207 і 209; пор. також зб. «Obrazki galicyjskie», Львів, 1897, стор. 63—84.

[13] Календар «Lwowianka» за 1890 р., стор. 37—45.

[14] «Tydzień», 1894, № 2—5.

[15] І. Франко. Твори, т. XXX, вид. «Рух» 1929, (реконструкцію повісті, її переклад з польської мови і передмову п. з. «З історії Леля і Полеля» склав М. С. Возняк).

[16] І. Франко. Твори, т. VI, стор. 140—322.

Polelum». Ці слова говорить Лель у третій сцені III дії трагедії Словацького «Lilla Weneda». Так воно і збулося у Словацького.

Подібне ж вийшло і з героями Франка. Начко, що, як і брат його Владко, жив інтересами народу, захищав їх, покохав дівчину Регіну, яка була закохана в його брата Владка. Він написав листа, в якому в другій частині читаємо таке: «Чи пригадуєш собі, Владку, як ми хлопчиками ще читали разом «Ліллю Венеду» Словацького і як ми при кінці обидва розплакались? Пам'ятаєш, як ми посперечалися, хто з нас Лель, а хто Полель, і як ми вирішили тягнути жеребки, і мій жеребок випав на Леля? Може, ти забув те все, бо це чей же такі дрібнички. Та я в цій хвилині міг би намалювати з пам'яті ту сцену, а в моїй душі постійно дзвенить вірш: «Gdy Lelum umrze, żyć będzie Polelum».[17] Після цього Начко наклав на себе руку.

Коли Владко, після одержання телеграми про важкий стан здоров'я Начка, прибув до Львова і не застав його вже в живих, «кинув оком,— як читаємо в повісті,— на останній лист Начка, адресований до нього. Та не читав його. Впали йому лише в очі грубими буквами написані слова вірша Словацького і, мов цвях, застрягли в його голові. — Коли Лель помре... помре... помре — шептав він щораз тихіше, щораз повільніше, вдивляючись в чорне печаттю смерті назначене обличчя брата...»[18]. Смерть Начка так вплинула на Владка, що він теж помер.

Повість Франка, як і драматичний твір Словацького, закінчується смертю героїв, але ідеї, що за них вони боролися, далі продовжують жити. Їх несе в життя син Владка. Ось як закінчує Франко свою повість: «І її (Регіни, дружини Владка. — *Т. П.*) синок, вірний образ батька та єдина потіха, єдина любов її життя, той самий дух виссав з молоком матері, в тих самих росте ідеях. Сільська стріха — це для нього рідна стріха, сільські діти — товариші його дитячих забав, його першої науки, першої фізичної праці. На могилах сумного минулого розцвітає пишне і пахуче квіття будучини...». Повість Франка «Лель і Полель» з трагедією Словацького «Lilla Weneda» споріднює, крім образів, ідея боротьби проти польської шляхти, за щасливе життя народу, віра в його щасливе майбутнє. Можна зробити висновок, що Франко схвалював ідейний зміст «Ліллі Венеди» Словацького. Високо оцінював Франко й інші твори польського поета, звернені проти шляхти.

---

[17] І.Франко. Твори, т. VI, К., 1951, стор. 302.
[18] Там же, стор. 321.

Як бачимо, Франко, аналізуючи творчість Юліуша Словацького, висловив чимало цінних і сміливих думок, що характеризують його як літературознавця революційно-демократичного напрямку. Вірно оцінюючи працю Г. Бігеляйзена, дав одночасно вказівки для тогочасних критиків, як треба аналізувати твори художньої літератури. Франко перекликався у своїй письменницькій творчості з окремими творами Словацького.

М. РЕВА

ФРАНКО ПРО ПРИНЦИПИ РЕАЛІСТИЧНОГО МЕТОДУ ШЕВЧЕНКА

Проблема визначення Ів. Франком реалістичного методу Т. Шевченка має багатостороннє значення. Адже мова йде про родоначальника нової української літератури, про ті принципи, які лягли в основу її дальшого розвитку. Ці принципи мали основоположне значення і для творчості самого Франка. Дослідження даної проблеми є важливим ще й тому, що творчість Шевченка була одним із складових елементів створеної Франком матеріалістичної концепції реалізму.

Тема «Франко і Шевченко» вже привертала увагу наших літературознавців. Відомі дослідження з цього питання І. Пільгука «Боротьба І. Франка за спадщину Шевченка»,[1] І. Романченка «Франко про Шевченка»,[2] П. Лисюка «Іван Франко про Тараса Шевченка»[3]. Ці роботи висвітлюють роль Франка в популяризації творів Шевченка, його боротьбу проти фальсифікаторів спадщини Кобзаря та ін. Але питання «Франко про принципи творчого методу Шевченка» спеціально не досліджувалося в названих роботах (хоч принагідно висловлювались думки з цього приводу).

Своєю творчістю і літературно-теоретичними настановами Шевченко, як відомо, утвердив в українській літературі реалізм. Російські революціонери-демократи в особі Чернишевського і Добролюбова перші по-науковому підійшли до вивчення творчого методу Шевченка. Перед українською критикою після смерті Шевченка постала невідкладна потреба — дослідити і вивчити принципи методу Шевченка, показати, в чому ж секрет вічно живого діяння художньої спадщини Кобзаря? Для того, щоб реалізм став пануючим методом ук-

---

[1] «Наукові записки», Київський педінститут, 1956, т. XXII.
[2] «Слово про великого Каменяра», К., 1956, т. II.
[3] Журн. «Вітчизна», 1956, № 3.

раїнської літератури, необхідно було не тільки засвоїти творчі принципи Шевченка, але й розвинути і збагатити їх.

Буржуазно-націоналістична критика, яка в цей час (60—70 роки) займає панівне становище, не тільки не була спроможною дати об'єктивну оцінку творчого методу Шевченка, а всіляко фальсифікувала його спадщину. Та це й було закономірно. Виходячи з позицій етнографізму (Куліш), літератури для «домашнього вжитку» (Костомаров), називаючи метод критичного реалізму «ультрареалізмом» (Ом. Огоновський), вони доводили, що «ультрареальний напрям не може вважатись природним розвоєм літератури української....»[4] Тому критики основну увагу звертали на «естетичне» дослідження творів Шевченка, на шукання красот і на засудження «неестетичних» виразів у поета (Згарський, Ом. Огоновський, Ом. Партицький та ін.).

Проти цього вперше підніс голос М. Драгоманов. Ще в статті «Література російська, великоруська, українська і галицька» (1873 р.) він підкреслював, що російська революційно-демократична критика високо оцінювала твори Шевченка і М. Вовчка саме за їх правдивість у змалюванні життя, бо *«все те гарно, що живою мовою про живе діло говорить»*.[5] Він відзначав, що занепад української літератури 60—70-х років пояснювався безідейністю, націоналістичною тенденційністю української літератури, відривом від традицій Шевченка. Але, незважаючи на ці вірні положення, Драгоманов все ж не піднісся до правильного розуміння творчого методу Шевченка. Так, він вважав, що реалізм творів Шевченка і М. Вовчка є тільки «мимовільний рефлекс російської літератури школи Тургенєва... ніж чисто самостійний прояв прогресу українських ідей і літератури»,[6] а Шевченка трактує як представника, в основному, романтичної школи, при цьому невірно розуміє романтизм Шевченка як вияв козацького сепаратизму.

Драгоманов розглядав художні твори Шевченка поза реальними умовами класової і визвольної боротьби. З цього і випливають його помилки в оцінці ідейного змісту, народності творів Шевченка, його реалізму. Він не тільки не продовжив вірних оцінок творчого методу Шевченка з боку російських революціонерів-демократів, а й не піднявся до них. Крім того, вважаючи, що українська література повинна взяти реалістичний метод з російської, не врахував того, що реалізм в українській літературі був викликаний своєрідними

[4] Ом. Огоновський. Історія літератури руської, том III, I відділ, стор. 696.

[5] Журн. «Правда», 1873, стор. 193.

[6] «Правда», 1874, ч. 1, стор. 65.

умовами розвитку визвольної боротьби України і мав свої специфічні особливості.[7]

Франко, який був найпослідовнішим продовжувачем Шевченка і підійшов до оцінки його спадщини з матеріалістичних позицій, зміг по-науковому оцінити метод Кобзаря.

Відомо, що в своїх перших літературно-критичних статтях він рішуче виступив на захист реалізму, теоретично обґрунтовуючи його принципи («Слівце критики», «Літературні письма» та ін.). У поглядах на творчий метод Шевченка у Франка була своя еволюція. Про це свідчить його робота «Причинки до оцінення поезій Тараса Шевченка. І. Гайдамаки». Спинимось на цій статті. Піддавши нищівній критиці роботи Ом. Партицького і Ом. Огоновського про Шевченка, Франко показує, що ці критики виходили з невірних позицій, розглядаючи постать поета як щось застигле, раз і назавжди сформоване. Спираючись на авторитет Бєлінського і Добролюбова, Франко вимагає будувати критику «на твердій науковій основі, а не на случайній комбінації та догадках».[8] Проте в роботі Франка є деякі нечіткі твердження, зокрема в оцінці творчого методу раннього Шевченка.

На нашу думку, пишучи цю статтю, Франко був подекуди під впливом однієї статті Драгоманова,[9] Про це свідчить хоч би той факт, що він, високо оцінюючи вміння Шевченка «освічувати всі історичні факти знизу, а не згори,— з становища люду, не панів...», пояснює це тільки тим, що Шевченко був «геніальний мужик». Пригадаємо, що Драгоманов теж вважав, що все найкраще у Шевченка — не результат свідомої діяльності поета, а подарунок «мужицької натури», називаючи це «нюхом історичним» (до речі, ці слова Франко цитує в своїй статті). Заперечення естетичної цінності поеми пояснюється тим, на нашу думку, що Франкові, як він сам зазначав у листі до Драгоманова, «головне йшло о сокрушенії Огоновського», який з точки зору своєї «естетичної критики» підносить поему. В полемічному запалі, виступаючи проти естетичних канонів Ом. Огоновського, Франко недооцінює художню майстерність поеми. Крім того, пригадаємо, що Франко в цей час активно боровся проти реакційного романтизму типу Устияновича.

Даючи характеристику першому періоду творчості Шевченка (1838—1843 рр.) в статті «Тарас Шевченко» (1891 р.), Франко цілком вірно відзначав, що у Шевченка «вже й тут

---

[7] Див. П. К. Волинський. Своєрідність розвитку літературних напрямів в українській літературі XIX ст. Журн. «Література в школі», 1959, № 1.

[8] Журн. «Світ», 1881, ч. 8—9, стор. 158.

[9] Стаття Драгоманова «Шевченко, українофіли і соціалізм».

пробивається нахил... до реалістичного трактування предметів, до аналізу чуття людського і до чисто психологічних проблем. В тій першій добі постає чудова «Катерина» і «Черниця Мар'яна».[10] В другій частині «Причинків» — «Темне царство» Франко вже ставить і розв'язує ряд важливих теоретичних питань, даючи вірну оцінку творчого методу Шевченка. Тут він поглиблює думку, висловлену в статті про «Гайдамаків», показує, на прикладі Шевченка, що передовий світогляд є передумовою правдивого, об'єктивного зображення життя. Тому він так детально намагається вияснити оточення Шевченка в Петербурзі, показати формування його літературно-естетичних поглядів. Франко вперше в українській критиці ставить питання про вплив на Шевченка передової російської суспільної думки і реалістичної літератури. Цілком вірно він вважає, що розвиток реалізму в світовій літературі, і в першу чергу, в російській, мав великий вплив на формування реалістичного методу Шевченка. 40-ві роки Франко трактує як переломні у формуванні естетичних поглядів Шевченка, підкреслюючи велике значення ідей Бєлінського. «Неможлива річ, — пише він, — аби Шевченко, живучи під той час в Петербурзі, не мав також захопитися тою великою хвилею поступового руху, аби його гаряча, молода душа не повернулася також у новім напрямі, тим більше, що й власні його мужицькі симпатії віддавна тягли його в той бік».[11]

Ці прогресивні погляди, на думку Франка, сприяли переходу Шевченка на шлях боротьби з суспільною нерівністю в інтересах усіх трудящих, а не тільки українців. Новий патріотизм Шевченка, за словами Франка, «основується свідомо та твердо на любові до всіх людей, на бажанні загальнолюдського братерства, на прихильності до всіх пригноблених і покривджених, між котрими перша і найближча серцю поета його рідна Україна»[12]. Дуже високо цінить Франко Шевченка за його протест проти існуючого ладу, викривальний, критичний характер. Акцентує увагу критик і на великій громадянській мужності поета, який, знаючи, що його чекає за викриття «темного царства», свідомо йшов по цьому шляху. «З того становища і в таких обставинах, — зазначає Франко, — виспівана політична пісня стається вже не естетичною або якою-будь іншою забавкою, але поважним горожанським ділом, смілим маніфестом вільного слова проти «темного царства»[13].

---

[10] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 92.
[11] Там же, стор. 11.
[12] Там же, стор. 13.
[13] Там же, стор. 18—19.

Характеризуючи поеми «Сон» і «Кавказ», Франко спиняється на проблемі типовості образів Шевченка. Він вважає, що змалювання Шевченком виняткових образів було зумовлене історичним ступенем у розвитку реалізму: «В тім часі, коли Шевченко писав свої поеми, поняття реалізму в поезії не було ще так утвердилося, аби поет міг був узятися представляти віршами щоденне життя з його на вид дрібними та малозначущими пригодами, які не поодиноко, але в загальній сумі складаються на ту невдержиму ваготу, під котрою стогне робучий люд. Таке представлення бачимо аж геть пізніше, в майстерських картинах Марка Вовчка („Інститутка", „Ледащиця")».[14]

Але Франко, незважаючи на винятковість цих образів, цілком вірно трактує їх як типові, які правдиво характеризують царизм і кріпосників. Дане положення критик уточнює у пізнішій статті «„Наймичка" Шевченка» (1895 р.). Заперечуючи критикові Шейковському, який вважав образ наймички нетиповим, Франко знову обстоює свою думку про типовість образів Шевченка, доводячи, що Шевченко в «частковому, случайному» показав «загальне, вічне і безсмертне».[15] Він пише: «Всі великі поети, хоч виводять перед нами незвичайних людей, оповідають незвичайні факти, то все-таки дають знаменитий матеріал до характеристики того народу, серед котрого живуть, і того часу, в котрім і для котрого працюють. Адже ж чуття, змагання, хід думок, обсяг виображень їх поетичних персонажів *мусять* обертатися в рамках чуття, змагань, думок і виображень того народу і того часу, в котрім живуть автори, *не можуть* вискакувати поза ті рамки, як ніхто не може вискочити зі своєї власної шкури».[16]

Отже, Франко, всупереч існуючим до нього оцінкам, вірно трактує основний принцип творчого методу Шевченка — типовість, вважаючи, що поет змальовував дійсність в типових образах.

Підносячи реалізм, типовість, гуманізм, революційну ідейність творів Шевченка, Франко тим самим роз'яснював українським письменникам основні принципи творчого методу Кобзаря, закликав їх так само мужньо і правдиво викривати існуючий лад, створювати позитивні ідеали. У статті «Нове видання Шевченка» (1891 р.) він писав: «Читаєш свобідні, огняні слова старого Кобзаря, писані перед 40 або 30 роками під гнітом царських чиновників-самодурів, і «серце одпочиває», душа якось ширшає і сльози на очі набігають. А при

---

[14] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 20.
[15] Там же, стор. 118.
[16] Там же, стор. 117—118.

тім і дивуєшся, як же се у нас, в свобідній Галичині, не то що ніхто не відважиться написати щось подібного, — але навіть перепечатати, навіть прочитати сі рядки, ту красу і гордощі нашої літератури, люди бояться!»[17]

Цікава щодо висвітлення поглядів Франка на творчий метод Шевченка стаття «Переднє слово» (до «Перебенді» Т. Г. Шевченка). В ній критик розв'язує питання співвідношення реалізму і романтизму в творчому методі поета. Він доводить, що романтизм Шевченка був обернений до дійсного життя, тому образ Перебенді змальований у подвійному плані. З одного боку, це народний співець, кобзар, виразник дум і сподівань народу, — і в цьому плані він змальований реалістично, на основі життєвих спостережень і вражень поета; з другого боку, Перебенді властива, як романтичному поету, деяка роздвоєність: він відчуває потребу побути насамоті, втекти від людей, — в цьому плані він змальований в романтичному дусі.

В поемі проявилась і висока майстерність і творча оригінальність поета. Творчо «перетопивши» відомі йому літературні образи, Шевченко розробив цю тему зовсім по-новому, по-своєму, створив новий твір з оригінальним розв'язанням проблеми ролі народного співця, вклавши в нього *«свою душу, своє життя, свої враження»*.[18]

Основну проблему поеми — зв'язок поета з народом — Шевченко вирішує в дусі народності. Трудовий народ дивився на кобзарів як на виразників своїх дум і сподівань. Саме так змальована і діяльність Перебенді в поемі: «Піднесення щирого, людяного почуття у своїх земляків, облагороднювання їх серця і думок, зберігання споминів про бувальщину і передача добрих та світлих здобутків тої бувальщини новим поколінням — ось зміст тої служби, ось діяльність кобзаря, співака народного, якого намалював нам Шевченко в Перебенді і яким, очевидно, й сам бажав в ту пору стати для свого народу».[19]

Дуже важлива думка Франка про те, що реалістичні тенденції в поемі Шевченка тісно зв'язані з національною формою, створенням національних характерів. Образ Перебенді — це не абстрактний образ співця, а конкретно відчутний образ саме українського кобзаря, і в цьому велике досягнення творчого методу Шевченка, який змалював нам постать Перебенді «наскрізь реальною, живцем вихопленою з дійсного українського життя, вповні національною, типово українською

---

[17] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 97.
[18] Там же, стор. 56.
[19] Там же, стор. 51—52.

в кожній деталі, коли тимчасом Конрад (герой «Імпровізації») Міцкевича — фігура містична і алегорична, витвір буйної романтичної фантазії, не прикріплений до жодного місця, не одягнений, що так скажу, в жоден національний костюм».[20].

Далі Франко переходить до аналізу романтичних рис образу Перебенді. Але він сам собі суперечить, вважаючи, що самотність Перебенді носить такий же характер, як самотність Конрада. Це питання вірно розв'язує М. Т. Рильський, зазначаючи, що самотність Перебенді викликана в більшій мірі конфліктом між поетом і панівними класами, а самотність Конрада — протиріччям між поетом і народом.[21]

Франко проводить думку, що образ поета-романтика в поемі створений під певним впливом тогочасної романтичної літератури. Він так пояснює це положення в статті «Відповідь критикові „Перебенді": «Коли б діло йшло про кобзарів-натурщиків, як в «Катерині». «Тарасовій ночі», «Гайдамаках», то певно сказати б можна, що Шевченко міг фігури їх брати прямо з дійсної обсервації. Але про тих кобзарів я не писав в своїй студії, а писав про „Перебендю". А „Перебендя", помоєму, — зовсім друге діло. Се не натурщик, а фігура ідеальна, уособлення (з великим реалістичним талантом переведене) поглядів Шевченка на суспільність і роль поета серед тої суспільності. От тим-то я вважав конечним порівняти *такого* кобзаря з кобзарями польських поетів, змальованими, *з такою ж самою тенденцією*, і з віршами Пушкіна, котрі виражають також сю думку. А такого типу кобзаря Шевченко *не міг узяти з народу...*»[22].

Основна причина того, чому Шевченко в більшій мірі взяв «готові типи й форми літературні» з сучасної йому польської і російської літератури, на думку Франка, полягає в тому, що в період романтизму було дуже важко «*найзвичайнішим явищам реального життя статися типовими формами поетичними...*».[23]

Цим самим Франко стверджував, що для романтизму як художнього методу не властиве дотримування в усьому життя; романтики змальовують не типові явища, а характери, які діють в незвичайних виняткових обставинах. Для реалізму ж характерне саме створення типових образів, але це властиво було Шевченку в більшій мірі в другому періоді його діяльності.

---

[20] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 52.
[21] Див. М. Т. Рильський. Книга народу «Кобзар», К., 1958, стор. 3—4.
[22] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 63—64.
[23] Там же, стор. 53.

Найглибше розкрив Франко своє розуміння реалізму Шевченка в статті «„Наймичка“ Шевченка». Відзначаючи простоту і натуральність поеми, її велику красу, Франко показує, що ця «простота, ясність і гармонійність поеми є здобутком довгої і інтенсивної творчої праці поета»[24]. Зіставляючи повість і поему, Франко прагне показати, як з часом удосконалювався метод Шевченка. Він вважає, що в період написання повісті метод Шевченка ще не досяг досконалості, Шевченко ще приділяв велику увагу описам побутових деталей, місцевості, а також більшій конкретності у змалюванні другорядних образів (тобто тому, що Франко називає «локальним колоритом»). Франко твердить, що «реалізм подробиць шкодить суцільності враження»[25].

В поемі ж Шевченко дотримувався правила, «що поезія — то згущена, сконцентрована, скристалізована дійсність»[26], тому вона характерна відсутністю локального колориту; в ній опущено ряд сцен і деталей, що характеризують другорядних осіб. На думку Франка, поема є прикладом того, як удосконалювався метод Шевченка, його уміння художньо узагальнювати і типізувати життєві явища. Крім того, одну з причин такого змалювання подій Франко бачить в «адорації штуки» Шевченком (тобто обожнюванні): «Оце високе розуміння штуки кермувало рукою Шевченка і при писанню „Наймички“, (поеми. — *М. Р.*), воно, мабуть, заставляло його очищувати вибрану тему від усіх лишніх подробиць, від усіх, так сказати, жужлів буденного життя, щоб тим способом піднести звичайний життєвий факт в ясну сферу ідей. В тім пункті реалізм лучився у Шевченка з ідеалізмом. Вірно заобсервований і вміло вхоплений факт живої дійсності він старався тим способом перетворити в тип, скристалізувати в символічний образ самої ідеї»[27].

Зазначимо, що тут Франко не зовсім врахував жанрові особливості поеми і повісті, вважаючи, що повість характерна більшим ступенем типізації героїв.

Так Франко вважає недоліком поеми опущення сцени зустрічі Ганни з офіцером, «бо власне в тих епізодах ся постать (наймички. — *М. Р.*) виступає діяльно, відслонює найглибші тайники своєї душі, найкращі прикмети свого характеру. Ту вона являється нам вповні людиною, з людськими слабостями, а через те й виходить більше правдивою та близькою нам»[28].

---

[24] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 100.
[25] Там же, стор. 110.
[26] Там же.
[27] Там же, стор. 115.
[28] Там же, стор. 111—112.

Критик висуває думку, що важливою рисою творчого методу Шевченка є намагання обминути змалювання гострих драматичних конфліктів. І хоч Франко наводить ряд прикладів для підтвердження свого положення, все ж не можна без застереження прийняти цю думку. Адже відомо, що в поемах «Гайдамаки», «Катерина», «Наймичка» та ін. Шевченко змальовує дуже багато гострих драматичних конфліктів.

У статтях Франко підкреслює і таку важливу рису Шевченка, як новаторство. Цілком вірно він твердить, що для письменника важливо дати щось нове, оригінальне в розробці відомої теми. Це положення критик ілюструє на прикладі «Тополі». Шевченко був знайомий з баладами на цю ж тему іноземних і українських авторів («Roxolaniа» польського поета Кльоновича, «Ucieczka» Міцкевича, «Светлана» Жуковського, «Маруся» Боровиковського). Але в основу своєї балади поет поклав зміст народної пісні (про перетворення дівчини в тополю). Шевченко викликає співчуття до своєї героїні, а не страх, як твори його попередників.

У дослідженнях про Шевченка Франко розробляє і питання позитивного героя. Ще в статті «Темне царство» він відзначав, що Шевченко, поряд з викриттям царизму і кріпосників, створив образи революціонерів, сміливих борців за свободу, невтомних сіячів широких ясних дум.

Характерно, що в примітці до цих слів Франко пояснює, кого треба мати на увазі під образами вільнодумців (Радіщева, декабристів, петрашевців). Критик цілком вірно визначає ідеал Шевченка: «Свобідне життя, всесторонній, нічим не опутаний розвій одиниці і цілої суспільності, цілого народу, — се ідеал Шевченка, котрому він був вірним ціле життя. Неволя і переслідування — чи то народне, політичне, суспільне, чи релігійне — мали в нім непримиримого ворога... От тим-то, линучи цілою душею до всіх страждущих і покривджених, Шевченко найревніших тонів добував із своєї кобзи, коли йшло про представлення недолі жіночої. Не знаю в літературі всесвітній поета, котрий би так витривало, так гаряче і з цілою свідомістю промовляв в обороні жінок, в обороні їх права на повне, чисто людське життя, котрий би таким могучим словом бичував усе те, що в'яже, деморалізує і тисне женщину. Не знаю в літературі всесвітній поета, котрий би представив так високий і так щиро людський ідеал жінки-матері, як се вчинив Шевченко в своїх поемах „Відьма", „Неофіти" і „Марія"».

Посвячення своєї людської індивідуальності для діл милосердя, переможення власних терпінь, забуття власних ураз, де йде про службу високій і піднеслій ідеї — добра загалу,

добра людськості — оце ідеал жінки, який полишив нам у спадщині Шевченко».[29]

Франко особливо наголошував на такій рисі творчого методу Шевченка, як гуманізм. Відомо, що російські і українські письменники революційно-демократичного табору (в першу чергу Некрасов, Шевченко) зображали не тільки жінку-страдницю, жертву гнобительського суспільного ладу, а й піднеслись до змалювання жінки з громадськими інтересами, яка йде сміливо на боротьбу за свободу. Саме таку еволюцію позитивного образу жінки-матері в творчості Шевченка показує Франко. Ще в одній ранній статті — «Женщина-мати в поемах Шевченка» (1880 р.) — Франко відзначав, що без аналізу образів жінок, змальованих Шевченком, не можна правильно оцінити його творчий метод. «Для оцінення поетичної творчості Ш[евченка] і єї впливу на громадське життє нема ліпшого пробника, як єго відношенє до женщини, в життю і пісні»[30].

В статтях, присвячених поемам «Наймичка» і «Марія», Франко розвиває свої думки, наголошуючи увагу на все більшій виразності і глибині образів жінок у творчості Шевченка. Характерно, що аналізуючи образ наймички, Франко вперше висловив вірну думку про те, що він є продовженням образу Катерини. Але коли остання думає тільки про себе і кінчає життя самогубством, то наймичка «натура безмірно глибша, чуття у неї не тільки живе, але сильне та високе, любов до дитини така могуча, що перемагає все інше, заслонює перед нею весь світ, заставляє забути про себе саму, віддати все своє життя не для хвилевої покути, але для довгої жертви на користь своєї дитини. Змалювання такої постаті з такою вірністю і правдою, з такою чарівною простотою і натуральністю, без ходульності і фальшивого пафосу, без мелодраматичних сцен... як се зробив Шевченко, належить до найбільших тріумфів правдивої штуки і мусить уважатися за найкращий доказ... геніальності Шевченка».[31]

Вершини в змалюванні типу жінки-матері Шевченко досяг, на думку Франка, в образі Марії (в однойменній поемі). Критик вважає, що цей образ стоїть вище від аналогічних світової літератури. Всупереч націоналістичній і буржуазній критиці, яка твердила про занепад творчого методу Шевченка, Франко робить цілком вірний висновок про зріст ідейності, художньої майстерності, реалізму Шевченка після за-

---

[29] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 93—94.
[30] І. Франко. Літературна спадщина, вид. АН УРСР, т. І, К., 1956, стор. 351.
[31] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 119—120.

слання. Він вважає, що змалювання поетом пробудження жінки до громадської діяльності є типовим явищем тогочасного життя.

Франко підкреслював і таку рису творчого методу Шевченка, як народність. Виходячи з революційно-демократичного розуміння проблеми народності, він показує, що народність Шевченка далека від примітивності, навпаки, «найвищі ідеї, найрадикальніші думки його доби зливаються в Шевченковій поезії нероздільно з народним змістом. Він є немов великий факел з українського воску, що світиться найяснішим... вогнем європейського поступу, факел, що освітлює цілий новітній розвиток української літератури».[32]

Цим самим Франко підкреслює цілком вірну думку про те, що Шевченко поєднував художню завершеність і народність своїх творів з передовою для свого часу революційно-демократичною ідейністю. Розвиваючи далі це положення, Франко показує, що народність Шевченка полягає не в поверховому, примітивному наслідуванні народних пісень, а в глибокому розумінні всіх прагнень і ідеалів народу: «Він (Шевченко.— *М. Р.)* народний поет у найповнішому і найкращому розумінні сього слова. Ні в одному місці не можна у нього помітити, що він намагається наслідувати народні вислови або мелодію; усяке наслідування, штучність і прикраса — для нього зовсім чужі. Його поезія відзначається найвищою простотою форми і змісту, композиції і вислову,— простотою, безпосередністю і природністю, що їх надибуємо в найкращих народних піснях. А при цьому не знайдемо у нього ні сліду тієї примітивної безособовості, якою відзначаються справжні народні пісні, навпаки, вся його поетична творчість у дуже великій мірі має суб'єктивне забарвлення, вона є безпосереднім виявом його сильної і благородної індивідуальності».[33]

Спадщина Шевченка була для Франка, як зазначалось вище, зброєю в боротьбі за реалістичну літературу, за її народність і ідейність. Тому не дивно, що, виступаючи проти розгулу декадентської літератури в кінці XIX і на початку XX ст., Франко в статті «Із секретів поетичної творчості», в якій він дає матеріалістичне пояснення складного процесу створення художнього образу, звертається знов до спадщини Кобзаря. Говорячи про багатство художніх засобів у творчості Шевченка, Франко показує, що багату палітру художніх засобів Шевченко використовував не для створення

---

[32] І. Франко. Твори, т. XVII, стор. 128.
[33] Там же.

«кольористичних оргій, у яких любуються теперішні декаденти...».[34]

Важко переоцінити значення наукових положень Франка про творчий метод Шевченка. Адже реалістичні принципи цього методу були покладені в основу творчості наступних поколінь письменників-реалістів. Традиції творчого методу Шевченка відіграли велику роль і в формуванні принципів соціалістичного реалізму.

---

[34] І. Франко. Твори, т. XVI, стор. 281.

З. БЕРЕЗИНСЬКА

НІМЕЦЬКА НАРОДНА ЕПІЧНА ПОЕЗІЯ В ПЕРЕКЛАДАХ ІВАНА ФРАНКА

Із німецької народної поезії Франко вибирав для перекладу лише кращі її зразки. Поетичних пам'яток старонімецької літератури збереглося порівняно небагато. Усі вони написані різними діалектами давньонімецької мови. В 1913 р. у Львові вийшла збірка перекладів Франка найстаріших пам'яток німецької поезії.[1] У збірку ввійшли тексти чотирьох поетичних пам'яток давньоверхньонімецької мови з підрядковим перекладом Франка на сучасну німецьку літературну мову. В передмові Франко спиняється коротко на історії німецького народу та на початках його поетичної творчості. В кінці книжки подано короткий аналіз поетичної форми використаних творів. Усі твори супроводяться широкими коментаріями (пояснення сумнівних місць, історія сюжету, інтерпретація окремих цікавих лексичних та орфографічних явищ тощо).

У згадану збірку увійшли такі пам'ятки давньоверхньонімецької поезії: «Мерзебурзькі заклинання», «Пісня про Гільтібранта і Гадубранта», «Муспіллі».

Ми розглянемо з цієї збірки лише переклад випадково збереженого фрагменту старовинного німецького народно-епічного твору «Пісні про Гільтібранта».

Франко у процесі роботи над перекладом зустрівся з певними труднощами: потрібно було відтворити специфіку старонімецької поетичної пам'ятки (мову, систему образів) так, щоб український читач відчув, що перед ним саме старонімецький, а не якийсь інший твір. Франко, перекладаючи фольклорні пам'ятки, допускав обережне використання мовно-стилістичних елементів рідного фольклору.[2] Це видно і

[1] Найстарші пам'ятки німецької поезії IX—XI в. в. Тексти, переклади й пояснення Івана Франка. Заг. Друкарня, Львів, 1913.

[2] Див. з цього приводу статтю О. Домбровського «Іван Франко — теоретик перекладу» (Іван Франко. Статті і матеріали. Збірник шостий, 1958, стор. 323—324).

з перекладу «Пісні про Гільтібранта»: в художньо-поетичному відношенні найбільш високі ті місця в творі, де перекладач злегка стилізує під мову староруського народного епосу або українських народних пісень. Одночасно Франко намагався робити переклад якомога ближчий до оригіналу.

Поетична форма «Пісні про Гільтібранта» характерна для старонімецької поезії: тонічний ритм і алітерація, відсутність рими. Франко перекладав її в основному чотиристопним ямбом. Почав неримованим віршем, але вже від 6-го рядка появляється рима, правда, ще досить рідко, але далі частіше. Зустрічаються суміжні і перехресні рими. Римування посилюється у другій половині пісні (з наростанням драматизму), однак ніде воно не проведене послідовно. З усіх 145 віршів римованих 59. Вводячи тут і там римування, Франко намагався надати перекладові плавності та легкості, тобто пісенності в сьогоднішньому розумінні, хоч це в деякій мірі суперечить важкому, суворому стилеві оригіналу.

Дослідники захоплюються лаконізмом і образністю розповіді в «Пісні про Гільтібранта». Це проявляється, наприклад, у тому, що про хвилюючі речі говориться дуже скупо, немов ненароком, коли від одного місця до наступного не просто переходиться, а, як висловився німецький дослідник Лахман, «перестрибується».[3] Внаслідок цього досягається великого драматизму. Важко, однак, вимагати від перекладу на сучасну мову того ж самого, тому не дивно, що переклад Франка подекуди багатослівний, не завжди витриманий на рівні оригіналу. Все ж таки треба признати, що в окремих місцях автор досяг бажаного лаконізму, наприклад, у заключній сцені:

Тут зразу кіньми з'їхались,
І списами зустрілися,
І вістрями залізними
В щити оба ввертілися.
А потім враз загримали
Сокирами по шоломах
Щити свої липовії
Порозбивали на тріски,
Порозбивали на дрібні
Мечами своїми в борні.

Співвідношення між кількістю рядків оригіналу та перекладу таке: оригіналу — 125, перекладу — 145.[4] Отже, переклад нерозтягнений. Зрештою надто лаконічний переклад не

[3] Див. Timm. Das Nibelungenlied nach Darstellung und Sprache ein Urbild deutscher Poesie, Halle, 1852, стор. 55.

[4] Франко подає у своїй збірці оригінал так, що те, що в інших виданнях друкується як піввірш, тут займає окремий рядок. Слід зазначити, що первісний текст цієї пам'ятки був написаний підряд, як прозовий твір, і спочатку вважався навіть прозою. Лише згодом учені помітили тут риси старонімецької народної епічної поезії.

зміг би передати повноти змісту оригіналу, був би в окремих місцях незрозумілий.

Як же відтворив Франко у своєму перекладі художні особливості оригіналу?

В «Пісні про Гільтібранта» подекуди виступають характерні для старонімецького (та й не лише для старонімецького) епосу епічні форми розповіді. Вже в першому рядку маємо «ik gihorta dat seggen» — формулу, якою звичайно епічний співець починав пісню. Франко перекладає її «повість я чув», що досить вдало відтворює специфіку цього художнього засобу. З інших форм найчастіше зустрічаються тут «hiltibrant (hadubrant) gimahalta, heribrandes (hiltibrandes) suno» (4 рази). Ця формула вживається в основному через свої алітеруючі властивості. Франко відтворює її так (по порядку в тексті):

а) промовив перший Гільтібрант, він — Герібранта син;

б) на те відповів Гадубрант, син Гільтібранта молодий (2 рази);

в) відізвався Гільтібрант, старого Герібранта син.

Один раз подібна формула: «Tot is hiltibrant, heribrantes suno» — перекладена: «Загинув Гільтібрант, син Герібранта». Як бачимо, хоч у перекладі ця форма дещо міняється, але в межах певних рамок, і тому робить в цілому також враження формули. З інших художніх засобів у «Пісні про Гільтібранта» зустрічаємо (правда, усього 1 раз) ще один також характерний для старонімецького епосу засіб, т. зв. плеоназм, коли апозиція відтісняється іншими членами речення далі від підмета:

sunufatarungo iro saro rihtun,
garutun se iro gudhamun,
gurtun sih iro suert ana,
helidos ubar ringa...

що в дослівному перекладі звучить:

батько з сином свою зброю лаштують
вдягають свої кольчуги,
припоясують собі свої мечі
герої поверх панцирів.

Цей засіб у перекладі повністю не відтворений. Крім того, в цих рядках маємо опис зовнішнього вигляду борців (одяг, зброя). З метою уникнути нудної описовості все це подається майстерно в русі, як процес одягання до бою. У Франка цей момент належно не підхоплений, і тому відповідне місце його перекладу вийшло дещо збіднене.

На окрему увагу заслуговує іменник «reccheo». Франко вірно переклав його як «вигнанець», бо таке було його пер-

вісне значення. Далі він поступово набував значення «мандрівний рицар» (шукач пригод) і просто «рицар» (наприклад, у пізнішій «Пісні про Нібелунгів»).

В цілому, переклад «Пісні про Гільтібранта» зроблений на високому художньо-поетичному рівні. Зміст, за деякими застереженнями, про які згадаємо нижче, відтворений повноцінно, а також ідея і образи твору. Цілість створює відповідний поетичний настрій.

Відмічаючи високий рівень перекладу на українську мову, потрібно зробити деякі зауваження щодо Франкового підрядкового перекладу на сучасну німецьку мову, тому що це обумовило деякі неточності в українському перекладі.

«Пісня про Гільтібранта», як відомо, збереглася зовсім випадково: вона була записана (без закінчення) двома невідомими переписувачами на внутрішньому боці першого і останнього аркушів латинського богословського рукопису, що належав Фульдському монастиреві. Мова цієї пам'ятки відображає риси тогочасних верхньо-і нижньонімецьких діалектів,— загадка не розгадана дослідниками і по сьогоднішній день. У пам'ятці є ряд місць з неясним змістом, що теж викликало і викликає дискусії між ученими. Тому не дивно, що в підрядковому перекладі Франка на сучасну німецьку мову є ряд помилок. Ось декілька прикладів:

Рядок 13. «Ferahes frotoro» у Франка передається сучасною німецькою літературною мовою так: «An Geist klügerer» (розумніший духом). Тим часом цей вислів означає: Lebenserfahrener» (більш життєво досвідчений). В цьому окремому випадкові український переклад відтворює оригінал більш вірно: «Муж, що досвідом перевищав другого».

Рядок 17. «Fireo in folche» перекладене як «im Volke der Männer». Однак в давньонімецькій мові «folc» мало, крім значення «народ», ще і значення «військо»[5] (порівн. укр. «полк»), тому точніше тут було б «unter den Kriegern» (серед воїнів). Подібно і в 92 рядку, де «in folc sceotantero» Франко передає сучасним німецьким «im Volk der Schiessenden». Український переклад цього місця «між народом боєвим» дещо краще відтворює оригінал.

Рядок 31. «Nîd» в давньоверхньонімецькому не означало того, що тепер «Neid» (зависть), а лише «гнів».[6] У Франковому ж підстрочнику — «Neid», а також і в українському — «зависть».

---

[5] Див. Otto Arndt. Die altgermanische epische Sprache. Padeborn, 1910.

[6] Див. Braune. Altgermanisch Lesebuch, 1949, стор. 147. (Далі посилання в тексті: Br. і стор.).

Рядок 35. «Luttila» перекладене як«kläglich» (горюючи). Значення цього слова викликало у свій час різні тлумачення таких дослідників, як Клуге, Кауфман, Гольцман, Кегель і ін. Більшість з них вважає, що «luttila» тут має значення «в біді». В українському перекладі воно так і звучить: «У краю тут в біді лишив».

Рядок 42. «Friuntlaos» не означає тут «freudlos», як у Франка, лише «fremd», «verbannt» (чужий, вигнанець) (Br., стор. 149). Невірне розуміння цього слова зумовило неточний український переклад: «Отець мій тут без друга жив». Крім того, в українському перекладі є ще одна помилка: у фразі «dat uuas so friuntlaos man» Франко відніс «dat» («das») до батька Гадубранта, що помилкове, бо, насправді, воно відноситься до Дітріха, про якого згадується в передостанньому рядку.

Рядок 59. «Cheisuring» означало в давньоверхньонімецькій мові «Kaisermünze» (королівська монета, гріш), а не «Kaiserring», як у Франка. В українському перекладі в основному вірно: «гривна».

Рядок 88. «Wewurt skihit» дослівно «Wehgeschick naht» (зла доля зближається). У Франка ж «Wehwort geschieht» (здійснюється недобре віщування), але український переклад: «Нехай не доторкається мене нещастя те страшне» — наближений до того значення, що в оригіналі.

Рядок 91 «Scerita» тут не означає «schrieb» (писав). «Skerian» — це «in eine Schar einordnen» (віддавати в склад), в українському перекладі дещо вільно «жив».

Рядок 95. «Suasat chind» не означає «süßes Kind» (солодке дитя), як у підрядковому перекладі і потім в українському. «Suas» тут має значення «nahe verwandt», «blutsverwandt» — «кровно споріднений» (Br., 154).

Рядок 106. В оригіналі маємо «Гільтібрант», Франко вважає, що тут помилка і в обох перекладах виправив на «Гадубрант». Але якщо ближче приглянутись до тексту, то можна залишити «Гільтібрант», бо ж саме Гільтібрант, щоб не вважатись боягузом між своїми, мусить боротися, тому що Гадубрант дуже наполягає на цій боротьбі.

Рядки 115—116. «Do lettun se aerist askim scritan» Франко розуміє, як «da ließen sie erst mit Äschen schreiten» (і так наступали вони спочатку списами), тимчасом дослідники інтерпретують це місце так: «Da ließen sie zuerst die Speere fliegen» (тут кинули вони спочатку списами) (Мейснер — Br., 155).

«Sie ließen es mit den Speeren losgehën» (тут пустили вони в рух списи). (Вандштейн — Br., 155). Український переклад Франка краще відтворює оригінал: «списами зустрілися».

Рядок 120. «Staimbord chludun» Франко передає через «steinharte Kämpfer» (тверді як камінь борці), тимчасом більшість вчених приймає інтерпретацію цього неясного місця Вакернагеля: «Die Kampfschilde gingen auseinander» (Вг., 155). Український переклад цього місця зроблений дещо вільно.

Рядок 123. «Unti» має в давньоверхньонімецькій мові значення «bis» (поки, а не «und» (і), як у Франка в підрядковому і українському перекладах.

З наведених прикладів ми бачимо, що неточний в окремих місцях підрядковий переклад Франка не знизив високого художньо-поетичного рівня його українського перекладу. Те, що в українському перекладі окремі місця оригіналу звучать краще і вірніше, ніж в німецькому підрядковому, треба насамперед пояснити величезним поетичним талантом письменника. Його багата поетична уява допомагала йому вірно передати ті неясні місця, над якими ламали собі голови і порізному інтерпретували різні мовознавці.

Із неточностей українського перекладу, що не були обумовлені невірним розумінням Франком окремих місць оригіналу (про що свідчить його підрядковий переклад), застереження може викликати хіба дещо надто вільний переклад таких двох місць. 1) Мова Гільтібранта, коли він називає себе батьком Гадубранта і покликається при тому на бога як на свідка. В перекладі це місце відтворене вільно як звернення до бога, щоб той не допустив до двобою між батьком і сином. 2) Сцена, в якій Гадубрант не вірить, що Гільтібрант його батько. В оригіналі він говорить про це приблизно так: «Мені говорили моряки з-над західного моря, що батько загинув на війні». В перекладі: «Моряки говорили, що батько загинув за антлантійським морем», або навіть: «він загинув на морі».

Підкреслюємо, що ці окремі неточності аж ніяк не применшують художньо-поетичної вартості перекладу в цілому.

II

Ще в ранній молодості Франко перекладав уривки з іншого старонімецького народного епосу — «Пісні про Нібелунгів» (час письмової фіксації близько 1200 р.). В основу цієї пам'ятки середньоверхньонімецької літератури лягли, без сумніву, пісні глибокої давнини, а в пізніші епохи утворювалися напластування в сюжеті і мові твору. Багато слів має тут, непевне, подвійне, а то й потрійне значення. Такі слова вже в час написання «Пісні» були відгомоном минулих епох.

Тут, як і в «Пісні про Гільтібранта», виступають традиційні епічні (часто алітеруючі формули, свого роду мовно-стилістичні штампи, які викликали у слухача відповідний настрій, сильні емоції і були зрозумілі і рідні найширшій німецькій публіці. Про це свідчить велика популярність твору в свій час, велике число рукописів (аж до XVI ст.) та виникнення інших подібних творів [7].

Франко, очевидно, мав намір перекласти якщо не всю «Пісню про Нібелунгів», то велику її частину. Однак переклав лише I—IV авентюри[8] (четверта неповна).

Франко почав перекладати цей епос ще в Дрогобичі, будучи учнем гімназії. Про це він згадує в автобіографічному творі «В поті чола» (1890 р.): «Виїжджаючи з Дрогобича, я віз з собою кілька книжок, записаних своїми роботами. Були там і оригінальні складання — вірші любовні (патріотизму я тоді ще не знав), драми і оповідання віршовані, але головно були переклади: «Антігона» і «Електра» Софокла, значна частина Іова, кілька глав Ісаї, кілька пісень Нібелунгів, дві пісні «Одіссеї», два перші акти «Уріеля Акости» Гуцкова, ціла «Короледворська рукопись» і ін.». І справді, в автобіографічній збірці (№ 263) з дрогобицькими творами, що збереглися в архіві Франка, знаходяться два фрагменти перекладів «Із співу про Нібелунгів» (так перекладав Франко заголовок епосу «Das Nibelungeblied»), «Пісня про Кримгільду» (з першої частини) і «Як Гаген і Фолькер сторожу держали» (з другої частини). В кінці Франко дописав: «У слідуючих випусках дальше буде».[9] Але насправді поет повернувся до роботи над перекладом «Пісні» багато років пізніше, — в 1891 р. Про це довідуємося із його передмови до збірки своїх перекладів, яку він готував до друку в 1915 році. Поет згадує тут про те, що він переглянув та подекуди виправив давній рукопис перекладів із «Пісні». Але Франко ні словом не обмовлюється про свої гімназійні спроби, і лише вказує на те, що фрагменти перекладу походять з 1891 року. З тієї ж передмови стає зрозумілим і підхід Франка до даного перекладу: «В 1891 р. зробивши першу спробу з переробкою старонімецької поеми Гартмана фон Ауе «Der arme Heinrich» у коротшій формі, за прикладом німецької переробки А. Шамісso, я подумав про можливість переробити так само і «Піс-

---

[7] До речі, лексико-стилістичні тенденції у творчості деяких придворних поетів того часу були зовсім протилежні: свідоме уникання старовинного, надто традиційного наводнення рідної мови повінню іноземних (французьких) слів та висловів. Такі твори теж викликали відповідний настрій, але серед вузького кола т. зв. вищого суспільства.

[8] Авентюра — глава, пісня.

[9] Ів. Франко. Твори, т. XV, стор. 573.

ню про Нібелунгів», *подаючи епічну основу в коротшій та свобіднішій формі».*[10] (Курсив наш. — *З. Б.*).

З цих слів ми бачимо, що метод роботи поета над перекладом цього твору відрізняється від підходу до перекладу «Пісні про Гільтібранта». Франко говорить навіть про переспів. Однак при ближчому знайомстві з перекладом видно, що Франко поводився вільно лише з т. зв. «віршами-вставками» або повторюваннями вже сказаного, що часто зустрічаються в «Пісні про Нібелунгів» і є явищем наймолодшим, тобто виникли на останній т. зв. «двірській» стадії формування цього епосу (близько 1170). Як догадуються дослідники, наявність такої кількості «рядків-вставок» та зайвих повторювань поряд з чудовими зразками максимального лаконізму мови «Пісні про Гільтібранта» пояснюється введеними пізніше римами, необхідними згідно з вимогами новішої поетичної форми. Це й зумовило вставлювання нових віршів, які Франко при перекладі пропускав, тому переклад значно коротший від оригіналу. Переклад зроблений здебільшого п'ятистопним ямбом, білим віршем, будова нестрофічна. Для оригіналу характерна т. зв. нібелунзька строфа: чотири рядки з цезурою, римовані попарно. Три перші мають шість ненаголошених складів (перша половина рядка три і друга три), останній рядок має сім наголошених складів, тобто друга половина четвертого рядка має чотири наголошені склади. Франко не зберіг поетичної форми оригіналу.

У першій авентюрі ввідну строфу, яка повинна зацікавити слухачів, насторожити їх увагу, Франко старається перекласти досить точно. Останній рядок у перекладі відтворений шестистопним ямбом, що уподібнює його своєю довготою до оригіналу, де в четвертому рядку сім, а не шість наголошених складів. Цим, як в оригіналі, так і перекладі, досягається заокруглення сказаного, разом з тим такий прийом означає кінець вступу і перехід до самої розповіді. Третій рядок перекладу тієї першої строфи зберігає антоніміку оригіналу: «Von fröuden, hochgezîten, von weinen und von klagen...» («Про втіхи й радощі, про сльози й горе...»). Перша строфа характерна ще одним художньо-стилістичним засобом, поширеним в середньоверхньонімецькій літературі, т. зв. апокойноном. Цей засіб полягає в тому, що частина речення, яка в однаковій мірі відноситься до двох координованих речень, ставиться між ними без сполучника, де слова (однорідні члени — додатки): «...von heleden lobebaeren, von grôzer arebeit, von fröuden, hochgezîten, von weinen und von klagen, von küener recken strîten» — відносяться як до першого ре-

[10] Там же.

чення «Uns ist in alten maeren wunders vil geseit», так і до останнього: «Muget ir nu wunder hoeren sagen».

У Франковому перекладі цей стилістичний засіб не відтворений.

Досить вдало перекладений сон Кримгільди із I авентюри. Це місце вважається одним з найбільш старовинних у творі, чисто фольклорного походження. Сцену «Сон Кримгільди» характеризує простота і стисліcть мови, насиченість змістом, тонкий психологізм. Франко зумів майже повністю зберегти усі вищеперечислені якості цього уривку, причому переклав його повністю, без скорочень. Для прикладу наведемо декілька трудніших для перекладу місць.

Оригінал:

Den troum si dô sagete ir muoter Uoten
Sine kunde's niht besceiden baz der guoten:
der valke den du ziuhest daz ist ein edel man;
in welle got behüeten, du muost in sciere vloren hân.

Переклад:

Про сон цей мамі Уті розповіла,
А мама, звісно, на добро його
Розтолкувала. Сокіл твій — се рицар,
Котрого ти полюбиш, та хай бог
Його хоронить, а то він пропаде.

Оригінал:

Nu versprich ez niht ze sêre, sprach aber ir muoter dô.
soltu immer herzenlîche zer werlde werden vrô,
daz gesciht von mannes minne, du wirst ein scoene wîß
ob dir noch got gefüeget ein rehte guoten ritters lîp.

Переклад:

Не зарікайся, доню,— каже мати.—
Нема на світі радощів і щастя
Понад любов мужчини. Знать судилось
Тобі вже замуж вийти. Бог пошле
Тобі оцього рицаря міцного.

Франко дуже до речі використав тут таку українську фольклорну лексику: матуся, бог пошле, дівкою сидіти, не зарікайся, доню, знать, судилось.

Другу авентюру Франко теж скорочує (пропускає повторення та банальні фрази, а також характерне для цього епосу віщування майбутніх подій). Вдало відтворена сцена турніру, що відбувався при дворі Зігмунда після посвячення Зігфріда у рицарський стан. Повністю збережено динаміку турніру.

Переклад:

По відправі
В дворі Зігмунда почались турніри,
Се новаки з старими рицарями
Сил своїх перший раз тут трібували.

Ламались копії, тріщали, й жужмом
По всім дворищі пирскали обломки:
Від стукоту копит і брязку зброї
Аж двір дрижав.

Переклад частини третьої авентюри повністю відтворює зміст оригіналу, без будь-яких вставок з боку перекладача. Вдало перекладене тут кінцеве віщування, зв'язане з від'їздом Зігфріда та його дружини в край бургундів:

Оригінал:

Ez was leit den recken, ez weinte ouch manec meit,
ich waen' in het ir herze rehte daz geseit,
daz in sô vil der friwende dâ von gelaege tot.
von sculden si do klageten: des gie in waerliche nôt.

Переклад:

...дівчат чимало
Заплакало, мабуть, наперед серце
Їх віщувало, що мужів багато
Погине на чужині. Ой недаром
Лилися сльози з молодих очей.

Однак найбільш вдалою, на нашу думку, в цьому перекладі частини III авентюри є сцена, якою обривається переклад: король викликає дружинника Гагена — праву руку Гунтера,— щоб той розпізнав невідомих пришельців (Зігфріда з дружиною). Перекладач майстерно відтворює тонкий реалізм цієї сцени. Перед очима читача мов жива виникає постать Гагена, як він підходить до вікна, оглядає пришельців, хвилину вагається, а тоді заявляє, що це не хто інший, як Зігфрід. Далі Гаген невимушено і цікаво розповідає про пригоди Зігфріда:

Оригінал:

Alsô sprach do Hagene: «Ich wil des wol verjehen,
swie ich Sivriden nimer habe gesehen,
só wil ich wol gelouben, swie ez darumbe stâ,
daz er si der recke, der dort só herlichen gât
Er bringet niuwemaere her in ditze lant
die küenen Nibelunge, diu richen küneges kint
er frumte starkiu wunder mit sîner grôzen krefte stât,
Dâ der helt al eine án alle helfe reit,
er vant vor einem berge, daz ist mir wol geseit,
bî Nibelunges horde vil manegen küenen man;
die wâren im ê vremde, unz er ir künde dâ gewan».

Переклад:

Та бачиться мені,— додав ще Гаген,—
Хоч Зігфріда не бачив я ще досі,
Що статний рицар той ніхто, лиш він,
Еге! Мабуть се так! Се він, той самий

Що смілих Нібелунгів побідив
Двох королів Шільбунга і Ніблунга.
Чував я про се діло. Якось раз
Сам, без дружини їхав на коні
Сей Зігфрід, аж коло гори одної
Застав громаду рицарів могутніх,
А серед них був Нібелунгів скарб.

При перекладі II і III авентюр Франко використав такі елементи, які часто зустрічаються в українському фольклорі: князевич, дівиця, кувати панцирі, шоломи, бояри, джури, ламались копії, пир, витязь, знати честь рицарську.

З перекладу уривків «Пісні про Нібелунгів» можна зробити такі висновки.

Хоч не повно відтворені усі художні і стилістичні особливості оригіналу, характерні для старонімецької епічної поезії (віщування подій, епічні формули та ін.), переклад в цілому вірно і вдало відбиває зміст, ідейний задум та художні образи оригіналу.

Для того, щоб зробити оригінал більш доступним, зрозумілим для широкого українського читача, якому не завжди були відомі і зрозумілі події із старовинних німецьких саг та пісень, Франко подавав оригінал у дещо скороченому вигляді. В основному він пропускав лише т. зв. інтерполяції — вставки, які часто робили переписувачі та переспівувачі і які не мали особливої художньої вартості.

І. Франко, працюючи інтенсивно в усіх без винятку літературних жанрах, не мав змоги і часу віддаватися повністю перекладам, чим також пояснюється його тенденція до скорочення при перекладах великих за обсягом творів. Це давало змогу письменникові хоч в якійсь мірі заповнити прогалини рідної літератури в галузі перекладу і популяризувати кращі зразки світової класики, в тому числі і західноєвропейської народно-епічної творчості.

Є. БОРТНИК

ІВАН ФРАНКО ПРО МІЛЬТОНА І ЙОГО ТРАГЕДІЮ «САМСОН-БОРЕЦЬ»

Серед численних заслуг Івана Франка перед українською літературою немале місце займає його діяльність як критика, популяризатора і перекладача видатних творів світової літератури. «Добрі переклади великих творів чужих літератур, — писав він, — мають велику вагу для розвою кожної національної літератури».[1] Староіндійські поеми, арабські казки, трагедії грецьких класиків, твори Данте, Шекспіра або Гете — усе це Франко хотів зробити надбанням рідної літератури, щоб на них виховувались підростаючі покоління і формувались літературні смаки.

Чимало уваги приділив він і англійській літературі, творам Шекспіра, Байрона й Бернса. Невипадково цікавив його і Джон Мільтон — видатний поет англійської буржуазної революції середини XVII ст., полум'яний борець за свободу преси, непримиренний ворог самодержавства та католицької церкви. Між епохами, в яких жили і працювали Мільтон і Франко, велика різниця, але можна знайти не одну спільну рису в характері діяльності обох письменників, у їх боротьбі за народний театр, за виховний вплив художньої літератури тощо. Ці спільні риси, очевидно, сприяли живому інтересу, який проявив Франко до Мільтона.

Мільтон був відомий за межами своєї батьківщини як автор цілої низки гострих політичних памфлетів і трактатів на захист молодої республіки, які викликали жваву полеміку. Справжню славу принесла йому поема «Утрачений Рай». Перекладена на основні європейські мови, вона стала улюбленим твором найширших верств у різних країнах у XVIII і навіть XIX ст. «Утрачений Рай» затьмив інші твори Мільтона, і, зокрема, його трагедію «Самсон-борець». Трагедія

[1] У. Шекспір. Міра за міру. Переклад П. А. Куліша. Видав і пояснив І. Франко, Львів, 1902, стор. XXIII.

привернула увагу перекладачів дещо пізніше, На слов'янські мови її почали перекладати тільки на початку XX ст. В цей час і Франко задумав перекласти цей останній поетичний твір Мільтона на українську мову.

Звертання до біблійних сюжетів і образів було характерною особливістю літератури англійської революційної буржуазії. Маркс вказував, що «Кромвель і англійський народ скористались для своєї буржуазної революції мовою, пристрастями й ілюзіями, запозиченими з Старого завіту».[2] Героїчна фантастика «Утраченого Раю» і «Самсона-борця» Мільтона втілювала революційний порив та ілюзії народу, який вів боротьбу з феодальною монархією Стюартів, написавши на своїх прапорах релігійні гасла.

А хіба революціонер-вільнодумець Франко не звертався до давніх християнських легенд, щоб влити в них зовсім інший дух, надати їм іншого звучання. Пригадаймо хоча б «Смерть Каїна», цикл поем на біблійні мотиви, нарешті, «Мойсея», який справедливо вважається вершиною творчості великого Каменяра. Пояснюючи тему своєї поеми, Франко писав у передмові до другого видання «Мойсея»: «Ся тема в такій формі не біблійна, а моя власна, хоч і основана на біблійнім оповіданню».[3] Поставивши в центрі поеми тему смерті Мойсея як пророка, невизнаного своїм народом, Франко висловив у ній свої погляди на долю українського народу, на відносини між вождем і народними масами. Оболонка давньої легенди сповнилася наскрізь новим, актуальним громадським змістом.

Трагедія Мільтона «Самсон-борець (1671) була також живим відгомоном актуальних політичних подій, які глибоко хвилювали письменника. Написана в кінці 60-х років XVII ст., вона прозвучала як заклик поета-республіканця продовжувати боротьбу з реставрованою монархією Стюартів, яка переслідувала учасників революції і глумилася з їх пуританських переконань. Поет, як і біблійний Самсон, був готовий жертвувати усім, щоб знищити ворогів свого народу — роялістів, яких в Англії тоді народ називав «філістимлянами».

Образ Самсона привабив Мільтона багатьма аналогіями з його власним життям. Поет також був сліпим і зазнавав знущань від своїх ворогів, але не думав примиритися, поступово перемагаючи розпач і зневіру в перемогу. Не дивно, що саме Мільтонові вдалось створити найбільш переконливий образ Самсона в літературі.

---

[2] К. Маркс і Ф. Енгельс. Вибрані твори в двох томах, т. I, К., 1955, стор. 199.

[3] І. Франко. Мойсей. Поема. Друге видання з передмовою, Львів, 1913, стор. IV.

І у «Самсоні-борці», і у «Мойсеї» біблійна тема підпорядкована пророкуванню про визволення поневоленого народу, в обох творах виступає велетенська постать духовного провідника, що йде на усі жертви заради свободи свого народу. Можливо, праця над «Мойсеєм» дала змогу Франкові глибше зрозуміти задум Мільтона і відчути, що біблійний сюжет був і для англійського поета тільки приводом, щоб висловити свої революційні думки і переживання.

Франко почав перекладати твір Мільтона в 1906 р. Початок трагедії (130 рядків), тобто весь монолог сліпого Самсона аж до виступу хору, був надрукований у «Літературно-науковому Віснику».[4] У коротенькому поясненні Франко називав Мільтона найбільшим англійським поетом XVII віку, який прославився як автор «Утраченого Раю» та «голосного» трактату «Оборона англійського народу». Зауваживши, що трагедія була «лебединою піснею» англійського поета, Франко продовжував: «Вона була немов сповіддю поета, важкою сумою його життєвих досвідів, та притім зворушливим малюнком його характеру і світогляду. От тим то як глибокоправдивий «людський документ», а притім високо артистичний твір, «Самсон-борець» має безсмертну вартість і далеко ближчий до нашого чуття і розуміння, як головний епічний твір Мільтона «Втрачений Рай».[5]

Таку глибоку оцінку твору Мільтона міг дати тільки той, хто добре знав життя і боротьбу англійського поета і співчував цій боротьбі. Франко розумів особисті і громадські мотиви, які спонукали Мільтона обрати тему «Самсона», його зворушила життєва й поетична правда драми.

Разом з тим, тут проявився один з основних критеріїв, яким керувався Франко при виборі творів для перекладу, — доступність твору для масового читача. У цій доступності була запорука виховного впливу такого перекладу. Коли йдеться про «Самсона-борця», то це справді найбільш простий і зрозумілий, найбільш «земний» з усіх поетичних творів Мільтона, який не втрачає при цьому своєї глибини. Зміст його легко розкривався перед тогочасним українським читачем з народу, який знав образ Самсона безпосередньо з біблійних переказів і в уяві якого легендарний велетень асоціювався в певній мірі з героями-богатирями рідної землі. Адже невипадково Самсон привернув увагу теж таких наших поетів, як С. Руданського та Лесі Українки.

Повний переклад «Самсона-борця» появився друком в 1913 р. Франко здійснив свій задум влітку 1912 р., перекла-

---

[4] «Літературно-науковий Вістник». Річник IX, т. XXXV, Львів, 1906, стор. 101—104.

[5] Там же, стор. 101—102.

ши трагедію за неповних два тижні. Переклад вийшов у видавництві «Міжнародної бібліотеки» разом з передмовою,[6] яка містить чимало цінних спостережень Франка над творчістю Мільтона і його «Самсоном».

Хоч для спеціального дослідження творчості Мільтона у Франка не знайшлось багато часу, загальна характеристика доби, дана письменником у передмові, вказує на те, яким тонким знавцем літературних явищ далекої від нас епохи був Франко. Він підкреслює, що Джон Мільтон і сучасні йому англійські письменники пішли у літературній творчості зовсім іншим шляхом, ніж той, яким ішли Шекспір та його сучасники. «Можна сказати,— писав Франко,— що літературні таланти сего нового покоління (XVII в.) здрібніли в порівнянню до своїх попередників, і разом з тим дуже значно звузився обсяг їх творчості. Характерним явищем сеї нової доби являється перевага біблійних тем над національними та інтернаціональними, та упадок драматичної штуки, яка з забороною театрів, доконаною під впливом пуританської доктрини, стратила головну основу свого розвитку».[7]

З'ясувавши загальні тенденції розвитку літературного процесу тої доби, Франко подав невеличкий нарис життя Мільтона, використавши дані з «Історії англійської літератури» Р. Вількера.[8] Але вже просте зіставлення двох текстів показує характерний для Франка відбір матеріалу. Франко виправляє однобічність німецького історика літератури у висвітленні окремих моментів біографії Мільтона. Вількер не симпатизував революції. Опису подорожі Мільтона по Італії він присвятив у п'ять разів більше місця, ніж двадцятилітній революційній діяльності поета. Вількер намагався зобразити Мільтона поза його зв'язком з революційними подіями і замазати їх вплив на формування творчих задумів поета.

Франко говорить про участь автора «Утраченого Раю» у боротьбі проти монархії. Відзначаючи головні моменти життя Мільтона, він вказує, що політичні події «поставили його в службу англійської революції» (стор. 5) і подає основні етапи діяльності Мільтона як публіциста і політика. Франко згадує про найвидатніший твір революційної публіцистики Мільтона «Оборону англійського народу», в якому автор «мотивував право народа карати своїх володарів за

---

[6] Джон Мільтон. Самсон-борець. Драма. Переклад і студія д-ра І. Франка, Львів, 1913.

[7] Там же, стор. 3. Далі при цитуванні з цієї передмови сторінка вказуватиметься в тексті.

[8] Див. R. Wülker. Geschichte der Englischen Literatur, Leipzig und Wien, 1896.

надужиття своєї власти» (стор. 7), і додає, що цей трактат викликав жваву полеміку, на яку Мільтон відповів другою «Обороною».

По-різному висвітлений Франком і Вількером і останній етап життя Мільтона. Вількер не показує конфлікту реставрованої монархії з Мільтоном. Він пише: «Коли повернулися Стюарти і знову попливли в країні спокійні дні, він (Мільтон. — *Є. Б.*) створив свій найвизначніший твір «Утрачений Рай».[9] Франко ж зазначує, що Мільтон «не чув себе безпечний» в умовах реакції, що його політичні трактати були спалені на вогнищі, і тільки впливові друзі зуміли випросити їх авторові звільнення від смертної кари. Якщо Франко зазначив ці факти, то хіба тому, щоб стало зрозуміло, що не «блаженства» Реставрації натхнули Мільтона написати «Утрачений Рай». Адже насправді реставрована монархія продиктувала поетові хіба ті гнівні рядки, в яких чути «апофеоз повстання проти авторитету», як висловився Бєлінський, а також пророцтво про короткочасність панування Стюартів.

У другому розділі передмови «Літературна діяльність Мільтона» Франко майже повністю відмовився від використання готових літературних оцінок творів Мільтона, замінивши їх своїми власними міркуваннями та критичними зауваженнями.

Відзначаючи суттєві моменти літературної діяльності Мільтона, Франко не пройшов повз такий на перший погляд дрібний факт, що Мільтон в юнацькі роки (1630 р.) написав сонет на честь Шекспіра. Франко переклав сонет і навів його у передмові «як свідоцтво про те, як відносився найвизначніший поет XVII в. до свойого попередника з XVI в.» (стор. 9). Згадав Франко і про те, що Мільтон мріяв написати драматичні твори і намітив у своїх записних книжках за 1639—1642 рр. десятки драматичних задумів на біблійні та історичні сюжети, з яких йому пощастило здійснити тільки один — «Самсон-борець».

Як видатний знавець апокрифічної літератури різних народів, Франко звернув увагу, що джерелом поем «Утрачений Рай» і «Повернений Рай» була, крім літературних зразків, апокрифічна традиція англійського народу, звичайно нехтувана дослідниками цих творів. Він переконливо довів, що «християнська догма», покладена в основу поем, «вимагала для свойого мотивування величезного апарату, скомпонованого не тільки на основі строго біблійних переказів, але також, і то навіть головно, на основі т. зв. апокрифічної тради-

[9] Див. R. Wülker. Geschichte der Englischen Literatur, Leipzig und Wien, 1896, стор. 325.

ції про сотворення та бунт ангелів і про ненастанну боротьбу між збунтованими та з неба скиненими ангелами і їх провідником Сатаною та Богом». (стор. 11—12).

Відмітивши зв'язок між поемами Мільтона і колективною творчістю, Франко тим самим вказав на цілком нову проблему — народність творів Мільтона, подібно до того, як це зробив М. Горький, пишучи, що кращі твори геніальних поетів є лише «огранованими дорогоцінностями» колективної творчості народу, що «Мільтон і Данте, Міцкєвич, Гете і Шіллер підносились найвище тоді, коли їх окрилювала творчість колективу, коли вони черпали натхнення з джерела народної поезії, безмірно глибокої, незліченно різноманітної, сильної і мудрої».[10] Англійське літературознавство, яке довгий час недооцінювало спадщину Мільтона, пройшло повз це питання. І тільки у працях радянських учених в останній час з'явились деякі матеріали на обгрунтування тези про народність творів Мільтона.

Розглянувши тему «Утраченого Раю», Франко вказував, що вона «відповідала більше поглядам та віруванням середніх, ніж новійших віків, і коли за її оброблення взявся геніальний англійський поет XVII в., то се був до певної міри анахронізм, який пояснюється тільки тим припливом християнського пієтизму, що найяскравіше виявив себе в пуританстві» (стор. 12).

Зазначаючи, що Мільтоновій поемі надзвичайно «пощастило», бо «вона була перекладена майже на всі важнійші європейські мови, в тім числі також на російську», Франко тут же додавав: «На нашу мову перекладати її тепер уже мабуть запізно, бо ані своїм змістом, ані своєю композицією, ані своїм основним духом англійського пієтизму, ані нарешті своєю формою... вона не може зачислятися до архитворів світової літератури, а визначається надто дуже важким стилем, перетяженим абстракціями та метафорами» (стор. 14).

Як бачимо, Франко критично оцінював «Утрачений Рай». Виходячи з завдань тогочасної української літератури, він вважав зайвим працювати на даному етапі над перекладом довжелезної поеми Мільтона про боротьбу пекельних і небесних сил та «перших» людей. Можна б тільки полемізувати щодо місця, яке визначив Франко цьому творові у всесвітній літературі. За високі художні якості «Утрачений Рай» визнаний сьогодні більшістю літературознавців як один з шедеврів світової літератури, хоч, безперечно, він уже не користується колишньою популярністю.

---

[10] М. Горький. Про літературу. Переклад з російської. К., 1954, стор. 45.

Із висловлювань Франка про драму «Самсон-борець» видно, що цей твір хвилював його насамперед загальнолюдською проблемою, яку Мільтон зумів розкрити в особистій трагедії героя. «Для нас сей твір,— писав Франко,— окрім пам'ятки творчості великого англійського поета та борця за свободу думки та слова має значення також задля тих глибоких почувань людського терпіння, що творять його основу, а не менше також задля численних глибоких та влучних спостережень із людського життя, з відносин між мужем і жінкою, між вітцем і сином, між одиницею і народом, між чоловіком і божеством» (стор. 33).

Франко висловлює самостійну і оригінальну на той час думку про те, що трагедія Мільтона житиме в літературі довше, ніж «Утрачений Рай» і що «ідейна сторона запевняє Мільтоновій драмі визначне місце у всесвітній літературі і в пам'яті освіченого людства» (стор. 33).

Вірність судження Франка підтверджується наочно в наші дні. Трагедія «Самсон-борець» — єдиний твір з усієї поетичної спадщини Мільтона, який все ще знаходить в Англії читачів і який за останні 20—30 років був предметом кропіткого вивчення англійських і американських літературознавців. Кількість досліджень про нього за ці роки значно перевищує написане на цю тему за два з половиною сторіччя.

Далі Франко подає переклад біблійних оповідань про Самсона, які були головним джерелом твору Мільтона, щоб, «порівнюючи їх з тим, як визискав їх Мільтон, можна було зрозуміти композицію його драми та її художню вартість» (стор. 28). Характерно, що Франко не використав Кулішевого перекладу біблії, а звернувся до більш точного французького перекладу, зробленого відомим на той час знавцем єврейської мови професором Едвардом Рессом,[11] і сам переклав з нього на українську мову все довге оповідання про життя Самсона, а також інші матеріали, додаючи до них коментарії та пояснення.

Розглядаючи в останньому розділі легенду про Самсона як матеріал для драматичного твору, Франко зауважує, що більшість епізодів мала скоріше епічний характер і вони не могли бути використані в єдиній драмі, бо були надто слабо пов'язані між собою. Вибравши останній день з життя Самсона, Мільтон спинився на найбільш драматичному моменті його життя.

Цінними є зауваження Франка про ті зміни, які Мільтон вніс у біблійну легенду і характеристику головних персона-

---

[11] La Bible, traduction nouvelle avec introductions et commentaires par Edouard Reuss, Paris, 1877.

жів. Він показує, що Мільтон намагався поглибити драматичний конфлікт і тому замінив образ філістимлянської дівчини Даліли, з якою Самсон зустрівся випадково, образом дружини героя, яка підступно позбавила його сили не за гроші, а як щира патріотка, бажаючи заслужити славу і вдячність свого народу знищенням його ворога — свого чоловіка. Цікавим є спостереження Франка про захоплення Мільтона переживаннями Даліли, які Мільтон передав так переконливо, що читач має більше симпатії до неї, ніж до Самсона у сцені, коли вона просить його пробачення.

Вимогами драматичної композиції пояснив Франко іншу зміну, яку вніс Мільтон у біблійні оповідання, показавши живим батька Самсона, який приходить у Газу, щоб викупити осліпленого сина з неволі і піклуватись про нього.

Щодо введеної Мільтоном постаті Гарафи — велетня з Гата, який приходить у Газу, щоб позмагатись з Самсоном, але відмовляється від боротьби з сліпим,— Франко зауважує, що тут Мільтон зобразив лицаря, який стоїть на вищому ступені культури, ніж Самсон. Франко додає, що «Мільтон мабуть не зовсім докладно уяснив собі цю нерівність культурності у Самсона й Гарафи, коли заставив при кінці сцени Гарафу відійти з погрозою, яка в дальшім ході драми являється зовсім безпредметовою» (стор. 31).

Найбільше уваги приділив Франко аналізові змін, які Мільтон вніс у характеристику Самсона. В біблійних оповіданнях Самсон показаний тільки силачем, який робить шкоду філістимлянам, не відчуваючи обов'язку визволити земляків з неволі. Навіть у передсмертній молитві він просить сили тільки для особистої помсти за свої очі. Франко розкриває, наскільки Мільтон поглибив постать Самсона, змалювавши його національним героєм, свідомим своєї місії і великої відповідальності перед народом. Герой Мільтона карається за зраду тайни своєї богатирської сили і як людина і як вождь, який не виконав дорученого йому завдання.

Франко вказує, що Мільтон зобразив Самсона як людину з тонкими переживаннями, яка кається за свою провину і так нещадно засуджує себе, що земляки мусять його заспокоювати. Самсон розуміє, що програв свою справу і тільки смерть може його звільнити від страждань. Відчувши повернення богатирської сили, він мстить своїм ворогам, хоч і сам гине разом з ними.

Пишучи про самовідречення Самсона, який відмовляється від щасливого життя серед рідних, Франко звернув увагу на улюблений художній мотив у творах Мільтона — спокушування героя.

Франко робить декілька влучних спостережень над композицією трагедії. Він жалкує, що Мільтон відійшов від неперевершених зразків, даних Шекспіром і замінив живий драматичний діалог довгими монологами. Франко вказує, що монолог, так само як і хор, запозичений з грецької трагедії, не посуває дії вперед, а тільки коментує її. Наслідування старовинних трагедій з їх законами єдності часу, місця і дії примусило Мільтона передати найбільш драматичний момент (зруйнування святині, під розвалинами якої загинув Самсон) в епічній формі через розповідь очевидця.

Франко послідовно називає твір Мільтона трагедією або драматичним твором і не вважає її, як деякі критики, драматичною поемою Трагедією вважав свій твір сам автор, хоч у короткому вступі до «Самсона-борця» виразно зазначив, що вона не призначається для сцени. Таке рішення Мільтона випливало з його антагонізму до нововідкритих королівських театрів, де ставились п'єси, сповнені вірнопідданськими почуттями до Стюартів. Мільтон же написав «драму для читання», яких чимало появилося в Англії в часі закриття театрів (1642—1660 рр.) і які продовжували появлятися згодом на знак протесту проти низькопробного репертуару театрів монарха. Вивчивши обставини написання твору Мільтона та працюючи над текстом трагедії, Франко не міг не звернути увагу на цей факт.

Створення перекладу трагедії не було легким завданням. Мільтон намагався зберегти величавий пафос грецької трагедії, а тому вибирав поетичні образи, не завжди прості і зрозумілі. Майже на кожній сторінці англійського тексту Франкові доводилось переборювати труднощі мовного і стилістичного характеру. Нелегко було відповісти і вимогам еквілінеарності. Намагаючись зберегти природне звучання рідної мови і максимально точно передати зміст твору, перекладач розширював деколи англійський рядок до двох, а то й двох з половиною рядків. Через це переклад має 2513 рядків замість 1757 оригіналу. Таке збільшення тексту зрозуміле, коли згадати про багатство односкладових слів в англійській мові, які дозволяють вмістити в одному рядку ціле довге речення. На цю особливість англійської мови вказував сам Франко у передмові до Кулішевого перекладу «Гамлета».[12]

Літературна мова, якою перекладав Франко, гранично проста, наближена до народної мови з деякими діалектизмами. Можливо, що намагання наблизити звучання англійського твору до широких мас читачів, позначилось до деякої міри на загальному тоні перекладу. Урочистий стиль драми

---

[12] Див. І. Франко. Твори, в двадцяти томах, т. XVIII, стор. 321.

втратив дещо, але перекладач зберіг суворий і поважний настрій твору.

Хоч від написання Франкової статті минуло майже п'ятдесят років і в англійському літературознавстві з'явилось чимало праць, присвячених «Самсону-борцю», вона й досі зберегла своє наукове значення і займає одне з перших місць серед досліджень залежності твору Мільтона від біблійних джерел. Разом з тим праця Франка над вивченням творчості Мільтона і зроблений ним переклад трагедії є важливою сторінкою в історії зв'язків української літератури з літературами народів світу.

І. ПЕТЛИЧНИЙ

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ В МОВІ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ І. ФРАНКА

І. Франко, як свідчить його літературна спадщина, цікавився фольклором не лише як учений, але й як поет, письменник, публіцист. Він добре усвідомлював значення і роль народної творчості, зокрема одного з її жанрів — прислів'їв і приказок, — для художньої літератури. Дійшов він до розуміння того, що справжня художня література повинна «з народного кореня добувати свій характер і багатства» не лише своїм генієм, але і внаслідок глибокої обізнаності з творами древньоруської, української, російської і західноєвропейської літератур, в яких часто можна зустріти вживання прислів'їв, приказок та інших крилатих висловів.

У мові художньої прози І. Франка зустрічається понад 150 випадків вживання прислів'їв і приказок. Це свідчить, що він цікавився приповідками не лише як учений-фольклорист, любитель, збирач і тлумачник їх, але і як письменник. Про І. Франка не можна сказати, що в такі-то роки літературної діяльності він ще не знав прислів'їв і приказок, в інші — зрідка до них звертається, а ще в інші — вже широко ними користується. І. Франко — це письменник, який з перших днів своєї літературної діяльності використовує народну творчість і її різновид — прислів'я й приказки. Інша справа, що не в усіх творах його художньої прози вони однаково часто, а то, може, і вдало вживаються.[1] Усе залежало від розвитку світогляду Франка, росту його як письменника-реаліста, від тематики, способу зображення дійсності. Вжиті ним прислів'я і приказки в основних його творах розподіляються так: у повістях «П. і Д.»[2] (1874) — 13; «Б. к.» (1878) — 6; «Б. см.» (1880) — 18; «З. Б.» (1883) —9; «О. с.» (1894) — 10; «П. ст.» (1900) — 22; «Д. д. огн.»

[1] Див. О. Дей. І. Франко і народна творчість, Київ, 1955, стор. 135.
[2] Пояснення скорочень див. у кінці статті.

(1894) — 13; «В. Ш.» (1907) — 14. З інших жанрів художньої прози їх найбільш в оповіданні «Яць Зелепута» — 12.

Що ж становлять собою прислів'я й приказки своєю конструкцією, якими мовними одиницями вони виражаються?

Забігаючи наперед, скажемо, що для їх вираження не існує в мові спеціально витворених тільки для них синтаксичних одиниць. Існуючі в мові двоскладові й односкладові речення, речення різним способом ускладнені і складні — ось ті конструкції, що ними користується народ для їх вираження.

1. Простим двоскладним реченням: Грунт їсти не просить (Я. Зел.); Обійдеться циганське весілля без марципанів; Панська ласка бистрим конем їздить (Д. пр.); Громада — великий чоловік (Б. см.); Старість не радість (Ман.); Рифка тепер стала для нього п'ятим колесом у возі (Б. см.).

2. Узагальнено-особовими й безособовими реченнями: Коня без хвоста не купують (Б. см.); Судженої конем не об'їдеш (П. ст.); Нема науки без муки (Два пр.); Печеного леду не слід бажати (Сойч. кр.) та інші.

3. Ускладненими простими реченнями: Кравця а шевця не мож одним ліктем міряти (Б. см.); Громада плюне по разу та й одного потопить (Б. см.); Вовка, чи здорового, чи скаженого, однаково треба вбивати (Як п. с. б./ш.); А тії червінці — то були, просто сказати, грушки на вербі (П. і Д.); Ой, бо то ви нам залили сала за шкіру, богачі — клапачі (Я. Зел.).

4. Складнопідрядними реченнями: а) сполучниковими: Хто має браму, той має й хату (З. Б.); Що з воза впало, то пропало (Нав. гр.); Де дрова рубають, там тріски летять (Б. см.); Постаріешся, як усе пізнаєш! (Б. см.); Тікай, голий, бо тебе обідру! (П. ст.); б) безсполучниковими: вовка боятися, в ліс не йти (Б. к.).

5. Складносурядними: а) сполучниковими: Масти хлопа лоєм, а він смердить гноєм! (Мул.); Удар об стіл, а ножиці відізвуться (Л. і Пол.); Сирота, а писок, як ворота (Лес. ч.); Панам весілля, а курці смерть (Б. см.); Бога взивай, а рук прикладай (Сл.); Шуму багато, а добра нема (О. с.) й інші. (Звертає на себе увагу те, що сполучникові складносурядні речення, як правило, складаються лише з двох речень, які з'єднуються між собою протиставним сполучником «а». Частинами таких речень виражається протиставлення або співставлення, причому часто з додатковим відтінком допустовості); б) безсполучниковими: Носив вовк, понесли й вовка (Б. см.); Пропала коза, пропала й береза. (Два пр.); Упав батько згори, дідько його бери (Б. см.); Моя хата

скраю, я нічого не знаю. Не моє просо, не мої воробці (Я. Зел.); В селі — не в лісі, люди не звірі (Як Шикм. бр. Ч.).

Ці безсполучникові складносурядні речення, крім різко вираженої логічної протиставленості, включають у себе ще й додаткові відтінки взаємної обумовленості, наслідку, причини.

5. Прислів'я й приказки є прямою мовою: «Вовка боятися в ліс не йти!» — мовив Герман (Б. К.); Я вже колись-то сказала їм: «Таточку, як забагато соли в борщ кидати, то пересолиться» (О. о.); «Не глядіть на мене, як теля на нові ворота!» — гримнув він остро (Сойч. кр.); «Краще з моста в воду», — повторяла вона (П. ст.) і т. д.

Наведені приклади показують, що прислів'я й приказки в мові художньої прози І. Франка виражаються різними типами речень, які існують у загальноукраїнській літературній мові. Проте не можна не помітити деяких особливостей, яких вони набувають у таких випадках, які, власне, й забезпечують синтаксичну природу прислів'їв і приказок, їх функцію у мові. Саме під кутом зору особливостей ми й будемо характеризувати речення тих прислів'їв і приказок, що їх ужив у своїх творах І. Франко.

Загальною особливістю їх є те, що вони досить виразно поділяються на дві відносно закінчені смислові частини простого або складного речення.

1) Прислів'я і приказки виражені простим двоскладним і односкладним реченням: Грунт їсти не просить (Я. Зел.); Панська ласка бистрим конем їздить (Д. пр.); А тії червінці то грушки на вербі! (П. і Д.); Нещастя і зло не спить (П. і Д.); Громада великий чоловік (Б. см.); Рифка тепер стала для нього п'ятим колесом у возі (Б. см.) й інші.

Синтагмами в таких випадках звичайно є підметові й присудкові групи. Але нерідко відносно самостійну смислову одиницю речень можуть становити й окремі (поширені й непоширені) другорядні члени. Наприклад: Судженої / конем не об'їдеш (П. ст.); Дурневі / дурна дорога (П. ст.); Голодному / все хліб на умі (П. і Д.); Дурня / і в церкві б'ють (На дні); Нема науки / без муки (Два пр.).

2) Прислів'я і приказки, виражені складними реченнями, також членуються на частини, кожна з яких звичайно утворюється простим реченням складного цілого. а) Приклади поділу на синтагми складносурядного речення: Носив вовк / понесли й вовка (Б. см.); Упав батько з гори / дідько його бери (Б. см.); Шуму багато / а добра нема (О. с.); Про вовка помовка / а вовк тут! (Д. д. огн.); Довг довгий / а віддай короткий (Я. Зел.); Масти хлопа лоєм / а він смердить гноєм (Мул.) й інші. б) Синтагми складнопідрядного речення: Що з воза

впало / те пропало (Нав. гр.); Нім сонце зійде / роса очі ви-їсть (Б. см.); Де добре громаді /там добре й бабі (Б. см.); Де дрова рубають /там тріски летять (Б. см.); Хто має браму / той має й хату (З. Б.); Воли не ревуть / як ясла повні (Б. см) й інші.

Рідше складне речення в межах себе поділяється на три і більше смислових одиниць. Наприклад: Один чоловік / дурень / а громадський суд / справедливий суд (З. Б.); В селі / не в лісі / люди / не звірі (Як Шекм. бр. Ч.); Жінка / як верба / де її посади / там і прийметься (П. ст.); Діти / доки малі / мозола голові / а як доростуть / то й хату рознесуть (Як Шекм. бр. Ч.).

Прислів'я й приказки є витвором безпосереднього досвіду життя; вони виконують характерну функцію, яка й позначається на їх синтаксичній організації, на поділі їх на ритмічно взаємозв'язані складові частини. Саме завдяки ритму, що його утворює синтаксис прислів'їв, речення їх поділяється на синтагми, якими досить чітко виділяються важливі у смисловому відношенні члени простого і частини складного речення; ритмом, як додатковим мовним засобом, забезпечується прозорий вислів думки, яка легко сприймається й запам'ятовується. Ритмомелодичний малюнок, можна сказати, є невід'ємним елементом їх синтаксичних конструкцій.

Другою типовою особливістю речень-прислів'їв є їх стисліcть, відсутність у їх складі ненавантажених або мало навантажених членів. Ця особливість якнайтісніше зв'язана з ритмомелодикою, яка впливає не тільки на засоби і способи зв'язку синтаксичних груп між собою, але й на найнеобхідніший добір їх членів. Свідченням цього є склад і синтаксична організація кожного простого і складного речення, що ними виражаються прислів'я й приказки. Наприклад: Грунт їсти не просить. Громада великий чоловік. Коня без хвоста не купують. Моя хата скраю, я нічого не знаю. Де дрова рубають, там тріски летять. Не пхайте носа до чужого проса і т. п.

У всіх цих реченнях до мінімуму зведені означення, додатки, обставини. Думка в них виражається в небагатьох словах, що в загальному сприяє створенню ритму, простоти вислову, узагальненості — стилю синтаксичних конструкцій прислів'їв і приказок.

Прислів'я й приказки народжуються й побутують у народній мові, їх, очевидно, ніхто ніколи заздалегідь не видумує, вони постають несподівано в процесі захоплюючої розповіді, розмови, в дискусії. Вони, отже, є продуктом живої розмовної мови, яка, як відомо, дуже багата на різного роду неповні й еліптичні речення, що ними часто виражаються прислів'я й приказки. Наприклад: Не глядіть на мене, як теля на нові

ворота. Краще з мосту та в воду. У городі лобода, а в Києві дядько. Свій усе зі своїм рука.

Неповнота, а особливо еліпси надають реченням прислів'їв і приказок різних експресивних відтінків. Прислів'я й приказки, як уже зазначалося, є продуктом колективної творчості. Цим треба й пояснювати, чому автор і персонажі, вживаючи їх у своїй мові, дуже часто супроводжують словами або реченнями типу *кажуть, якийсь казав, старі люди говорили, недаром старі люди й приповідку зложили* і т. д. Названими словами й реченнями ускладнюються мовні одиниці, що ними виражаються прислів'я й приказки, витворюється навколо них своєрідне мовне оточення. Наведемо приклади: У нас кажуть: бога взивай, а рук прикладай (Сл.). Казали старі люди: «Діти, доки малі — мозола голові, а як дорастуть, то й хату рознесуть» (Як Шикм. бр. Ч.). Йому пригадується приповідка: «Тим чорт ляхів бере, що одинцем ходять» (П. ст.). А втім і старі говорять: доти пес не навчиться плавати, доки йому в вуха не наллється (Два пр.).

Загальною ознакою всіх прислів'їв є те, що їх речення мають узагальнений характер. Формою, в якій він проявляється, є узагальнено-особове речення. Цим реченням добре виражається діалектичний взаємозв'язок між окремим і загальним, в якому завдяки граматичним категоріям часу й особи дія або ознака багатьох людей легко може бути перенесена на окрему особу. Отже, для вираження прислів'їв найбільш відповідною синтаксичною одиницею мови є існуючі в ній узагальнено-особові речення. Наведемо приклади:

1. Прислів'їв, що їх виражається реченнями з узагальненою першою особою однини, небагато. Речення, а отже і прислів'я, в яких діячем є перша особа однини, в українській мові малопродуктивні: Не такий я дурний, як обдертий, знаю я, де раки зимують (Л. і Пол.); Моя хата скраю, я нічого не знаю (Я. Зел.); Сам я пасу, сам ся і виганяю (Я. Зел.).

2. Значно частіше прислів'я виражаються узагальнено-особовими реченнями, в яких діячем є друга особа однини дійсного й наказового способу: Постарієшся, як усе пізнаєш (Б. см.); Судженої конем не об'їдеш (П. ст.); Що тобі суджено, то не минеш (Хм. і вор.); Гірко заробиш, солодко з'їш (Б. см.); Бога взивай, а рук прикладай (Б. см.); Не хвали дня перед вечером (З. Б.); Йому говори, що лопатов у голову клади (Нав. гр.); Тікай, голий, задри поли (П. і Д.).

Інколи прислів'я виражається таким складним реченням, в одній частині якого дієслово має форму дійсного, а в другій — наказового способу, Тікай, голий, бо тебе обідру (П. ст.); Масти хлопа лоєм, а він смердить гноєм (Мул.); Не викликай вовка з лісу, бо прийде і з'їсть (П. ст.); Не робися солод-

ким, бо тебе злижуть, не робися кислим, бо тебе обплюють (Дещо про себе).

3. Значно рідше виражається діяч другою особою множини: Сидите, мов води в рот набрали (Б. см.); Не глядіть на мене, як теля на нові ворота (Сойч. кр.); Не пхайте носа до чужого проса (О. с.).

4. Багато прислів'їв і приказок виражається узагальнено-особовими реченнями, в яких предметом думки є третя особа однини: Нещастя і зло не спить (П. і Д.); Грунт їсти не просить (Я. Зел.; Панська ласка бистрим конем їздить (Д. пр.); Громада плюне по разу, та й одного потопить (Б. см.); Пропала коза, пропала й береза (Два пр.); Хто має браму, той має й хату (З. Б.); Хто працює, той має (Як п. с. б. ш.); Упав батько з гори, дідько його бери (Б. см.); Біда вовка з ліса гонить, а селян на віче (П. ст.).

5. Прислів'я у формі узагальнено-особових речень з третьою особою множини: Дурня і в церкві б'ють, а руського хлопа й на свободі б'ють (В. ш.); Де дрова рублять, там тріски летять (Б. см.); Коня без хвоста не купують (Б. см.); Адже ж воли не ревуть, як ясла повні (Б. см.); Діти, доки малі — мозола в голові, а як підростуть, то й хату рознесуть (Як Шикм. бр. Ч.).

6. Прислів'я й приказки, виражені інфінітивними й іншими типами безособових речень: Кравця а шевця не мож одним ліктем міряти (Б. см.); Вовка боятися, в ліс не йти (Б. к.); Печеного леду не слід бажати (Сойч. кр.); Нема науки без муки (Дв. пр.); Де добре громаді, там добре й бабі (Б. см.); Шуму багато, а добра нема (О. с.) й інші.

З наведених прикладів видно, що І. Франко вживає прислів'я й приказки у формах речень, звичайних у таких випадках для української літературної мови. Отже, творчий підхід до них у нього виявився не в цьому, а в умінні, по-перше, доречно використати їх як один з художніх засобів, по-друге, і це в даному разі головне, в умінні включати їх у більші синтаксичні мовні одиниці, робити їх органічними частинами складних речень і речень з прямою мовою. Наприклад: От ліпше сядь з нами і випий по півквартці, а що з воза впало, то пропало (Я.Зел.), Може б то чоловік якось і витримав, бо знов, вовка боятися, то хіба і в ліс не йти (Я. Зел.); Старість не радість, чоловік з літами мимоволі гіркніє і бачить усе в темніших кольорах (Ман.); Коли-бо то у нас звичайно навиворіт робиться: як мала біда, то чоловік бурчить, а як велика, то мовчить (Б. см.); Зовсім так, як то приповідають, що дурня і в церкві б'ють (На дні); Добре то кажуть: «Голодному все хліб на умі» (П. і Д.); «Вовка боятися в ліс не йти!» мовив Герман (Б. к.).

Функції приповідок у складному цілому найрізноманітніші. Яскравим прикладом цьому можуть бути хоч би такі речення: І мовчанка про важні та живопекучі речі, і безконечне мливо на тему «У городі лобода, а в Києві дядько» — усе те пливе з одного джерела: наша публіка того домагається (Н. публ.); Ну, але то вже така моя натура: Що на думці, те й на язиці (П. ст.); Ваша правда, пане! Я такий, — що на серці, те й на язиці (П. ст.); Скажуть: коли не піп, не микайся в ризи (В. ш.).

Творчий підхід І. Франка до прислів'їв і приказок виявляється ще й у тому, що він нерідко використовує їх у мовній тканині своїх творів не повністю, а в потрібних для нього частинах. Наприклад: Не гордуй бідними, не гордуй низькими, не гордуй робучими, боярине, бо хто ще знає, до *котрої хто криниці прийде воду пити!* (З. Б.); А тії червінці, то *були грушки на вербі* (П. і Д.).

Мовний аналіз прислів'їв і приказок, вжитих у художній прозі І. Франка, також показав, що прислів'я від приказок звичайно відрізняються не будовою речень, в яких вони виражаються, а своєю роллю в мові. Цим, власне, ми й керувалися, коли не говорили окремо про синтаксичну структуру одних і других, цим, очевидно, треба й пояснити, чому прислів'я за походженням нерідко виконують у відповідних мовних партіях функцію приказок.

Великий знавець прислів'їв і приказок В. Даль про їх взаємоперехід говорить так: «Поговорка иногда весьма близка к пословице: стоит прибавить лишь одно словечко или сделать перестановку, и из поговорки вышла пословица». Он сваливает с больной головы на здоровую», «Он чужими руками жар загребает» — поговорки; та и другая говорит только, что это самотник, который заботится о себе, не щадя других. Но скажите: «Чужими руками жар загребать легко», «Сваливать с больной головы на здоровую не накладно»... и пр., и все это будут пословицы, заключая в себе полную притчу».[3]

Такої ж думки дотримується і Снєгірьов, який у зв'язку з цим писав: «Деякі приказки утворилися від прислів'їв і навпаки, наприклад: «Чужими руками жар загрібати».[4] На взаємозв'язок прислів'їв і приказок вказував і проф. Потебня: «Она (приказка. — *І. П.)* есть элемент пословицы, частью происшедшей из нее (остаток, продукт, сгущения), частью недоразвившийся до нее».[5]

---

[3] В. Даль. Пословицы русского народа. М., 1957, стор. 20.
[4] Русские народные поговорки, М., 1948, стор. XXX.
[5] А. Потебня. Из записок по теории словесности, X, 1905, стор. 337—338.

Літературна мовна практика І. Франка має також приклади на вживання прислів'їв у значенні приказок. Наведемо один із таких уривків:

«Пані Целіна лежить недужа і до гостей не являлась. І недуга її не проста — глянеш збоку на її рум'яні повні лиця, розкішну стать, блискучі очі і, певно, подумаєш: „Карай, боже, й довіку такою недугою". Та ба, *не все золото, що блищить*. У пані Целіни хоч і все здається здорове, так що ж, нерви, нерви — от де її нещастя» (Іриг.).

«Не все золото, що блищить» — це прислів'я, але в даному уривку воно виконує функцію приказки, бо воно є не узагальненим висновком, що його здобуто внаслідок аналізу ситуації, а образним означенням, яким характеризується стан здоров'я пані Целіни.

У зв'язку з цим варт нагадати такі слова Ф. І. Буслаєва: «Старинные собиратели пословиц XVI, XVII и XVIII чувствовали связь пословицы с народным эпосом, потому и внесли в свои сборники многие эпические формы, ходящие в устах народа в виде поговорки... Не смея оторвать пословицы от ее эпической основы, мы внесли в свой сборник и поговорку; в чем укрепил нас и авторитет Вука Караджича, который вместе с пословицами под общим алфавитом издал и поговорки. Да и сам Снегирев внес множество поговорок в свое издание «Русских народных пословиц и притчей», хотя и старался их устранить. Так, напр., на XXIX стр. «обозрения пословиц» следующие изречения он называет поговорками: «сем верст киселя есть» — «на свою руку охулки не положит», — а на стр. 366 и 248 поместил их между пословицами». І тут же Ф. І. Буслаєв додає: «Кому что нужно, сам отличит одно от другого. Издавать вместе — не значит смешивать».[6]

Зі словами Ф. І. Буслаєва, мабуть, треба погодитися, бо прислів'я й приказки, дійсно, цілком виявляють себе тільки в контексті. Цим, очевидно, треба й пояснювати, чому І. Франко видав свої приповідки без поділу їх на приказки і прислів'я, чому і в наш час прислів'я й приказки не розмежовуються, а видаються разом. На органічний взаємозв'язок їх вказує й визначення, що їм дав народ: «Приказка-квіточка, прислів'я — ягідка».

* *
*

І. Франко вживає прислів'я й приказки в мові своєї художньої прози в різних випадках. Вони зустрічаються в ав-

[6] Ф. И. Буслаев. Русские пословицы и поговорки. Стр. 57. (Дополнение к изданию И. Снегирева «Русские народные пословицы и притчи», М., 1848).

торській мові, діалогах, монологах, у внутрішній мові персонажів, у мові оповідачів. Неоднакова роль їх у загальній системі мовних засобів є основою для поділу їх на групи. Щоб запобігти повторенням, кожну з виділених груп розглядатимемо не окремо в авторській мові, в мові персонажів і т. д., а взагалі в мові творів І. Франка.

1. Невелику групу прислів'їв і приказок становлять ті, композиційна роль яких є в творі основною. Розглянемо такий приклад:

«В життю, мов у довгій дорозі: *що з воза впало, те пропало.* А спомини, мов затурбований хазяїн, ідуть по довгих літах тою дорогою і шукають — питають давно загубленого. Мабуть і сліду вже нема з тої столярні на бориславському тракті в Дрогобичі, де мені довелось пробути перші три роки мойого міського життя...»

Так починає І. Франко своє автобіографічне оповідання «У столярні». Вводячи в перше речення загальновідоме прислів'я «що з воза впало, те пропало», автор нібито вступає в дискусію, заперечує можливість застосовувати його до всіх без винятку подій, що відбуваються в житті людини. Для підтвердження своєї думки він наводить приклад з власного життя; його трирічне навчання в міській столярні, яке хоч і було в роки раннього дитинства, не забулось, а давго жило в споминах, поки, нарешті, художньо не було втілено в оповідання. Отже, це прислів'я відіграло важливу композиційну роль — воно послужило своєрідним зачином для художнього розгортання матеріалу твору.

Не менш важливу композиційну роль відіграють прислів'я і в інших оповіданнях І. Франка. Наприклад:

«— Бреше, шельма хлоп! Дурне слово винайшов, щоб покрити власне недбальство, лінивство і глупоту. *Хто працює, той має. Хто сповняє свої обов'язки, той має чисте сумліннє. Хто рано встає, тому пан біг дає...*

Але я їх відучу від того!... Не позволю більше говорити такі дурні слова, або нехай мені покажуть тоту біду, нехай її сам побачу, сам зазнаю... Для чого ж він каже, що всюди бачить біду, а я її ніде не бачу? Бреше, лайдак, та й годі» (Як п. с. б. ш.).

«Пані Целіна Андрониковська лежить недужа і до гостей не являлась. І недуга її не проста,— глянеш збоку на її рум'яні повні лиця, розкішну стать, блискучі очі і, певно, подумаєш: «Карай, боже, й довіку такою недугою!» Та ба, *не все золото, що блищить.* У пані Целіни хоч і все здається здорове, так що ж, нерви, нерви — от де її нещастя...» (Іриг.).

У цих уривках приповідки використані автором ще й для того, щоб в даному випадку прислів'ями «хто працює, той

має», «хто рано встає, тому пан біг дає» показати причину, чому пан не хотів повірити в існування соціальної неправди, «людської біди», а в оповіданні «Іригація» прислів'ям-приказкою «не все золото, що блищить» викрити ще й справжню хворобу пані Целіни.

Отже, приповідки, вжиті в цих оповіданнях, виконують не одну роль, з яких основною слід вважати композиційну.

Мабуть, не можна сказати, що в інших випадках прислів'я й приказки не відіграють ніякої ролі в організації художнього матеріалу твору, — але вона в них є не головною, а другорядною.

II. Значно ширше вживаються в мові творів І. Франка прислів'я і особливо приказки для безпосередньої й посередньої характеристики персонажів. Наприклад:

«— Але, на милость бога, ваша ясновельможність, не дайте марно пропасти чоловікові!

— Ну, то роби, як тобі кажу!

— Але ж...

— Нич, «але ж»! Так мусить бути і сталося. Хіба не знаєш, що на голову Олекси Довбуша наложено тисячу червінців? Скоро він у моїх руках, нагорода належить до тебе! Іди і готуй вечерю!

Отець Ісидор того лиш, відай, і ждав і, урадований, поклонився воєводі до колін і поспішив в село, числячи наперед в дусі прекрасні червінці. А тії червінці — то були, попросту сказавши, *грушки на вербі!* Польське правительство, польський сенат, польська шляхта, коли що обіцяли, — то, певно, була тілько приманка, по котрій обіцянки, певно, можбуло і не сподіватися.

Але добре то кажуть старі люди: „*Скупому лиш прав о грошах, а він щасливий!*" Таке ж було із рабом божим Ісидором» (П. і Д.).

Прислів'ям «скупому лиш прав о грошех, а він щасливий» автор не тільки стисло й до кінця викриває внутрішній світ «раба божого» Ісидора, але й разом з частиною приказки «а тії червінці— то були... грушки на вербі» образно висміяв і названого нами персонажа, і уряд польської шляхти. Наведемо ще ряд уривків:

«— Ну, не розумію, як такий глупий голиборода може тобі помагати, коли й найславніші лікарі сього не могли? — говорить пан Зефірин.

— Що ж, мій милий, — оживлюється пані, — *часом і сліпа курка зерно найде.* А Фледермаус хоч лікар і поганий, але діагноз у нього, милий мій, діагноз! Знаєш, се вже такий дар у чоловіка, сказати б, вроджений!» (Іриг.).

«— Нащо їм оружжя проти мене? — здивувався Євгеній.

— Нащо? Пане, як ви можете так питати? Адже вони бачуть у вас ворога, бояться все, раді би сяк або так скомпромітувати вас.

— Не знаю, пощо б їм се придалося.

— Ви не з їх круга. Ви русин, хлопський адвокат. Бояться, щоб ви не збунтували хлопів, не повикривали їх брудів та погані—дідько знає, чого ще вони бояться. Знаєте, *у кого смалець на голові, той боїться сонця»* (П. ст.).

«— Але той другий видається якийсь тихіший, потульніший, — мовила якась добродушна молодичка.

— Куди тобі! — закричала Войцехова. — Один, як і другий, росте для шибениці! *То тиха вода, що береги лупає,* але ані на волос не ліпший від тамтого. Де один, там і другий» (Л. і Пол.).

«Знаєте, пане, треба мене спитати, як тому панові зітхається. І що ви від нього випробовуєте? *Тікай, голий, бо тебе обідру!* Пан задовжений, маєток задовжений, а плечі має в суді» (П. ст.).

«— Не віриш, то йди сама запитай садівника! — сміло мовив Гадина.

— Та хіба моє діло! — обурилась Ганка. Хоче садівник з тобою змову мати, то як собі хоче. *Хоче псом доробитися, а вовком овець допильнуватися* — єго воля» (П. ст.).

«— Ну, а що ж панна! Невже вона так зараз і піде за барона?

— Та що панна? Адже ж бачиш, яка вона! Скаче, співає, танцює, грає... Барон богатий, дасть їй то, чого їй батько не може дати, а вона за строями, забавами і кавалерами швидко і про барона забуде. Недурно то кажуть: *жінка як верба, де її посади, там і прийметься»* (Д. пр.).

«Та се вона? Вона, моя Регіна, мій ідеал, моє божество?— повторював він у своїй душі сотні разів. — Ну, вона, видно, не дуже нервова, не дуже чутлива. Живе собі сяк чи так. Недармо кажуть: *жінка, як верба, де її посади, там прийметься.* Над чистою водою — то над водою, а на поганім смітнику — то на смітнику. Вона тут і там буде рости, найде собі якесь уподобання» (П. ст.).

Майже всі наведені уривки — це діалоги, в яких один із персонажів у розмові використовує прислів'я або приказку для того, щоб нею образно почати або довершити характеристику об'єкта розмови. Завдяки вжитим прислів'ям і приказкам, персонажі переростають себе, стають представниками групи людей, яких народна кмітливість давно вже по-справжньому оцінила.

Мабуть, не можна більше і краще сказати про причину, чому лихварі ненавиділи хлопського адвоката Рафаловича,

ніж це зробив, наприклад, Вагман, вживши у розмові з ним прислів'я «у кого смалець на голові, той боїться сонця». Добрим підсумком у характеристиці об'єктів розмови є й такі прислів'я й приказки: «Хоче псом доробитися, а вовком овець допильнувати», «Кривого вже не напростує ніщо, хіба рискаль та лопата», «жінка, як верба, де її посади, там прийметься».

Проте, як показують приклади, прислів'я й приказки вживаються не тільки для того, щоб узагальнити раніше зроблену в деталях характеристику, а й для того, щоб її попередити. Такими приповідками в наших уривках є: «Тікай, голий, бо тебе обідру!» «Часом і сліпа курка зерно найде», «То тиха вода, що береги лупає».

Неоднакове місце їх у характеристиці об'єктів розмови співбесідників, як це видно з уривків, по-різному позначилося й на розгортанні матеріалу твору. Наведемо ще кілька уривків, в яких І. Франко прислів'ями й приказками посередньо характеризує персонажів:

«— З розмови показалося, що про новий церезин будовничий нічого не знає, — і Ван-Гехт почав думати, що годі буде від нього що-небудь дізнатися... Але будовничий розговорився і говорив уже, що *йому слина на язик принесла»* (Б. см.).

«І мовчанка про важкі та живопекучі речі, і безконечне мливо на тему *«у городі лобода, а в Києві дядько»,* і ніякою логікою недосяжне скаканнє від «нашого демократизму» під булаву «його високопреосвященства» і від програмового «ми поступовці і федералісти» до «мира, що тече з мощів святого Николая», і дрібна полеміка за дрібні особисті урази — і все, все те, що творить букет нинішнього нашого газетярства всіх «парафій» і всіх відтінків, усе те, коли розколупали ближче людей, що ведуть ті діла, пливе з одного джерела: наша публіка того домагається. Вона домагається і «такту» і «темпераменту», і мовчанки і «дзявкання», і леду і огню. Для її догоди ми раз чорніємо, раз біліємо. Для її ласки ми сьогодні плюємо, а завтра лижемо» (Н. публ.).

Мабуть, більш образно, дохідливо і разом з тим стисло не можна було охарактеризувати будівничого в момент розмови його з паном Ван-Гехтом. Також добре використав І. Франко широко відому народну приповідку для того, щоб нищівно оцінити роботу галицьких редакторів, які в своїх газетах здіймають питання не про «живопекучі речі», потрібні для поліпшення життя народу, а пишуть або прямо шкідливі для його прозрівання статті, або наповнюють газети «безконечним мливом на тему «у городі лобода, а в Києві дядько».

Звертає на себе увагу те, що прислів'я й приказки розглядуваної групи рідко є окремими самостійними реченнями, — у більшості ж вони виступають їх складовими частинами. Наведемо ще кілька прикладів:

«— Та воно б то добре було, — сказав вкінці Леон, — ждати! Коби-то ми знали, що їм нині-завтра запасів нестане. Але що, як вони забезпечилися на який тиждень або й ще довше?

— А відки ж би у них тілько грошей набралося? — спитав Герман.

— Хто знає? — відказали деякі з них, ззирнувшися з Леоном.

— А довго чекати нам не можна, — тягнув далі Леон. — Самі знаєте, у нас контракти, терміни добігають до кінця, робота мусить якнайшвидше кінчитися, — куди тут чекати?

— Га, як так, то остається тілько другий спосіб: вдоволити їх жадання.

— Їх жадання! — скрикнули всі в один голос. — Ні, ніколи! Радше військо і жандарми!

— Але ж, панове, уцитькував їх Герман, — лякаєтесь тих жадань, немовби вони не знати чого жадали. А ну-ко, скажіть, будьте ласкаві, котрий знаєте, чого вони жадають?

Вони стали, *мов теля перед новими воротами.* І «справді», в сей спосіб вони не завдавали собі досі того питання» (Б. см.).

«Герман увесь віддався тій погоні за багатством; *Рифка тепер стала для нього п'ятим колесом у возі;* він рідко бував дома, а як коли й завернув, то уникав її чим далі, то більше. Робітники видавалися їм досі тілько ворогом, котрого будь-що-будь треба побороти, але входити з ними в якийсь торг, старатися вирозуміти їх жадання, про те вони досі й не думали. Перший Леон здобувся на слово:

— Як то не знаємо? Одного жадають: більшої плати!

— Ну, се ще хто знає, що за більшої плати, — відказав Герман. — Чи хотять, щоби їм підбільшено плату о п'ять центів, чи вдвоє проти попередньої. Коли тільки так взагалі «більше», то се нічого страшного, видно, що можна й поторгуватися» (Б. см.).

«— Хіба не тямиш, моя цвітко... що я обіцяв тобі на самім початку нашого знакомства?

— Тямлю, тямлю! Але видиш, відтогди уже тілько часу уплило, стільки спосібних хвиль минуло, що і я сама зачала сумніватися, чи то, що ти мені казав, *не були лишень грушки на вербі»* (П. і Д.).

І в цих, і в попередніх уривках другорядні члени речення і підрядні конструкції, виражені прислів'ями й приказками,

не можна вважати звичайними. Адже вони, на відміну від звичайних членів і речень, по-перше, характеризують об'єкт розмови образно, від чого уявлення про предмет стає значно ширшим і глибшим; по-друге, завдяки їм мовна партія набуває емоціонально-забарвленого характеру; по-третє, вони є добрим художнім засобом початкового і кінцевого обрамлення відповідних картин. Так, у наших уривках фразеологічні вислови «Рифка тепер стала для нього п'ятим колесом у возі», «Вони стали, мов теля перед новими воротами» не тільки образно характеризують Рифку і підприємців м. Борислава, але й одночасно являють собою добрий початок для дальшого розгортання художнього матеріалу. Частиною ж приказки «чи то не були лишень грушки на вербі» автор, образно оцінивши обіцянку, дану колись Олександром Дозі, завершив картину розмови їх про вбивство Андрія.

Прислів'я і приказки, будучи витвором народного розуму, є ще однією з досить важливих художніх деталей, завдяки яким твори стають загально зрозумілими, справді народними.

І. Франко вживає приказки також для того, щоб художньо завершити зображення портрета. Наприклад:

«Були то на перший погляд дуже недібрані товариші. Один хлоп, величезний, як оборожина, широкий у плечах, як двері, з руками й ногами так великими та дужими, як у старого медведя, рудий, з сірими очима і з виразом якоїсь тупої заїлості, а другий — невеличкий, чорнявий, верткий і проворний, з цікавим поглядом ящірки і з міцними вилицями м'ясожерного невеличкого звірка, котрий, як то кажуть, *хоч не вкусить, то налякає*» (Г. і В.).

Приказкою «хоч не вкусить, то налякає» І. Франко довершив опис портрета, показав в образно-синтетичній формі не лише зовнішність його, але й внутрішні риси.

Прислів'я й приказки розглянутої групи не тільки характеризують тих персонажів, до яких вони стосуються, але нерідко й тих, які їх уживають у своїй мові. Це, зокрема, маємо в повісті «Перехресні стежки», в якій лихвар Вагман у розмові з адвокатом Рафаловичем ужив прислів'я «у кого смалець на голові, той боїться сонця» і приказку «тікай, голий, бо тебе обідру».

Немає сумніву, що кожний, хто вивчатиме виведені в повісті образи, а також і образ лихваря Вагмана, прийме до уваги й названі нами приповідки. Вони допоможуть дослідникові до кінця зрозуміти типовий образ лихваря Вагмана, який, знаючи життя в усіх його найменших проявах, добре знає також усі ті засоби, в тому числі й мовні, які використовуються ним у його лихварській діяльності.

III. І. Франко вживає прислів'я й приказки також для того, щоб особливо прозоро й стисло виразити становлення персонажів до релігії, бога, канонів. Наведемо приклади:

«— А з чого ж ти, Юдко, гадаєш жити в Бориславі! — питає столяр.

— З чого бог дасть, — відповідає боязко скулений Юдка.

— Та то ніби так, усе в божих руках, — відповідає столяр, — але-бо у нас кажуть: *бога взивай, а рук прикладай.*

— У нас так не кажуть, — відповів коротко Юдко.

— А як же у вас кажуть? Рад би я знати!

— У нас кажуть: *Хто на бога здасться, тому бог не дасть пропасти.*

— Ха-ха-ха! — зареготався столяр і махнув своїми дужими руками» (Сл.).

Столяр Слимак і його співбесідник Юдка прислів'ями, вжитими в процесі розмови, не тільки оживили діалог, але й добре узагальнили своє неоднакове ставлення до бога. Як видно, в мові кожного з названих персонажів прислів'я супроводжуються неозначено-особовими реченнями типу: «У нас так кажуть». Це робить автор не стільки для того, щоб посилити узагальнюючий характер прислів'їв, скільки для того, щоб ними підкреслити приналежність персонажів до різних верств суспільства, які, по-різному здобуваючи собі матеріальні засоби до життя, по-різному ставляться й до бога.

Стилістично цілком виправданим є це прислів'я в мові Сеня Басараба, який на зборах побратимів ужив його у своїй відповіді Бенедьові:

«Ні, побратими, прошу вас ще раз, послухайте мого слова, покиньте свої страшні замисли, — працюймо далі разом так, як зачали, а пімсту оставимо тому, котрий важить правду-неправду і кожному вимірює по ділам єго.

—Те-те-те, ти вже щось спопівська затинаєш, — відказав насмішливо Сень. — Не час нам ждати на той вимір, о котрім досі якось ми нічого не знаємо. Моя гадка: у кого міцні кулаки, той сам собі вимірить правду. І нам так треба робити. *Хто сам собі помагає, тому й бог поможе!*» (Б. см.).

Інколи користуються цим прислів'ям і представники експлуататорських верхів суспільства. Наприклад: «Дякую вам, люди, за те, що були такі добрі й прийшли на наш нинішній празник. Бо то, видите, ви того не розумієте, то я вам виясню. Видите сю луку? Правда, вона пуста, трава не хоче рости, а чому? Бо тут земля така: раз вигорить, то знов вимокне. Як треба води, то нема, а як не треба, то є. Ну, що на те порадите? Ви би, я знаю, заложили би один з другим руки за пояс та й сказали б: «Га, божа воля!» Як бог дасть,

то вода буде, а як бог дасть, то й висхне». Воно-то правда, божа воля на все, але розумний чоловік повідає: *«Бога взивай, рук прикладай!»* (Іриг.).

Пан Зефірин — удаваний демократ-поступовець — досить обережно користується прислів'ям «бога взивай, рук прикладай». Для нього народ є сірою, безвольною масою, яка оточуючу її дійсність ніби-то тільки й може пояснювати проявом «божої волі». Погоджуючись з тим, що «воно-то правда, божа воля на все», пан Зефірин тут же, щоб піднестися в очах народу, називає себе «розумним чоловіком», який, дотримуючись прислів'я «бога взивай, рук прикладай», уміє все, витворене богом, доповнити і пристосувати до своїх потреб. Наведемо ще кілька уривків:

«— Так-то воно так, говорив далі Бенедьо по короткім передиху, — що най їх бог покарає... А ту видимо, що бог якось більше любить нас карати, ніж їх! От і тепер покарав бог наші села голодом, а ту, в Бориславі... плату зменшують щотиждень, і ще як хто поважиться допоминатися, то ганьблять у очи... Я гадаю, що ліпше так робити, як говорять наші люди: *бога взивай, а рук прикладай!»* (Б. см.).

«— Не дуже вам цікаво буде, — з досадою промовив коваль. — Нема в вас того, що чуда творить, що дає життя, нема любови! Ваша мова як кимвал, що бренькає, а ваша наука як мідь, що гуркотить. *Шуму багато, а добра мало».* (О. С.).

Бенедьо звернувся до прислів'я «бога взивай, а рук прикладай» як до народної мудрості, якою він остаточно хоче переконати робітників у тому, що не можна обмежуватися тільки звертанням до бога покарати гнобителів, а потрібно й «собі братися докупи й радитися, як би ту власним заходом з біди вигарматися». Прислів'ям же «шуму багато, а добра мало» народ устами коваля вичерпно оцінив діяльність церкви і її священників.

Наведених уривків досить, щоб бачити, як І. Франко добре вміє використати мовно-стилістичні функції прислів'їв даної групи для художнього відтворення ставлення персонажів до бога і церкви.

IV. У діалогічній мові персонажів зустрічаються прислів'я й приказки, якими розкриваються дрібновласницькі риси дійових осіб, показується їх класова обмеженість. Наприклад:

«— Але ж бійтеся бога, пане швагре! — скрикнув Яць. — Чень же не дамо власній крови марно загибати? От тільки що був я там... Стара плаче, що аж серце крається.

— А нехай собі плаче! — злобно відказав швагер. — Поплаче та й перестане. *Моя хата скраю, я нічого не знаю. Не моє просо, не мої воробці,* ссс!» (Я. Зел.).

«— Ну, а що, ти ще не покинув свого... наміру — копати ями на своїм грунті?

— Ні, не покинув.

— А коли починаєш?

— Завтра.

— Що? Завтра? Ну, а кого ж ти до спілки принадив?

— Нікого не принадив і нікого не потребую принаджувати. Сам собі буду радити, і то найліпше. Знаєте, як той казав: *сам ся пасу, сам ся виганяю.* Добраніч вам!» (Я. Зел.).

Прислів'я, вжиті в уривках, були потрібні авторові для того, щоб саме через народний розум показати класову обмеженість відтворюваних ним персонажів, нерозуміння ними переваги колективної праці над індивідуальною, значення взаємодопомоги в боротьбі з суспільним лихом.

І. Франко вдало вводить у мову персонажів прислів'я і в таких уривках:

«— Отже, треба тепер поперед усього поставити їм такі жадання, щоби опісля громада наша не тілько не розпадалася і не була розбита, але, противно, — зміцнювалась чимраз більше. Щоби наша робітницька каса не випорожнювалася, а все більшала. Бо добре то якийсь сказав: *де добре громаді, там добре й бабі*; як буде наша громадська сила міцніти і розвиватися, то при тім і кожному поєдиначому буде ліпше, бо громада зможе його в кожній біді заратувати...» (Б. см.).

«— Ну, що ж ви так посідали та сидите, мов води в роти набрали?.. Отченаші відмовляєте за Іцкову душу, чи що? Чи треба мені присягатися перед вами, що я нічого злого йому не зробив і що коли його шлях трафив, то з власної волі?.. А впрочім, що великого, що одною п'явкою на світі менше! *Де дрова рубають, там тріски летять!* Адже ж не викинете ті гроші для того, що вони не дуже чистим способом нам дісталися! Не бійтеся, се не Іцкова праця, се наша праця, наша кров...» (Б. см.).

Добре виконують свою функцію прислів'я, вжиті робітниками в наведених уривках. Вони звертаються до них як до розуму народу, який повинен їм допомогти виправдати в очах маси їх діяльність, своїм авторитетом вплинути на неї, змусити її зрозуміти ситуацію, суть суспільно-політичних стосунків і відповідно до потреб діяти. Так, Бенедьо у своїй промові вживає прислів'я «де добре громаді, там добре й бабі» для того, щоб якнайкраще пояснити й піднести значення добре організованої громади для кожного з її членів і для всіх разом; Сень Басараб прислів'ям «де дрова рубають, там тріски летять» довершує своє роз'яснення робітникам-побратимам, що боротьби без жертв не буває, що, отже,

гроші, добуті ним хоч і «не дуже чистим способом», вони повинні взяти для загальної справи, для перемоги страйкуючих над капіталістами.

І. Франко добре вміє розкрити синтаксо-стилістичну функцію прислів'їв і в таких уривках:

«— Для кого маю лишати свою працю? Свого роду не маю, а жінчин рід — ге, ге, не діждати вам, богачики, щоб ви мали моєю мізерією втішатися! Радше все крізь горло пропущу, і худобу, і господарство, і землю! Нехай іде, нехай ваше не буде! Ой, бо то ви нам *залили сала за шкуру,* богачі-клапачі!» (Я. Зел.).

«— Я там панів не суджу, але то вам кажу як старий: ніколи якось панська ласка хлопови на здоровлє не виходить. Недаром то старі люди й приповідку зложили: *не міряй свого носа з панами, бо як твій буде довший, то тобі вріжуть, а як буде коротший, то тобі ж натягнуть. Панська ласка бистрим конем їздить»* (Д. пр.).

Яць Зелепуга — головний герой однойменного оповідання — прислів'ям «ой бо то ви нам залили сала за шкуру, богачі-клапачі» закінчує своє роздумування про становище, яке створилося в нього після смерті дружини. Ним він узагальнив, оцінив усі ті стосунки, які були в нього, бідняка, з багатими родичами дружини.

Аналогічну функцію виконують прислів'я «панська ласка бистрим конем їздить», «не міряй свого носа з панським» і в другому уривку. Ними старий Хома Губатий намагається переконати кума Яця в тому, що йому не можна ніяк «спускатися на панську поміч», бо, як показав його життєвий досвід, вона «ніколи якось хлопам на здоров'я не виходить». Отже, прислів'я й цієї групи добре виконали свою роль у загальній тканині художніх засобів.

V. Прислів'ями й приказками виражаються існуючі стосунки поміж соціальними верствами суспільства. Наприклад:

«Робітники були дуже якось мовчазливі. Случай з Бенедьом щемів іще всім унутрі, ба і весь той дивний обряд закладин дуже їм не сподобався. Хто вигадав живу пташину замуровувати? Ніби то принесе щастя? А втім, може й так... Адже добре то якийсь вигадав: *«панам весілля, а курці смерть».* А тут ще й ті робітники, що відносили Бенедя додому, повернули і стали розповідати, як стара Бенедьова мати перепудилась і заплакала тяженько, побачивши свого єдиного сина зомлілого, окровавленого!» (Б. см.).

В уривку автор змальовує моральний стан робітників після того, яка Бенедьо був поранений. Авторська мова в даному випадку складається з власне його мови і мови робітників, яку він, підслухавши, передає від себе. Цим самим

динамізується художній опис настрою робітників, виражається огидно-обурливе ставлення до «дивного обряду закладин», не лише автора, але й робітників. Важливу роль у цьому відіграло прислів'я «панам весілля, а курці смерть». Ним автор узагальнив непримиренні стосунки між робітниками й панами. Подібне навантаження має дане прислів'я і в повісті М. Вовчка «Інститутка». Порівняймо:

«Було тоді нам лишко тяжко! Бо таке наше діло: Хоч панам добре ведеться, хоч їм горе йметься, а нам певне одно: *кому, каже, весілля, а курці — смерть!*»

Отже, автори різних періодів життя українського народу використали прислів'я «кому весілля, а курці — смерть!» з одною метою — образно показати життя й відносини поміж протилежними класами суспільства.

Наведемо приклади використання ще одного прислів'я:

«— Я ще раз кажу, — говорив далі з притиском Герман, — платилось їм замало! Ми тут пречінь самі свої, то ми можемо до того признатися між собою, коли нам іде о то, щоби пізнати причину тої бунтації. Адже ж *воли не ревуть, як ясла повні!*» (Б. см.).

Прислів'я «хіба ревуть воли, як ясла повні» Герман ужив у своїй промові з метою, щоб, користуючись з його образно-яскравої форми, прямо сказати підприємцям про справжню причину «бунтації» робітників, щоб вони, зрозумівши цю причину, могли замасковано боротися проти законних вимог робітників.

У зв'язку з цим варто нагадати роман П. Мирного, для назви якого автор узяв прислів'я «хіба ревуть воли, як ясла повні». Зіставлення мети, з якою воно вжите в обох випадках, є добрим свідченням того, що прислів'я мають узагальнений характер, завдяки якому до них можуть звертатися представники різних соціальних верств суспільства.

Розглянемо ще декілька уривків з творів І. Франка, в яких приказками-прислів'ями «втопили б мене в ложці води», «я тебе навчу, почому локоть борщу», «дурневі дурна дорога», «постарієшся, як усе пізнаєш», «вовка боятися, в ліс не йти» добре завершується показ відносин, що в них перебували п. Олімпія з своїми дворовими, отець Квінталіан з з прихожанами, адвокат Рафалович з селянами, будівничий з робітниками, публіцисти з представниками влади.

«— І що, властиво, отся Гапка? — думала вона, йдучи подвір'ям. — І погана вона, і криклива та сварлива за трьох, а все-таки щось мене до неї тягне. Не думаю, щоб мені щиро служила. В тім пункті всі вони однакові, *втопили б мене в ложці води*. Ну, та в дрібницях я випробувала її — чесна» (О. С.).

— *Дурний його піп хрестив,* коли так! — буркнув староста» (Міс.).

«— Я питаю, що думаєте з грунтом робити?

— З грунтом? А що маю з ним робити! Нехай лежить. *Грунт їсти не просить»* (Я. Зел.)

«— І ти ведеш їх на Тухлю, тепер, зараз?

— Ні, не на Тухлю. Я веду тільки один малий відділ, щоб обсадити вхід до Тухлі.

— *Хто має браму, той має й хату.* Але розумію тепер! Ти ж сам сказав недавно, он там, на горі, що завтра Максим має з тухольськими молодцями валити наш дім. А ти хочеш з монголами напасти на нього, вбити його...» (З. Б.).

«— Чи поручник Редліх де-небудь на службі, що його тут нема? — запитав Ангарович.

— О, ні, швидко повинен прийти.

І справді, ще не принесли вина, коли появився Редліх.

— *Про вовка помовка, а вовк тут!* — роздався хор веселих голосів» (Д. д. огн.).

«— Вже я знаю, що зроблю, але тільки не знаю, чи вам то солодко буде.

— От іди, старий, іди, не роби з себе дурня. От ліпше седь з нами і випий по півкватирці, а *що з воза впало, те пропало.*

— Сісти то я сяду, — строго відповів Яць, і випити також вип'ю, але від правди не відступлю» (Я. Зел.).

«— Перша річ, розуміється, плата. Знаєте самі, то вже не мулярська робота, такої плати, як досі, не можу вам дати...

— Ну, то розуміється! — сказав Бенедьо. — *Кравця а шевця не може одним ліктем міряти»* (Б. см.).

«— Ну, численне зібрання! Численне зібрання! — мовляв, обертаючись до Євгенія. — Справді, можна вам погратулювати, пане меценасе.

— *Біда вовка з ліса гонить,* пане старосто, а селян на віче, — з усміхом мовив Євгеній» (П. ст.).

«Ти бачиш, ми, баришівники, не ходимо люзом, а все компанією. А в нас у компанії різні люди. Ой, дуже різні. Більша часть таких, що відбували практику у криміналі. Народ твердий і прудкий. Як що до чого, не завагується і горло здушити, і ножем під ребра помацати.

— *Вовка боятися, в ліс не йти!* — мовляв Герман»(Б. к.).

«— Біг заплатить вам, пане Мендлю, за вашу добру волю,.. але я не знаю, на яке ми маємо могорич пити. А так, *на кота в мішку,* пити не годиться» (Я. Зел.).

«— Чи ж то він у вас грошей допоминаєся! Не гроші хоче він бачити, а вас!

— Хоч він сам і не вспоминаєся, але, знаєте, *довг довгий, а віддай короткий»* (Я. Зел.).

«— Знаєте, пане цехмістру, всього того, що ви мені тут вилічили платити, я й за 10 літ не зароблю, не рахуючи вже своєї матерії. Сховайте собі свою карту і свій гонор цеховий. *Обійдеться циганське весілля без марципанів»* (Д. пр.).

— Ба, та як його витримати... коли господар — богач, слуг понаймав, сам нічого не робить, а слугу, скоро щопебудь, та й трах у лице.

— Отаке єго всюди було! — сміючися сказав дід, — зовсім так, як то приповідають, що *дурня і в церкві б'ють»* (На дні).

«Тремтячою із зворушення рукою Регіна взяла... шматок білої твердої маси і кинула до води. Найближчий клень кинувся на неї, проглинув і поплив дальше спокійно.

— Це мій! — крикнула Регіна. — Пильнуй його, Владку, щоб нам не втік... Я вже там у кухні замовила масло, на якім його треба сьогодні увечері всмажити.

— Ну, ну, *не продавай хутра, доки вовка не застрілила!* — сказав Владко...» (Л. і Пол.).

«— Ти думаєш, що я не знаю, що діється між вами?

— Ну, що знаєш? — підхопила Регіна і аж підкинулась на місці.

— Ага, бачиш! *Удар об стіл, а ножиці відозвуться.* Вже що знаю, то знаю але нікому не скажу» (Л. і Пол.).

«— ...У жінки пан Субота навіть не питав, чи вона підпише, а зараз же покликав Галю, прочитав ще й їй інтерцизу і пресерйозно запитав, чи підпишеться під нею на знак своєї згоди.

— Я, таточку... — почала було Галя, та тут перебила її мати.

— Галюню, не підписуй нічого! Адже бачиш сама, що се все дурниця. Татко написав таке, що *ні в дрова, ні в тріски.* Най підписує собі він і хто ще хоче, най підписує й Кость, а ти до того руки не прикладай» (В. ш.).

Наведених прикладів цілком достатньо для того, щоб бачити, як широко і вдало користуються персонажі прислів'ями у своїй мові. До них вони звертаються у найрізноманітніших випадках. Так, прислів'ям «хто має браму, той має й хату» Мирослава викриває намір батька «обсадити вхід до Тухлі» і вбити її рятівника Максима; прислів'ям «вовка боятися, в ліс не ходити» Герман виражає не тільки свою згоду вступити в спілку з баришівником, але й виявляє потрібні для цього дані характеру — сміливість, рішучість і твердість.

Не менш добре виконують свою функцію прислів'я і в інших випадках. Наприклад, добре відповідає Бенедьо Леоно-

ві, коли зайшла розмова про розмір заробітку, який він буде одержувати на новій роботі: «Кравця а шевця не мож одним ліктем міряти», а також адвокат Рафалович старості, що вітав його за велику кількість присутніх селян на зборах: «Біда вовка з ліса гонить, пане старосто, а селян на віче». Та, мабуть, не можна було краще сказати доньці, чому вона не повинна підписувати «інтерцизу», яку склав її батько: «Татко таке написав, що ні в дрова, ні в тріски».

Узагальнюючи все сказане, можна зробити такі висновки: І. Франко у своїх художніх творах широко і вдало використав прислів'я і приказки. Усвідомити їх роль у літературі йому допомогли глибоке і всебічне знання життя, широка обізнаність з усною народною творчістю, з літературно-мовною практикою кращих українських, російських і західноєвропейських письменників, з літературою древньоруського періоду.

Детальний синтаксичний аналіз прислів'їв і приказок, які вжив І. Франко у своїй художній прозі, показав, що мова не витворює спеціальних синтаксичних конструкцій, які були б призначені тільки для їх вираження; вона звичайно використовує для цього речення, які існують у загальноукраїнській літературній мові.

Прислів'я і приказки виражаються в мові художньої прози І. Франка простими, ускладненими або складними реченнями, прямою мовою й реченнями, які є частиною складного цілого. Особливість природи прислів'їв і приказок позначається на доборі саме таких синтаксичних конструкцій, які якнайкраще виконували б їх роль у мові.

Такими мовними одиницями переважно є узагальнено-особові речення, деякі види інфінітивних і безособових речень. Інші типи двоскладних і складних речень, які також часто вживаються для вираження прислів'їв і приказок, набувають у таких випадках значення узагальнено-особових.

Прислів'я й приказки зустрічаються в усіх різновидах авторської мови, персонажів і оповідачів. До них вони звертаються тоді, коли їм потрібно найти яскраво-образний вислів для вираження свого ставлення до відповідних явищ життя. Так, в одному випадку прислів'я і приказки завершують собою посередню й безпосередню характеристику персонажів, у другому — вони є призмою, через яку виявляється ставлення їх до бога, церкви, її канонів, в третьому — ними розкриваються дрібновласницькі риси персонажів, класову обмеженість або, навпаки, свідомість їх і т. д.

Про всі прислів'я і приказки, які вжив І. Франко у своїй художній прозі, не вагаючись, можна сказати словами О. С. Пушкіна з його листа (1832 р.) до любителя і знавця

народної творчості В. І. Даля: «А що за розкіш, що за смисл, який розум у кожній приказці нашій! Що за золото!»[8]

Дійсно, вони у творах І. Франка є тим загальнонародним золотом, уміле використання якого допомогло йому в кожному конкретному випадку художньо довершити відтворювану ним подію, явище, особу, стосунки. Прислів'я й приказки, безперечно, є одним із найважливіших художніх засобів, які онародднили його твори, відіграли немалу роль у реалістичному зображенні дійсності; вони разом з іншими мовно-стилістичними засобами дали право І. Франкові так писати про свої твори: «Про свої новели скажу тільки одно, що майже всі вони показують дійсних людей, котрих я колись знав, дійсні факти, на котрі я дивився, або про котрі чув від свідків, малюють образи тих закутків нашого краю, котрі я, як то кажуть, переміряв власними ногами».[9]

ПОЯСНЕННЯ СКОРОЧЕНЬ

Апокр. сказ. про Сол. — Апокрифічне сказання про Соломона.
Б. к. — Боа констріктор
Б. см. — Борислав сміється
І. Виш. — І. Вишенський
В. ш. — Великий шум
Г. і В. — Гава і Вовкун
Гал.-Вол. літ. — Галицько-Волинський літопис
Г.-Арт. — Гулак-Артемовський
Гліб. — Л. Глібов
Д. д. огн. — Для домашнього огнища
Д. пр. — Домашній промисел
Два пр. — Два приятеля
З. Б. — Захар Беркут
Іриг. — Іригація
Кв.-Осн. — Квітка-Основ'яненко
І. Котл. — І. Котляревський
М. Коц. — М. Коцюбинський
Літ. Нест. — Літопис Нестора
Літ. Сам. — Літопис Самовидця
Л. і П. — Лель і Полель
Лес. чел. — Лесишина челядь
Міс. — Місія
Ман. — Маніпулянтка
Мул. — Муляр
М. В. — М. Вовчок
Н.-Лев. — Нечуй-Левицький
Нав. гр. — Навернений грішник
Н. публ. — Наша публіка
О. с. — Основи суспільності
Пов. вр. л. — Повесть временных лет
Поуч. Вол. Мон. — Поученіє Володимира Мономаха
П. М. — Панас Мирний
П. ст. — Перехресні стежки
П. і Д. — Петрії і Довбущуки
Сл. о п. Іг. — Слово о полку Ігореве
Сойч. кр. — Сойчине крило
Сл. — Слимак
У ст. — У столярні
Хм. і вор. — Хмельницький і ворожбит
Т. Шевч. — Т. Шевченко
Як п. с. б. ш. — Як пан собі біди шукав
Я. Зел. — Яць Зелепуга
Як Шикм. бр. Ч. — Як Юра Шикманюк брів Черемош

---

[8] Миллер. Пушкин как поэт-этнограф, М., 1899, стор. 21.
[9] І. Франко. Автобіографія І. Франка (з його листа до Драгоманова). Твори, т. І, стор. 21.

БІБЛІОГРАФІЯ

О. МОРОЗ і М. МОРОЗ

РАДЯНСЬКЕ ФРАНКОЗНАВСТВО ЗА ДВАДЦЯТЬ РОКІВ (1939—1959)

(Матеріали до бібліографії)

У 1959 р. український народ відзначав своє велике свято— 20-річчя з дня возз'єднання всіх українських земель в єдиній Українській Радянській державі. Учені і письменники, митці і робітники, колгоспники і радянська інтелігенція зустріли цю знаменну дату новими творчими досягненнями, успіхами у своїй роботі. До славного двадцятиріччя написано багато художніх творів, створено кінофільм «В сім'ї єдиній», систематично перевиконуються завдання семирічного плану.

Ми також присвячуємо свою скромну працю цій знаменній даті. Подана нижче бібліографія критичної літератури про життя і творчість великого сина українського народу, революційного демократа І. Я. Франка — результат довготривалої роботи над складанням повної бібліографії про письменника. Авторам хотілося якнайширше подати літературу про Франка — послідовного борця за возз'єднання українського народу в єдиній сім'ї. І разом із тим автори цієї праці прагнули відібрати матеріал, в якому правильно висвітлюється творчість І. Франка. Бо ж відомо, що про письменника писали і вороги українського народу — українські буржуазні націоналісти, великодержавники, космополіти та емігранти типу В. Дорошенка. Їх виступи мали на меті викривити, а то й спотворити спадщину письменника. Зрозуміло, що не було рації включати ці фальсифікати — злісну антинародну пропаганду до бібліографії критичної літератури.

Тут ми подаємо те, що зроблено радянськими франкознавцями за останні двадцять років (з 1939 по 1959 роки). Кількість і якість написаних за цей час праць свідчить, як плодотворно розвивалося радянське франкознавство, як послідовно критики, літературознавці та письменники боролися за спад-

щину революційного демократа і тим самим доносили слово правди до свого народу про улюбленого письменника.

До бібліографії внесена невелика кількість праць франкознавців з країн народної демократії.

Поданий список критичної літератури включає:

1. Книги, журнальні і газетні статті, повністю або в значній мірі присвячені біографії і творчості Івана Франка.

2. Рецензії на книги і статті про життя і творчість письменника.

3. Спомини сучасників, повністю або частково присвячені Франкові.

4. Художні твори, присвячені Івану Франкові, крім нот і творів образотворчого мистецтва.

5. Бібліографічні покажчики.

В список критичної літератури не включені матеріали зі шкільних підручників і хрестоматій для середніх шкіл, а також деякі газетні статті.

Весь матеріал викладений у хронологічному порядку з метою показати шляхи, якими йшло франкознавство від 1939 р., які проблеми в якому часі висувались на перше місце.

Рецензії на твори Франка подаються безпосередньо під тим твором, до якого вони відносяться, безоглядно на рік, у якому вони були опубліковані.

Матеріал анотований у тих випадках, коли сам заголовок ясно не вказує на проблему чи тему, якій присвячена дана робота.

Джерелами для нашого покажчика послужили:

1. Літописи друку Української і Всесоюзної книжкових палат.

2. Усі існуючі бібліографічні покажчики про І. Франка.

3. Алфавітні каталоги Львівської бібліотеки АН УРСР і бібліотеки Львівського державного університету ім. Івана Франка.

4. Картотека газетно-журнальних статей Бібліографічного відділу Львівської бібліотеки АН УРСР.

5. Рукописні матеріали.

Автори будуть вдячні за доброзичливі зауваження, поради, з яких вони скористаються в дальшій своїй праці над бібліографією творів І. Франка. Критичні зауваження та інші матеріали просимо надсилати на адресу: Львів, Університетська, 1, ЛДУ ім. Івана Франка, кабінет франкознавства.

Списки критичної літератури про Франка будуть друкуватися в наступних збірниках «Іван Франко. Статті і матеріали» за кожен рік.

Гозенпуд А. Иван Франко. — «Сов. Украина», 1939, 30. IX.

Густавцев М. Борець за щастя народу. — «Соц. культура», 1939, № 10, с. 26—28.

Дегтярьов П. Іван Франко. — «Юний піонер», 1939, № 11, с. 23—25.

До нового життя. — «Театр», 1939, № 5, с. 1—2.

Коротка характеристика творчості І. Франка.

Дусавицький Г. Іван Франко. — «Колгоспниця України», 1939, № 21, с. 10.

Дусавицький Г. Іван Франко. — «Молодий більшовик», 1939, № 11—12, с. 175—188.

Дусавицький Г. Література Західної України. — «Соц. культура», 1939, № 11, с. 4—7.

Дяченко М. Революційна поезія Франка. — «Комуніст», 1939, 22. XI.

Ім'я його безсмертне! На могилі Великого Каменяра. — «Вільна Україна», 1939, 17. X.

Мітинг трудящих міста Львова, присвячений пам'яті І. Франка.

Кобилецький Ю. Поеми Ів. Франка. — «Молодий більшовик», 1939, № 11—12, с. 175—188.

Кобилецький Ю. Політичне спрямування сатири Франка. — «Літ. газета», 1939, 4. X.

Кобилецький Ю. Співець мрій народних. — «Літ. газета», 1939, 22. IX.

Кобилецький Ю. Франко про Шевченка. — «Літературна критика», 1939, № 11, с. 49—61.

Коган А. Іван Франко та його твори для дітей. — «За комуністичне виховання дошкільника», 1939, № 12, с. 50—62.

Коцюбинська К. До історії взаємин Коцюбинського і Франка. — «Літ. журнал», 1939, № 10—11, с. 100—105.

Коцюбинська К. М. Коцюбинський та І. Франко. — «Пролетарська правда», 1939, 17. IX.

Криворучко С. Вивчення в IX класі повісті І. Франка «Борислав сміється». Хар. облметодкабінет, 1939.

Кротевич Є. Література Західної України. — «Молодий більшовик», 1939, № 11—12, с. 189—196.

Лапчинський Г. На батьківщині І. Франка. — «Комсомолець України», 1939, 17. X.

Лебедев-Кумач В. Две речи у гробницы Ивана Франка. — В кн.: Лебедев-Кумач В. «Фронтовые песни и стихи», Львов, 1939, с. 22—23.

Лебедєв-Кумач В. Біля могили Івана Франка. Вірш. З рос. переклав О. Новицький. — «Вісті», 1939, 18. X.

Лебедев-Кумач В. Ивану Франко. («Ты слышишь у твоей гробницы»). (Вірш). — «Правда», 1939, 18. X, с. 3.

Лебедев-Кумач В. У гробницы Ивана Франко. (Вірші). — «Сов. Украина», 1939, 18. X.

Малишко А. Іванові Франкові. (Вірш). — «Вісті», 1939, 17. X.

Manifestacja przyjaźni narodów. Wiec na mogile I. Franki i przed pomnikiem Mickiewicza. — «Czerwony sztandar», 1939, 17. X.

Марковский М. Новые документы об Иване Франко. — «Сов. Украина», 1939, 17. X.

Про знайдені в Київському обласному архіві документи в справі збірки грошей на подарунок І. Франкові, лист киянина хворому Франку в справі лікування; про «Общество насаждения малороссийской словесности» в Західній Україні.

Марьянов А. Заметки о литературе Западной Украины. — «Литературный критик», 1939, № 12, с. 154—171.

Про Ів. Франка див. с. 155—160.

Неопубліковані документи про Івана Франка. — «Комуніст», 1939, 10. X.

«Дело Совета Харьковского университета № 672 от 1906 года о возведении галицкого ученого исследователя Ивана Яковлевича Франко в степень доктора русской словесности».

Новиченко Л. Итог жизни. [И. Франко]. — «Лит. газета», 1939, 5. X.

Обкладинка книги Івана Франка, подарованої автором М. Коцюбинському. — «Літ. газета», 1939, 16. IX.

Фотознімок обкладинки книжки «Поема про сотворення світа», Львів, 1905. Вгорі в правому кутку напис: «Дорогому товаришу М. Коцюбинському щиро відданий Іван Франко».

Паньківський С. Тернистим шляхом. — «Театр», 1939, № 6, с. 14—18.

Спогади артиста С. Паньківського про участь у виставах п'єс І. Франка.

Пам'ятник Івану Франку. («Був співець, плоть од плоті народу свойого»). — В кн.: «Слово про великого, рідного Сталіна». Склали поети визволеного народу колишньої Західної України. К., 1939, с. 9—10.

Рос. переклад див. на с. 27—28.

Озеров Л. Иван Франко. — «Правда», 1939, 6. X.

Очинский И. Иван Франко — певец народных чаяний. (1856—1916). — «Литература и искусство Казахстана», 1939, № 11, с. 75—78.

Павелко П. Західна Україна в творчості Івана Франка. — «Більшовик» (Чернігів), 1939, 16. XI.

Перший Дніпропетровський драматичний театр ім. Шевченка. Украдене щастя. Драма (І. Франка) на 5 дій. (Про постановку твору І. Франка в театрі). Дніпропетровськ, 1939. 6 с.

Понаровська Д. Робота над віршем у початковій школі. К., вид-во «Рад. школа», 1939. 52 с.

Про роботу над віршем І. Франка «Киця» див. на с. 23.

Попов П. Горький і Західна Україна. — «Літ. газета», 1939, 22. X.

Рильський М. На могилу Франка. («В Перемишлі, де Сян пливе зелений»).— «Рад. література», 1939, № 10, с. 10.

Рильський М. Франко-поет. — «Літ. газета», 1939, 4. X.

Розовский М., Мироненко В. Праздник дружбы народов. Чествование памяти великих поэтов Ив. Франко и Адама Мицкевича. — «Сов. Украина», 1939, 18. X.

Семенко О. Шевченко і Франко. — Наук. записки (Харківський держ. пед. ін-т). Т. II, Х., 1939, с. 89—97.

Скляренко С. Бо вам призначено скалу оцю розбить. — «Літ. газета», 1939, 22. IX.

Стаття про І. Франка. «Збулося те... чого прагнув, що закликав робити Іван Франко».

Смілянський Л. Зустріч з Іваном Франком. (Уривок з роману «Михайло Коцюбинський»). — «Більшовицька правда», 1939, 24. VIII.

Степанов Е. Поэты Западной Украины. — «Литературное обозрение», 1939, № 23, с. 39—42.

Про Ів. Франка див. с. 41—42.

Трипільський А. Західна Україна в творах Івана Франка. — «Робселькор», 1939, № 7, с. 39—41.

Трипільський А. Іван Франко. — «Більшовицька правда», 1939, 24 X.

Тудор С. Освобожденное слово. — «Лит. газета», 1939, 1. XII.

Іван Франко і радянська література.

У родичів Івана Франка. — «Літ. газета», 1939, 4 X.

Кореспонденти рад. преси відвідали рідню Івана Франка.

Чаговец В. Как избирали Ивана Франко в австрийский парламент. (Из прошлого Западной Украины). — «Сов. Украина», 1939, 22. X.

1940

Айзеншток І. Генезис «Украденого щастя» Ів. Франка. — «Літературна критика», 1940, № 6, с. 6—26.

Айзеншток І. Франко про Горького. — «Комуніст», 1940, 16. X.

Академіки на могилі Ів. Франка. — «Вільна Україна», 1940, 12. VI.

В тексті промова акад. А. Кримського.

Архівні матеріали про Івана Франка. — «Комуніст», 1940, 27. XII.

Процес 1878 р. Документи у Львівському обл. архіві.

Бадинський І. Спогади бориславського шахтаря. — «Вільна Україна», 1940, 24. VI.

Спогад про І. Франка (1900—1915 рр.).

Бажан М. Бориславські оповідання. — «Літ. газета», 1940, 2. VIII.

Барташевич А. Иван Франко на русской сцене. «Украденное счастье» в современном театре. — «Искусство и жизнь», 1940, № 8, с. 29.

Богданович С. В гостях у Ульяны Кравченко. — «Сталинское племя», 1940, 26. X.

Спогад поетеси про І. Франка.

Богданович С. На родине Ивана Франко. (Письмо первое, второе, третье). — «Сталинское племя», 1940, 23. VIII, 28. VIII, 7. IX.

Бойко И. Живой Франко. (Материалы о писателе в Библиотеке Академии наук УССР). — «Сов. Украина», 1940, 25. IX.

Борщагівський О. Ів. Франко — драматург. — «Літ. газета», 1940, 4. II.

Борщагівський О. Молодість театру. З минулого театру ім. Івана Франка. — «Театр», 1940, № 2, с. 6—10.

Браславський С. Іван Франко про Шевченка. — «Соц. Харківщина», 1940, 27. I.

Бродін Я. Ів. Франко — гімназист. — «Вісті», 1940, 17. III.

Буряковський Ю. Земля з Нагуєвичів. (Музей в будинку, де вмер І. Я. Франко. Львів). — «Комуніст», 1940, 25 IX.

В Музеї Івана Франка. — «Вільна Україна», 1940, 7 VII.

В Раді Народних Комісарів УРСР. — «Комуніст», 1940, 6 V.

Постанова про організацію комітету для святкування ювілею Івана Франка.

В ЦК ЛКСМУ. — «Юный пионер», 1940, 22 X.

Склад журі конкурса, присвяченого пам'яті Івана Франка.

Відзначення 85-річчя з дня народження Івана Франка. — «Вісті», 1940, 27 VII.

Відкриття музею Івана Франка у Львові. — «Літ. газета», 1940, 18 X.

Возняк М. Автобіографічний елемент в оповіданні Франка «На дні». — «Рад. літературознавство», 1940, № 5—6, с. 73—153.

Возняк М. До зв'язків М. М. Коцюбинського з Галичиною. Записки іст.-філол. ф-ту (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. І, 1940, с. 149—202.

Возняк М. Еліза Ожешко й Іван Франко у взаємному листуванні. — «Літературна критика», 1940, № 6, с. 27—41.

Возняк М. Іван Франко у виданнях, редагованих Лукичем (за листуванням В. Лукича з І. Франком). — «Рад. література», 1940, № 7, с. 188—216.

Возняк М. Искры разгоревшегося пламени. — «Сов. Украина», 1940, 12 IX.

Про дитячі і учнівські роки Івана Франка.

Возняк М. Незакінчена трилогія Івана Франка «Чорна хмара». — «Рад. література», 1940, № 11—12, с. 333—342.

Возняк М. Франків «Рябина». Записки іст.-філол. ф-ту (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. І, Львів, 1940, с. 203—223.

Ган Я. Творча перемога. («Украдене щастя» Ів. Франка в театрі ім. Лесі Українки). — «Комуніст», 1940, 21 III.

Гозенпуд А. Иван Франко и русская литература. — «Сов. Украина», 1940, 5 X.

Гозенпуд А. Франко і Міцкевич. — «Комуніст», 1940, 26 XI.

Готування до великого ювілею. (Редакційна стаття). — «Літ. газета», 1940, 22. V.

Грузинский комитет Франко. — «Лит. газета», 1940, 4. VIII.

Гуфельд В. Іван Франко і модерністи. — «Літературна критика», 1940, № 10, с. 3—31.

XX років театру ім. Івана Франка (1920—1940). Ред. Б. Гурман. К., «Мистецтво», 1940. 228 с. і 7 таб.-іл.

Зміст: Гнат Юра. XX років. — О. Борщаговський. Сторінки історії. (Хроніка життя театру). — Примітки. — Репертуар театру ім. Франка за 20 років. (Склав О. Пономаренко). — Останні статті та рецензії, вміщені в періодичній пресі, про драматичний театр ім. Ів. Франка. (Упорядкував І. Зінчук).

Дворніков П. До 85-річчя з дня народження Івана Франка. — «Комуніст», 1940, 31. VII.

Про виставку, яку готував київський будинок-музей Т. Г. Шевченка.

Дворніков П. Фотовиставка про Івана Франка. — «Комсомолець України», 1940, 24. X.

Дейч А. Иван Франко. — В кн.: Иван Франко. «Борислав смеется». М., 1940, с. 3—10.

Дмитерко Л. Велике серце. — «Комуніст», 1940, 28. V.

Загальний огляд творчості І. Франка.

До 85-річчя з дня народження Івана Франка. — «Вісті», 1940, 27. IX.

До ювілею Івана Франка. — «Комсомолець України», 1940, 27. I.

До ювілею Івана Франка. Твори великого письменника російською мовою. — «Вісті», 1940, 23. VIII.

До ювілею І. Франка. — «Літ. газета», 1940, 27. XII.

Про підготовку до ювілею в Москві, Ленінграді, Києві, Єревані.

Документы об Иване Франко. (Во Львовском ист. архиве). — «Известия», 1940, 14. VII.

Документи про Івана Франка. — «Вільна Україна», 1940, 26. VII.

Повідомлення, що в архіві Львівського університету зберігається справа про доцентуру І. Франка на кафедрі української літератури Львівського університету.

Документи про судовий процес над Іваном Франком. — «Вільна Україна», 1940, 4. VI; «Комуніст», 1940, 27. XII.

Повідомлення, що у Львівському міському архіві збереглася справа про заарештування Франка в 1877 році.

Дорощук О. Листи Івана Франка. — «Більшовицька правда», 1940, 13. X.

Дусавицький Г. Ів. Франко. — «Пролетарська правда», 1940, 28. V, 5 і 28. VI, 20. VII, 18. X, 5 і 28. XII (Розділи I—VII).

Дусавицький Г. Співець пролетаріату. — «Вільна Україна», 1940, 27. VIII; «Ленінська молодь», 1940, 29. IX.

Дяченко М. Революційна поезія Франка. — «Комуніст», 1940, 22. XI.

Еліза Ожешко й Іван Франко у взаємному листуванні. — «Літературна критика», 1940, № 6, с. 27—41. Подав М. Возняк.

6 листів від Е. Ожешко до І. Франка і 5 — від І. Франка до Е. Ожешко з 1886—1888 років.

Забарило К. Іван Франко — критик Еміля Золя. — «Літературна критика», 1940, № 8—9, с. 7—29.

Залесский В. Театр имени Ивана Франко. — «Правда», 1940, 26. V.

Заседание юбилейного комитета Ивана Франко. — «Лит. газета», 1940, № 31, 5. VI.

Збірник музею М. Коцюбинського в Чернігові. Т. 2. М. Коцюбинський і Західна Україна. Чернігів, 1940. 172 с.

Зміст. Передмова Х. Коцюбинського, директора Чернігівського музею. — К. Коцюбинська. Зв'язки М. Коцюбинського з західноукраїнськими письменниками. — І. Айзеншток. Гуцульські повісті М. Коцюбинського. Листування М. Коцюбинського з І. Франком, В. Стефаником і В. Гнатюком. — Спогади про М. Коцюбинського: В. Гнатюка, П. Карманського, І. Крип'якевича, Т. Бурачинського.

Рец. Лукіянович Д. «М. Коцюбинський і Зах. Україна». — «Література і мистецтво», 1941, № 2, с. 53—54.

Зверев В. Адам Мицкевич в украинской литературе. — «Сов. Украина», 1940, 15. XI, с. 3.

Знайдено неопубліковані твори Івана Франка. — «Вільна Україна», 1940, 30. VI.

Повідомлення про рукописи драм І. Франка «Осада корабля» та «Три князі на один престол».

Зустрічі з Франком. (Від селянина В. Коцка, с. Млинки Шкільні, Дрогоб. обл., записав П. Козланюк). — «Вільна Україна», 1940, 7. IX.

Іван Франко. (До 24 роковин з дня смерті). — «Літ. газета», 1940, 22. V.

Іван Франко. (Передова). — «Комуніст», 1940, 4. VII.

Іванов Л. Іван Франко і світова література. — Науч. зап. (Днепропетр. гос. ун-т). Т. XXIV. Сборник работ филол. ф-та. Вып. 2. 1940, с. 83—120.

К юбилею И. Франко. — «Лит. газета», 1940, 20. VI.

Состав комитета при Союзе советских писателей СССР.

Каліуш Г. Іван Франко. — «Безбожник», 1940, 10. VIII.

Кирилюк Є. Франків «Борислав». — «Комуніст», 1940, 8 і 21. IX.

Кисельов Й. Ростуче мистецтво. (Про виставу у Львові «Украденого щастя» Ів. Франка). — «Вісті», 1940, 8. IV.

Кисельов О. Нове видання творів Івана Франка. — «Комуніст», 1940, 12. XII.

Кобилецький Ю. «З вершин і низин», «Зів'яле листя», «Із днів журби», «Мій Ізмарагд», «Semper tiro». — «Літ. газета», 1940, 4 і 28. VI, 19. VII, 25. X, 15. XI.

Кобылянская О. Мечты писателя сбылись. — «Сов. Украина», 1940, 12. I.

Козланюк П. В гостях у Франків. — «Вільна Україна», 1940, 24. VI.

Запис спогадів брата І. Франка Захара Яковича Франка.

Козланюк П. Іван Франко і буржуазні націоналісти. — «Вільна Україна», 1940, 28. V.

Конкурс на літературний журнал, присвячений І. Франкові. — «На зміну», 1940, 13. X.

Конкурс на лучшее произведение литературы или искусства, посвященное памяти Ивана Франка. — «Юный пионер», 1940, 24. IX.

Конкурс на лучший биографический очерк об Иване Франко. — «Сов. Украина», 1940, 24. VII.

Коперник І. Велетень людського духу. — «Комсомольський пропагандист», 1940, № 5, с. 59—63.

Коцюбинська К. Зв'язки М. Коцюбинського з галицькими письменниками. — «Рад. література», 1940, № 10, с. 218—240.

Коцюбинська К. Зв'язки М. Коцюбинського з західноукраїнськими письменниками. Збірник музею М. Коцюбинського в Чернігові. Т. 2, Чернігів, 1940, с. 7—37.

Додатки: 1. Хронологічний покажчик творів М. Коцюбинського, виданих в Західній Україні. — 2. Опис листування М. Коцюбинського

з західноукраїнськими письменниками (з архіву Чернігівського музею М. Коцюбинського).

Коцюбинська К. Франко і Горький. — «Більшовик», 1940, 25 X.

Коцюбинский М. Иван Франко. Биографическая заметка. — «Сов. Украина», 1940, 7. XII.

З примітками Е. Коцюбинської.

Кравченко У. Велика дружба. — «Література і мистецтво», 1940, № 2, с. 33—35.

Спогади про І. Франка.

Крымский А. Сбылись мечты Ивана Франко. — «Сов. Украина», 1940, 24 III.

Курашова В. и Розин Н. Иван Франко — детям. — «Детская литература», 1940, № 11—12, с. 10—14.

Курашова В. і Розін Н. Іван Франко. — «Молодий більшовик», 1940, № 10—11, с. 144—156.

Листування М. Коцюбинського з І. Франком. Збірник музею М. Коцюбинського в Чернігові. Т. 2, Чернігів, 1940, с. 58—68.

3 листи І. Франка до М. Коцюбинського і 11 листів М. Коцюбинського до І. Франка і 1 лист І. Франка до дружини М. Коцюбинського. Примітки К. Коцюбинської.

В додатку надруковано: М. Коцюбинський. Іван Франко. Реферат, читаний у Чернігівській «Просвіті» в 1908 р., с. 69—82.

Лисенко О. Незабываемые дни. (Встречи Ивана Франко и Николая Лысенко). — «Сов. Украина», 1940, 12 IX.

Литвиненко С. Образ любимого поета. — «Сов. Украина», 1940, 3 IX.

Літературно-меморіальний музей Івана Франка. — «Ленінська молодь», 1940, 11 X.

Про відкриття музею 10. X 1940 року.

Малишко А. 1. «Іванові Франку» («В осінніх днях і осінньому завою»).— 2. «Кузня в Нагуєвичах» («Всі знали в кузні коваля»). — В кн.: Малишко А. «Зореві дні». Поезії. Львів, 1940, с. 116—117 і 122.

Мартич Ю. Велич традиції. — «Літературна критика», 1940, № 1, с. 55—68.

Українська новела в оцінці Франка.

Мемориально-литературный музей им. Ивана Франко. — «Сов. Украина», 1940, 9 VI.

Мітельман І. Франко про Толстого. — «Літ. газета», 1940, 22. XI.

На батьківщині Івана Франка. — «Комсомолець України», 1940, 11. VII.

На могилі Івана Франка. — «Вільна Україна», 1940, 14. V.

Артисти Київського держ. українського драматичного театру ім. Ів. Франка на могилі Ів. Франка у Львові.

На родине Ивана Франко. — «Комсомольская правда», 1940, 3. XI.

Наукові праці про Івана Франка. — «Літ. газета», 1940, 16. VIII.

Підготовка Інститутом літератури праць про Івана Франка.

Недзвидский А. Гений Ивана Франка. — «Большевистское знамя», 1940, 26. X.

Недзвидский А. Одесские отклики 1916 года на смерть Ив. Франко. — «Большевистское знамя», 1940, 26. XII.

Ненадкевич Г. Иван Франко и западноукраинская литература. — «Знамя», 1940, № 2, с. 243—254.

Ненадкевич Г. Литература освобожденных народов. — «Литература в школе», 1940, № 1, с. 13—20.

Неопубліковані листи Івана Франка. — «Вісті», 1940, 10. I.

Текст 2 листів до О. М. Пипіна з примітками М. Панченка.

Неопубліковані листи Івана Франка. — «Комсомолець України», 1940, 4. VI.

Листи до О. Коваленка.

Неопубліковані листи Івана Франка. — «Комсомолець України», 1940, 16. X.

Листи Ів. Франка до У. Кравченко.

Неопубліковані листи Ів. Франка. — «Комуніст», 1940, 4. VI.

Уривки з листа, певно, до О. Коваленка від 4. VI 1906 р.

Неопубліковані листи І. Я. Франка до М. М. Стасюлевича, В. В. Спасовича і А. Н. Веселовського. — «Літературна критика», 1940, № 3, с. 103—108.

Неопубликованные письма Ивана Франко. — «Сов. Украина», 1940, 16. X.

Про листування Франка з У. Кравченко.

Новые материалы об Иване Франко. — «Правда», 1940, 29. XII.

Про процес 1878 року.

Овчарський Б. У хворого Франка. (З спогадів лікаря). — «Вільна Україна», 1940, 8. VI.

Озеров Л. Иван Франко. — «Огонёк», 1940, № 31, с. 13.

Открытие музея им. Ив. Франко (во Львове). — «Сов. Украина», 1940, 11. X.

Павелко П. Західна Україна в творчості Івана Франка. — «Червоне Полісся», 1940, 6. I.

Павелко П. Іван Франко — ворог польської шляхти. — «Більшовицька правда», 1940, 30. VII.

Павелко П. Франко і російська література. — «Вільна Україна», 1940, 6 VI; «Вісті», 1940, 20. X.

Павелко П. Франко і Шевченко. — «Вільне життя», 1940, 3. VIII.

Павелко П. Франко-фольклорист. — «Більшовицька правда», 1940, 10. VIII.

Падалка Н. Великий Каменяр. — «Вільна Україна», 1940, 28. V.

Падалка Н. Великий письменник-демократ Іван Франко. — «Більшовик України», 1940, № 9, с. 52—68.

Падалка Н. Славний син українського народу. — «Вільне життя», 1940, 28. V.

Паляскій А. Лірика Івана Франка. — «Чорноморська комуна», 1940, 29. XI.

Панченко М. Неопубліковані листи І. Я. Франка. — «Літературна критика», 1940, № 3, с. 103—108.

Листи Франка до М. Стасюлевича, В. Спасовича з 1878—1880 рр. і О. Веселовського з 1889—1902 рр.

Пелехатий К. Життя, віддане народові. — «Вільна Україна», 1940, 26. XII.

Перетятько П. Франківські вечори. — «Літ. газета», 1940, 15. XI.

Про франківський вечір в с. Ново-Петрівці, Київського району.

Петровський М. Іван Франко як історик. — «Комуніст», 1940, 17. VII.

Пилипчук Д. Лірика Івана Франка. — «Вісті», 1940, 28. VI.

Письменник-боєць. (Передова). — «Вільна Україна», 1940, 26. VII.

Піскун І. Обікрадені життям. — «Театр», 1940, № 5, с. 16—18.

«Украдене щастя» І. Франка в театрі ім. Ів. Франка.

Поляк Б. Підготовка до ювілею І. Франка в Одесі. — «Літ. газета», 1940, 25. X.

Полянская Л. Из записной книжки архивиста. Царская цензура о произведениях украинского писателя И. Франко. — «Красный архив», 1940, № 1, с. 263—277.

Про заборону цензурою видання творів Івана Франка в царській Росії.

Попенюк А. Іван Франко в Чернівцях. — «Вільна Україна», 1940, 3. X.

Правдін В. Іван Франко про буржуазну демократію. — «Комсомолець України», 1940, 15. III.

Радин А. В доме-музее Ивана Франко. — «Учительская газета», 1940, 13. X.

Радловская И. Иван Франко и Одесса. — «Большевистское знамя», 1940, 26. XII.

Резін Ю. Іван Франко — історик українського театру. — «Театр», 1940, № 11, с. 28—32.

Речмедін Л. Вічність. В музеї Івана Франка. — «Вільна Україна», 1940, 12. X; «Ленінська молодь», 1940, 13. X.

Рильський М. На могилу Франка. («В Перемишлі, де Сян пливе зелений»). — «Ленінська молодь», 1940, 19. III.

Рудницький М. Золя і Франко. — «Вільна Україна», 1940, 3. IV.

Рудницький М. Франко і світова література. — «Вільна Україна», 1940, 29. V.

Рудницький М. Як Івана Франка до парламенту обирали. — «Вільна Україна», 1940, 20. III.

Рукописи Івана Франка. — «Комуніст», 1940, 22. VIII.

Інформація про те, що в архіві Франка збереглося його листування з Б. Грінченком, П. Житецьким, М. Старицьким та іншими.

Рукописна спадщина І. Франка. — «Вільна Україна», 1940, 26. V.

Замітки про архів І. Франка, що тоді зберігався при Львівській бібліотеці Академії наук УРСР.

Савченко Д. Іван Франко про Льва Толстого. — «Пролетарська правда», 1940, 19. XI; «Вільна Україна», 1940, 20. XI.

Сенченко І. Іван Франко. — В кн.: «Визволена земля». Збірка творів харківських письменників. Вид-во Харківського обкому КП(б)У «Соціалістична Харківщина», Х., 1940, с. 141—151.

Характеристика творчості Ів. Франка.

Симович В. Иван Франко и молодежь. — «Сов. Украина», 1940, 17. VIII.

Слободянюк В. До ювілею Ів. Франка. — «Літ. газета», 1940, 11. X.

Вечори і доповіді про Франка в районах Одеської області.

Струтинська М. В музеї великого Каменяра. (Музей І. Франка у Львові). — «Література і мистецтво», 1940, № 4, с. 32—36.

Струтинська М., Радловська І., Кулечко Ф. В музеї Івана Франка. (До 85-річчя з дня народження І. Франка). — «Вільна Україна», 1940, 21. VIII.

Ступак Ю. Шкільні оповідання Івана Франка. — «Вісті», 1940, 11. X.

Там, где жил Иван Франко. (Фотовыставка). — «Сов. Украина», 1940, 3. XII.

Ткаченко М. Спогади збаражських селян про Івана Франка. — «Вільне життя», 1940, 30. XII.

Тичина П. Почалася робота ювілейного франківського комітету. Вступне слово. — «Літ. газета», 1940, 28. I.

Трипільський А. Іван Франко. — «Соц. культура», 1940, № 7, с. 28—34.

Біографія і аналіз творчості письменника.

У могилы великого писателя. — «Сов. Украина», 1940, 14. V.

Відвідини 13 травня 1940 року могили Ів. Франка артистами театру його імені.

Урок читання віршів Франка в 7 класі. — В кн.: Волинський П. і Снєжкова А. «Методика літературного читання в 5—7 класах». К., 1940, с. 154—157.

Филипчак І. Іван Франко в Самборі. Спомин. — «Літ. газета», 1940, 11. X.

Франко І. Адам Міцкевич в українській літературі. — «Літературна критика», 1940, № 11—12, с. 9—12. Скорочений переклад з польської мови. З передмовою А. Гозенпуда на с. 7—9.

Стаття вперше надрукована в газеті «Kraj», 1885, № 46.

Франко І. «Венецький купець». Уривки з передмови. — «Театр», 1940, № 10, с. 5—10. Подала Журавська.

В роботі дана історія сюжету «Венецького купця» Шекспіра в світовій літературі.

Франко І. Елегія. — «Рад. літературознавство», 1940, № 5—6, с. 130.

Франко І. Лист до Відділу т-ва «Руська Бесіда» у Львові 6 груд. 1893. — Записки іст. та філол. ф-тів (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. І, Львів, 1940, с. 204—205.

Франко І. Лист до Володимира Озаркевича з квітня 1897 р. — «Рад. літературознавство», 1940, № 5—6, с. 120—122.

Франко І. Неопубліковані листи І. Франка. — «Більшовик», 1940, 16. V. Подав В. Ігнатенко. Про це ж див.: «Комуніст», 1940, 4. VI.

Подано скорочено два листи: 1. Один до когось із чернігівських «громадян», де Франко дав згоду на передрук творів «Коли ще звірі говорили», «Лис Микита» і «Що таке поступ?»; 2. Лист, очевидно, до Коваленка від 10. IX 1906 р., в якому Франко висміює «пережовані шаблони» і «ліберальну жвачку» в поезії. Листи зберігались в Чернігівському історичному музеї.

Франко І. Неопубліковані листи І. Франка. — «Вісті», 1940, 10. І.

Два листи до О. М. Пипіна з 1888 і 1890 років.

Франко І. Неопубліковані листи І. Франка. — «Літературна критика», 1940, № 3, с. 103—107. Подав М. Панченко.

Лист 1878 р. до видавців журналу «Вестник Европы» відносно співробітництва в ньому. Лист 1880 р. до видавця варшавського «Atheneum» В. Спасовича з пропозицією обмінюватись журналами «Atheneum» на «Світ». 5 листів до О. Веселовського 1899—1902 років.

Франко І. Рябина. — Записки іст.-філол. ф-ту (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. І, Львів, 1940, с. 226—254. Подав М. Возняк.

Франко І. Тріумф. — «Рад. література», 1940, № 11—12, с. 336—342.

Опублікував М. Возняк під заголовком «Нескінчена трилогія І. Франка „Чорна хмара"». Три уривки початку новели «Тріумф», що походять з 1887, 1898 і 1908 рр. Разом з новелами «Місія» і «Чума» новела «Тріумф» повинна була складати трилогію «Чорна хмара».

Цензурні рогатки. «Вісті», 1940, 16. II.

Про заборону творів І. Франка в Росії. Докладно перераховуються твори письменника, які були вилучені царською цензурою з ужитку.

Цікавий факт з історії боротьби трудящих за увіковічнення пам'яті Івана Франка. — «Вільна Україна», 1940, 10. VIII.

Про свято в честь Івана Франка в с. Нагуєвичі в 1935 році.

Чаговець В. Два генії. — «Літ. газета», 1940, 23. IX.

Франко і Бетховен.

Чаговец В. Иван Франко в Киеве. — «Сов. Украина», 1940, 31. VII.

Черепахов М. В музеї Івана Франка. — «Комсомолець України», 1940, 24. IX.

Шаховський С. Українська класична література та її вивчення. — В кн.: «Хрестоматія критичних матеріалів». Т. I, К., 1940.

Про Ів. Франка як критика та літературознавця див. с. 18, 20—21, 26—27.

Шеремет М. Франко у Криворівні. (Вірш). — «Комуніст», 1940, 3. VIII; «Молодий більшовик», 1940, № 9, с. 70—71; «Ленінська молодь», 1940, 11. VIII

Шеремет М. «Украдене щастя». Прем'єра в державному драматичному театрі ім. Лесі Українки. — «Ленінська молодь», 1940, 22. III.

Шкрумеляк Ю. Заповіт пророка. Уривок. (В першу річницю смерті Івана Франка). — В кн.: Шкрумеляк Ю. «Пісня про радісну осінь», К., вид-во «Рад. письменник», 1940, с. 14—16.

Шовкопляс Ю. Дом-музей И. Франко. — «Лит. газета», 1940, 28. VII.

Шовкопляс Ю. Пам'яті Івана Франка. — «Літ. газета», 1940, 4. VI.

Про урочисте засідання в СРПУ у Львові, присвячене пам'яті І. Франка.

Щербина В. Повести Ивана Франко. — «Октябрь», 1940, № 2, с. 223—230.

Юбилейные издания произведений Ивана Франко. (Беседа с акад. А. Н. Белецким). — «Сов. Украина», 1940, 3. X.

Юра Г. Двадцять років. Театр ім. Івана Франка. — «Театр», 1940, № 2, с. 2—6.

Юхнов О., Мілешко В., Недзвідський А. «Борислав сміється». (За Ів. Франком). Одеса, 1940. 16 с. з іл. (Одес. держ. театр юного глядача).

Якибюк В. Франко і селяни. — «Вісті», 1940, 10. IX.

1941

Автографи І. Франка в музеї Коцюбинського. — «Вісті», 1941, 13. III.

Звістка про п'ять оригіналів листів І. Франка до М. Коцюбинського і про його автографи на книгах.

Автографи И. Франко. — «Сов. Украина», 1941, 8. VI.

Відділ рукописів бібліотеки Академії наук УРСР організував виставку рукописів І. Франка.

Айзеншток И. Иван Франко. — В кн.: Франко И. «Стихотворения». В переводах русских поэтов под ред. Вс. Рождественского. Л., изд-во «Сов. писатель», 1941, с. 5—50. (Б-ка поэта).

Александров К. Великий украинский писатель. (И. Я. Франко). — «Сталинское племя», 1941, 28. V; «Труд», 1941, 28. V.

Альманах «Вінок Франкові». — «Комуніст», 16. IV.

Про засідання редколегії альманаха «Вінок Франкові» у Києві 15. IV 1941 р. і про включення до альманаху творів письменників СРПУ, присвячених Ів. Франкові, спогадів синів і сучасників І. Франка.

Бедзик Д. Малий Франко. П'єса на одну дію. — «На зміну», 1941, 9—13. III.

Бедзик Д. Ковальський син. Драм. етюд. (З життя І. Я. Франка). — «Більшовицька правда», 1941, 27. V.

Білецький О. і Мамонтов Я. Український театр. Хрестоматія. Х., вид-во «Мистецтво», ч. II, 1941.

Біографію Франка див. на с. 257.

Бугайко Т. Художні особливості новел Франка. — В кн.: «Наукова сесія, присв. 25-річчю з дня смерті І. Я. Франка». (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Тези доповідей. К., 1941, с. 16—17.

Бугайко Т. і Бугайко Ф. Думки про виховання. (Педаг. спадщина І. Я. Франка). — «Рад. освіта», 1941, 23. V.

Бугайко Т. і Бугайко Ф. Розум переміг. (Викриття антинарод. суті церкви і духівництва в творчості І. Я. Франка). — «Безбожник», 1941, 24. V.

Бугайко Ф. Франко і Салтиков-Щедрін. — В кн.: «Наукова сесія, присв. 25-річчю з дня смерті І. Я. Франка». (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Тези доповідей. К., 1941, с. 12—13.

Великий письменник, борець, громадянин. Спогади сучасників і друзів про І. Франка. — «Вільна Україна», 1941, 18. V.

Венгеров Л. Людина світової культури. (І. Я. Франко). — «Комуніст», 1941, 17. I.

Веселовський О. Листи до І. Франка. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 48—49.

«Вінок Франкові» — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 155—156.

Повідомлення про підготовлений збірник «Вінок Франкові», куди повинні були ввійти присвячені Франкові твори письменників України, а також спогади сучасників.

Вовденко І. Безсмертя. В музеї І. Франка. (Львів).— «Більшовицька зброя», 1941, 28. V.

Возняк М. Вимоги Франка від української літератури. — «Література і мистецтво», 1941, № 1, с. 36—39.

Возняк М. До джерел Франкового «Похорону». — «Рад. література», 1941, № 3, с. 209—220.

Возняк М. Писатель — ученый. (Лит.-публицист. и науч. деятельность И. Я. Франко). — «Сов. Украина», 1941, 28. V.

Волинський П. Відзначення ювілею І. Я. Франка в школі. — «Рад. освіта», 1941, 5. I.

Волков Н. «Украденное счастье». К гастролям Киевского ордена Ленина академического украинского театра им. Ив. Франко. — «Известия», 1941, 3. VII.

Галан Я. Сатирик-громадянин. — «Комуніст», 1941, 29. V.

Про сатиричні твори Ів. Франка.

Гельфандбейн Г. Вогонь в одежі слова. (Творчість І. Я. Франка). — «Соц. Харківщина», 1941, 28. V.

Горбунцова Г. І. Франко. «Заяць та їжак». Інсценізація Г. Горбунцової. — «Піонервожатий», 1941, № 3, с. 28—30.

Городецька Є. Франко і дитяча література. — «Рад. література», 1941, № 2, с. 167—182.

Гофман П. Соціальна дійсність у Франковій прозі.— «Література і мистецтво», Львів, 1941, № 5, с. 36—38.

Гофман П. Франко на тлі епохи. — «Вільна Україна», 1940, 27. V.

Гофштейн Д. Ивану Франко. (Стихи). Пер. с евр. Б. Палийчук. — «Сов. Украина», 1941, 1. VI.

Гудзович М. Франко-шекспіролог. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 42—43.

Гудзович М. Творчість Франка в області драматургії. — «Вільна Україна», 1941, 18. V.

Гуфельд В. Иван Франко. (К 25-летию со дня смерти). — «Днепров. правда», 1941, 28. V.

Гуфельд В. Перші виступи Франка проти декадентів. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 30—33.

Гуцало С. Великий сын украинского народа. (К 25-летию со дня смерти И. Я. Франко). — «Соц. Донбасс», 1941, 28. V.

Давиденко К. Ювілейні видання Франка. — «Україна», 1941, № 2, с. 17.

Дегтярьов П. Робітнича тематика в творчості Франка. — «Більшовик», 1941, 25 III.

Дейч А. Выдающийся писатель Украины. — «Огонек», 1941, № 14, с. 9.

Дейч А. Иван Франко. — «Что читать», 1941, № 8, с. 59—60.

Дейч А. Иван Франко. К 25-летию со дня смерти. — «Большевик Запорожья», 1941, 28 V.

Дейч А. «Украденное счастье». Постановка государственного ордена Ленина академического театра имени Ивана Франко в Москве. — «Комсомольская правда», 1941, 3. VI.

Деркач М. Незабутня зустріч. — «Вільна Україна», 1941, 18. VI.

Спогад про І. Франка.

Деркач М. Серед блокнотів і записок Івана Франка. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 38—42.

Про архів Івана Франка, що зберігався у Львівській бібліотеці Академії наук УРСР.

Десняк О. Біль у серці. (Оповідання про Франкову любов). — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 15—17.

Десняк О. Хлопський кандидат. — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 25—28.

Дінерштейн М. Заклик до Гриця Турчина. — «Літ. газета», 1941, 27. V.

Про вірш І. Франка «Гриць Турчин».

Дінерштейн М. Ювілей Івана Франка у масових бібліотеках. — «Соц. культура», 1941, № 3, с. 29—35.

До ювілею Івана Франка. — «Літ. газета», 1941, 29. IV.

Центральний будинок нар. творчості друкує масові видання п'єс Франка. — Наукова сесія в Чернівецькому університеті. — Тов. Волянський складає бібліографію творів Франка. — Університет ім. І. Франка підготовляє франківський збірник і виставку. — В Марійській АРСР підготовляють переклади поезій І. Франка.

Добжанський М. Мой сосед. (Спогад про І. Франка). — «Сов. Украина», 1941, 25 IV.

Дубовик М. В кузні. («У Якова, сільського коваля»). (Вірш). — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 46.

Дусавицький Г. Демократ-інтернаціоналіст. — «Пролетарська правда», 1941, 28. V.

Дусавицький Г. Вдалий франківський спектакль. «Коваль Бассім» Івана Франка в Київському театрі юного глядача ім. Горького. — «Пролетарська правда», 1941, 12. IV.

Дусавицький Г. Епізоди з життя Івана Франка. 1. Коломийські пригоди. 2. Одруження. — «Україна», 1941, № 2, с. 6.

Дусавицький Г. Іван Франко і українська література. — «Рад. Україна», 1941, 14. V.

Дусавицький Г. Іван Франко. — «Пролетарська правда», 1941, 6. IV.

Дусавицький Г. Майстер дитячої душі. (І. Я. Франко). — «Рад. освіта», 1941, 23. V.

Експедиції в місця, зв'язані з ім'ям Ів. Франка. — «Комуніст», 1941, 8. I.

Живой Франко. Современники и друзья о гениальном писателе украинского народа. (Воспоминания А. Крымского, П. Карманского, Ф. Колессы, К. Студинского, О. Кобылянской, С. Людкевича, М. Добжанского, П. Шулики). — «Сов. Украина», 1941, 25. IV.

Жовтобрюх М. Іван Франко як мовознавець.— В кн.: «Наукова сесія, присв. 25-річчю з дня смерті І. Я. Франка». (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Тези доповідей. К., 1941, с. 6—11.

Журавська І. Велич інтернаціоналіста. — «Літ. газета», 1941, 29. IV.

Про літературно-критичну діяльність І. Франка.

Забарило К. Франко і Данте.— В кн.: «Наукова сесія, присв. 25-річчю з дня смерті І. Я. Франка». (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Тези доповідей. К., 1941, с. 14—15.

Зельма Г. і Коллі М. Поетова плита. — «Література і мистецтво», 1941, № 4, с. 42—43.

Про плиту на честь І. Франка у с. Криворівня, Станіславської області.

Иванов Л. Иван Франко и западноевропейская литература. — «Днепров. правда», 1941, 5. I.

Іван Франко. — «Колгоспниця України», 1941, № 10, с. 15.

Іван Франко. — «Рад. література», 1941, № 4—5, с. 4—5.

Загальна характеристика творчості.

Іван Франко. — «Україна», 1941, № 1, с. 2.

Ігнатенко В. Іван Франко як етнограф. — «Вільне життя», 1941, 10. V.

Ігнатенко В. Політична сатира Івана Франка. — «Більшовик», 1941, 9. I.

Издание сочинений Ив. Франко. — «Лит. газета», 1941, 13. IV.

Про підготовку видань творів І. Франка на російській і польській мовах.

Карманский П. Друг молодежи. — «Сов. Украина», 1941, 25. IV.

Карманський П. Його дорога. — В кн.: «Поеми», К., вид-во «Рад. письменник», 1941, с. 45—94.

Карманський П. На вершинах. Уривок з поеми про І. Франка «Його дорога». — «Література і мистецтво», 1941, № 1, с. 28—29; «Комуніст», 1941, 16. V.

Карманський П. Сіяч. (Вірш, присв. І. Франкові). — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 19.

Кац М. Доктор русской словесности. (К 35-летию присуждения ученой степени И. Я. Франко). — «Сов. Украина», 1941, 17. V.

Керченская М. Иван Франко и Элиза Ожешко. — «Сов. Украина», 1941, 3. IV.

Київський державний пед. ін-т ім. О. М. Горького. Наукова сесія, присв. 25-річчю з дня смерті І. Я. Франка. Тези доповідей. К., 1941. 19 с. (Нар. коміс. освіти УРСР).

Зміст: Кирилюк Є. Реалізм Івана Франка.— Жовтобрюх М. Іван Франко як мовознавець. — Бугайко Ф. Франко і Салтиков-Щедрін. — Забарило К. Франко і Данте. — Бугайко Т. Художні особливості новел Франка. — Мороз О. Збірник «Ізмарагд» і вплив його на поезію Івана Франка.

Кирилюк Е. Иван Франко. (Краткий биографический очерк). — «Юный пионер», 1941, 14. I.

Кирилюк Є. Реалізм Івана Франка. — В кн.: «Наукова сесія, присв. 25-річчю з дня смерті І. Я. Франка» (Київ. держ пед. ін-т ім. О. М. Горького). Тези доповідей. К., 1941, с. 3—5.

Кирилюк Є. Франків Борислав. — «Рад. література», 1941, № 4—5, с. 243—260.

Кирилюк Є. Франко і Шевченко. — «Рад. освіта», 1941, 7. III.

Кобилецький Ю. Драматичні твори Івана Франка.— «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 39—46. Пор. також передмову до кн. Іван Франко. Драматичні твори. К., «Мистецтво», 1941, с. 3—20.

Кобилецький Ю. Поетичні переклади Ів. Франка. — «Літ. газета», 1941, 17. I.

Кобилянська О. Великий Каменяр. — «Вільна Україна», 1941, 27. V; «Літ. газета», 1941, 27. V.

Кобылянская С. Пророчество. — «Сов. Украина», 1941, 25 IV.

Про зустрічі з Франком на ювілею в 1898 р.; день після ювілею вдома у Франка; 1913 р. в Чернівцях, де Франко читав «Мойсея».

Коваль М. Іван Франко і Леся Українка. — «Більшовицька правда», 1941, 25 II.

Коган А. Матеріали для позашкільної роботи з творами І. Франка. К., «Рад. школа», 1941. 128 с.

Зміст: Вступ. — Великий письменник-демократ Іван Франко (біографічна довідка). — Значення І. Франка в українській літературі. — Керівництво читанням творів І. Франка. — Бібліографія.

Козланюк П. Гостра зброя поета. — «Вільна Україна», 1941, 28 V.

Про сатиричні твори Івана Франка.

Колесса Ф. Народнопісенна ритміка в поезіях Ів. Франка. — «Народна творчість», 1941, № 1, с. 29—46.

Колесса Ф. Незабываемые встречи. — «Сов. Украина», 1941, 25 IV.

Копиленко О. «Коваль Бассім» в Київському театрі юного глядача ім. Горького. — «Комуніст», 1941, 19 IV.

Корнейчук А. Иван Франко. К 25-летию со дня смерти. — «Правда», 1941, 28 V.

Коцюбинська К. Дружба письменників-демократів. (Франко і Коцюбинський). — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 23—26.

Кравченко У. Озвалось серце. (Вірш, присвячений І. Франкові). — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 19.

Кравченко У. Франкові. (Вірш). — «Літ. газета», 1941, 4 IV.

Кравченко У. Щирий друг і вчитель. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 33—36.

Спогади про Івана Франка.

Крижанівський М. Один епізод. — «Вільна Україна», 1941, 6 II.

Спогади про Івана Франка.

Крымский А. Он с нами. Воспоминания об И. Франко. — «Сов. Украина», 1941, 25 IV.

Кримський А. Франко і молодь. — «Комсомолець України», 1941, 7 VI.

Кузьменко І. В гімназії. (Сторінка з життя Івана Франка. Дрогобич. 1867—1876 рр.). — «Кіровоград. правда», 1941, 24 V.

Левин Г. Поэт-революционер. — «Лит. газета», 1941, 1. VI.

Левинський В. Франко й Золя. — «Література і мистецтво», 1941, № 2, с. 41—43.

Лернер Н. Иван Франко и Максим Горький. — «Красное знамя», 1941, 21. III.

Лернер Н. Іван Франко і російська наука. — «Літ. газета», 1941, 11. IV.

Література про Івана Франка. — «Комуністична освіта», 1941, № 5, с. 118—121.

Покажчик включає статті й інші матеріали про І. Франка за 1939—1941 роки у зв'язку з наближенням ювілею.

Лукашевич Н. Иван Яковлевич Франко. — «Безбожник», 1941, 25. V.

Лук'янович Д. Нові рядки про Івана Франка. І. Франко на сцені. — II. «Картка любові». — III. Славний учений до найталановитішого учня. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 45—49.

Людкевич С. Музыка сердца. Воспоминания об И. Франко. — «Сов. Украина», 1941, 25. IV.

Малишко А. В Криворівні. (Уривки з поеми «Іван Франко»). — «Комсомолець України», 1941, 28. V.

Матяш В. Неопублікований лист Івана Франка. — «Літ. газета», 1941, 3. I.

Лист від 31. XII 1898 р. до Мих. Мосори про його словник особливостей мови у гуцулів.

Мороз З. Неопубліковані драми та драматичні уривки Івана Франка. — «Соц. Харківщина», 1941, 19. VI.

Про ненадруковані п'єси «Три князі на один престол» (1874); «Славой і Хрудош» (1875) та драматичні уривки «До Бразилії», «Східне питання», «Залицяння добродія Хвиндюка», сцена без назви «Про дівчину Фесю», «Князь Ярема Вишневецький».

Мороз О. Збірник «Ізмарагд» і вплив його на поезію Івана Франка. — В кн.: «Наукова сесія, присв. 25-річчю з дня смерті І. Я. Франка». (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Тези доповідей. К., 1941, с. 18—19.

Музман М. Іван Франко в творчості дітей. — «Літ. газета», 1941, 25. IV.

Муляр Я. Іванові Франкові. (Вірш). («Хмари розійшлися над рідним краєм».) — «На зміну», 1941, 9. I.

Наказ № 5188 Народного комісара освіти УРСР Бухало С. М. від 26 грудня 1940 р. «Про підготовку до відзначення 85-річного ювілею з дня народження видатного українського письменника-демократа Івана Франка». К., 1941. 7 с. В кн. також: «План заходів Нар. ком. освіти УРСР про від-

значення 85-річчя з дня народження видатного українського письменника-демократа Івана Франка».

Немченко М. Драматургия Ив. Франко. — «Сов. искусство», 1941, 1. VI.

Ненадкевич Е. И. Я. Франко. Ученые записки (Ивановский гос. пед. ин-т). Т. I. Вып. 2, 1941, с. 51—73.

Неопублікований лист Івана Франка. — «Комуніст», 1941, 17. V.

Лист проф. М. Сумцову від 10. IX 1906 року.

Нові документи про І. Франка. — «Комсомолець України», 1941, 28. V.

В Ленінградському архіві Академії наук СРСР та особистому архіві дочок академіка Корша зберігається листування 1907 року, яке свідчить про боротьбу академіків Шахматова, Корша і Фортунатова проти реакційної частини Академії за обрання І. Франка членом Російської Академії наук.

Нові матеріали про Івана Франка. — «Вісті», 1941, 16. IV.

Телеграма РАТАУ про поворот до Львова наукової експедиції студентів членів наук.-досл. гуртка філол. ф-ту Львівського держ. ун-ту; про знахідку в Дрогобичі документів з шкільних років Франка («Золота книга дрогоб. гімн.»); про відзначення 20-річчя смерті І. Франка, про те, що в Нагуєвичах і Ясениці Сільній записано спогади Юлії Багрій, історію роду Бессарабцевих. Матеріали передано музеєві І. Франка у Львові.

Новые документы об И. Франко. — «Правда», 1941, 9. IV.

Повідомлення про те, що в архіві О. Кобилянської є матеріали, які свідчать про тісні зв'язки І. Франка з Буковиною.

Новые документы об Иване Франко. — «Сов. Украина», 1941, 3. IV.

Повідомлення про знайдені в Ленінградському архіві Академії наук СРСР 2 листи І. Франка від 21. X і 22. XI 1913 р. до відділу російської мови і словесності Академії наук разом з роботою про українські народні пісні, представленою на здобуття премії. Премія була присуджена по рецензії акад. Перетца в 1916 р. після смерті І. Франка.

Носов М. Шевченко і Франко. — «Зоря», 1941, 9. III.

Овчарський Б. Останній рік життя великого каменяра. З спогадів лікаря. — «Рад. Україна», 1941, 21. V.

Панчук Е. Іван Франко і Буковина. — «Вільна Буковина», 1941, № 2, с. 93—98.

Паньківський С. Український Прометей. — «Пролетарська правда», 1941, 28. V.

Пелехатий К. На виставці «Франко — етнограф». (У Львові). — «Вільна Україна», 1941, 13 V.

Пелехатий К. Сторінки великого життя. Виставка до 25-річчя з дня смерті Івана Франка. — «Вільна Україна», 1941, 27 V.

П'єси І. Франка. — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 156.

Повідомлення про видання драматичних творів І. Франка.

Пільгук І. І. Франко і В. Бєлінський. — «Соц. Харківщина», 1941, 27 V.

Полонник К. «Коваль Бассім». В Киевском театре юного зрителя им. Горького. — «Сов. Украина», 1941, 12 IV.

Поляк Б. До ювілею Ів. Франка і 50-річного ювілею бібліотеки його імені. — «Соц. культура», 1941, № 1, с. 34—36.

Попов П. Видатний фольклорист. — «Комуніст», 1941, 5 І.

Співпраця А. Кримського з Ів. Франком.

Портнов Г. Франківські казки. В столичному театрі для дітей ім. Горького. — «Комсомолець України», 1941, 12 IV.

Рецензія на інсценізацію творів «Коваль Бассім», «Абу-Касимові капці».

Правдін В. І. Франко в радянській школі. — «Вісті», 1941, 10 IV.

Про відзначення в дитячих садках ювілею Івана Франка. К., 1941. 60 с. (НКО УРСР. Центр. наук.-метод. кабінет дошкільного виховання).

Зміст: Вступ. — Іван Франко та його твори для дітей. — Робота з творами Івана Франка в дитячому садку. — Казки Івана Франка для дітей. (Подано тексти 9 казок).

Про проведення 25-річчя з дня смерті та 85-річного ювілею з дня народження Івана Яковича Франка в початкових, непов. серед. та серед. школах УРСР. (Нар. ком. освіти УРСР, Упр. шкіл). К., 1941. 23 с.

Додатки: Дати життя і творчості Івана Яковича Франка (1856—1916). — Положення про конкурс на кращий дитячий літературний, художній, музичний твір, присвячений життю й творчості видатного письменника Ів. Франка, для шкіл, палаців піонерів і школярів та дитячих клубів. Бібліографія: Літ.-критичні статті і матеріали Франка і про Франка, с. 19.

Пшемський А. Іван Франко про тенденційну літературу. — «Вільна Україна», 1941, 22 III.

Радловська І. В музеї Івана Франка. — «Народна творчість», 1941, № 1, с. 47—59.

Радловская И. Летописец рабочего Борислава. (И. Я. Франко). — «Большевистское знамя», 1941, 28 V.

Резін Ю. Франко в боротьбі за народний театр. — «Театр», 1941, № 3, с. 25—28.

Розпочато друкування творів І. Франка. (Ювілейне видання, вийшов II том, підготовлений XII том). — «Літ. газета», 1941, 25 IV.

Романси радянських композиторів на слова Івана Франка. К., «Мистецтво», 1941. 74 с.

Романченко І. Франко і Бєлінський. — «Література і мистецтво», Львів, 1941, № 5, с. 26—29.

Романченко І. Франко і Некрасов. — «Вільна Україна», 1941, 24 V.

Рыльский М. Иван Франко. — «Комсомольская правда», 1941, 28 V.

Савицька М. Іван Франко і російська література. — «Рад. освіта», 1941, 9 V.

Савченко Д. Ів. Франко і Л. Толстой. — «Кіровогр. правда», 1941, 27 V.

Сімович В. Друг молоді. Спогади про І. Франка. — «Вільна Україна», 1941, 18 V.

Сосюра В. Був тихий листопад. З поеми «Іван Франко». — «Україна», 1941, № 2, с. 3.

Стебун И. Иван Франко. — «Известия», 1941, 28. V.

Степовий В. Поезія Івана Франка. — «Зоря», 1941, 27 V.

Струтинська М. Відвідувачі в музеї Івана Франка.— «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 49—50.

Струтинська М. Всенародна шана. В музеї Івана Франка. — «Комуніст», 1941, 28 V.

Студинський К. Благородне життя. (До 25-річчя з дня смерті І. Я. Франка). — «Зоря», 1941, 28 V.

Студинський К. Іван Франко. (До 25-річчя з дня смерті). — «Більшов. шлях», 1941, 28. V; «Червоне Запоріжжя», 1941, 28 V.

Студинский К. Из воспоминаний об Иване Франко. — «Лит. газета», 1941, 1 VI.

Студинський К. Переслідування поета. (Спогади про Франка.). — «Літ. газета», 1941, 27 V; «Вільна Україна», 1941, 27 V.

Студинский К. Пламенный революционер. (Иван Франко). — «Ворошиловградская правда», 1941. 28. V; «Красное знамя», 1941, 28 V.

Студинский К. Поэт-гражданин. — «Сов. Украина», 1941, 25 IV.

Студинський К. Франкові драматичні твори «Украдене щастя» і «Учитель». — «Література і мистецтво», 1941, № 4, с. 44—47.

Ступак Ю. Франко і його сучасники. — «Більшов. зброя», 1941, 16. V.

Сушко Г. Захар Беркут. За однойменною повістю Івана Франка. Уривок з п'єси. — «Вільна Буковина», 1941, № 2, с. 51—56.

Твори Івана Франка мовами нацменшостей. — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 156.

Твори І. Франка російською мовою. — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 158.

Тичина П. Іван Франко. — «Українська література», 1941, № 1—2, с. 148—152.

Трипільський А. Політична поезія Івана Франка. — «Соц. культура», 1941, № 5, с. 29—31.

Тудор С. Поет-борець. (І. Я. Франко). — «Комуніст», 1941, 1. VI.

Федчишин С. Атеїзм Івана Франка. — «Червоне Полісся», 1941, 14. III.

Федчишин С. Філософський світогляд Івана Франка. — «Червоне Полісся», 1941, 13. IV.

Фельдман В. Глибина аналізу. — «Літ. газета», 1941, 27. V.

Праці І. Франка про Льва Толстого.

«Франко і театр». — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 156.

Повідомлення про підготовлений збірник, присвячений темі «Франко і театр».

Франко І. Гліб Успенський. — «Україна», 1941, № 2, с. 7.

Франко І. Die galizische Grundentlastung. (Оповідання бувшого громадського пленіпотента). — («Сім літ з паном правувались ми»). — Іван Франко. Твори. Т. II, К., 1941, с. 469—471.

Франко І. З «Галицьких образів»: вірші «Правдива казка» (1880), «Баби в арешті» (1881). — «Рад. література», 1941, № 4—5, с. 6—13.

Франко І. З неопублікованих творів Івана Франка. Публікації і вступні уваги І. Журавської. — «Рад. Україна», 1941, № 2, с. 29.

Неопубліковані твори Івана Франка. Народні балади: «Смерть Скандер-бега» (Із албанських пісень), с. 30—31. — Шотландська відвага й англійська зручність» (Із шотландських балад), с. 31—33.— «Закляття» (Із старонорвезьких балад), с. 33—34.

Франко І. «Коваль Бассім» і «Абу-Касимові капці». Постановки в київських театрах. — «Сов. Украина», 1941, № 86; «Комуніст», 1941, № 92, «Комсомолець України», 1941, № 86.

Франко І. Кримський хан Газі-Герай (1588—1607) і дещо з його віршів. — «Рад. література», 1941, № 2, с. 35—38.

Короткий історико-літературний нарис з січня 1915 р. В ньому є ряд франкових перекладів з турецького.

Франко І. Лист І. Франка до М. Сумцова. — «Комсомолець України», «Пролетарська правда», «Вільна Україна», 1941, 17. V; «Красное знамя», 1941, 28. V.

Лист від 10. IX 1906 р., написаний у відповідь на статтю Сумцова в газеті «Південний край», в якому високо оцінена літературно-громадська діяльність І. Франка в зв'язку з його 50-річчям.

Франко І. Лист І. Франка до редакції «Зорі» в справі правопису. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 44. В статті В. Щурата «Іван Франко в боротьбі за український правопис».

Лист 1889 року.

Франко І. Муляр Никифір. — «Література і мистецтво», 1941, № 4, с. 5—6. З примітками М. Деркач.

Уривок з поеми, написаний у 1902 р., після розстрілу робітничої демонстрації у Львові.

Франко І. Неопублікований лист І. Франка до Мих. Мосори. — «Літ. газета», 1941, 3. І.

Лист від 31. XII 1898 р., в якому дана рецензія на словник гуцульського діалекту, складений Мих. Мосорою.

Франко І. Перша передмова до свого перекладу «Фауста» Гете. — «Література і мистецтво», 1941, № 1, с. 36—39. Подав М. Возняк у статті «Вимоги І. Франка до української літератури».

Франко І. Похорон. — «Рад. література», 1941, № 3, с. 209—216. В статті М. Возняка «До джерел Франкового „Похорону"».

Три уривки — початки прозового опрацювання теми, відомої з поеми 1898 р. «Похорон».

Франко І. Привіт («Підгір'я моє ж зелене»), 1881. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 12—13. (Підготували до друку М. Деркач і О. Кисельов).

Франко І. Рубач. — «Література і мистецтво», 1941, № 1, с. 26—27. (Підготували до друку М. Деркач і О. Кисельов).

Поема написана біля 1882 р. і розробляє ту ж тему, що й оповідання «Рубач».

Франко І. «Тополя» Т. Шевченка. — «Рад. література», 1941, № 3, с. 181—194.

З приміткою Й. Куп'янського. Робота, написана в березні 1890 р., висвітлює значення Шевченка у розвитку жанру балади.

Франко І. Уривки з листів І. Франка до У. Кравченко. Наведені в статтях У. Кравченко «Щирий друг і вчитель». — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 33—36 та «Велика дружба», — «Література і мистецтво», 1940, № 2, с. 33—35; а також в кореспонденціях «Неопубліковані листи Івана Франка до Уляни Кравченко». — «Комсомолець України», 1940, 16. X і «Пролетарська правда», 1940, 16. X; «Листи Ів. Франка». — «Більшовицька правда», 1940, 13. X.

Франко І. Шевченко і поклонники (1880). — «Література і мистецтво», 1941, № 3, с. 25. (Підготували до друку М. Деркач і О. Кисельов).

Франко І. Шекспір в українців. Скор. стаття. Переклад з нім. мови. — «Літ. газета», 1941, 18. IV.

Франко І. Ще не пропало. I—III. (I. «Не раз думка гуляє». — II. «По річці думка бродить». — III. «Часом думка не в гори»), 1916. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 12. (Підготували до друку М. Деркач і О. Кисельов).

Франко Т. Спогади про батька. — «Літ. газета», 1941, 27. V.

Фурман С. Переслідування письменника-борця. (Арешти і суд над І. Франком. За матер. Львів. обл. архіву). — «Вільна Україна», 1941, 9. V.

Цінна знахідка. — «Вільна Україна», 1941, 22. II.

Повідомлення про знайдений в Чернігівському історичному музеї рукопис праці І. Франка «Експедиція на Бойківщину» (німецькою мовою) та оповідання «Терен у нозі» і розвідки «Святий Климент в Корсуні».

Чайкун Т. До ювілею Івана Франка. — «Соц. культура», 1941, № 3, с. 35.

Чарнецький С. Перша вистава «Украденого щастя» Ів. Франка. — «Література і мистецтво», 1941, № 3, с. 37.

Черниченко М. Франко в тюрмі. (Вірш) («Похмура ніч повисла над землею»). — «На зміну», 1941, 9. I.

Чирва Г. До ювілею Івана Франка. — «Літ. газета», 1941, 18. IV.

28 травня у Харкові відкрилася наукова сесія, присвячена ювілею. Готувалося видання збірника, присвяченого Франкові.

Чоловський О. Життя народові. Спогади про І. Франка. — «Вільна Україна», 1941, 18. V.

Шипов Г. Иван Франко. — «Работница», 1941, № 14, с. 12—13.

Шкаровська Р. Цензурні рогатки. (Про переслідування творів І. Франка в царській Росії). — «Пролетарська правда», 1941, 28 V.

Шкрумеляк Ю. Кузня в Нагуєвичах. (Розділ з поеми). — «Література і мистецтво», 1941, № 3, с. 14—15.

Шулика П. Народ рассказывает. Воспоминания об Ив. Франко. — «Сов. Украина», 1941, 25 IV.

Шуліка П. По франківських місцях. — «Ленінська молодь», 1941, 25 IV.

Про експедицію студентів університету ім. І. Франка до Нагуєвич, Дрогобича, Борислава та інших місць, зв'язаних з життям Івана Франка.

Щербацький Ф. Зустрічі. — «Пролетарська правда», 1941, 6 VI.

Щербина В. Великий писатель украинского народа. — «Учительская газета», 1941, 28 V.

Щербина В. И. Я. Франко. — В кн.: «Историко-революционный календарь». М., Госсоцэкиздат, 1941, с. 319—320.

Щербина В. Франко-поэт. — «Новый мир», 1941, № 5, с. 210—222.

Щурат В. В дні юнацтва. До 25-річчя з дня смерті І. Франка. Спогади сучасників і друзів про Івана Франка. — «Вільна Україна», 1941, 18 V.

Щурат В. Іван Франко в боротьбі за український правопис. — «Література і мистецтво», 1941, № 5, с. 44.

Эрлих А. «Украденное счастье». Украинский драматический театр им. Франко. — «Правда», 1941, 4 VI.

Ярославенко Я. 25-і роковини смерті найбільшого поета й письменника галицької землі Івана Франка. — «Вільна Україна», 1941, 18 V.

Твори Франка в музиці.

Ярема Я. Сила сатири. — «Літ. газета», 1941, 27 V.

Про сатиру І. Франка.

Яцків М. В редакції Літературно-наукового вісника. (Спогади про І. Франка). — «Вільна Україна», 1941, 18 V.

1942

Кирилюк Є. Іван Франко. (Саратов). Укрвидав при ЦК КП(б)У. [1942], (б. р.). 12 с. (Наші великі предки).

Кирилюк Є. Патріотичні мотиви в творчості Івана Франка. Праці січневої сесії Академії наук УРСР. Т. І, Уфа,

1942, с. 58—80. Стаття надрукована також в журналі «Українська література», 1942, № 5—6, с. 256—277.

Малишко А. Іванові Франку. (Вірші). — «Українська література», 1942, № 5—6, с. 13.

Сойфер М. Вопросы теории литературы в статьях и высказываниях Ив. Франко. Труды (Самаркандский гос. пед. ин-т им. А. М. Горького). Т. IV. Сборник работ кафедры русской и всеобщей литературы. Самарканд, 1942.

Тичина П. Іван Франко. Вступна стаття. — В кн.: Іван Франко. «Вибрані твори». (Б. м.), СРПУ, 1942. 60 с.

Щ(ербина) В. Великий писатель Украины.— «Новый мир», 1942, № 5—6, с. 246—251.

1943

Вайнберг М. Иван Франко — популяризатор экономического учения К. Маркса (70—80-е годы XIX в.). Ученые записки (Куйбышевский гос. пед. ин-т им. Куйбышева). Вып. 7, Куйбышев, 1943, с. 263—272.

Збірник музею М. Коцюбинського в Чернігові. Т. III. М. Коцюбинський і Західна Україна. Редактор П. Тичина. Впорядкував Х. Коцюбинський. Уфа, вид-во Академії наук УРСР, 1943. 176 с.

Зміст: Від Інституту мови і літератури Академії наук УРСР.— Л. Смілянський. Передмова. — М. Шеремет. Михайло Коцюбинський (Вірш).— Листування М. Коцюбинського з В. Гнатюком (Закінчення),— В. Гнатюк. Спогади Луки Гарматія про М. Коцюбинського. — Листування М. Коцюбинського з О. Кобилянською.— О. Кобилянська. Дещо з моїх спогадів про М. Коцюбинського. — Листування М. Коцюбинського з О. Маковеєм. — Йосип Маковей (біогр. довідка).

Кирилюк Є. Реалізм Івана Франка. — «Українська література», 1943, № 12, с. 83—99.

Коцюбинський Ю. Іван Франко проти войовничого германізму. — «Україна», 1943, № 3, с. 27—28.

1944

Белецкий А. Шевченко и Франко о русской культуре. — «Правда Украины», 1944, 7. XII.

Бражнин И. На родине Ивана Франко. — «Лит. газета», 1944, 9. XI.

Браславський С. Іван Франко. (До 88-річчя з дня народження). — «Соц. Харківщина», 1944, 28. III.

Буряковский Ю., Жуковский Я. Домик на Понинского. (Мемориальный музей И. Франко во Львове). — «Правда Украины», 1944, 6.VIII.

Герасименко В. До співробітництва Івана Франка в журналі «Жизнь юга». — «Українська література», 1944, № 12, с. 136—140.

Живов М. Элиза Ожешко и Иван Франко. — «Правда Украины», 1944, 3. XII.

Задорожний М. Внук Івана Франка. — «Україна», 1944, № 11—12, с. 39.

Кобилецький Ю. Іван Франко. В кн.: Іван Франко. Вибрані поезії. Укрвидав, (1944), с. I—XVI.

Кобылецкий Ю. Иван Франко — поборник единства славянских народов. — «Правда Украины», 1944, 30. V.

Федчишин С. Великий Каменяр. (До 28-х роковин з дня смерті І. Франка). — «Рад. освіта», 1944, 26. V.

1945

Возняк М. До історії тексту «Украдене щастя» Івана Франка. — «Рад. Львів», 1945, № 2—3, с. 46—57.

Возняк М. Іван Франко про Карпенка-Карого. — «Вільна Україна», 1945, 8. IX.

Возняк М. Іван Франко про Льва Толстого. — «Літ. газета», 1945, 15. XI.

Возняк М. Іван Франко та класики марксизму. — «Україна», 1945, № 9, с. 8—9.

Возняк М. Нездійснена мрія І. Франка. — «Вільна Україна», 1945, 2. IX.

Возняк М. Нові рядки Івана Франка про російську літературу. — «Вільна Україна», 1945, 3. III; «Література і мистецтво», 1945, 7. II.

В статті наведено текст Франкового конспекту його доповіді про російську літературу XIX в., прочитаної для студентів у «Кружку слов'янському» в січні 1888 року.

Возняк М. Франко і Лисенко. — «Вільна Україна», 1945, 23. III.

Возняк М. Франко як дослідник і історик української літератури. — «Українська література», 1945, № 3, с. 92—111.

Дейч А. Поэзия И. Франко. — «Огонек», 1945, № 42, с. 13.

Дудикевич Б. Іван Франко. — «Вільна Україна», 1945, 27. V.

Иван Франко о русской литературе. — «Лит. газета», 1945, 10. III.

Кирилюк Є. Іван Франко і возз'єднання України. — «Київська правда», 1945, 27. V.

Кирилюк Є. Іван Франко проти німців. — «Рад. школа», 1945, № 1—2, с. 59—61.

Лукіянович Д. Мандрівка Івана Франка по львівських квартирах. — «Рад. Львів», 1945, № 4, с. 54—58.

Романченко І. І. Франко і Чернишевський. — «Вільна Україна», 1945, 3 II.

Романченко І. Іван Франко і Щедрін. — «Вільна Україна», 1945, 27 V.

Смислов Ф. Іван Франко. — «Рад. Волинь», 1945, 1 VI.

Смілянський Л. Мужицький посол. — «Українська література», 1945, № 1—2, с. 14—55.

П'єса про І. Франка.

Стеценко Ф. Великий каменяр. — «Рад. слово», 1945, 27 V.

Тамарченко Д. Дві класичні сатири. — «Літ. газета», 1945, 20 XII.

Неопублікована ще на Радянській Україні сатира І. Франка «Сморгонська Академія» розглядається в статті у зв'язку з «Історією одного міста» Салтикова-Щедріна.

Франко І. Мої знайомі євреї. — «Літ. газета», 1945, 19 VII.

Франко І. План викладів історії літератури руської. В статті М. Возняка «Франко як дослідник і історик української літератури». — «Українська література», 1945, № 3, с. 92—93.

План складений в кінці 1894 або на початку 1895 рр. і доведений до Скорини. За ним І. Франко мав намір читати у Львівському університеті.

Франко І. «Украдене щастя». (Нові уривки п'єси). — «Рад. Львів», 1945, № 2—3, с. 48—54. В статті М. Возняка «До історії тексту „Украдене щастя" І. Франка».

Уривки з першої редакції (1891) початку і кінця п'єси.

1946

Автографи І. Франка. — «Літ. газета», 1946, 25 VIII.

Повідомлення про одержання Інститутом літератури Академії наук УРСР автографа збірника «Пісні народні з Галичини» (22 зразки в записах з 1877—1881 рр.) з листом І. Франка до М. Лисенка від 13 XII 1885 р., в якому Франко запрошує Лисенка до співробітництва в «Зорі».

Андрієнко Д. Іван Франко. (До 90-ліття з дня народження). — «Рад. Волинь», 1946, 27. VIII.

Белецкий А. Великий сын украинского народа. (К 30-летию со дня смерти И. Франко). — «Правда Украины», 1946, 28. V.

Білецький О. Великий син українського народу. — «Рад. слово», 1946, 27. VIII.

Белецкий А. За что мы любим Ивана Франко. (К 90-летию со дня рождения Ивана Франко). — «Правда Украины», 1946, 27. VIII.

Богма О. В Прикарпатті на батьківщині великого каменяра. — «Червоне Запоріжжя», 1946, 28. V.

Борщевський В. Великий син українського народу.— «Вінницька правда», 1946, 28. V.

Борщаговський О. Драматичні твори Івана Франка. Критичний нарис. К., «Мистецтво», 1946. 127 с., з іл. та портр. (Ін-т укр. літ-ри ім. Т. Г. Шевченка Академії наук УРСР).

Рец. 1. Бернштейн М. — «Рад. мистецтво», 1947, 13. VIII. 2. Степовий Г. — «Літ. газета», 1946, 12. X.

Василиненко П. Він жив у Чернівцях. (Два сонети про Франка). — «Рад. Буковина», 1946, 27. VIII.

Вишневецький Й. Великий каменяр. — «Деснянська правда», 1946, 27. VIII.

Вишневецький Й. Іван Франко. — «Днепров. правда», 1946, 28. VIII.

Вишневецький Й. Славний син українського народу. — «Рад. Донеччина», 1946, 27. VIII; «Рад. Житомирщина», 1946, 27. VIII.

Возняк М. З нових матеріалів про Івана Франка. — «Україна», 1946, № 10, с. 25—26.

В статті наведені цікаві для висвітлення Франка як людини уривки з його листів до К. Попович, О. Хорунжинської та А. Кримського.

Возняк М. Зв'язки Павла Арсеновича Грабовського з Західною Україною. — Наукові записки (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. III. Філол. сер. Вип. I, Львів, 1946, с. 3—71.

Рец. Кисельов О. Єднання демократичних сил. (Про зв'язки Павла Грабовського з Західною Україною). — «Рад. літературознавство», 1948, № 9, с. 168—182.

Возняк М. Иван Франко и Лев Толстой. — «Львов. правда», 1946, 26. V.

Возняк М. Иван Франко о русской литературе. — «Львов. правда», 1946, 2. XI.

Возняк М. Іван Франко про Лесю Українку. — «Літ. газета», 1946, 28. II.

Возняк М. Титан праці. Львів, вид-во «Вільна Україна», 1946. 96 с.

Рец. 1. Крижанівський С. — «Правда Украины», 1947, 7. II.
2. Білецький М. — «Вільна Україна», 1947, 19. II.
3. Кирилюк Є. — «Літ. газета», 1947, 15. V.
4. Трипольский А. — «Львов. правда», 1948, 20. I.
5. Крипичный С. — «Лит. газета», 1947, 17. V.

Возняк М. Тюремні чернетки Івана Франка. — «Вітчизна», 1946, № 5, с. 175—185.

Возняк М. Франко і Шевченко.— Вісті Академії наук УРСР, 1946, № 3, с. 26—30.

Геліб терман Г. Великий каменяр. (До 30-річчя від дня смерті Івана Франка). — «Рад. Поділля», 1946, 29. V.

Глущенко В. Пам'яті Івана Франка. (Вірші). — «Соц. Харківщина», 1946, 28. V.

Гончар О. Іван Франко. — «Зоря», 1946, 27. VIII.

Городецкая Е. И. Франко для детей. — «Лит. газета», 1946, 24. V.

Грабовський П. Листи до Івана Франка. Наукові записки (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. III. Філол. сер. Вип. І. 1946, с. 37—54.

Гудзий М. Классик украинской поэзии. (О стихотворениях И. Франко). — «Известия», 1946, 8. VI.

Дейч А. Иван Франко. — В кн.: Франко И. «Захар Беркут», М., 1946, с. 3—8.

Дейч А. Иван Франко. — «Вечерняя Москва», 1946, 28. V.

Деркач М. Там, где жил Иван Франко. — «Комсомольская правда», 1946, 14. I.

Добрынин М. Певец трудового народа. — «Красноармеец», 1946, № 15—16, с. 7.

Драпов С. Будинок-музей Івана Франка. — «Рад. слово», 1946, 3. XI.

Дубина Г. Поет-борець. — «Рад. Житомирщина», 1946, 28. V.

Дудикевич Б. Іван Франко про попередників українсько-німецьких націоналістів. — «Рад. Україна», 1946, 27. VIII.

Дяченко І. Великий каменяр. — «Червоне Запоріжжя», 1946, 28. V.

Збрага Л. Письменник-гуманіст. — «Рад. Житомирщина», 1946, 28. V.

Зенкевич М. Певец украинского народа. — «Лит. газета», 1946, 22. VI.

Зубакіна Т. Іван Якович Франко. (До 90-річчя з дня народження). — «Наддніпр. правда», 1946, 27. VIII.

Иванов Л. Единомышленник и товарищ. — «Днепров. правда», 1946, 28. V.

Іван Франко. — «Літ. газета», 1946, 30. V.

Карманский П. Дом, где жил великий писатель. — «Львов. правда», 1946, 24. VIII.

Кирилюк Є. Великий каменяр. (До 30-річчя з дня смерті Івана Франка). — «Червоний прапор», 1946, 28. V; «Південна правда», 1946, 26. V; «Деснянська правда», 1946, 28. V; «Молодь України», 1946, 28. V; «Рад. Житомирщина», 1946, 28. V; «Красное знамя», 1946, 28. V; «Днепров. правда», 1946, 28. V. (під назвою «Великий поэт»); «Вільна Україна», 1946, 28. V.

Кирилюк Є. «З вершин і низин» Івана Франка як новий етап у розвитку української поезії. — Вісті Академії наук УРСР, 1946, № 5—6, с. 69—85.

Кобилецький Ю. Іван Франко. — «Дніпро», 1946, № 7—8, с. 100—107.

Кобилецький Ю. Поетична творчість Івана Франка. Ред. та передмова (с. 3—7) акад. О. І. Білецького, К., Держлітвидав, 1946. 160 с.

Рец. 1. Бабишкін О. — «Вітчизна», 1948, № 2, с. 183—185.
2. Стебун І. — «Літ. газета», 1946, 24. X.

Козланюк П. Іван Франко. (До 90-річчя з дня народження). — «Рад. Львів», 1946, № 8—9, с. 55—62.

Колесса Ф. Улюблені українські народні пісні Івана Франка. Львів, вид-во «Вільна Україна», 1946. 60 с. 12 с. нот.

Рец. 1. Дей О. — «Рад. Львів», 1947, № 12, с. 69—71.
2. Возняк М. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І. Львів, 1948, с. 15—19.

Колодій М. Останні дні життя Івана Франка. (Із спогадів колишнього особистого секретаря) .— «Вільна Україна», 1946, 25. V.

Костенко М. В майстерні художника. — «Рад. слово», 1946, 26. V.

Костенко М. На батьківщині Івана Франка. — «Вільна Україна», 1946, 29. V.

Костецький І. Велетень української літератури. — «Кіровогр. правда», 1946, 27. VIII.

Костецький І. Каменяр щастя народного. — «Кіровогр. правда», 1946, 28. V.

Коцюбинська К. Іван Яковлевич Франко. — «Деснянська правда», 1946, 28. VIII.

Кравченко Є. Великий каменяр. — «Колгоспник України», 1946, 27 VIII.

Лесик В. Зв'язки Івана Франка з Наддніпрянською Україною. — «Вільна Україна», 1946, 27. VIII.

Лукіянович Д. Другий арешт Івана Франка. — «Вітчизна», 1946, № 5, с. 171—174.

Малишко А. Іванові Франку. (Вірші). — «Юный ленинец», 1946, 24 V.

Матвійчук М. Горький і Франко. — «Деснянська правда», 1946, 27 VIII.

Мороз О. Франко — збирач життєвої мудрості. — «Рад. Львів», 1946, № 4, с. 57—60.

Мочульська О. Пам'ятні зустрічі. — «Прикарпатська правда», 1946, 27 VIII.

Носов М. Великий син українського народу. — «Вільна Україна», 1946, 26 V.

Озеров Л. Стихи Ив. Франко на русском языке. — «Правда Украины», 1946, 17 I.

Олесь Л. І. Я. Франкові. (Вірші). — «Кіровогр. правда», 1946, 28 VI.

Паперна Г. Іван Франко про народну освіту. — Львів, вид-во «Вільна Україна», 1946. 63 с.

Рец. Науменко Ф. — «Рад. Львів», 1947, № 1, с. 74—75.

Дзеверін О. — «Рад. школа», 1947, № 3, с. 60—64.

Пархоменко М. Горький і Західна Україна. Львів, вид-во «Вільна Україна», 1946. 119 с.

Рец. Стебун І. — «Літ. газета», 1947, 27 II.

Пархоменко М. Горький і Франко. — «Рад. Львів», 1946, № 5—6, с. 49—56.

Пархоменко М. Иван Франко и русская культура. — «Львов. правда», 1946, 23 V.

Пархоменко М. Иван Франко и Салтыков-Щедрин. — «Правда Украины», 1946, 3 VII.

Пархоменко М. Ив. Франко на страницах русской печати. — «Львов. правда», 1946, 27 VIII.

Пархоменко М. Под знаменем дружбы народов. (Горький—Франко—Коцюбинский). — «Львов. правда», 1946, 13, 14, 15 VI.

Радько Т. Полум'яний борець за волю і щастя трудящих. — «Червоний прапор», 1946, 27 VIII.

Романченко І. До питання Франко і російська революційно-демократична література. Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. І. Вип. 1, 1946, с. 41—68.

Романченко И. Великий сын украинского народа. — «Львов. правда», 1946, 28 V.

Романченко І. Іван Франко і баденівські вибори. — «Рад. Львів», 1946, № 1, с. 56—60.

Рудницкий М. Там, где жил Иван Франко. — «Лит. газета», 1946, 3. IX.

Сафронова В. Иван Франко. — «Соц. Донбасс», 1946, 28. V.

Сенченко І. Іван Франко і російська література. — «Україна», 1946, № 10, с. 23—24.

Сесія відділу суспільних наук Академії наук УРСР закінчила свою роботу засіданням секції мови та літератури, присвяченим 30-річчю з дня смерті Івана Франка. — «Вільна Україна», 1946, 31. V.

Зміст: М. Возняк. «Невмирущий Франко». — М. Деркач. Літературні взаємини Ів. Франка з Лесею Українкою. — М. Пархоменко. Іван Франко й О. М. Горький.

Сіпачов П. Іван Франко. (До 30-річчя з дня смерті). — «Зірка», 1946, 24. V.

Сойфер М. Певец борьбы и мужества. — «Днепров. правда», 1946, 28. V.

Стебун И. Иван Франко. (К 30-летию со дня смерти). — «Сталинское племя», 1946, 29. V.

Стеценко Ф. Франко в спогадах сучасників. — «Рад. слово», 1946, 28. V.

Стеценко Ф. Франко і російська література. — «Рад. слово», 1946, 27. VIII.

Стеценко Ф. Драматичні твори І. Я. Франка.— «Рад. слово», 1946, 22. V.

Оцінка драматичних творів Франка «Украдене щастя», «Учитель», «Сон князя Святослава» та ін. Наводяться спогади учителя з с. Ясениця Сільна М. В. Воробця, який розповів Франкові про своє життя. Ця розповідь лягла в основу драми «Учитель».

Ступак Ю. Іван Франко. — «Більшов. зброя», 1946, 27. VIII.

Ступак Ю. Іван Франко — перекладач слов'янських поетів. — «Більшов. зброя», 1946, 28. V.

Устенко М. Іван Франко проти австрійщини і германізму. — «Південна правда», 1946, 26. V.

Фесенко Н. Славний син українського народу. (До 90-річчя з дня народження І. Я. Франка). — «Південна правда», 1946, 27. VIII.

Франко і Коцюбинський. (Виставка в Вінницькому літ. музеї ім. Коцюбинського до 90-річчя з дня народження Франка). — «Червоний прапор», 1946, 24. VIII.

Франко І. Лист до В. Дорошенка. В статті Б. Дудикевича «Іван Франко про попередників українсько-німецьких націоналістів». — «Рад. Україна», 1946, 27. VIII, с. 4.

В цьому листі Франко викриває фальшиві історичні конструкції М. Грушевського.

Франко І. Лист (Івана Франка) до молодого поета. (17. IX 1906 р.). Зберігається в Чернігівському музеї. Публікація Н. Шевченко. — «Деснянська правда», 1946, 28. VIII.

Франко І. «Тюремні чернетки». (Тексти 1 сонету і 12 уривків недрукованих віршів, написаних у в'язниці 1889 р.).— «Вітчизна», 1946, № 5, с. 175—182. Подав М. Возняк.

Франко І. «Я не загину від клятьби». — «Вільна Україна», 1946, 25. V.

Франко Т. Про життя Івана Франка. — «Червоний прапор», 1946, 27. VIII.

Хмелинский М. Сын народа. — «Бугская заря», 1946, 28. V.

Цитович І. Коцюбинський про Франка. — «Київська правда», 1946, 27. VIII.

Цікавий документ про Івана Франка. (Про розповсюдження марок на допомогу хворому поетові). — «Рад. Житомирщина», 1946, 28. V.

Чавдаров С. Іван Франко про мораль і моральне виховання. — «Рад. школа», 1946, № 4, с. 4—11.

Чаговець В. Пам'яті великого каменяра. — «Рад. Україна», 1946, 28. V.

Чапля І. Великий каменяр на шляху людського поступу. (До 30-річчя з дня смерті І. Франка). — «Зоря», 1946, 28. V.

Черная Т. Великий писатель-борец. — «Большев. знамя», 1946, 28. V.

Читачі про творчість Івана Франка. (Бабар В. Письменник і народ. — Василишин В. Безсмертна правда. — Дрок К., Науменко І. Дух, що тіло рве до бою).— «Зоря», 1946, 29. V.

Шеремет М. На могилі великого Каменяра. (Вірші). (До 30-річчя з дня смерті І. Франка). — «Рад. селянин», 1946, 26. V.

Щурат С. «Осада корабля». (До ранніх зв'язків І. Франка з українським театром). — «Вітчизна», 1946, № 5, с. 159—170.

Юра Г. Співець мужності, волі й боротьби. — «Рад. Україна», 1946, 29. V.

Про драматичні твори Франка, зокрема драму «Украдене щастя» і постановку її в театрі ім. І. Франка (Київ) у різні роки.

Ющенко О. Будинок поета. (Вірші). — «Рад. Львів», 1946, № 8—9, с. 69.

Ярема Я. Твори І. Франка в російських перекладах. — «Рад. Львів», 1946, № 8—9, с. 70—74.

Яцків М. Мої зустрічі з Каменярем. — «Рад. Львів», 1946, № 8—9, с. 63—69.

Яцкив М. Каким я его помню. — «Львов. правда», 1946, 28. V.

1947

Айзеншток И. Некрасов и украинская поэзия. — Научный бюллетень (Ленинград. гос. ун-т). 1947, № 16—17, с. 85—92.

Про вплив Некрасова на поезію Франка.

Городецкая Е. Иван Франко для детей. — «Лит. газета», 1947, 24. V.

Гринько Д. Іван Франко і російська культура. (Про книгу М. Пархоменка «Іван Франко про російську літературу». Статті та висловлювання). Львів, вид-во «Вільна Україна», 1947; «Вітчизна», 1947, № 11, с. 175—177.

Дей О. Улюблені пісні І. Франка. — «Рад. Україна», 1947, № 12, с. 69—71.

Деркач М. Снігова казка. — «Рад. Львів», 1947, № 5, с. 53—54.

Про незакінчену поему Франка «Снігова казка», а також текст твору.

Дольд Ю. Іван Франко і російська література. — «Рад. Україна», 1947, 4. IX.

Донченко М. Іван Франко і російська література. (До 31-річчя з дня смерті І. Франка). — «Прикарпатська правда», 1947, 28. V.

Дмитренко Я. З приводу однієї дисертації. — «Рад. Україна», 1947, 25. V.

Про дисертацію К. Маренка «Соціалістичний світогляд Івана Франка».

Еулі С. Іван Франко. (Вірші). Переклав з грузинської мови О. Новицький. — «Рад. Львів», 1947, № 8, с. 53.

Мороз О. До джерел збірки «Мій Ізмарагд» Ів. Франка. — Доповіді та повідомлення (Львівський держ. університет ім. І. Франка), вип. І, 1947, с. 45—46.

Мороз А. Революционно-демократические взгляды Ивана Франко на литературу. — «Львов. правда», 1947, 27. VIII.

Рудницький М. «Мойсей» І. Франка і «Мойсей» А. де-Віньї. — «Доповіді та повідомлення» (Львів. держ. ун-т ім. Ів. Франка), вип. 1. Львів, 1947, с. 44.

Франко І. Про російську літературу. (Статті та висловлювання). Зібрав і впорядкував М. Пархоменко. Львів, вид-во «Вільна Україна», 1947. 278 с.

Рец. 1. Гринько Д. — «Вітчизна», 1947, № 11, с. 175—177.
2. Гордон С. — «Україна», 1947, № 1, с. 34.
3. Хінкулов Л. — «Дніпро», 1948, № 2, с. 115—120.
4. Йосипенко М. — «Червоний прапор», 1948, 3. III.
5. Стебун Й. — «Лит. газета», 1948, 3. III.
6. Айзенштоκ И. — «Сов. книга», 1948, № 6, с. 95—99.
7. Кирилюк Є. — Вісник Академії наук УРСР, 1948, № 6, с. 48—53.
8. Малкін В. — «Вільна Україна», 1947, 3. IX.
9. Дольд Ю. — «Рад. Україна», 1947, 4. IX.

Франко І. Формальний і реальний націоналізм. — Зб.: «Іван Франко про російську літературу», Львів, 1947, с. 39—48.

Стаття 1889 р., спрямована проти буржуазно-націоналістичного тлумачення взаємозв'язків українського та російського народів і їх культур. Уперше надрукована в газеті «Назустріч», 1936, 1. VI. Пор. № 859 і 929.

Хінкулов Л. Проти перекручення історичної правди. (З приводу деяких робіт про творчість Івана Франка). — «Більшовик України», 1947, № 6, с. 38—48.

Ярославенко Я. Музика на слова І. Франка. — «Рад. Львів», 1947, № 5, с. 72—73.

1948

Айзенштоκ І. Російська Академія наук та Іван Франко. — «Рад. Львів», 1948, № 2, с. 72—75.

Про спробу обрати Ів. Франка в 1907 р. членом Російської Академії наук.

Бандуренко Є. Займалися зорі. (Вірш). — В кн.: Бандуренко Є. «Дружба». Поезії. Одеса, Облвидав, 1948, с. 43—46.

Про В. Стефаника та Ів. Франка.

Белецкий А. Великий сын украинского народа. — В кн.: Франко И. «Избранные сочинения». Пер. с укр. под ред. М. Рыльского и Б. Турганова. Т. 2. Рассказы и повести. М., Гослитиздат, 1948, с. 7—12.

Білоус О. Філософські погляди І. Я. Франка. — «Більшовик України», 1948, № 12, с. 45—59.

Білоштан Я. До літературно-сценічної історії драми Івана Франка «Украдене щастя». — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І, Львів, 1948, с. 153—165.

Возняк М. Виборне беззаконня проти Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І, Львів, 1948, с. 65—87.

Возняк М. До фольклорних занять Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І, Львів, 1948, с. 15—40.

Перелік Франкових записів народних пісень. Опубліковано 10 цих записів.

Возняк М. Недопущення Івана Франка до доцентури у Львівському університеті. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І, Львів, 1948, с. 43—63.

Дей О. До поглядів Івана Франка на український фольклор. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І, Львів, 1948, с. 167—191.

Дмитрук В. Творчість О. Островського і українська література. — «Рад. Львів», 1948, № 4, с. 57—67.

Про ставлення Франка до творчості Островського.

Ерусалимчик Л. и **Николаева Н.** Произведения писателей союзных республик. Вып. I. Украина. Белоруссия. Рекомендательный указатель литературы. М., 1948.

Про Франка див. с. 23—31.

Зінченко М. Великий поет революціонер-демократ.— «Рад. слово», 1948, 28. V.

Іван Франко. Статті і матеріали. Зб. І, Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. Вид-во Львів. ун-ту, 1948. 200 с.

Иофанов Д. Франко о Лермонтове. — Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Т. VII, Філол. серія, № 2, 1948, с. 141—153.

Кирилюк Є. Великий Каменяр. (Вступна стаття). — В кн.: Франко І. «Вибрані твори». К., Держлітвидав, 1948, с. III—XI.

Кирилюк Є. Іван Франко про російську літературу. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1948, № 6, с. 48—53.

Козланюк П. Иван Франко. — «Львов. правда», 1948, 28. V.

Корнейчук А. Иван Франко.— В кн.: Франко И. «Избранные сочинения». Пер. с укр. под ред. М. Рыльского

и Б. Турганова. Т. I. Стихотворения и поэмы. М., Гослитиздат, 1948, с. 7—10.

Лесин В. Іван Франко — вихователь молодих письменників. — «Рад. Львів», 1948, № 11, с. 72—76.

Матвійчук М. Благотворні дії Некрасовської музи.— «Рад. Львів», 1948, № 9, с. 77—79.

Про популяризацію Франком творів Некрасова в Галичині.

Мороз О. До генези і джерел «Мого Ізмарагду» Ів. Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. I, Львів, 1948, с. 125—152.

Мочульська О. Іван Франко як перекладач. — «Прикарпатська правда», 1948, 28. V.

Пархоменко М. Бєлінський і Франко. — «Рад. Україна», 1948, 6. VI.

Пархоменко М. Іван Франко на сторінках російської преси. — «Рад. Львів», 1948, № 12, с. 50—59.

Пархоменко М. Іван Франко російською мовою. — «Рад. Львів», 1948, № 2, с. 59—63.

Плющ П. Конспект з історії української літературної мови. К., вид-во «Рад. школа», 1948. 64 с.

Про мову Ів. Франка див. с. 44—47.

Савченко І. Великий каменяр. — «Вільна Україна», 1948, 28. V.

Стебун Й. Передовая культура человечества. (Иван Франко о русской литературе). — «Лит. газета», 1948, 3. III.

Стеценко Ф. Борислав у творчості Івана Франка. — «Рад. слово», 1948, 28. V.

Українка Леся. Лист до І. Я. Франка 13. I 1903. (San Remo, Італія). — «Рад. літературознавство», 1948, № 9, с. 128—134.

Франко І. Гуцульський король. В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. I, Львів, 1948, с. 5—14; «Рад. Львів», 1949, № 8, с. 6—12; «Огонек», 1948, № 44. Подав М. Возняк.

Франко І. План викладів історії літератури руської. В статті М. Возняка «Недопущення Івана Франка до доцентури у Львівському університеті». — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. I, Львів, 1948, с. 50—52.

Хінкулов Л. Голос великого братерства. (І. Франко і рос. література). — «Дніпро», 1948, № 2, с. 115—120.

Цінні документи про Лесю Українку та Івана Франка. — «Літ. газета», 1948, 15. VII.

В справі надіслання ректором Віденського університету диплома І. Франку про присудження йому в 1892 р. вченого ступеня доктора філософії.

Чернега М. Верный сын украинского народа (Иван Франко). — «Придунайская правда», 1948, 13. X.

Чумак К. Видання творів І. Я. Франка за 30 років Радянської влади на Україні. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І, Львів, 1948, с. 193—199.

Шаховський С. Критика і літературознавство 60—90-х років. — В кн.: «Хрестоматія критичних матеріалів про нову українську літературу». Упоряд. С. М. Шаховський. Т. 2. Вид. 2. К., вид-во «Рад. школа», 1948, с. 5—16.

Юр П. Здесь жил великий Каменяр. В доме-музее И. Франко (Львов). — «Львов. правда», 1948, 27. VIII.

Ярема Я. До проблеми ідейного змісту «Ліричної драми» Івана Франка «Зів'яле листя». — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. І, Львів, 1948, с. 91—123.

Яременко П. До поглядів Івана Франка на літературно-естетичне виховання. Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. II, 1948, с. 149—171.

1949

Білецький О. Іван Нечуй-Левицький (1838—1918).— В кн.: Нечуй-Левицький І. «Вибрані твори». К., Держлітвидав, 1949, с. III—XX.

Вступна стаття, у якій подана оцінка творчості Нечуя-Левицького Франком.

Белецкий А. Пушкин и Украина. — «Большевистское знамя», 1949, 4. VI.

Значення творчості Пушкіна для І. Франка.

Білик М. Давній Львів за «Роксоланією» С. Ф. Кльоновича в перекладі Ів. Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 79—83.

Білоус О. І. Я. Франко в боротьбі проти попівщини та фідеїзму. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1949, № 4, с. 39—49.

Белоус А. Философские взгляды И. Я. Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. философ. наук. К., 1949. 16 с. (АН СССР, Ин-т философии).

Білоус О. Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка. К., 1949. 31 с. (Т-во для поширення політ. та наук. знань УРСР).

Рец. Єрмоленко О. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1951, № 1, с. 62—71.

Білоштан Я. Пушкін і Франко. — «Вільна Україна», 1949, 21. V.

Братунь Р. На могилі Франка. — В кн.: Братунь Р. «Вересень». Поезії. К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 5—6.

Великий Каменяр. (До 33-х роковин з дня смерті Івана Яковича Франка). — «Рад. слово», 1949, 28. V.

Вервес Г. Адам Мицкевич в украинской литературе XIX века. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1949. 16 с. (АН УССР, Ин-т литературы им. Т. Г. Шевченко).

Вільний В. Іван Франко. — В кн.: Вільний В. «Люблю життя». Поезії. К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 97—98.

Вільний В. Каменяр. — В кн.: Вільний В. «Люблю життя». Поезії. К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 99—100.

Возняк М. До історії видань творів І. Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 223—226.

На с. 225—226 лист до В. Білецького (першодрук).

Возняк М. З початків реалізму Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 207—211.

Там же публікуються тексти праці Франка «Літературні письма VI» за такими підтемами: Ідеали артистичні і соціальні новішої белетристики. Сюжети історичні і сюжети сучасні. Часть друга. Письм. К. Н. Устіяновича. Святослав Хоробрий (думи). Олег Святославович Овруцький, трагедія. Львів, 1876.

Возняк М. Знайдений початок листа Івана Франка до М. Драгоманова, 1881 р. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 227—230.

Подано текст листа І. Франка (першодрук) з 1881 р., кінець якого надрукований в «Листуванні І. Франка з М. Драгомановим». К., 1928, с. 33—34.

Возняк М. Недопущення Івана Франка до доцентури у Львівському університеті. — «Рад. Львів», 1949, № 8, с. 34—40.

Возняк М. Франкова переробка драми Кальдерона. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 149—152.

На с. 153—206 подано текст переробленої Франком драми «Війт Заламейський» (першодрук).

Волощак А. Бюлетень діда Панаса. — В кн.: Волощак А. «Рідний край». К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 49—56.

Про гуцула діда Панаса, який бере участь у вільних радянських виборах і згадує старі часи, коли переслідувався Іван Франко, тоді кандидат на виборах до австрійського парламенту.

Волощак А. Каменяреві. (До 30-річчя з дня смерті Івана Франка). — В кн.: Волощак А. «Рідний край». Поезії. К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 63.

Гаврилюк О. Львів. Поема.— В кн.: Гаврилюк О. «Вибрані твори». К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 53.

В II розділі поеми згадується Іван Франко.

Дей О. Борці за народне мистецтво. (І. Франко і М. Лисенко). — «Рад. Львів», 1949, № 9, с. 64—68.

Дей О. Фольклор в прозі Бориславського циклу Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 5—47.

Дмитрук В. Іван Франко про О. М. Радіщева. — «Вільна Україна», 1949, 31. VIII.

Дмитрук В. Франко про Радіщева. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 63—78.

Дорошко П. В Прикарпатті день зайнявся нині. — В кн.: Дорошко П. «Пісня праці». К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 38—39.

Жилко Ф. Мова Івана Франка. Лекція для студентів-заочників ф-ту мови й літератури пед. і вчительських ін-тів. К.—Л., вид-во «Рад. школа», 1949. 30 с.

Іван Франко. Статті і матеріали. Зб. II, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1949. 230 с.

Каменкович З. Тут жив Іван Франко. — «Рад. слово», 1949, 27. VIII.

Кирилюк Є. Великий Каменяр. — «Рад. Україна», 1949, 28. V.

Кирилюк Є. Іван Франко. Лекція для студентів-заочників ф-ту мови й літератури пед. і вчительських ін-тів. К., «Рад. школа», 1949. 40 с.

Кирилюк Є. Ідея возз'єднання українського народу в творчості Івана Франка. — «Рад. школа», 1949, № 5, с. 33—38.

Кияшко И. Завет великого Каменяра. (И. Я. Франко). — «Сталинское племя», 1949, 4. XII.

Кияшко І. Музей Івана Франка (у Львові). — «Рад. Львів», 1949, № 11, с. 65—68.

Кияшко И. Франко и Шевченко. — «Львов. правда», 1949, 27. VIII.

Косарик Д. Пушкин и украинский народ. — В альманахе: «Сов. Украина». Кн. 2, К., 1949, с. 80—90.

Ставлення Івана Франка до Пушкіна.

Костенко М. На батьківщині Каменяра. — «Рад. селянин», 1949, 7. VIII.

Коцюбинська-Єфіменко З. Там, де творили Коцюбинський і Франко (с. Криворівня, Станіслав. області). — «Рад. Україна», 1949, 26. XI.

Коцюбинська К. Коцюбинський та І. Франко. — В кн.: «Хрестоматія критичних матеріалів». Т. 3. Вид. 2, переробл. і доповн. К.—Львів, вид-во «Рад. школа», 1949, с. 31—34.

Коцюбинський М. Лист до О. М. Горького 9. X. 1912 р. Чернігів. — В кн.: Коцюбинський М. Твори в 5 томах. Т. 3, К., Держлітвидав, 1949, с. 226—227.

Про участь Горького у збірнику на честь 40-річчя літературної діяльності І. Франка.

Коцюбинський М. Листи до В. Гнатюка. — В кн.: Коцюбинський М. Твори в 5 томах. Т. 3. К., Держлітвидав, 1949, с. 263—364.

Луценко Д. Народний співець. — «Рад. селянин», 1949, 29. V.

Максименко И. Иван Франко о Пушкине. — «Львов. правда», 1949, 5. VI.

Мороз О. Борець за возз'єднання українського народу. — «Прикарпатська правда», 1949, 27. VIII.

Мороз О. Мотиви возз'єднання в творчості Ів. Франка. — «Вільна Україна», 1949, 27. VIII.

Пархоменко М. Пушкін і Західна Україна. — В кн.: «О. С. Пушкін. До 150-річчя з дня народження». Львів, вид-во «Вільна Україна», 1949, с. 59—167.

Багато уваги присвячено темі «Пушкін і Франко».

Поліщук Ф. Боротьба І. Франка за реалізм в українській літературі. Тези по однойменній дисертаційній роботі. Львів. держ. ун-т ім. Ів. Франка. Львів (Б. р.). 4 с.

Дисертація була захищена в 1949 році.

Полянов Ф. Відкриття пам'ятника на батьківщині Івана Франка. — «Рад. Україна», 1949, 13. XI.

Походзило Н. «Борислав сміється» И. Франко. (Опыт монограф. исследов.). Автореф. канд. дисс. К. (Б. р.). 15 с. (Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко).

Дисертація була захищена в 1949 році.

Романченко И. Великий сын украинского народа. — «Львов. правда», 1949, 27. VIII.

Рыльский М. Народная тропа. — В альманахе: «Дружба народов». Кн. 3, М., 1949, с. 132—133.

Про значення Пушкіна для українських письменників, у тому числі І. Франка.

Смілянський Л. Михайло Коцюбинський. Повість. — В кн.: Смілянський Л. «Повісті і оповідання». К., вид-во «Рад. письменник», 1949, с. 143—151.

Дружба М. Коцюбинського з І. Франком.

Стефаник В. Автобіографія. — В кн.: Стефаник В. «Вибрані твори». К., Держлітвидав, 1949, с. 21—26.

Про знайомство Стефаника з Франком і про їхні взаємини.

Стефаник В. Віче хлопів мазурських (польських) у Кракові. — В кн.: «Хрестоматія критичних матеріалів», Т. III. Вид. 2, переробл. і доповн. К.—Львів, вид-во «Рад. школа», 1949, с. 142—143.

Про віче польських селян у Кракові 12 листопада 1893 р., у якому брав участь І. Франко.

Стефаник В. Каменярі. (Спомини). — В кн.: Стефаник В. «Вибрані твори». К., Держлітвидав, 1949, с. 269—270.

Спогади В. Стефаника про І. Франка.

Франко І. Війт Заламейський. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 153—206.

Франкова переробка драми Кальдерона «Війт Заламейський».

Франко І. Лист до В. Білецького. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 225—226. Подав М. Возняк.

Лист від 3 грудня 1901 р., де мова йде про перевидання педагогічним товариством творів «Лис Микита», «Абу-Касимові капці» і «Коли ще звірі говорили».

Франко І. Лист до М. Драгоманова з 1881 р. (початок).— В кн.«Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 228—230.

Франко І. Листи до редакції журналу «Друг» і Василя Давидяка. Надруковані як додаток до статті С. Щурата «Перші літературні спроби І. Франка». — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 132—144.

Листи написані з Дрогобича в 1874—1875 рр. до ред. «Друга» (один) та до її члена В. Давидяка (п'ять).

Франко І. Літературні письма. VI. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 207—221. Подав М. Возняк.

Критична стаття 1876 р., призначена для журналу «Друг», де були надруковані I, II і III «Літературні письма» І. Франка. VI лист — це рецензія на другу частину «Писем» Н. К. Устияновича.

Чумак К. Видання творів І. Франка за Радянської влади. — «Рад. Львів» № 8, с. 67—70.

Шаповалова М. Про Франкові переклади Шекспіра. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 49—62.

Шмигельський А. Слово до Івана Франка. Вірш. — В кн.: «Золота пора». Поезії. Львів, вид-во «Вільна Україна», 1949, с. 25—28.

Щурат С. Перші літературні спроби Івана Франка. З додатком його листів до редакції журналу «Друг» і Василя Давидяка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. II, Львів, 1949, с. 87—145.

Юркевич П. Тут жив Іван Франко. — «Прикарпатська правда», 1949, 28. V; «Рад. Буковина», 1949, 31. V.

1950

Абалкин Н. Три спектакля нового театра. — «Правда», 1950, 11. XII.

Аналіз постановки драми І. Франка «Украдене щастя» на сцені Московського драматичного театру ім. Пушкіна.

Абалкин Н. и Лукин Ю. Тема народного счастья. — «Правда», 1950, 20. VII.

Аналіз постановки драми І. Франка «Украдене щастя» на сцені Київського драматичного театру ім. І. Франка.

Басс І. Лист Івана Франка до О. М. Пипіна (23. I. 1888 р.). — «Рад. літературознавство», 1950, № 13, с. 72—76.

Білоус О. Іван Франко — поборник дружби українського і російського народів. К., Держполітвидав. 1950. 48 с.

Билоштан Я. Иван Франко в борьбе за реализм и народность украинского театра. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. (Львов. гос. пед. ин-т), Львов, 1950. 15 с.

Вервес Д. Зв'язки польських прогресивних письменників з російською і українською літературами. — Доповіді наукової сесії І-ту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, К., вид-во АН УРСР, 1950.

В'язовський Г. «Украдене щастя». (Гастролі Київського театру імені Івана Франка). — «Чорноморська комуна», 1950, 7. VI.

Гончаренко М. Естетичні погляди І. Я. Франка. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1950, № 10, с. 37—47.

Вільний В. Великий каменяр. — «Колгоспне село», 1950, 28. V.

Гудзій М. Завдання боротьби проти буржуазно-націоналістичних перекручень в історії української літератури. — Доповіді наукової сесії Ін-ту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, К., вид-во АН УРСР, 1950, с. 84—85.

Серед висловлювань письменників, які боролися проти українського буржуазного націоналізму, акад. Гудзій наводить слова Франка про те, що «політична самостійність України можлива в зв'язку з Росією, при федеративнім її устрою», бо економіка України вимагає такої єдності.

Гузь А. Ідея возз'єднання в творах західноукраїнських письменників. — «Червоний прапор», 1950, 1. XI.

Дей А. Значение народного творчества в формировании критического реализма Ив. Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филолог. наук. К., 1950. 18 с. (АН УРСР, Ин-т искусствоведения, фольклора и этнографии).

Дей О. Нове дослідження про Івана Франка. — «Вільна Україна», 1950, 26. XII.

Про книжку М. Пархоменка «Иван Франко и русская литература», М., 1950.

Дмитрук В. Борец за дружбу с русским народом. — «Львов. правда», 1950, 28. V.

Дмитерко Л. Карпатський обеліск. (Вірш). — В кн.: Дмитерко Л. «Вибране». Вірші, поеми, драматичні твори. К., Держлітвидав, 1950, с. 148—149.

Про пам'ятник-обеліск, висічений у Карпатських горах на честь Івана Франка.

Дмитерко Л. На Личаківськім цвинтарі у Львові... (Вірш). — В кн.: Дмитерко Л. «Вибране». К., Держлітвидав, 1950, с. 146.

Егорова К. Н. Г. Чернышевский и украинские писатели демократы XIX ст. — Сборник студенческих работ (Одес. гос. ун-т им. И. И. Мечникова). Т. 12. Вып. I. Гуманитарные науки. Одесса, 1950, с. 99—131.

В розділі «Чернышевский и Франко» зібраний матеріал, який характеризує ставлення Франка до великого російського революціонера-демократа.

Залесский В. Образы классики на сцене театра им. Франко. — «Театр», 1950, № 9, с. 17—31.

На с. 26—29 див. про постановку драми «Украдене щастя» і майстерну гру Амвросія Бучми, Наталі Ужвій та інших акторів.

Залесский В. Рождение театра. Первые спектакли театра им. А. С. Пушкина. — «Театр», 1950, № 12, с. 10—18.

Див. на с. 14—18 про постановку драми «Украдене щастя» Ів. Франка.

Звіт директора поліції у Львові намісникові Галичини у справі товариства «Наукова читальня». — «Рад. Львів», 1950, № 5, с. 56—57.

Звіт обвинувачував організовану в 1890 р. на чолі з І. Франком «Наукову читальню» в пропаганді соціалістичних ідей і вимагав її закриття.

Кирилюк Є. Іван Франко — великий український письменник. К., 1950. 32 с. (Т-во для поширення політ. та наук. знань УРСР).

Рец. Єрмоленко О. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1951, № 1, с. 62—71.

Кияшко І. Вшанування пам'яті Івана Франка за Радянської влади. — «Рад. Львів», 1950, № 5, с. 51—54.

Кияшко І. До питання про революційно-демократичні традиції Івана Франка. — «Рад. Львів», 1950, № 8, с. 70—74.

Кияшко І. Самовіддане служіння трудовому народові. — «Вільна Україна», 1950, 28. V.

Климась М. Франко и Чернышевский. (Общее в их мировоззрении, эстетических взглядах, литературно-критической деятельности и художественном творчестве). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филолог. наук. К., 1950. 20 с. (АН УССР. Ин-т укр. л-ры им. Т. Г. Шевченко).

Кобилецький Ю. Літературно-критична спадщина Івана Франка. — В кн.: Франко І. «Літературно-критичні статті». К., 1950, с. 3—14.

Кобринский В. Поэмы Ивана Франко. (Против буржуазных «теорий» в литературоведении). Автореф. дисс.

на соискание учен. степени канд. филол. наук. Днепропетровск, 1950. 15 с. (Днепропетровск. гос. ун-т).

Козланюк П. Іван Франко. — В кн.: Козланюк П. «Відродження народу». Львів, вид-во «Вільна Україна», 1950, с. 22—35.

Корнійчук О. Великий каменяр. — В кн.: Корнійчук О. «Разом з життям». Публіцистика. К., вид-во «Рад. письменник», 1950, с. 64—67.

Корнійчук О. «Разом з життям». Публіцистика. К., вид-во «Рад. письменник», 1950. 186 с.

Ряд висловлювань про І. Франка див. на с. 38, 58, 78, 104.

Костенко М. На землі великого Каменяра. — «Колгоспне село», 1950, 17. IX.

Коцюбинський М. Іван Франко. — В кн.: Коцюбинський М. «Вибрані твори». Т. 2. К., Держлітвидав, 1950, с. 382—396.

Коцюбинський М. Листи до Івана Франка. — В кн.: Коцюбинський М. «Вибрані твори». Т. 2. К., Держлітвидав, 1950, с. 334—340.

Крутікова Н. Російсько-українські літературні зв'язки та їх значення для української літератури XIX століття.— Доповіді наукової сесії Ін-ту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР (17—22. VI 1950). К., вид-во АН УРСР, 1950.

Про оцінку Франком російської літератури, про силу її впливу на інші літератури, зокрема на українську, про ідейну спорідненість прогресивних російських письменників і Івана Франка. Автор приділяє увагу також перекладам Франка з російської літератури.

Лесин В. Як Івана Франка не обрали депутатом віденського парламенту. — «Рад. слово», 1950, 29. V.

Махновец Л. Иван Франко как исследователь оригинальной украинской литературы 16—18 вв. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1950. 16 с. (АН УССР, Ин-т укр. л-ры им. Т. Г. Шевченко).

Михайленко П. Иван Франко — пламенный борец против украинского буржуазного национализма. — «Львов. правда», 1950, 26. I.

Мороз З. Розробка і висвітлення основних проблем історії дожовтневої літератури в курсі «Історії української літератури» .— Доповіді наукової сесії Ін-ту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. К., вид-во АН УРСР, 1950.

На с. 128, 136, 138, 140—141, 142—144 йде мова про український літературний процес XIX — поч. XX ст. у висвітленні Івана Франка, а також про місце і значення Франка в українській літературі.

Мороз З. Українська драматургія і театр другої половини XIX ст. Посібник для студентів-заочників педагогічних і учительських інститутів. К., вид-во «Рад. школа», 1950. 78 с.

Мороз О. «Мій ізмарагд» Ивана Франко. (Опыт монограф. исследования). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, 1950. 23 с. (МВО СССР. Львов. гос. ун-т им. Ив. Франко).

Новиченко Л. Українська класична література в боротьбі проти українського буржуазного націоналізму та космополітизму. — В кн.: «Доповіді наукової сесії Ін-ту української літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР». К., вид-во АН УРСР, 1950, с. 42—73.

Значну увагу автор приділяє боротьбі Франка проти націоналізму і космополітизму.

Пархоменко М. Иван Франко и русская литература. М., Гослитиздат, 1950. 200 с.

Рец. 1. Дей О. — «Вільна Україна», 1950, 26. XII.
2. Кияшко И. — «Львов. правда», 1951, 3. I.
3. Бернштейн М. — «Вітчизна», 1951, № 7, с. 187—188.
4. Зозуля М. — «Дружба народов», 1951, № 3, с. 167—171.
5. Машинский С. — «Знамя», 1951, № 3, с. 185—188.
6. Сидоров М. — «Сов. книга», 1951, № 8, с. 86—89.
7. Засенко О. — «Вітчизна», 1952, № 4, с. 159—160.
8. Вербицький П. — «Соц. Харківщина», 1953, 9. XII.

Пивоваров М. Літературний рух в Галичині в 30—40-х роках XIX століття. К., вид-во «Рад. школа», 1950. 46 с.

Про оцінку Франком літературної діяльності М. Шашкевича, участь у виданні альманаха «Русалка Дністровая», про патріотичний вірш Шашкевича «Болеслав Кривоустий під Галичем 1139» (с. 23), його соціально загострену казку «Олена» та ін. Подана загальна оцінка Франком літературної і громадської діяльності М. Шашкевича.

Пивоваров М. Панас Мирний — великий письменник-реаліст. Стенограма лекції. К., 1950. 40 с. (Т-во для поширення політ. та наук. знань УРСР).

Оцінка Франком романа Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?».

Рильський М. Чолом великому трудівникові. (Вірш). — «Рад. Львів», 1950, № 5, с. 3.

Романченко І. Іван Франко в боротьбі з українським буржуазним націоналізмом. — «Вільна Україна», 1950, 14. II.

Рядченко И. У могилы Ивана Франко. (Стихи). — В кн.: «Русские поэты Советской Украины». К., Держлітвидав, 1950, с. 225.

Свіжинський П. і **Політкін Ф.** Нові документи про громадсько-політичну діяльність Івана Франка. — «Рад. Львів», 1950, № 5, с. 55—57.

Документи Львівського обласного архіву про громадсько-політичну діяльність Франка в 1882—1889 роках.

Сосюра В. Іванові Франкові. (Вірш). — «Рад. Львів», 1950, № 5, с. 3.

Украинка Леся. Письма (к Ив. Франко). — В кн.: Украинка Леся. «Собрание сочинений в 3 томах». Пер. с укр. Т. 3. М., Гослитиздат, 1950, с. 165, 177, 188, 250, 256, 260, 288, 290.

Украинка Леся. Письмо А. Е. Крымскому. 3. XI. 1905. — В кн.: Украинка Леся. «Собрание сочинений в 3 томах». Пер. с укр. Т. 3. Проза. Рассказы, статьи, письма. М., Гослитиздат, 1950, с. 311.

Про передмову І. Франка до збірки «Зів'яле листя».

Франко З. Выборы в австрийский парламент в произведениях Ивана Франко. — «Львов. правда», 1950, 16. X.

Франко З. Наша дійсність перевершила найсміливіші мрії Каменяра. — «Рад. Україна», 1950, 29. I.

Франко З. Сбылись мечты Ивана Франко. — «Львов. правда», 1950, 14. II.

Франко І. «Голосний дзвінок скликає фабричний робучий люд», «Властитель фабрики велів» — віршовані уривки, що розробляють тему оповідання «Задля празника» І. Франка. Твори в 20 томах. Т. III, К., 1950, с. 465—467. Примітки.

Франко І. Лист до О. Пипіна. — «Рад. літературознавство». К., 1950, № 13, с. 73—76. Подав І. Басс.

Лист 1888 р. про зв'язки Т. Шевченка з російськими революціонерами-демократами. З помилками і перекрученнями лист друкувався в газеті «Вісті» 10. I 1940 р. і в книзі «Іван Франко про російську літературу», Львів, 1947.

Франко І. Хома з серцем. Казка. Твори в 20 томах. Т. IV, К., 1950, с. 521—522. Примітки.

Фрагменти першої спроби опрацювання тієї ж теми, що в творі 1904 р. «Хома з серцем і Хома без серця».

Холодковський С. Твори, що кликали до боротьби й перемоги. (І. Франко, «Оповідання»).— «Рад. Львів», 1950, с. 74—76.

Шаповалова М. Франко как исследователь и переводчик Шекспира. (Борьба И. Франко против извращения Шекспира буржуазными комментаторами и переводчиками). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, 1950. 16 с. (МВО СССР. Львов. гос. ун-т им. И. Франко).

Шутько Я. Іван Франко у в'язниці. — В кн.: Шутько Я. «Достигання». Поезії. К., вид-во «Рад. письменник», 1950, с. 85—86.

Ющенко О. Зустрічі. — В кн.: Ющенко О. «Сонячна дорога. Книга лірики». К., вид-во «Рад. письменник», 1950, с. 161—162.

Про Франка і Коцюбинського.

1951

Бабышкин О. Иван Франко. — «Правда Украины», 1951, 27. V.

Бабишкін О. Іван Франко про літературу. — «Літ. газета», 1951, 24. V.

Бажан М. Бориславські оповідання. — В кн.: Бажан М. Вибране. К., Держлітвидав, 1951, с. 122—125.

У віршах «На околицях Борислава» і «На карпатських узгір'ях» поет змальовує образ Івана Франка.

Бажан М. Київські етюди. Біля університету. — В кн.: Бажан М. Вибране. К., Держлітвидав, 1951, с. 90.

Про радянських воїнів, які мстять фашистським загарбникам за наругу над пам'яттю Франка та інших геніїв мистецтва.

Бернштейн М. Іван Франко і російська література. (Про книгу М. Пархоменка «Иван Франко и русская литература»). — «Вітчизна», 1951, № 7, с. 187—188.

Білецький О. Іван Франко. Вступна стаття в кн.: Франко І. «Оповідання». К., 1951, с. 3—19.

Белецкий А. Панас Мирный (1849—1920). — В кн.: Мирный Панас. «Собрание сочинений в 4 томах». Пер. с укр. под ред. А. Белецкого и А. Дейча. Т. I. «Пропащая сила. Роман из народной жизни». М., Гослитиздат, 1951.

У вступній частині О. Білецький говорить, що вже рання творчість Панаса Мирного була позитивно оцінена Іваном Франком.

Бойко В. Вопросы сатиры в литературно-эстетических взглядах Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание

учен. степени канд. филол. наук. К., 1951. 18 с. (МВО УССР. Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко. Кафедра истории укр. л-ры).

Вервес Г. Іван Франко і польська культура. — «Рад. Україна», 1951, 14. I.

Вервес Г. Іван Франко і польська література. — «Жовтень», 1951, № 4, с. 91—101.

Возняк М. Іван Франко в автобіографічних висловах. — «Жовтень», 1951, № 4, с. 75—84.

Возняк М. Іван Франко під час виборів 1897 р. — «Вільна Україна», 1951, 25. II.

Возняк М. Першодруки Лесі Українки.— Літературно-критичний збірник. Наукові записки (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. XIX. Вип. I, Львів. 1951, с. 20—51.

Наводиться негативна Франкова оцінка перекладів з Гоголя, здійснених Лесею Українкою та її братом Михайлом Обачним, що вийшли під назвою «Вечерниці» (1885), і позитивний відгук про оповідання Лесі Українки «Жаль». Публікуються два листи Лесі Українки до Франка від 20. IV і 14. V 1892 р. з приводу видання у Львові її книжки поезій «На крилах пісень». В статті наводиться відзив Франка про книжку в його огляді «Наше літературне життя в 1892 р.» («Зоря», 1893, № 1—2).

Возняк М. Про принципи видання творів І. Франка. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1951, № 7, 48—60.

Рец. Кисельов О. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1951, № 12, с. 52—60.

Гненний М. В музеї великого Каменяра. — «Вінницька правда», 1951, 28. VIII.

Гончар О., Малышко А. Творения великого сына украинского народа. — «Правда», 1951, 29. V.

Стаття присвячена виходу в світ перших чотирьох томів Франка російською мовою («Избранные сочинения», тт. I—IV).

Гончарук Г. Великий син українського народу. — «Прапор перемоги», 1951, 27. V.

Горецький П. Івану Франку. — В кн.: Горецький П. «Джерело». Поезії. Ужгород, 1951, с. 45—46.

Дей О. Джерело збагачення реалізму І. Франка. — «Жовтень», 1951, № 4, с. 85—90.

Про значення народної творчості в формуванні критичного реалізму Івана Франка.

Дей О. Значення народної творчості у формуванні критичного реалізму І. Франка. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1951, № 5, с. 9—16.

Дей О. і **Щурат С.** Невтомний борець проти українського буржуазного націоналізму. — «Вільна Україна», 1951, 26. V.

Десняк О. Хлопський кандидат. Нарис. — В кн.: Десняк О. «Оповідання та нариси». К., вид-во «Рад. письменник», 1951, с. 75—80.

Епізод з часів обирання Івана Франка до австрійського парламенту (1895).

Дігтяр С. Великий письменник-демократ. — «Рад. Буковина», 1951, 29. V.

Дмуховский С. Великий сын украинского народа. — «Днепров. правда», 1951, 27. V.

Жилко Ф. Мовно-стилістичні особливості діалога, портрета й пейзажу в художніх творах І. Франка. — Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Т. XI. Філол. серія, № 3, 1951, с. 35—46.

Засенко О. Марко Черемшина. Життя і творчість. К., Держлітвидав, 1951. 144 с.

Про роль Франка у формуванні письменницького таланту Черемшини.

Засенко О. Співець дружби братніх народів. — «Київська правда», 1951, 28. VIII.

Іван Франко. (Статті і замітки). — «Вільна Україна», 1951, 27. V.

Зміст: Возняк М. «Виразник мрій народу про возз'єднання». — Малкін В. «Іван Франко і російська література». — Мороз О. «Великий письменник-борець».

Іваненко О. Борці за щастя трудового народу. І. Франко, Л. Українка та В. Стефаник про дружбу рос. і укр. народів. — «Рад. Волинь», 1951, 26. VIII.

Іванюк В. Великий каменяр. — «Вільне життя», 1951, 27. V.

Каменкович З. К свету. (Отрывок из повести об И. Франко «Надпись на книге»). — «Юный ленинец», 1951, 16. VIII.

Кирилюк Є. Співець великої дружби. — «Рад. Україна», 1951, 23. VIII.

Кирій І. Осляча лава. Оповідання. (Про шкільні роки І. Франка). — «Піонерія», 1951, № 10, с. 19—23.

Кисельов О. Великий письменник-революціонер. — «Київська правда», 1951, 27. V.

Кисельов О. До питання про принципи видання творів Івана Франка. (Про статтю М. С. Возняка «Про принци-

пи видання творів Івана Франка»). — «Вісник Акад. наук УРСР», 1951, № 12, с. 52—60.

Кисельов О. Павло Грабовський. Життя і творчість. К., Держполітвидав. 1951. 194 с.

Висвітлення теми «Іван Франко і П. Грабовський».

Кияшко І. Борець за дружбу з великим російським народом. — «Вільна Україна», 1951, 26. VIII.

Кияшко И. Дом-музей писателя во Львове. — «Львов. правда», 1951, 27. V.

Кияшко І. Іван Франко — борець проти Ватікану.— «Прикарпатська правда», 1951, 21. XI.

Кияшко И., Бузынник А. Иван Франко — борец против католической реакции. — «Сталинское племя», 1951, 27. V.

Кияшко І., Стецьків В. Іван Франко у боротьбі проти католицизму. — «Вільна Україна», 1951, 1. VII.

Кобилецький Ю. Іван Франко. Літературна діяльність та поетична творчість. К., Держлітвидав, 1951. 199 с., з портр.

Рец. Решительно преодолеть идеологические извращения в литературоведении и литер. критике. — «Правда Украины», 1951, 19. VII.

Ковальчук С. Великий каменяр. — «Прикарпатська правда», 1951, 27. V.

Корнійчук О. Ідеологічні перекручення в літературі, викриті в статті газети «Правда», і чергові завдання письменників Радянської України. Доповідь на VI Пленумі правління СРПУ. — «Вітчизна», 1951, № 8, с. 19—41.

Критикуючи буржуазно-націоналістичні погляди в українському літературознавстві, О. Корнійчук оцінює Франка як мужнього борця проти капіталістично-поміщицького ладу, проти українських буржуазних націоналістів, за возз'єднання Зах. України з українським і російським народами.

Костенко М. Великий каменяр. — «Молодь України», 1951, 27. V.

Костенко М. Вічно з народом. — «Рад. слово», 1951, 26. VIII.

Коцюбинский М. Иван Франко. Биографическая заметка. — В кн.: Коцюбинский М. «Собрание сочинений в 3 томах». Под ред. П. Тычины и Н. Ушакова. Т. 3. Статьи, избранные письма. Пер. с укр. М., Гослитиздат, 1951, с. 19—29.

Крижанівський С. Слово Івана Франка. — В кн.: Крижанівський С. «Весна людства». Вибрані поезії. К., Держлітвидав, 1951, с. 84—86.

Куриленко И. Наш великий современник (И. Франко). — «Сталинское племя», 1951, 27. V.

Лесин В. Сатира Леся Мартовича на попівщину. Львів, книж.-журн. вид-во, 1951. 56 с.

Про вплив Франка на формування демократичних і атеїстичних поглядів Леся Мартовича.

Лисюк П. Літературно-естетичні погляди Івана Франка. — «Література в школі», 1951, № 2, с. 17—27.

Лукасевич Н. В музеї великого каменяра. — «Вільна Україна», 1951, 27. V.

Малишко А. Кузня в Нагуєвичах. (Вірш). — В кн.: Малишко А. «Вибрані твори». К., Держлітвидав, 1951, с. 65.

Малишко А. На могилі поета. — В кн.: Малишко А. «Вибрані твори». К., Держлітвидав, 1951, с. 64—65.

Малишко А. Творения великого сына украинского народа. — «Правда», 1951, 29. V.

Маруня П. Франко-атеїст. — «Рад. слово», 1951, 3. VII.

Масенко Т. Слава Івана Франка. — «Літ. газета», 1951, 24. V.

Мороз З. Украинская классическая драматургия. — В кн.: «Украинская классическая драматургия». Т. I. М.—Л., «Искусство», 1951, с. V—XLIII.

Про роль Івана Франка у відродженні галицького театру. Про драматичні твори Франка.

Муратов І. В сім'ї вільній, новій. (Вірш). — В кн.: Муратов І. «Ідуть богатирі». Поезії. К., Держлітвидав, 1951, с. 8—11.

Нагнибіда М. Каменяр. (Вірш). — «Рад. Україна», 1951, 12. IV.

Науменко І. Великий каменяр. (По залах музею І. Франка). — «Україна», 1951, № 8, с. 31.

Неборячок Ф. Пропагандист русской литературы. — «Львов. правда», 1951, 26. V.

Неборячок Ф. Твори Івана Франка в перекладі на російську мову. — «Жовтень», 1951, № 3, с. 89—94.

Несторенко В. Великий письменник-революціонер. — «Чорноморська комуна», 1951, 27. V.

Нечиталюк М. Драматургия Ивана Франко и народное творчество. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, 1951. 18 с. (АН УРСР. Ин-т общественных наук).

Олійниченко Г. Великий революціонер-демократ. — «Кіровоград. правда», 1951, 27. V.

Пархоменко М. Иван Франко и русская литература. Автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора филол. наук. Львов, 1951. 30 с. (МВО СССР. Ленингр. гос. ун-т им. А. А. Жданова).

Пархоменко М. Иван Франко — критик и историк литературы. — В кн.: Франко И. «Избранные сочинения». Пер. с укр. под. ред. М. Рыльского и Б. Турганова. Т. 5. Статьи о литературе. М., Гослитиздат, 1951, с. 7—42.

Походзіло М. Іван Франко і робітниче питання в 70-80-х рр. XIX століття. Наукові записки. (Київ. держ. учит. ін-т). Т. I, 1951, с. 3—19.

Рильський М. До ювілею «Слова о полку Ігоревім».— В кн.: Рильський М. «Дружба народів». Статті. К., Держлітвидав, 1951, с. 174—175.

Про мотиви «Слова о полку Ігоревім» в поетичній творчості Франка.

Рильський М. Дружба народів. Статті. К., Держлітвидав, 1951. 212 с.

В статті «Про поезію Тараса Шевченка» (с. 42) йде мова про високу оцінку Франком творчості Шевченка. В статті «Пушкін і Шевченко» згадується про переклади Франком драматичних творів Пушкіна (с. 54). М. Рильський зупиняється також на ставленні Франка до творчості Міцкевича («Адам Міцкевич» — с. 108—111). В окремій статті поема Павла Тичини «Похорон друга» порівнюється з поемою Франка «Похорон» (с. 148—149). Франко згадується і в статтях «Слово про волю народу» — с. 163 (прозові твори Франка), «З ким справжні майстри культури» — с. 193 (тема: «М. Горький і Ів. Франко»).

Рильський М. На могилі Франка. (Вірш). — В кн.: Рильський М. «Поеми і лірика». К., Держлітвидав, 1951, с. 364.

Рильський М. Франко. (Вірш). — В кн.: Рильський М. «Поеми і лірика». К., Держлітвидав, 1951, с. 252.

Рильський М. Франко-поет — В книзі: Рильський М. «Дружба народів». Статті. К., Держлітвидав, 1951, с. 61—76.

Романченко І. Іван Франко — полум'яний борець проти українського буржуазного націоналізму. — «Рад. слово», 1951, 19. X.

Романченко І. Т. Г. Шевченко та І. Я. Франко про Ватікан. — «Рад. слово», 1951, 30. XI.

Рудницкий М. Большой друг и наставник молодых писателей. — «Львов. правда», 1951, 27. V.

Сидоренко Г. Пламенный борец против буржуазного национализма. — «Сталинское племя», 1951, 26. VIII.

Сидоренко Г. Твори Івана Франка російською мовою. — «Вітчизна», 1951, № 5, с. 177—179.

Скляренко О. Общественно-политические и философские взгляды И. Я. Франко. Научные записки (Днепропетр. гос. ун-т). Т. XI. Сборник работ ист. ф-та, вып. I, 1951, с. 139—150.

Стеценко Ф. Франко і російська література. — «Рад. слово», 1951, 27. V.

Сухобрус Г. Українські народні казки. — В кн.: «Українські народні казки». За ред. П. М. Попова. К., Держлітвидав, 1951, с. 3—24.

Про велику зацікавленість Івана Франка українською народною творчістю, в якій він завжди знаходив глибокий соціальний зміст.

Терещенко М. Каменяреві. (Вірш). — В кн.: Терещенко М. «У битвах і трудах». Поезії. К., Держлітвидав, 1951, с. 233.

Українка Леся. Листи до Івана Франка (з 20. IV та 14. V 1892 р.). — В статті М. Возняка. «Першодруки Лесі Українки». Наукові записки (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. XIX. Літер.-крит. збірник. Вип. I, Львів, 1951.

Франко З. Великий поет-демократ. — «Рад. Україна», 1951, 27. V.

Франко І. Лист до Ол. Борковського. Твори в 20 томах. Т. VI, К., 1951, с. 491—492.

Лист від 20 грудня 1888 р. — це відповідь І. Франка О. Борковському з приводу рецензії на повість «Лель і Полель».

Франко І. Папі в альбом. — «Жовтень», 1951, № 7, с. 63—65; і в уривках — «Вільна Україна», 1946, 28. V.

Франко І. Первісний варіант XVI розділу повісті «Борислав сміється». Твори в 20 томах. Т. V, К., Держлітвидав, 1951, с. 466—473.

Франко І. Початок XXI розділу повісті «Борислав сміється». Твори в 20 томах. Т. V, К., Держлітвидав, с. 454—456.

Франко Т. Бібліотека І. Франка. — «Вісник Акад. наук УРСР», 1951, № 5, с. 17—21.

Франко Т. Борець проти тьми і кривди. — «Літ. газета», 1951, 24. V.

Франко Т. Великий каменяр (до 35-х роковин з дня смерті І. Франка). — «Культ.-освіт. робота», 1951, № 4, с. 9—13.

Франко Т. Особиста бібліотека Івана Франка. — «Рад. Україна», 1951, 27. IV.

Хапчук М. Великий письменник-революціонер. — «Рад. Житомирщина», 1951, 27. V.

Хмелінський М. Іван Франко. — «Рад. Поділля», 1951, 29. V.

Цапенко І. Літературно-критичні статті Івана Франка. — «Жовтень», 1951, № 9, с. 114—120.

Чернець Л. Полум'яний пропагандист культури російського народу. — «Рад. Буковина», 1951, 29. V.

Чечот Н. Сатира Ивана Франко. (Лит.-критич. анализ сатир. рассказов, сказок, очерков). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1951. 20 с. (МВО СССР. Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко).

Шеремет М. На могилі Франка. (Вірш). — В кн.: Шеремет М. «Щастя миру». Поезії. К., Держлітвидав, 1951, с. 63—64.

Шеремет М. Франко у Криворівні. (Вірш). — В кн.: Шеремет М. «Щастя миру». Поезії. К., Держлітвидав, 1951, с. 70—72.

Щербак А. Иван Франко и русская культура. — «Правда Украины», 1951, 29. VIII.

Яцків М. Мої зустрічі з Каменярем. (Спогади про Івана Франка). — В кн.: «На оновленій землі». Альманах Львівської організації СРПУ. Львів, 1951, с. 59—67.

1952

Архипович Л. і **Гордійчук М.** М. В. Лисенко. Життя і творчість. К., «Мистецтво», 1952. 246 с.

Розділ IV — М. Лисенко та І. Франко.

Бабишкін О. З історії боротьби прогресивних кіл української літератури за О. Кобилянську. — «Літ. газета», 1952, 20. III.

Про захист Франком творчості О. Кобилянської від нападів з боку буржуазно-націоналістичної критики.

Бабишкін О. Ольга Кобилянська. Літературно-критичний нарис. К., Держлітвидав, 1952. 80 с.

Висловлювання Франка про Ольгу Кобилянську.

Бандрівський Д. В нових Нагуєвичах. Нарис. — В кн.: «Цвіти, наша земле». Оповідання та нариси. Львів. книж.-журн., вид-во, 1952, с. 153—156.

Оповідання старого селянина Хом'яка про організацію Франком читальні в Нагуєвичах.

Бонч-Бруєвич В. Моє листування з Іваном Франком. (Розділи із спогадів). — «Вітчизна», 1952, № 12, с. 153—159.

Вервес Г. Адам Міцкевич в українській літературі. К., Держлітвидав, 1952. 131 с., з іл. і портр.

Рец. 1. Трофимук С. — «Літ. газета», 1952, 19. VI
2. Матьора П. — «Рад. Волинь», 1952, 29. VIII.

3. Дейч А. — «Лит. газета», 1953, 9. VII.
4. Воронецький Е. — «Жовтень», 1953, № 10, с. 114—119.

Вільний В. Слово старого ріпника. (Вірш). — В кн.: Вільний В. «Світи, наше сонце». Поезії. К., «Рад. письменник», 1952, с. 96—97.

Розповідь старого ріпника про працю в старому Бориславі у капіталіста Гольдкремера («Борислав сміється» Франка).

Вільний В. Франко. (Вірш). — В кн.: Вільний В. «Світи, наше сонце». Поезії. К., «Рад. письменник», 1952, с. 79—81.

Возняк М. Викриття реакційної суті християнської моралі в «Легенді про святого Маріна» Ів. Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III ,Х., 1952, с. 25—30.

На с. 31—53 опублікований текст Франкової поеми «Легенда про святого Маріна».

Возняк М. Листи Івана Франка до Климентії Попович. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 54—66.

На с. 67—92 подано 28 листів до К. Попович.

Возняк М. «Слово о полку Ігоревѣ» в переспіві Івана Франка (1873). — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 5—6.

На с. 7—24 поданий текст перекладу «Слова» в 1873 р. (першодрук).

Волощак А. Пройдені дні. (Поема). — В кн.: Волощак А. «Спів Карпат». Поезії. К., «Рад. письменник», 1952, с. 85.

Розділ XIV поеми присвячений Іванові Франкові.

Галащук Б. Славянская тема в творчестве украинских демократических писателей 70—90-х годов XIX века. (К истории литературных связей украинских писателей-демократов с зарубежным славяпством). — Краткие сообщения (Ин-т славяноведения АН СССР), 1952, № 8, с. 63—64.

Зв'язки Франка з слов'янськими літературами.

Година М. Питання психології художньої творчості в працях Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 154—182.

Гонтар П. З історії боротьби Франка проти реакційних напрямків у чеській літературі. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 144—153.

Дей А. и Щурат С. Борьба Ивана Франко против идеологии буржуазного национализма. — «Львов. правда», 1952, 28. V.

Зубков С. Нові автографи І. Франка та В. Стефаника. — «Літ. газета», 1952, 26. VI.

Лист І. Франка до селянина В. Никоновича (1896 р.) в справі збирання старих рукописів.

Иван Франко — борец против Ватикана. (К 96-летию со дня рождения. Статьи): Мороз А. Против клерикализма и поповщины. — Тудор С. Поэт-борец (отрывок). — «Львов. правда», 1952, 27. VIII.

Іван Франко. Статті і матеріали. Збірник III, Х., вид-во Харк. держ. ун-ту ім. О. М. Горького, 1952. 208 с. (МВО СРСР. Львів. держ. ун-т ім. І. Франка).

Рец. Бернштейн М. — «Вітчизна», 1953, № 9, с. 180—183.

Ігнатов С. Театр нової Румунії. — «Рад. мистецтво», 1952, 27. VIII.

Про великий успіх п'єси «Украдене щастя» І. Франка на румунській сцені.

Карманський П. В колгоспі імені Івана Франка. (Вірш). — В кн.: Карманський П. «На ясній дорозі». Поезії. К., «Рад. письменник», 1952, с. 40.

Карманський П. Великий каменяр. — В кн.: Карманський П. «На ясній дорозі». Поезії. К., «Рад. письменник», 1952, с. 65—78.

Цикл віршів про Івана Франка: «Батько й син». — «Його розмови з селянами». — «Етапами». — «Поет до галицької молоді». — «Його остання дорога». — «Ні, не самотній жив ти межи нами». —

Кирилюк Є. Франко і російська культура. (До 36-х роковин з дня смерті І. Франка). — «Рад. Україна», 1952, 28. V.

Кияшко І. Іван Франко — борець проти Ватікану. — «Рад. Буковина», 1952, 5. І.

Кияшко І. Поборник дружби з великим російським народом, борець проти буржуазного націоналізму. (Іван Франко). — «Рад. слово», 1952, 28. V.

Климась М. Іван Франко — непримиренний борець проти націоналізму і космополітизму. — «Більшовик України», 1952, № 8, с. 28—39.

Кобилянська О. Пророцтво. — В кн.: Кобилянська О. «Вибрані твори в 3 томах». Т. 3. К., Держлітвидав, 1952, с. 340—341.

Спогади про І. Франка.

Ковалів Ю. Спогади про Степана Ковалева. — В кн.: Ковалів С. «Вибрані оповідання», Львів. кн.-журн. вид-во, 1952, с. 23—29.

Про зустрічі І. Франка з С. Ковалевим.

Комишанченко М. Боротьба І. Франка за високу ідейність, реалізм та народність української літератури у 70-х роках XIX ст. Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Т. XIV, філол. сер. № 4, 1952, с. 77—98.

Крижанівський С. Майстер соціальної сатири. — В кн.: Мартович Л. «Вибрані твори». К., Держлітвидав, 1952, с. 3—24.

Вплив Франка на творчість Мартовича.

Крутікова Н. Микола Васильович Гоголь. Життя і творчість. К., Держлітвидав, 1952. 156 с.

Темі «Франко і Гоголь» присвячені с. 150—158.

Крутікова Н. М. В. Гоголь і українська література XIX століття. К., 1952. 52 с. (Т-во для поширення політ. та наук. знань Укр. РСР).

Про вплив М. В. Гоголя на формування естетичних поглядів Франка див. на с. 49—50.

Куриленко Й. Гнівне слово поета. (Про творчість І. Франка). — «Літ. газета», 1952, 4. IX.

Куриленко Й. З нових матеріалів про українських письменників. — «Літ. газета», 1952, 8. V.

Листування Франка з ученими Російської Академії наук, яке зберігається в архіві Академії наук СРСР.

Куриленко Й. Іван Франко в боротьбі проти Ватікану. — «Вільна Україна», 1952, 28. VIII.

Лисенко В. Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. (Про однойменну книгу З. Франко). — «Київська правда», 1952, 16. XI.

Малкін В. М. О. Некрасов і І. Я. Франко. — «Рад. слово», 1952, 21. VI.

Малкін В. М. Некрасов і прогресивна література Західної України. Львів. кн.-журн. вид-во, 1952. 84 с.

Рец. 1. Воробьев В. — «Львов. правда», 1952, 30. X.
2. Дей О. — «Вільна Україна» 1952, 13. XI.
3. Об одной порочной брошюре. — «Правда Украины», 1952, 30. XI.
4. Бернштейн М. — «Вітчизна», 1953, № 1, с. 179—182.

Мороз З. Іван Франко — борець проти українського буржуазного націоналізму. — «Закарпат. правда», 1952, 13. V.

Мороз З. Образ позитивного героя в дожовтневій українській літературі. — «Вітчизна», 1952, № 10, с. 177—185.

Позитивні герої творів Франка.

Мороз О. Іван Франко в боротьбі проти українського буржуазного націоналізму. — «Вільне життя», 1952, 27. V.

Мороз О. Іван Франко — гнівний викривач українських буржуазних націоналістів. — «Червоний прапор», 1952, 18. V.

Мороз О., Дей О. До питання про вивчення спадщини Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 185—208.

Неборячок Ф. Пушкин в украинских переводах. (Стихотворные переводы 1830—1937 гг.). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, 1952. 16 с. (МВО СССР, Львовский гос. ун-т им. И. Франко. Каф. укр. л-ры).

Нестеровський П. «Украдене щастя» на екрані. (Фільм за одноім. п'єсою І. Франка). — «Рад. мистецтво», 1952, 18. VI.

Нечиталюк М. Непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. (Про книгу З. Франко «Непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму»). — «Вільна Україна», 1952, 14. IX.

Нечиталюк М. Тема опришківства в творчості Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 113—143.

Новиченко Л. Непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. (Про книгу З. Франко. «Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму»). — «Сучасне і майбутнє», 1952, № 11, с. 44—47.

Пачовський Т. «Слово о полку Игореве» в поезії Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 95—112.

Пивоваров М. Панас Мирний. Життя і творчість. К., Держлітвидав, 1952. 146 с.

Висловлювання Франка про Панаса Мирного. Оцінка Франком творчості Мирного.

Пільгук І. Великі російські революціонери-демократи і українська література (Бєлінський, Чернишевський, До-

бролюбов, Некрасов). Лекція для студентів-заочників ф-ту мови і літератури педагогічних і вчительських інститутів. К., «Радянська школа», 1952. 76 с.

Пинчук С. Непримиримый борец против украинского буржуазного национализма. (О книге З. Франко. «Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму»). — «Львов. правда», 1952, 18. XI.

Романченко І. І. Я. Франко про М. В. Гоголя. — «Рад. слово», 1952, 19. II.

Семиволос М. І. Франко про викладання літератури в школі. — «Література в школі», 1952, № 2, с. 30—36.

Сидоренко Г. Іван Франко в боротьбі за реалізм проти занепадницьких течій в українській літературі. — Наукові записки. (Київ. держ. ун-т ім. Т. Шевченка). Т. XI. Вип. 9. Філол. збірник № 4, К., 1952, с. 113—124.

Сидоренко Г. Іван Франко в боротьбі проти українських буржуазних націоналістів. — «Жовтень», 1952, № 2, с. 96—103.

Тичина П. Іван Франко (1856—1916). — В кн.: Тичина П. «В Армії Великого Стратега». Статті й виступи. К., «Рад. письменник», 1952, с. 158—164.

Тудор С. Поет-борець. (Іван Франко). З літературної спадщини. — «Жовтень», 1952, № 8, с. 60—67.

Франко З. Борець проти єзуїтської чуми. (І. Франко). — «Вітчизна», 1952, с. 159—163.

Франко З. Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. К., Держлітвидав, 1952. 68 с. Те ж саме рос. мовою. К., Госполитиздат, 1952. 72 с.

Рец. 1. Нечиталюк М. — «Вільна Україна», 1952, 14. XI.
2. Лисенко В. — «Київська правда», 1952, 16. XI.
3. Пинчук С. — «Львов. правда», 1952, 18. XI.
4. Хижняк А. — «Літ. газета», 1952, 20. XI.
5. Новиченко Л. — «Сучасне і майбутнє», 1952, № 11. с. 44—47.
6. Шутько Я. — «Зоря Полтавщини», 1952, 20. XII.
7. Вільний В. — «Рад. Житомирщина», 1952, 26. XII.
8. Буряк Б. — «Дніпро», 1952, № 12, с. 107—111.
9. Шевченко Ф. — «Вітчизна», 1952, № 12, с. 180—182.
10. Кирилюк Є. — «Рад. Україна», 1952, 22. X.
11. Тичина П. — «Жовтень», 1953, № 2, с. 3—14.
12. П'янов В. — «Україна», 1953, № 1, с. 22.

Франко З. Непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. — «Рад. Україна», 1952, 8. II.

Франко З. Про одну переробку поеми Івана Франка. («Лис Микита» в обробці М. Рильського). — «Рад. Україна», 1952, 17. IV.

Франко І. Я. (1856—1916). — Короткий філософський словник. Під ред. М. Розенталя і П. Юдіна. Пер. з рос., 3-є вид. перероб. і допов. К., Держполітвидав, 1952, с. 555—557.

Франко І. Легенда про святого Маріна. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 31—53. Подав М. Возняк.

Легенда, написана в 1897 р., викриває реакційну суть християнської моралі.

Франко І. Листи до Климентії Попович. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 54—92. Подав М. Возняк.

28 листів з 1884—1895 рр.

Франко І. Лист до «Руської бесіди». — «Твори в 20 томах», т. IX, К., 1952, с. 443—444. Примітка до п'єси «Рябина».

Лист від 6 грудня 1893 р., у якому пропонує т-ву «Руська бесіда» свої оригінальні та перекладні п'єси.

Франко І. Сватання пана Хвиндюка.—«Твори в 20 томах», т. IX, К., 1952. Додатки, с. 428—434.

Уривок п'єси, первісно писаний по-польськи.

Франко І. «Слово о повці Ігоря». — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. III, Х., 1952, с. 5—24. Подав М. С. Возняк.

Віршований переклад 1873 року.

Франко Т. Иван Франко и Борислав. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филолог. наук. К., 1952. 14 с. (Академия наук УССР. Ин-т лит. им. Т. Г. Шевченко).

Хижняк А. Непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. (Про книгу З. Франко. «Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму»). — «Літ. газета», 1952, 20. XI.

Черемшина М. Моя біографія. — В кн.: Черемшина М. «Вибрані твори». Ужгород. кн.-журн. вид-во, 1952, с. 331—333.

Про враження, яке справили на молодого Черемшину твори Франка Зустрічі Черемшини з Франком.

Черемшина М. Фрагменти моїх споминів про Івана Франка. — В кн.: Черемшина М. «Вибрані твори». Ужгород. кн.-журн. вид-во, 1952, с. 341—343.

Шпак М. Ковалі. (Вірш). — В кн.: Шпак М. «Вибрані поезії». К., «Рад. письменник», 1952, с. 123—124.

Шутько Я. Правдива і цінна книга про Івана Франка. (З. Франко. «Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму»). — «Зоря Полтавщини», 1952, 20. XII.

1953

Білоштан Я. За правдиве розкриття образу жандарма в драмі Івана Франка «Украдене щастя». — Наукові записки. (Львів. держ. пед. ін-т). Т. III. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. Вип. I, 1953, с. 3—23.

Бойко А. Сборник И. Франко. «З вершин і низин». Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1953. 15 с. (Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко).

Борщевський В., Чечот М. Іван Франко — викривач буржуазної лжедемократії. — «Вінниц. правда», 1953, 20. II.

Вітчизна. Збірник висловлювань діячів російської та української культури про Вітчизну. (Упорядкувала В. Мефедова). К., Держлітвидав, 1953.

Про Ів. Франка див. с. 162—171.

Возняк М. Іван Франко в боротьбі з Ватіканом, як лютим ворогом слов'янських народів. — Наукові записки Ін-ту сусп. наук. (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. I, 1953, с. 37—47.

Возняк М. Иван Франко в борьбе с Ватиканом, злейшим врагом славянских народов. — «Львов. правда», 1953, 27. VIII.

Возняк М. Іван Франко — популяризатор передової російської літератури. К., вид-во Академії наук УРСР, 1953. 58 с.

Рец. 1. Дей О. — «Жовтень», 1953, № 11, с. 118—122.
2. Галащук І. — «Вільна Україна», 1953, 3. XI.
3. Дуб'як М. — «Прик. правда», 1953, 2. XII.
4. Кирилюк Є. — «Літ. газета», 1953, 10. XII.
5. Матвейчук Н. — «Львов. правда», 1953, 12. XII.
6. Самленко П. — «Рад. Україна», 1954, 8. I.
7. Домницький М. і Радченко Є. — «Рад. слово», 1954, 26. I.
8. Матвейчук Н. — «Сов. Украина», 1954, № 2, с. 160—166.
9. Франко З. — «Дніпро», 1954, № 3, с. 111—116.
10. Хинкулов Л. — «Октябрь», 1954, № 4, с. 175—178.
11. Матвейчук Н. — «Знамя», 1954, № 5, с. 183—186.
12. Вервес Г. — «Правда Украины», 1954, 26. VII.

Возняк М. Історичне значення діяльності Маркіяна Шашкевича. — Наукові записки Ін-ту сусп. наук. (Львів. філіал. Академії наук УРСР). Т. І, 1953, с. 111—129.

Оцінка Франком поезій М. Шашкевича.

Городецкая Е. Иван Франко для детей. — В кн.: «Вопросы детской литературы». М.—Л., 1953, с. 27—65.

Дей О. Іван Франко — дослідник народно-поетичної творчості. К:, вид-во Академії наук УРСР, 1953. 92 с.

Рец. 1. Петренко М. — «Вільна Україна», 1953, 18. XII.
2. Березовський І. — «Літ. газета», 1954, 15. IV.
3. Цапенко І. — «Жовтень», 1954, № 8, с. 98—101.

Дей О., Щурат С. Боротьба Івана Франка проти ідеології буржуазного націоналізму. — Наукові записки Ін-ту сусп. наук (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. І, 1953, с. 49—69.

Довгалюк П. Українські письменники в боротьбі проти Ватікану. К., вид-во Академії наук УРСР, 1953. 80 с.

Про боротьбу Ів. Франка проти релігії і Ватікану див. на с. 27—33.

Домбровський О. Іван Франко — інтерпретатор та перекладач ліричних поезій Данте. Доповіді та повідомлення (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 4, ч. І, Львів, 1953, с. 43—44.

Домницький М. Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. — «Рад. слово», 1953, 27. V.

Іофанов Д. Іван Франко про Толстого. — «Вісник Академії наук УРСР», 1953, № 9, с. 22—29.

Карабутенко И. Иван Франко — классик украинской литературы. — «Коммунист», 1953, № 6, с. 104—113.

Кирилюк Є. Іван Франко і російська література. — В кн.: «Російсько-укр. літературне єднання». Зб. статей під ред. О. Білецького та М. Гудзія. К., Держлітвидав, 1953, с. 331—364.

Корниенко Н. Борьба И. Франко за чистоту и богатство украинского литературного языка на общенародной основе. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, 1953. 20 с. (Львов. гос. пед. ин-т).

Костенко М. Ковалі свого щастя. (Про екон. і культ. розвиток с. І. Франка, Дрогоб. обл.). — «Вільна Україна», 1953, 28. V.

Костюк Ю. Великий син українського народу (І. Франко). — «Київська правда», 1953, 27. V.

Крекотень В. Поезії Івана Франка російською мовою. — «Вітчизна», 1953, № 11, с. 157—168.

Лисенко О. Іван Франко і велика російська література. — «Прикарпат. правда», 1953, 29. V.

Лукіянович Д. Іван Франко в боротьбі проти релігії, церкви та Ватікану. — «Жовтень», 1953, № 6, с. 89—95.

Мазуркевич О. За справді наукове вивчення і видання творів Ю. Федьковича. — «Літ. газета», 1953, 23. IV.

Франко — видавець творів Ю. Федьковича.

Малкін В. Некрасов і Франко. — «Література в школі», 1953, № 1, с. 27—28.

Маренко К. Зв'язок Івана Франка з марксизмом і робітничим рухом. — Наукові записки. (Кам'янець-Подільський держ. пед. ін-т, іст.-філол. ф-тет). Т. I, К., вид-во «Рад. школа», 1953, с. 31—53.

Матвейчук Н. Иван Франко о Л. Н. Толстом. — «Львов. правда», 1953, 9. IX.

Михайлов П. І. Франко — полум'яний пропагандист творчості Горького. — «Рад. Волинь», 1953, 19. IV.

Мороз О. Іван Франко — гнівний викривач українського буржуазного націоналізму та клерикалізму. Львів. кн.-журн. вид-во, 1953. 100 с.

Рец. 1. Цапенко І. — «Жовтень», 1955, № 2, с. 113—116.
2. Гресь М. — «Рад. слово», 1954, 23. VI.
3. Мундяк М. — «Вільна Україна», 1954, 9. VII.

Мороз О. Поборник дружби двох братніх народів. (До 97-річчя з дня народження І. Франка). — «Вільна Україна», 1953, 27. VIII.

Нечиталюк М. Фольклорна основа драми І. Франка «Украдене щастя». — Наукові записки Ін-ту сусп. наук (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. I, 1953, с. 85—109.

Пархоменко М. Безсмертя поета. — «Жовтень», 1953, № 1, с. 109—113.

В статті, присвяченій М. О. Некрасову, автор торкається питання «Некрасов і Франко».

Пархоменко М. Драматургия И. Франко. — В кн.: Франко И. «Драмы». Перев. с украинского. М., «Искусство», 1953, с. III—XXII.

Пархоменко М. О. М. Горький і дожовтнева українська література. — В кн.: «Російсько-українське літературне єднання». Зб. статей під ред. О. Білецького та М. Гудзія. Вип. I, К., Держлітвидав, 1953, с. 429—460.

Пінчук С. Чернишевський і Франко. — «Вільна Україна», 1953, 24. VII.

Сафронова В. «Boa constrictor» Ивана Франко. (Лит.-творч. история повести). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Сталино, 1953. 16 с. (Киевский гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко).

Солодченко Я. Іван Франко в Криворівні. (До відкриття літ.-меморіального музею, Жаб'ївський р-н, Станіславська обл.). — «Прикарпат. правда», 1953, 3. III.

Сидоренко Г. Зброєю слова. — В кн.: Франко І. «Публіцистика». К., Держлітвидав. 1953, с. III—XV.

Старинкевич Е. Мастерство переводчика. — «Дружба народов», 1953, № 5, с. 192—213.

Про переклади поетичних творів Ів. Франка російськими радянськими поетами.

Стефаник В. З виступу на з'їзді радикальної партії 1909 р. Тернопіль. — В кн.: Стефаник В. «Публіцистика», К., Держлітвидав, 1953, с. 53.

Про заслуги І. Франка для українського народу.

Стефаник В. З листа до І. Франка. Червень, 1897 р. Краків. — В кн.: Стефаник В. «Публіцистика». К., Держлітвидав, 1953, с. 74—75.

Повідомлення про збори краківської прогресивної молоді, на яких обговорювалася стаття Франка «Поет зради».

Стефаник В. З листа до М. Рудницького. 3 червня 1931 р. Русів. — В кн.: Стефаник В. «Публіцистика». К., Держлітвидав, 1953, с. 100.

Оцінка Франка як суспільно-політичного діяча, письменника, вченого.

Стефаник В. З листа до О. Гаморак. 1897. Краків. — В кн.: Стефаник В. «Публіцистика». К., Держлітвидав, 1953, с. 76.

Оцінка суспільно-політичної і літературної діяльності І. Франка.

Стефаник В. Промова на зборах польської поступової молоді в Кракові. 1897. — В кн.: Стефаник В. «Повне зібрання творів в 3 томах». Т. 2, вид-во Академії наук УРСР, 1953, с. 161—162.

Про статтю І. Франка «Поет зради».

Тарнавський М. Пам'яті Івана Франка. — В кн.: Гарнавський М. «Вибрані поезії». К., «Рад. письменник», 1953, с. 63—64.

Вірш «Пам'яті Івана Франка» прогресивного українського поета у Канаді М. Тарнавського написаний в 1916 р., на смерть письменника.

Тичина П. Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму.— «Жовтень», 1953, № 2, с. 3—14.

Тичина П. Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму.— «Рад. Україна», 1953, 10. I.

Федоренко В. Іван Франко про Толстого.— «Вільна Україна», 1953, 9. IX.

Франко З. Іван Франко в боротьбі з католицькою реакцією. — В кн.: «Іван Франко проти Ватікану». К., Держлітвидав, 1953, с. III—XI.

Франко З. Поборник дружби з великим російським народом. — «Літ. газета», 1953, 28. V.

Франко І. Папі Пію IX (Із Дранмора, переклад 1883 р.).— В кн.: «Іван Франко проти Ватікану». К., Держлітвидав, 1953, с. 13.

Хинкулов Л. Сон князя Святослава. Драма-сказка (Ивана Франко) в пяти действиях. — «Сов. Украина», 1953, № 9, с. 91—94.

Шаховський С. Цікаві дані про переклади творів І. Франка.— «Літ. газета», 1953, 5. III.

1954

Белецкий А. Пушкин и Украина. Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XIII. Вип. 2. Зб. філол. ф-ту № 6. К., вид.-во Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 1954, с. 61—119.

Пушкін і Франко — розділ V, с. 99—114.

Белецкий А. Украинская классическая проза. — В кн.: «Украинские повести и рассказы в трех томах». Т. I. М., Гослитиздат, 1954, с. 7—75.

Про Ів. Франка див. с. 44—57.

Белоус А. И. Я. Франко — великий украинский революционный писатель.— В кн.: «Украинские революционные демократы. Общественно-политические и философские взгляды». Сб. статей. М., Гослитиздат, 1954, с. 141—186.

Білоштан Я. Сила і могутність народу. «Сон князя Святослава» у Львівському театрі ім. Заньковецької.— «Рад. мистецтво», 1954, 7. IV.

Бойко І. Іван Франко 1856—1916. Бібліографічний покажчик. К., вид-во Академії наук УРСР, 1954. 203 с. (Акад. наук УРСР. Держ. публ. б-ка УРСР).

Рец. Мороз О. — «Жовтень», 1955, № 4, с. 120—121.

Бонч-Бруєвич В. Моє листування з Іваном Франком.— В кн.: «Єднання братніх літератур». Зб. статей. За ред. О. І. Білецького та ін., К., вид-во Академії наук УРСР, 1954, с. 37—58. («Радянське літературознавство» № 17).

Братерство культур. Збірник матеріалів з історії російсько-українського культурного єднання. За ред. О. Білецького. К., Держлітвидав, 1954. 456 с.

Висловлювання Франка про російський народ та його культуру— с. 318—353.

Бугайко Т. Вивчення сатиричних образів у шкільному курсі української літератури.— «Література в школі», 1954, № І, с. 31—42.

Аналіз сатир Ів. Франка.

Вервес Г. Поборник дружбы украинского и польского народов (И. Франко). — «Славяне», 1954, № 12, с. 23—26.

Возняк М. Іван Франко — борець проти релігії, попівщини і Ватікану.— «Прикарпат. правда», 1954, 17. X.

Возняк М. Іван Франко в боротьбі з Ватіканом, лютим ворогом слов'янських народів. — Львів, кн.-журн. вид-во, 1954. 16 с.

Рец. Бартошик М. — «Молодь України», 1955, 11. VI.

Возняк М. Іван Франко в 1883—1884 рр. про польське питання. — Наукові записки Ін-ту сусп. наук (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. 3, 1954, с. 3—15.

Возняк М. Іван Франко як виразник прагнень українського народу західних земель України до возз'єднання з усім українським народом в межах Російської держави.— В кн.: «Віковічна дружба народів-братів». К., вид.-во Академії наук УРСР, 1954, с. 159—173.

Возняк М. Хто автор «Слова від видавництва» до Франкового перекладу «Мертвих душ» Гоголя? — Наукові записки Ін-ту сусп. наук (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. 3, 1954, с. 75—79.

Гонтарь П. Украинско-чешские литературные связи в XIX веке. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, 1954. 11 с. (Львов. гос. ун-т им. Ив. Франко. Каф. укр. л-ры).

Гончаренко Н. Эстетика украинских революционеров-демократов конца XIX и начала XX века.— «Вопросы философии», 1954, № 3, с. 135—150.

Говориться також про естетичні погляди Ів. Франка.

Дей О. Іван Франко про народно-визвольну війну українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького.— В кн.: «Навіки з тобою, Росіє». Львів. кн.-журн. вид-во, 1954, с. 341—360.

Дей О. Народно-поетичні впливи в ранній творчості Івана Франка (1874—1878).— Наукові записки Ін-ту сусп. наук (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. 3, 1954, с. 16—38.

Дейч А. Леся Украинка. Критико-биографический очерк. Изд. 2, дополненное. М., Гослитиздат, 1954. 176 с.

Про взаємовідносини Івана Франка і Лесі Українки, див. на с. 22—23.

Дмуховський С. М. В. Гоголь і українська література XIX сторіччя. — Наукові записки (Дніпропетров. держ. ун-т). Т. 4, Зб. праць іст.-філол. ф-ту. Вип. 6. 1954, с. 47—63.

Дольд-Михайлик Ю. Бориславська трагедія. (П'єса). За мотивами «Бориславських оповідань» І. Франка. К., «Мистецтво», 1954. 96 с., з іл.

Домбровский О. Иван Франко — переводчик и популяризатор творчества Данте. Автореф. дисс. на соискание учен. степени, канд. филол. наук, изд.-во Львовского ун-та, 1954. 16 с. (МВО СССР. Львовский гос. ун-т им. Ивана Франко).

Дорошенко И. Проблема труда в эстетике Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук, Львов, изд-во Львовск. ун-та, 1954, 16 с. (МВО СССР. Львов. гос. ун-т им. И. Франко).

Іванов М. Іван Франко — співець дружби російського і українського народів.— «Рад. Волинь», 1954, 28. V.

Історія української літератури в двох томах. Т. І. Дожовтнева література. К., вид-во АН УРСР, 1954 (АН УРСР. Ін-т укр. літератури ім. Т. Г. Шевченка).

Розд. XIII. І. Я. Франко — с. 499—559. (Написав Є. Кирилюк).

Каспрук А. Іван Франко — наставник молодих письменників.— «Дніпро», 1954, № 6, с. 107—114.

Кашуба М. Поборник братерства двох народів і літератур (І. Франко). — «Черкас. правда», 1954, 28. V.

Кисельов Й. Одвічна дружба. Тема возз'єднання України з Росією в історичній драматургії. К., «Рад. письменник»; 1954. 188 с.

Про намір І. Франка написати драматичну трилогію, присвячену Б. Хмельницькому.

Ковтунов І. «Сон князя Святослава». Нова вистава Харківського театру ім. О. С. Пушкіна.— «Рад. мистецтво», 1954, 1. XII.

Коновалов Г. і Пилинський М. Нові листи Івана Франка.— «Літ. газета», 1954, 18. II.

Костенко М. Співець дружби і возз'єднання народів. (Про творчість І. Франка). — «Рад. слово», 1954, 7. XII.

Котов В., Спицький В. Революційні демократи — поборники дружби російського та українського народів. К., Держполітвидав, 1954. 62 с.

Крутікова Н. Іван Франко про Гоголя.— В кн.: «Гоголь і українська література XIX ст.». К., Держполітвидав, 1954, с. 112—132.

Крутикова Н. Литературные связи русского и украинского народов. Материалы в помощь учителю. М., Учпедгиз, 1954. 52 с.

Літературні зв'язки російського і українського народів. Ставлення І. Франка до російської літератури.

Кутковец Е. Социально-обличительная повесть Ивана Франко «Основи суспільності». Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, изд-во Львов. ун-та, 1954. 15 с. (МВО СССР, Львов. гос. ун-т им. Ивана Франко).

Ломова М. Діяльність Івана Франка як етнографа. (Короткий хронологічний огляд). — Наукові записки Ін-ту сусп. наук. (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. 3, 1954, с. 80—97.

Лівенцов В. Іван Франко — непримиренний борець проти релігії. — «Вільне життя», 1954, 17. X.

Лукіянович Д. Неопубліковані листи Івана Франка. (Листування з поетесою Уляною Кравченко). — «Жовтень», 1954, № 10, с. 112.—115.

Матвійчук М. Іван Франко — критик фольклористичних досліджень Веселовського. — Наукові записки Ін-ту сусп. наук. УРСР. (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. 3, 1954, с. 63—74.

Миронов В. Экономические взгляды И. Я. Франко. Автореферат дисс. на соискание учен. степени канд. эконо-

мических наук. К., 1954. 16 с. (МВО СССР. Ин-т повышения квалификации преподавателей марксизма-ленинизма при Киев. гос. ун-те им. Т. Г. Шевченко).

Мундяк М. Рассказы и повести Ив. Франко из крестьянской жизни как произведения критического реализма. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд филол. наук. К., 1954. 15 с. (Академия наук УССР. Ин-т литературы им. Т. Г. Шевченко).

Мусатов А. Т. Шевченко та І. Франко про М. В. Гоголя. — «Вільне життя», 1954, 1. IV.

Нападій Є. Визвольна боротьба українського народу під проводом Богдана Хмельницького у творчості Івана Франка.— «Вільне життя», 1954, 18. IV.

Нападій Є. Іван Франко про Тернопільщину.— «Вільне життя», 1954, 9. IX.

Нападій Є. Марко Вовчок у літературній оцінці Івана Франка.— «Вільне життя», 1954, 21. XII.

Невідомі уривки з творів І. Франка. (Текст. Публікація Т. Франка).— «Вітчизна», 1954, № 8, с. 143—146.

Уривок одного із варіантів бориславського оповідання і фрагмент першої редакції «Boa constrictor», а також два уривки невідомих творів.

Нечиталюк М. Джерела історичної драми Івана Франка «Сон князя Святослава».—Наукові записки Ін-ту сусп. наук УРСР. (Львів. філіал Академії наук УРСР). Т. 3, 1954, с. 39—62.

Островский А. Иван Франко.— В кн.: Франко И. «Избранное». Л., 1954, с. 3—18.

Популярний нарис життя і творчості І. Франка.

Островский Г. Иван Франко и художник Труш.— «Искусство», 1954, № 6, с. 47—50.

Ощипко И. Лексическая синонимика в бориславских повестях и рассказах Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, изд.-во Львов. ун-та, 1954. 16 с. (МВО СССР, Львов. гос. ун-т им. И. Франко).

Пархоменко М. Иван Франко и русская литература.— Изд. 2-ое, дополненное, М., Гослитиздат, 1954. 244 с.

Рец. Kirchner R. — «Zeitschrift für Slawistik», Band I, Heft 3. Berlin, 1956, с. 127—128.

Пивоваров М. Юрій Федькович. Літературно-критичний нарис, К., Держлітвидав, 1954. 74 с.

Про Франка — видавця літературної спадщини Федьковича.

Пільгук І. Іван Франко про дружбу російського і українського народів. — «Література в школі», 1954, № 1, с. 22—30.

Пільгук І. Т. Г. Шевченко — основоположник нової української літератури. Під ред. О. І. Білецького. К., «Рад. школа», 1954. 364 с.

Оцінка Франком спадщини Т. Г. Шевченка.

Полякова Е. Первое прочтение «Сон князя Святослава» Ив. Франко на сцене Львовского украинского драматического театра им. Заньковецкой. — «Театр», 1954, № 5, с. 88—96.

Пономарьов П. Полум'яний борець за братерську єдність українського і російського народів (І. Франко). — «Закарпат. правда», 1954, 28. V.

Походзіло М. Іван Франко — поборник дружби українського і російського народів.— В кн.: «Доповіді наукової сесії, присвяченої 300-річчю возз'єднання України з Росією». (Київ. держ. пед ін-т), К., 1954, с. 159—170.

Походзило И. Певец великого единения. (И. Франко).— «Сов. Украина», 1954, № 5, с. 162—170.

Рыльский М. Франко — поэт. — В кн.: Рыльский М. «Великая дружба». М., 1954, с. 108—124.

Те саме в кн.: Франко И. «Избранные сочинения». Т. I, М., 1948, с. 11—26.

Сахаров В. Общественно-политические и философские взгляды Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филос. наук. Львов, 1954. 15 с. (Академия наук СССР. Отд-ние обществ. наук).

Спицький В. Визвольна війна українського народу 1647—1654 рр. у висвітленні І. Франка.— В зб.: «Історичне значення возз'єднання України з Росією». К., вид-во Академії наук УРСР, 1954, с. 117—137.

Товстуха Я. Іван Франко про визвольну війну українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького.— В кн.: «300 років возз'єднання України з Росією». Науковий збірник, Львів, вид-во Львів, держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1954, с. 280—300.

Третяк М. Атеїзм І. Франка.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XIII. Вип. 11. Збірник філософ. ф-ту. № 1, К., вид-во Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 1954, с. 173—216.

Трофимук С. Іван Франко — борець проти Ватікану.— «Радянська Волинь», 1954, 13. I.

Рец. на книгу: «Іван Франко проти Ватікану», К., 1953.

Українка Леся. Листи Лесі Українки до Івана Франка.— В кн.: Українка Леся. «Публікації, статті, дослідження». Т. І. К., вид-во Академії наук УРСР, 1954, с. 37—73.

Франко З. Іван Франко про роль говорів Наддніпрянщини у формуванні української літературної мови.—В кн.: «Полтавсько-київський діалект — основа української національної мови. Збірник статей». (Редколегія Л. Булаховський та інші). К., вид-во Академії наук УРСР, 1954, с. 217—224. (АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні).

Франко І. Вірші, опубліковані вперше. — Твори в 20 томах. Т. XIII. К., Держлітвидав, 1954, с. 26—391.

«Шукай краси, добра шукай» (1877); «Стара пісня», «Бувають хвилі, серце рветься», «Самотній, хорий думаю в хатині», «Змеркалося. Тихо круг мене мов в гробі», «Ой матінко люба, єдина моя», «Ми», «Арістофан II», «Послухайте, люди добрі, що маю казати» (1878). — «Між щастям і горем», «Встидно плакать, тужити», «На смерть молодого поета» (1879). — «Знов рік минув, знов крок один вперед», «Наче вихор минають роки», «Промине, промине», «В самоті, в гризоті», «Як тихо, ясно на дворі», «Пісні тихії, сумнії», «Ей, думи золотії», «Втомився я», «Мов жар горить все тіло», «Лиш сміло», «Мчиться блискуча карета», «Сонети-невільники», «Правдива казка», «На небі чорна тьма» (1880).— «Привіт», «Бубнище» (1881). — «Передмова», «Данилові Млаці» (друга частина вірша), «Народна гутірка про комету з осені 1882 р.». — «Жолудь збирати в ліс побігли діти», «Похвала Дрогобича» (1882). — «Смертельно ранений», «На могилі», «Довга ніч для того», «Мов той пишнобарвний цвіт прекрасний», «Коли чесний упаде, то гнеть повстає», «Дрібнії сили вмій докупи збирати», «Харчем, що жизнь тобі дала», «В природі нема ні ядра, ні лушпини» (1883). — «Тобі, що власною рукою», «16 марта» (варіант вірша «Не без але»), «Вік минув, як ми пізнались», байка «Вівця і цап» (1884).— «Мні снилось, на далекій Україні», «Підгір'я взимі», «Зближався день і сон прогнав», «В життя вандрівці я блудив багато» (неопублікований варіант) (1885). — «У темну ніч я містом тихо брів» (1886). — «Не для того багатого, що брата здирає» (1887). — «Неясна для нас ся легенда», «Ні, не любив я на світі нікого», (1889). — «Неначе вигнанець з чужини» (1898—1900). — «Патріот», «Д. Б.» («Я стовп, поставлений на роздорожу»), «Посварилась сойка з дубом», «По краю йду. Сади та виногради» (1906). — «Притча про сліпця і хромця», «Притча про колесо», «Не алегорія» (1914). — «На смерть М. Павлика д. 26 січня 1915 р.», «Три стирти», «Також знання» (1915). — «Во человіціх благоволеніє», «Ще не пропало», «Не мовчи, коли гордо пишаюсь» (1916).

Франко І. Історія мідяного крейцера. ((Уривок з поеми 1879 р. на ту ж тему, що й «Послідний крейцер». — Твори в 20 томах. Т. XIII, К., Держлітвидав, 1954, с. 49—51.

Франко І. Сон князя (недокінчена сатирична поема з 1877 р.). — Твори в 20 томах. Т. XIII, К., Держлітвидав, 1954, с. 7—25.

Франко І. Сяся (незакінчена поема з 1882 р. на ту ж тему, що й драматичний нарис «Чи вдуріла?». — Твори в 20 томах. Том XIII. К., Держлітвидав, 1954, с. 116—119.

Франко І. Уривки віршів з різних років. (Публікуються вперше). — Твори в 20 томах. Т. XIII, К., Держлітвидав, 1954, с. 403—416.

Зміст: «Де є в світі правда?», «Судді тебе й закони зап'ятнали», «Вечір! Вечір! Сонце сіло», «Пантруйся, сину, тих людей, що слово», «Жниця», «Молотять день і ніч — не жито», «Час, простір, замки могильні», «Був вечір, ми в казці вже спати лягли», «Тяжкою зморою лежить на мні», «Колись і нині».

Франко Т. Іван Франко про Богдана Хмельницького.— «Вітчизна», 1954, № 4, с. 124—128.

Франко Т. Особиста бібліотека Івана Франка.— «Київська правда», 1954, 23. VI.

Халимончук А. Общественно-политическая сатира Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, изд-во Львов. ун-та, 1954. 16 с. (МВО СССР, Львов. гос. ун-т им. И. Франко. Каф. укр. л-ры).

Харченко В. «Сон князя Святослава».—«Літ. газета». 1954, 11. III.

П'єса Ів. Франка на сцені українського драматичного театру ім. М. Заньковецької.

Христич Є. Останні роки життя і діяльності Івана Франка.— «Вільна Україна», 1954, 28. V.

Чечот М. Іван Франко — непримиренний борець проти Ватікану. — Наукові записки (Вінницьк. держ. пед. ін-т). Вип. 3, 1954, с. 99—108.

Щурат С. Раннее творчество Ивана Франко (1871—1877). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филолог. наук. Львов, 1954. 16 с. (МВО СССР. Львов. гос. ун-т им. И. Франко).

Яськo М. Іван Франко і Закарпаття.— «Закарпат. правда», 1954, 24. XI.

1955

Балака І. І. Франко — доктор російської словесності Харківського університету.— «Соц. Харківщина», 1955, 8. IV.

Бандрівський Д. Під синіми горами. Записки вчителя. К., «Рад. письменник», 1955. 352 с.

Спогади близьких і рідних про Франка.
Рец. Малий П. — «Жовтень», 1956, № 5, с. 119—121.

Басс І. До питання про суспільно-політичні погляди Івана Франка. — «Рад. літературознавство», 1955, № 18, с. 145—165.

Белоус А. И. Я. Франко — поборник дружбы украинского и русского народов.— В кн.: «Украинские революцион-

ные демократы о дружбе украинского народа с русским». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 87—106.

Бернштейн М. Марко Вовчок у критиці.— «Рад. літературознавство», 1955, № 18, с. 91—121.

Про ставлення Франка до Марка Вовчка див. на с. 115—120.

Білецький О. Шляхи розвитку російсько-українського літературного єднання. К., 1955. 48 с. (Т-во для поширення політ. та наук. знань Укр. РСР).

Про Франка див. с. 27—29.

Билоштан Я. Борец за творческое содружество братских культур. (К 99-й годовщине со дня рождения И. Франко).— «Львов. правда», 1955, 27. VIII.

Білоштан Я. Іван Франко — театральний критик. Доповіді та повідомлення (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 6, ч. І, Львів, 1955, с. 3—5.

Бойко В. Вопросы сатиры в литературно-эстетических взглядах Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1955. 18 с. (МВО УССР. Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко. Каф. ист. укр. л-ры).

Вервес Г. Адам Міцкевич в українській літературі. Вид. 2-е, перероб. і доповнене. К., Держлітвидав, 1955. 280 с., 6 л. іл.

Іван Франко і Адам Міцкевич — с. 158—218.

Вервес Г. Виступ Ів. Франка в 1897 р. проти буржуазної реакції в Галичині.— «Рад. літературознавство», 1955, № 18, с. 166—189.

Вишенский И. Сочинения. Подготовка текста, статья и коммент. И. Еремина. М.—Л., 1955. 372 с. Изд-вс Академии наук СССР, Лит. памятники. В кн. також: І. Франко. «Іван Вишенський». Поема.

В статті І. Єрьоміна приділено багато уваги темі: «Іван Франко про І. Вишенського».

Рец. Онишкевич М. — «Українська мова в школі», 1956, № 2, с. 78—81.

Возняк М. Автобіографічний елемент в оповіданні Франка «На дні».— В кн.: Возняк М. «Нариси про світогляд Івана Франка». Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 5—85.

Возняк М. До історії тексту п'єси Франка «Украдене щастя».— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 201—219.

Возняк М. До теми Іван Франко — популяризатор передової російської літератури.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 224—225.

Возняк М. Еліза Ожешко і Іван Франко у взаємному листуванні.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 111—135.

Возняк М. «З акордів ненависті» Івана Франка.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 5.

Публікуються тексти двох віршів І. Франка, написаних польською мовою, с. 6—9.

Возняк М. З діяльності Івана Франка як фольклориста.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 220—245.

Возняк М. З життя і творчості Івана Франка. К., вид-во Академії наук УРСР, 1955. (Ін-т суспп. наук).

Рец. 1. Нудьга Г. — «Жовтень», 1955, № 6, с. 116—120.
2. Басс І. — «Рад. Україна», 1955, 3. IX.
3. Кирилюк Є. — «Комуніст України», 1955, № 10, с. 75—80.
4. Елкин А. — «Дружба народов», 1956, № 1, с. 173—176.

Возняк М. З історії «Леля і Полеля». — В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 164—168.

Возняк М. З початків реалізму Івана Франка.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 3—49.

Возняк М. Знахідка з часу першого ув'язнення І. Франка.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 50—67.

Возняк М. Іван Франко в автобіографічних висловлюваннях.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, К., 1955, с. 3—32.

Возняк М. Іван Франко і баденівські вибори 1897 року.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 46—74.

Возняк М. Нариси про світогляд Івана Франка. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955. 196 с.

Рец. 1. Дей О. — «Вільна Україна», 1955, 21. XII.
2. Петраш О. — «Прикарпат. правда», 1956, 26. V.
3. Лівенцов В. — «Рад. культура», 1956, 19. VIII.
4. Здоровега В. — «Вільне життя», 1956, 21. VIII.
5. Сірак І. — «Жовтень», 1956, № 9, с. 119—120.

Возняк М. Незакінчена повість Франка.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка», К., вид-во Акад. наук УРСР, 1955, с. 158—161.

Возняк М. Павло Грабовський і Іван Франко. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 25—45.

Возняк М. Перша передмова І. Франка до перекладу «Фауста».— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 88—95.

Возняк М. Перше видання «Кобзаря».— «Жовтень», 1955, № 3, с. 93—97.

Оцінка першого видання «Кобзаря», яку дав І. Франко.

Возняк М. Перший наддністрянський прогресивний журнал.— В кн.: Возняк М. «Нариси про світогляд Івана Франка». Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 86—144.

Возняк М. Поезії Шевченка в німецьких перекладах Франка.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 266—303.

Возняк М. Рядки з доповіді І. Франка про російську літературу.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 169—174.

Возняк М. Співробітництво Франка в «Prawdzie» Свєнтоховського.—В кн.: Возняк М. «З життя і творчості І. Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 96—110.

Возняк М. Стаття І. Франка «Українські партії в Галичині».— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 136—157.

Возняк М. Стаття І. Франка «Формальний і реальний націоналізм».— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 175—188.

Возняк М. Тюремні чернетки Івана Франка.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 189—200.

Возняк М. Участь Франка у «Веселці».— В кн. Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 162—163.

Возняк М. Формування світогляду Івана Франка. (Документи з 1878—1881 років).— В кн.: Возняк М. «Нариси про світогляд Івана Франка». Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 145—194.

Возняк М. Франко як дослідник і історик української літератури.— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості

Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1955; с. 246—265.

Возняк М. Франкова книжечка для робітників «Про працю».— В кн.: Возняк М. «З життя і творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 68—87.

Волянюк М. Невідома стаття письменника (І. Франка).— «Вільна Україна», 1955, 2. IX.

Волянюк М., Яцкевич Є. Неопублікована стаття Івана Франка.— «Жовтень», 1955, № 12, с. 69—73.

Стаття про село Нагуєвичі, на прикладі якого Франко показав становище галицького селянства.

Година М. Вклад І. Франка в розвиток передової психологічної думки. — Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Серія педагог. Т. IV. Вип. 2, 1955, с. 138—152.

Година М. Психологічні ідеї І. Я. Франка.— В кн.: «Нариси з історії вітчизняної психології XIX ст.». Т. I, К., 1955, с. 227—259.

Грушкин В. Журнал «Житє і слово» в украинском литературном процессе 90-х гг. XIX ст. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук УССР. К., 1955. 18 с. (Академия наук УССР. Ин-т литературы им. Т. Г. Шевченко).

Давидова М. В меморіальному музеї Івана Франка. (Львів).— «Вільна Україна», 1955, 28. V.

Дей О. Іван Франко і народна творчість. К., Держлітвидав. 1955. 300 с.

Рец. 1. Малий П. — «Прапор», 1956, № 5, с. 124—126.
2. Матвійчук М. — «Жовтень», 1956, № 5, с. 108—112.
3. Грець М.— «Рад. слово», 1956, 10. VII.
4. Грицюта М. — «Вітчизна», 1956, № 10, с. 185—187.

Дей О. Іван Франко і народна творчість.— В кн.: Франко Іван. Вибрані статті про народну творчість. К., вид-во Академії наук УРСР, 1955, с. 5—47.

Дей О. Іван Франко і перша російська революція.— «Жовтень», 1955, № 5, с. 75—84.

Дей О. Іван Франко і перша російська революція.— Львів, кн.-журн. вид-во, 1955. 85 с.

Рец. 1. Кравець М. — «Прикарпат. правда», 1955, 20. XII.
2. Нечиталюк М. — «Вітчизна», 1955, № 12, с. 179—181.
3. Пинчук С. — «Львов. правда», 1956, 8. III.
4. Чернець Л., Губар О. — «Дніпро», 1956, № 3, с. 122—125.
5. Кирилюк Е. — «Правда Украины», 1956, 2. VIII.

Дей О. Публікація рукописної спадщини Ів. Франка на Радянській Україні.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955, с. 203—223.

Дзеверін О. Питання народної освіти в працях І. Я. Франка кінця 70-х—початку 80-х років XIX ст. (До 100-річчя з дня народження письменника).— «Рад. школа», 1955, № 10, с. 9—20.

Дмитровський Є. Іван Франко в боротьбі за єдину українську літературну мову.— Наук. зап. (Дрогобицький держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. І, 1955, с. 92—104.

Дмитровський Є. Іван Франко в боротьбі за єдину українську літературну мову.— «Рад. слово», 1955, 7. VI.

Домбровський О. Франко — інтерпретатор і перекладач поезії «Нового життя» Данте.— Наук. зап. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. XXX. Вип. І, фак. іноземних мов, 1955, с. 77—91.

Домницький М., Радченко Є. В музеї Івана Франка (с. І. Франка, Дрогоб. обл.).—«Рад. слово», 1955, 8. X.

Донченко М. Широко пропагувати творчість Івана Франка.— «Прикарпат. правда», 1955, 5. X.

Дорошенко І. Естетика праці в поезії Каменяра. (Про творчість І. Франка).— «Вільна Україна», 1955, 11. IX.

Дорошенко І. Робітнича тема в публіцистиці Івана Франка кінця 70-х—початку 80-х років.— Доповіді та повідомлення (Львів. держ. ун-т ім. Ів. Франка). Вип. 6, ч. І, Львів, вид-во Львів. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955, с. 5—9.

Дяченко О. Відображення революції 1905—1907 рр. в українській дожовтневій літературі. — «Вітчизна», 1955, № 11, с. 159—170.

Іван Франко. Статті і матеріали. Збірник IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955. 288 с.

Рец. 1. Бернштейн М. — «Вітчизна», 1956, № 4, с. 184—187.
2. Пархоменко М. — «Жовтень», 1956, № 4, с. 111—115.

Іванов П. Журнально-публицистическая деятельность Ивана Франко (1875—1880 гг.). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1955. 15 с. (МВО УССР. Киевский гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко).

Івасюта М. Іван Франко — популяризатор передових ідей.— «Жовтень», 1955, № 10, с. 49—58.

Избранные общественно-политические и философские произведения украинских революционных демократов XIX века. Общая ред. М. Иовчука и Д. Остряинина. Примеч. В. Евдокименко. Вступ. статья М. Иовчука. М., Госполитиздат, 1955. 688 с., 6 портр. (Ин-т философ. Академии наук УССР).

І. Франко див. на с. 185—410.

Иовчук М. Развитие революционно-демократических и материалистических идей на Украине в XIX веке. В кн.:

«Избранные общественно-политические и философские произведения украинских революционных демократов XIX века». М., Госполитиздат, 1955, с. 5—50.

Карманський П. Крізь темряву. Спогади.— «Жовтень», 1955, № 9, с. 73—96; № 10, с. 66—105. Окреме видання— Львів, книж.-журн. вид-во, 1957. 107 с.

Ряд спогадів про Ів. Франка.

Каспрук А. Відображення визвольного руху в творчості Івана Франка. — «Прапор перемоги», 1955. 8. IV.

Каспрук А. Класики української літератури в боротьбі проти релігії.— «Література в школі», 1955, № 1, с. 21—29.

Говориться також про боротьбу Івана Франка з релігією.

Каспрук А. Перша російська революція в творчості Івана Франка.— «Київська правда», 1955, 15. III.

Киселъов О. За глибоке вивчення творчості Івана Франка.— «Рад. Україна», 1955, 17. VI.

Кобилецький Ю. Бориславські повісті І. Франка.— В кн.: Франко І. «Boa constrictor, Борислав сміється». К., Держлітвидав, 1955, с. 333—343.

Кобилецький Ю. Повість Ів. Франка «Основи суспільності».— В кн.: Франко І. «Основи суспільності. Повість із сучасного життя». К., Держлітвидав, 1955, с. 223—234.

Корніенко Н. Боротьба І. Франка за чистоту української літературної мови. (Спостереження над авторськими редакціями творів І. Франка).— «Мовознавство». Т. 13, 1955, с. 86—103. (Ін-т мовознавства Академії наук УРСР).

Корніенко Н. Художня мова українських письменників XIX і початку XX століть в оцінці І. Франка.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955, с. 150—171.

Костенко О. Оповідання І. Франка «Історія кожуха» в 5 класі.— «Література в школі», 1955, № 3, с. 64—68.

Кравченко Є. Іван Франко і революція 1905—1907 років у Росії.— «Прикарпат. правда», 1955, 30. IV.

Куриленко Й. Іван Франко проти націонал-шовінізму. (Лист Івана Франка до Вол. Дорошенка від 4 листопада 1915 р.) — «Жовтень», 1955, № 12, с. 73—74.

Куриленко И. Письма Ивана Франко С. А. Венгерову.— «Сов. Украина», 1955, № 2, с. 186—188.

Куриленко Й. Проти ліберально-націоналістичного туману. З невідомої і маловідомої спадщини І. Франка. (Нові листи до О. Коваленка та С. Венгерова). — «Жовтень», 1955, № 6, с. 88—94.

Кутковець К. Історія написання повісті «Основи суспільності». — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 125—135.

Лесик В. Питання аналізу літературного твору.— «Література в школі», 1955, № 3, с. 26—37.

Аналіз мови драми Ів. Франка «Украдене щастя».

Листи І. Франка до Станіслава Здзярського. Публікація Г. Нудьги.— «Жовтень», 1955, № 12, с. 73—74.

Лисюк П. На сторожі великої спадщини (Про творчість І. Франка).— «Літ. газета», 1955, 6. X.

Ломова М. Деятельность И. Я. Франко как этнографа. Автореф. дисс. на соискание учен. степени кандидата истор. наук. К., 1955. 15 с. (Академия наук УССР. Ин-т искусствоведения, фольклора и этнографии).

Лук'янович Д. Беркут і Франко. (Уривки з повісті «Великий Каменяр»).— «Літ. газета», 1955, 17. XI.

Лук'янович Д. Іван Франко в боротьбі проти релігії, церкви і Ватікану. К., Держполітвидав УРСР, 1955. 100 с.

Рец. 1. Конвісар В. — «Рад. Україна», 1956, 18. III.
2. Смаль В. — «Рад. культура», 1956, 18. III.
3. Лівенцов В. — «Закарпат. правда», 1956, 23. IV.
4. Порайко В. — «Рад. Волинь», 1956, 29. IV.
5. Полюга Л. — «Прикарпат. правда», 1956, 3. VII.
6. Романченко І. — «Жовтень», 1956, № 8, с. 103—105.
7. Слово про нашого великого земляка. — «Рад. слово», 12. IX.

Марко Вовчок у критиці.— Зб. статей, рецензій, висловлювань. Упоряд., вступ. стаття і прим. М. Бернштейна. К., Держлітвидав, 1955. 338 с.

В збірнику представлені висловлювання І. Франка про Марка Вовчка.

Рец. 1. Сиваченко М. — «Жовтень», 1956, № 6, с. 112—115.
2. Падалка Н. — «Вітчизна», 1956, № 9, с. 177—180.

Маруня П. Іван Франко про класову суть релігії.— «Рад. слово», 1955, 31. VIII.

Масляк С. Нові франківські видання в Чехословаччині.— «Жовтень», 1955, № 3, с. 118—121.

Матвійчук М. Іван Франко в боротьбі з буржуазними фольклористичними теоріями XIX ст. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955, с. 75—98.

Мойся А. Іван Франко і театр.— «Рад. культура» 1955, 13. VII.

Мороз О. Іван Франко — великий патріот, борець за возз'єднання і дружбу двох братніх народів.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім Ів. Франка, 1955, с. 13—24.

Мундяк М. Монографія чеського вченого (Mikulás Nevrlý Ivan Franko. Praha, 1952). —«Вітчизна», 1955, № 6, с. 174—176.

Неопубликованные письма Ивана Франко. Подготовка текста и вступ. статья Д. Иофанова.— «Сов. Украина», 1955, № 7, с. 148—167.

Листи І. Житецькому, А. Лашкевичу, М. Старицькому, В. Доманицькому, Е. Трегубову, ред. газети «Рада» з 1887—1910 років.

Нудьга Г. Важливі дослідження з франкознавства.— «Жовтень», 1955, № 6, с. 116—120.

Про праці акад. М. С. Возняка.

Осмоловський В. М. Є. Салтиков-Щедрін і українська література другої половини XIX ст. — «Література в школі», 1955, № 1, с. 10—20.

Висвітлення теми «Іван Франко і Салтиков-Щедрін».

Ощипко І. Із спостережень над дієслівною синонімікою художньої прози І. Я. Франка. В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955, с. 172—199.

Павличко Д. Сонети Івана Франка.— В кн.: Франко І. «Сонети». Львів, кн.-журн. вид-во, 1955, с. 3—10.

Пархоменко М. Іван Франко в боротьбі за реалізм в українській літературі.— «Жовтень», 1955, № 8, с. 63—76.

Петличний І. І. Франко в боротьбі за удосконалення синтаксису української літературної мови.— Доповіді та повідомлення (Львів. держ. ун-т ім. Ів. Франка). Вип. 7, ч. І, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 122—124.

Пінчук С. Іван Франко і українська народна пісня.— «Рад. слово», 1955, 29. V.

Походзіло М. Школа і вчитель у творах Івана Франка. (До 100-річчя з дня народження письменника).— «Рад. школа», 1955, № 10, с. 21—28.

Романченко І. Гнівне слово письменників-атеїстів.— «Жовтень», 1955, № І, с. 76—86.

Про боротьбу проти релігії найвизначніших українських письменників, в тому числі і Франка.

Семиволос М. Драма Ивана Франко «Украденное счастье», ее место и роль в развитии украинской драматургии. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1955. 14 с. (Академия наук Укр. ССР. Ин-т литературы им. Т. Г. Шевченко).

Сірак І. Село в оповіданнях Івана Франка.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 136—149.

Ступак Ю. Проблеми дошкільного виховання в творах Івана Франка.— «Дошкільне виховання», 1955, № 5, с. 45—48.

У Раді Міністрів УРСР — «Літ. газета», 1955, 24. XI.

Постанови про створення республіканського урядового Комітету по підготовці і відзначенню сторіччя з дня народження Івана Франка.

Франко І. Вибрані статті про народну творчість. Упоряд. і вступ. стаття О. Дея. К., вид-во Академії наук УРСР, 1955. 292 с.

Рец. Литвак Г. — «Україна», 1956, № 10, с. 17.

Франко І. З літературного архіву. (Незакінчена драматична поема з часів раннього християнства в Римі). Публікація Т. Франка.— «Вітчизна», 1955, № 12. с. 166—168.

Франко И. Письма С. Венгерову. Публикация И. Куриленко.— «Сов. Украина», 1955, № 2, с. 186—188.

Франко І. Постріл у Росії. (З Яна С. Махара). (Маловідомий вірш, присвяч. першій рос. революції).— «Вільна Україна», 1955, 28. V.

Франко И. Царь и аскет. (Индийская легенда). Пер. с укр. и предисловие — Л. Хинкулова. — «Сов. Украина», 1955, № 11, с. 102—134.

Халімончук А. Погляди Івана Франка на сатиру.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955, с. 109—124.

Халімончук А. Суспільно-політична сатира Івана Франка. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1955, 92 с.

Рец. 1. Зорін М. — «Вільна Україна», 1956, 21. III.
2. Пустова Ф. — «Прапор», 1956, № 6, с. 126—127.
3. Осмоловський В.— «Львов. правда», 1956, 27. VII.

Ходосов К. Вивчення лірики І. Франка в 9 класі.— «Література в школі», 1955, № 5, с. 36—44.

Цапенко І. Казки Івана Франка.— «Вільна Україна», 1955, 16. III.

Чечот М. Іван Франко — викривач буржуазної лжедемократії. (Огляд сатиричних творів письменника).— Наук. записки (Чернівецьк. держ. пед. ін-т). Іст.-філол. фак. Т. IV. Вип. I, 1955, с. 123—136.

Шемет О. Животворні зв'язки. — «Жовтень», 1955, № 3, с. 83—92.

Про зв'язки Івана Франка і М. Павлика з представниками російської соціал-демократії наприкінці XIX і на початку XX ст., зокрема з групою «Визволення праці», пізніше з В. Бонч-Бруєвичем, який надсилав Франкові примірники ленінської газети «Искра».

Шуст Я., Микитин Т. Рідкісні видання творів Великого Каменяра. (Кабінет франкознавства Львівського ун-ту). — «Вільна Україна», 1955, 9. X.

Яременко П. Боротьба українського народу проти католицизму і унії за возз'єднання з російським народом.— Наук. зап. (Львів. держ. пед. ін-т). Т. IV. Вип. I. Серія філол. 1955, с. 117—140.

Яременко П. Іван Франко і дитяча література.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. IV. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1955, с. 99—108.

Ясько П. Іван Франко про буржуазні вибори на Закарпатті.— «Закарпат. правда», 1955, 25. II.

1956

I. КНИГИ І СТАТТІ В ЖУРНАЛАХ, ЗБІРНИКАХ, НАУК. ЗАПИСКАХ

Амбросій П. До Івана Франка. (Вірш). — В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 10.

Арват Ф. Із спостережень над мовою перекладу І. Я. Франка поеми Гоголя «Мертві душі». (Переклад фразеологізмів).— Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, 1956, с. 73—85.

Атанасов П. Іван Франко і Болгарія.— «Вітчизна», 1956, № 9, с. 153—160.

Атанасов П. Иван Франко и Болгария. (Сокр. перевод статьи из болгар. журнала «Славяне»). — «Славяне», 1956, № 7, с. 32—33.

Бажан М. Великий писатель украинского народа. (К 100-летию со дня рождения И. Франко).— «Коммунист», 1956, № 11, с. 67—78.

Балака І. Боротьба Івана Франка за дружбу і єдність народів.— «Прапор», 1956, № 5, с. 113—119.

Балака І. Велич Франка. (До 100-річчя з дня народження).— «Прапор», 1956, № 8, с. 6—12.

Балака І. І. Франко—почесний доктор російської словесності Харківського університету.—Учені записки (Харк. держ. ун-т ім. О. М. Горького). Т. 74. Труди філол. фак. Т. 4, 1956, с. 115—118.

Балака І. Літературні погляди Івана Франка.— Учені записки (Харк. держ. ун-т ім. О. М. Горького). Т. 74. Труди філол. фак. Т. 4, 1956, с. 5—20.

Бандрівський К. Спогади про Франка-школяра.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, обл. кн.-журн. вид-во, 1956, с. 81—89.

Басс И. В огне борьбы. О рев. деятельности И. Франко.— «Сов. Украина», 1956, № 8, с. 158—169.

Басс І. Іван Франко і російський визвольний рух.— «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 362—400.

Басс І. Іван Франко (1896—1956). Матеріали для лекції. К., 1956. 28 с. (Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР). На правах рукопису. Надрук. на ротопринті.

Басс И. Участие Ивана Франко в ленинской «Искре». (С прил. текстов корреспонденции). — «Сов. Украина», 1956, кн. І, с. 161—165.

Батюк Л. Іван Франко і чеська література.— «Вітчизна», 1956, № 5, с. 139—145.

Безсмертя Великого Каменяра. (До 100-річчя з дня народження І. Франка. Висловлювання).— «Жовтень», 1956, № 8, с. 5—21.

П. Панч. Вдячний син свого народу. — В. Катаєв. Письменник-мислитель. — Я. Колас. Співець дружби і братерства народів. — М. Гудзій. Визначний філолог. — О. Кульчицька. Джерело творчої наснаги. — В. Касіян. Незламний борець за прогрес. — К. Рипачек. Поборник дружби слов'янських народів. — А. Манастирський. По франковій дорозі. — Н. Хомерики. Він близький нам.— М. Тарнавський, О. Мельничук; М. Скрипник, К. Кобилянський і Ю. Мотолянець. Слово братів з-за океану.

Безсмертя великого Каменяра. (До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка. Статті та висловлювання).— «Жовтень», 1956, № 9, с. 3—33.

Го Мо-жо. Палке вітання китайського народу.— Ф. Главачек. Мій учитель і друг.— К. Чуковський. Слова великої пошани.— С. Людкевич. Іван Франко і музика.— Л. Кручковський. Демократична Польща славить Каменяра. — М. Микиша. Він був слугою народу. — Л. Куба. Великий приятель чеського народу. — Н. Ужвій. Наша гордість і слава.— В. Інбер. Вічно живий.— Слово братів з-за океану: С. Маціевич. Величне вшанування пам'яті Івана Франка.— Привітання з Аргентіни.— Народні перекази про Івана Франка: Л. Іщук. Франків плуг.— І. Бадинський. Борець за щастя народу.

Белодед И., Франко З. Иван Франко—борец за единый украинский литературный язык.— «Известия Академии наук СССР». Отделение языка и литературы, 1956, Т. 15. Вып. 6, с. 485—495.

Бережна Н. Іван Якович Франко. 1856—1916. Короткий бібліогр. покажчик. (Посібник для студентів). Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1956. 24. с. (Львівський держ. ун-т ім. Івана Франка. Наук. б-ка).

Бережний В. Франкові яблуні. (Про Львівський літ.-меморіальний музей І. Франка).— «Україна», 1956, № 14, с. 6—7.

Бернштейн М. Діяльність І. Франка-критика у журналі «Друг».— В кн : «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 144—214.

Бернштейн М. З історії боротьби Франка за реалізм і народність літератури. (У зв'язку з його полемікою з буржуазною критикою в 1878—1880 рр.). — В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 37—95.

Бернштейн М. З ранньої діяльності Франка-критика.— «Жовтень», 1956, № 3, с. 78—89.

Беляєв В. Листи старого гвардійця. (З листів В. Д. Бонч-Бруєвича, присвяч. пропаганді творчості І. Я. Франка і Я. О. Галана рос. мовою). — «Вітчизна», 1956, № 6, с. 91—96.

Білецький О. Велич Івана Франка. (1856—1916). — «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 8, с. 3—18, з портр.

Белецкий А. Величие Ивана Франко. 1856—1916.— «Дружба народов», 1956, № 8, с. 159—171.

Білецький О. Іван Франко і індійська література. Наук. записки (Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Вип. 7. Збірник філол. фак., № 9, 1956, с. 5—17.

Білецький О. І. Франко. (1856—1916).—Іван Франко. Вибрані твори. К., вид-во Акад. наук УРСР, 1956, с. 3—32.

Білецький О. Поема Данте.— В кн.: Данте Аліг і є р і «Божественна комедія». Пекло. Переклад з італійської П. Карманського та М. Рильського. К., Держлітвидав, 1956.

Про Франка див. с. IV—VI.

Білецький О. Проблеми радянського франкознавства.— «Жовтень», 1956, № 11, с. 63—70.

Білецький О. Франко й індійська література. — В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 491—511.

Білецький О. Художня проза І. Франка.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 102—154.

Білецький О., Басс І., Кисельов О. Іван Франко. Життя і творчість. Відп. ред. О. І. Білецький. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. 358 с. З іл., факс. і портр.

Рец. 1. Лисенко В. — «Літ. в школі», 1956, № 6, с. 73—76.
2. Франко З. — «Рад. Україна», 1957, 24. X.

Білецький Ф. Іван Франко і Лесь Мартович.— Наук. записки (Дніпропетр. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. фак. (літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 57—66.

Білогуб І. Іван Франко — письменник-патріот, борець за дружбу народів. (Матеріали до лекцій). Ворошиловград, 1956. 19 с. З портр. (Обл. упр. культури. Обл. лекц. бюро).

Білоус О. Вчений і громадський діяч. (До 100-річчя з дня народження). — «Наука і життя», 1956, № 8, с. 8—10.

Білоус О. Світогляд Івана Франка. К., 1956, 52 с. (Т-во для поширення політ. та наук. знань УРСР. Серія І, № 11).

Білоштан Я. Драматургія Івана Франка. К., Держлітвидав, 1956. 253 с. З іл. і портр.

Рец. Цьох Й. — «Рад. слово», 1957, 25. V.

Білоштан Я. Драматургія Івана Франка. (До 100-річчя з дня народження).— «Література в школі», 1956, № 3, с. 21—29.

Білоштан Я. Іван Франко і театр. — «Жовтень», 1956, № 9, с. 62—70.

Білоштан Я. Літературна і сценічна історія п'єс Івана Франка.— Зб. «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 119—158.

Білявський І. Проблеми психології в роботах Івана Франка. (З приводу роботи І. Франка «Із секретів поетичної творчості»).— Наук. записки (Житомир. держ. пед. ін-т). Т. 4, 1956, с. 148—160.

Блажкевич І. Іван Франко в с. Купчинцях.—В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 257—261.

Бобошко Ю., Драк А. Для домашнього вогнища. (Інсценізація однойм. повісті І. Франка. Вистава у Львівському укр. драм. театрі ім. Заньковецької).

Рец. 1. Білоштан Я. — «Рад. культура», 1956, 26. VIII.
2. Матвійчук М. — «Жовтень», 1956, № 8, с. 111—113.
3 Ярош В. — «Кіровоград. правда», 1956, 14. X.

4. Ключчя А. — «Рад. Донеччина», 1956, 30. X.
5. Демидчук Н. — «Соц. Донбасс», 1. X.
6. Билоштан Я. — «Львов. правда», 1956, 4. X.
7. Цегельник Я. — «Ленінська молодь», 1956, 14. XI.
8. Молякевич Д. — «Вільна Україна», 1956. 25. XI.

Бойко В. Іван Франко про казки для наймолодших.— «Дошкільне виховання», 1956, № 8, с. 45—47.

Бойко В. Історичний розвиток сатиричних тенденцій української літератури у світлі висловлювань Івана Франка. — Наук. записки (Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Зб. філолог. фак., № 9, 1956, с. 51—67.

Бойко В. Сатира Івана Франка. (До 100-річчя з дня народження). — «Література в школі», 1956, № 2, с. 9—17.

Бойко І. Іван Франко. Бібліографічний покажчик. Вид. 2 перероб. і доп. К., вид-во Академії наук УРСР. 288 с. (Акад. наук УРСР. Державна публічна б-ка УРСР).

Бойко И. Иван Яковлевич Франко. К 100-летию со дня рождения. Памятка читателю. М., 1956. 72 с. (Гос. б-ка В. И. Ленина. Гос. публ. б-ка УССР).

Бондаренко Т., Худаш Л. Відзначення ювілею І. Франка в школах республіки. — «Літ. в школі», 1956, № 4, с. 91—93.

Бонь В. У музеї письменника. — «Жовтень», 1956, № 8, с. 120—121.

Про літ.-мемор. музей Івана Франка у Львові.

Борщаговский А. Труд жизни. — «Театр», 1956, № 8, с. 63—69.

Про драматургію І. Франка.

Борщевський В. Вивчення вірша Ів. Франка «Каменярі» в 6 класі.— «Література в школі», 1956, № 4, с. 33—36.

Брагінець А. Іван Франко — видатний атеїст-просвітитель. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1956. 67 с.

Брагинец А. Философские и общественно-политические взгляды Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени доктора философ. наук. Львов, 1956, 26 с. (Акад. наук УССР. Отд-ние обществ. наук).

Брагінець А. Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка. Львів, книж.-журн. вид-во, 1956. 410 с., з іл. і порт. Бібліогр.— с. 394—409.

Рец. 1. Цьох Й. — «Вільне життя», 1956, 12. X.
2. Лисенко О. — «Жовтень», 1957, № 5, с. 135—138.
3. Пархоменко М. — «Вопр. философии», 1957, № 5, с. 191—196.
4. Домницький Н. — «Рад. слово», 1957. 6. VIII.

Будний С. Франко у Чернівцях. (Вірші) — В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 11.

Булашенко І. Повість І. Франка «Борислав сміється». Учені записки (Харк. держ. ун-т). Т. 74. Труди філол. фак. Т. 4, 1956, с. 31—46.

Бутская И. Иван Франко в журнале «Жизнь».— Наук. записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Зб. філол. фак., № 9, 1956, с. 69—76.

Бучма А. Народжений бурею.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 117—120.

Про Київський драматичний театр ім. І. Франка

Вайнберг М. И. Я. Франко-экономист. (К 100-летию со дня рождения).— Сборник науч. трудов (Киев. технол. ин-т легкой промышленности). Вып. 9, 1956, с. 167—191.

Василашко І. Іван Франко в Чернівцях.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 511—519.

Василашко І. Іван Франко на Буковині (Замітки і спогади). — Наук. зап. (Чернівецький держ. ун-т). Т. 20. Серія філол. наук. Вип. 3, 1956, с. 158—173.

Василашко І. Мої зустрічі з І. Я. Франком.— В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 73—74.

Василєв К. Міцніють історичні братні зв'язки. (Про літературні зв'язки І. Франка з болгарськими письменниками).— «Мистецтво», 1956, № 5, с. 31.

Ващекіна З., Лазеба Є. Іван Франко та бібліографія.— «Соц. культура», 1956, № 7, с. 9—10.

Ващенко В. Іван Франко і питання української ономастики.— Наук. зап. (Дніпропетровський держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. фак. (Літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 27—31.

Великий письменник-революціонер. До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка. (Ред. стаття).— «Рад. школа», 1956, № 8, с. 36—40.

Великий письменник-революціонер Іван Якович Франко.— В кн.: «Радянська Буковина». Громадсько-політичний та літературно-художній альманах чернівецького обласного літературного об'єднання. Присвячений 100-річчю з дня народження великого письменника-революціонера Івана Яковича Франка. Чернівці, 1956, с. 3—7.

Великий син українського народу — Іван Якович Франко. (До 100-річчя з дня народження). Ред. стаття.— «Комуніст України», 1956, № 8, с. 10—21.

Великому Каменяреві. (Збірник). Станіслав, обл. вид-во, 1956. 43 с.

Збірник присвячений 100-річчю з дня народження Івана Франка. Підготували Станіславське обласне літературне об'єднання та обласне управління культури. Рекомендується для гуртків художньої самодіяльності.

Зміст: Великий син українського народу. — Сав'юк Г. Іванові Франкові. (Вірші). — Мельник Б. У нижньому Березі. Ріпники. (Вірші). — Осічний Д. Іван Франко в Криворівні. (Вірші). — Омельченко В. Франко читає «Мойсея». (Вірші). — Штойко О. Пісня про Каменяра. (Вірш). — Кубик М. Картка. (Вірш). — Бандурак В. «Лис Микита» і нові штани. Оповідання. — Богданов І. Вогні свободи. П'єса на одну дію.

Венгеров Л. З студій Івана Франка над польською літературою.— Наук. записки (Житомир. держ. пед. ін-т). Т. 4, 1956, с. 87—112.

Вервес Г. Великий друг літератури польського народу.—В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 1. К., Держлітвидав, 1956, с. 401—490.

Вервес Г. Іван Франко в робітничій газеті «Рґаса».— В кн.: «І. Я. Франко як історик».—Наукові записки (Інститут історії Акад. наук УРСР). Т. 8, К., 1956, с. 114—138.

Вервес Г. Іван Франко і слов'янські літератури.— «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 8, с. 31—44.

Вервес Г. Повість Івана Франка «Перехресні стежки». — В кн.: Франко І. «Перехресні стежки» (Повість), К., Держлітвидав, 1956, с. 317—331.

Відзначення 100-річчя з дня народження І. Я. Франка в школах і позашкільних установах УРСР. 1856—1956. (Метод. лист. К., вид-во «Рад. школа», 1956. 58 с. (М-во освіти УРСР. Респ. метод. кабінет худож. виховання дітей). На звороті тит. л. складач: Шаргородська І.

Вільний В. Перед судом. (Вірш, присвяч. І. Франку).— «Жовтень», 1956, № 8, с. 25—27.

Вірник Д. Суспільно-економічні погляди І. Я. Франка.—Наук. записки Академії наук УРСР(Ін-т економіки). Т. 5, 1956, с. 56—89.

Вірник Д. і Голубовська Є. Економічні погляди І. Я. Франка. К., вид-во Академії наук УРСР. 1956. 179 с. Акад. наук УРСР (Ін-т економіки).

Рец. Герасименко М. і Миронов В. — «Комуніст України» № 1, с. 75—78.

Возняк М. Листування Івана Франка з Ольгою Рощкевич.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V, Львів, 1956, с. 5—131.

Возняк М. Михайло Павлик.— «Вітчизна», 1956, № 7, с. 170—180.

Багато уваги приділено зв'язкам І. Франка з М. Павликом.

Возняк М. Франко як дослідник і історик української літератури. В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 20—40.

Войтушенко В. І. Франко і Л. Толстой.— Наук. записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22, 1956, с. 91—106.

Волинський П. Поетична майстерність Івана Франка.— «Вітчизна», 1956, № 8, с. 129—146.

Волинський П. Цикл «Веснянки» із збірки «З вершин і низин» І. Франка.— Наук. записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22, 1956, с. 14—29.

Вшанування пам'яті І. Франка.— «Літ. в школі», 1956, № 6, с. 88—91.

В'язовський Г. Вивчення майстерності Івана Франка-лірика в середній школі. — В кн.: «На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету» (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Випуск 3, 1956, с. 35—41.

В'язовський Г. Деякі питання теорії літератури в літературознавчій спадщині Івана Франка.— Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). 1956, с. 49—57.

Гаврилик Р. Наш великий земляк (І. Франко). Розповідь селянки с. Ясениці Р. Гаврилик (Львівська обл.).— «Рад. жінка», 1956, № 8, с. 6.

Галан Я., Кондра Я. Іван Франко. (Стаття, що готувалась для публікації в журн. «Nowe widnokręgi». Друк. в скороч. вигляді). Публікація. — «Жовтень», 1956, № 9, с. 41—49.

Галащук Б. Франко і чеська література. — В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 323—343.

Гарденін Р. Образи Івана Франка в кіномистецтві.— «Мистецтво», 1956, № 5, с. 28—30.

Генин С. Згадка про Франка. В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів. книж.-журн. вид-во, 1956, с. 147.

Гірська легенда (про І. Франка). Записали І. Стариков та І. Рибінцев у с. Уричі, Дрогоб. обл.— «Зміна», 1956, с. 2—3.

Главачек Ф. Почему я пропагандировал Ивана Франко. (Воспоминания одного из первых чешских переводчиков произведений И. Франко. Перев. с чеш.)— «Сов. Украина», 1956, № 9, с. 173—175.

Главачек Ф. Франко і чеська та словацька молодь. (Листи з Праги одного з перших перекладачів творів І. Франка на чеську мову).— «Дніпро», 1956, № 8, с. 102—105.

Глібовицька Д. Із спогадів про Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 255—256.

Година М. Питання психології у творах І. Я. Франка. (До 100-річчя з дня народження).— «Рад. школа», 1956, № 8, с. 55—59.

Година М. Психологічні погляди І. Я. Франка. К., 1956. 35 с. (Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР). На правах рукопису. Надрук. на ротопринті.

Голубовська Є. Економічні погляди І. Я. Франка.— «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 8, с. 45—55.

Гольденберг Л. Література про Івана Франка. (Короткий бібліогр. огляд).— «Укр. мова в школі», 1956, № 4, с. 84—87.

Гонтар П. Українсько-чеські літературні зв'язки в XIX ст. К., Держлітвидав, 1956. 109 с.

Рец. 1. Мольнар М. — «Літ. газета», 1957, 19 III.
2. Галащук Г. — «Вітчизна», 1957, № 6, с. 207—209.
3. Ступак Ю. — «Рад. літературознавство», 1957, № 3, с. 145—147.
4. Мундяк М. — «Вільна Україна», 1957, 27. IX.

Іван Франко — поборник дружби українського і російського народів. Студентські наукові праці (Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія, К., 1956, с. 13—25.

Горбач Н., Малишева П. І. Франко—поборник дружби українського і російського народів. К., вид-во Київського держ. ун-ту, 1956. 19 с. (МВО УРСР. Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. На допомогу лекторові).

Городецька Є. Твори І. Франка для дітей.— «Література в школі», 1956, № 4, с. 25—32.

Грабар Э. Чешские связи Ивана Франко.— «Славяне», 1956, № 8, с. 15—20, з портр.

Григорук А. До питання про роль І. Я. Франка в формуванні мовної майстерності Л. Мартовича.— Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, 1956, с. 87—93.

Грицютенко І., Терешко Л. Спостереження над авторськими мовними виправленнями у другій редакції повісті «Boa constrictor». — Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, 1956, с. 59—72.

Грищенко М. Іван Франко в шкільних підручниках. (До 100-річчя з дня народження). — «Рад. школа», 1956, № 8, с. 50—55.

Грудницька М., Коржупова А. Іван Франко і критичне видання текстів українських письменників XIX століт-

тя.— В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 119—159.

Грушкін В. До питання взаємин Івана Франка з російською соціал-демократією. (З історії української демократичної журналістики 90-х років XIX ст.).— В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей, К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 194—213.

Грушкін В. Журнал «Житє і Слово» в українському літературному процесі. (90-х рр. XIX ст.). — В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 273—313.

Губар О. До питання про погляди Івана Франка на мистецтво та літературу.— Наук. зап. (Чернівецький держ. ун-т). Т. XX, Серія філол. наук. Вип. 3, 1956, с. 71—89.

Губар О., Горнець Л. Удари молота і серця. — В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 61—72.

Про 20-томове видання творів І. Франка і публікацію рукописної спадщини в цьому виданні.

Гуменюк М. Иван Франко и библиография. К 100-летию со дня рождения писателя. — «Сов. библиография», 1956, вып. 43, с. 37—43.

Гуменюк М. І. Я. Франко. (Коротка бібліографія критичної літератури). — «Література в школі», 1956, № 6, с. 83—87.

Гурвич С. Краеведческие заметки. — «Дон», 1956, № 3, с. 259—265.

Зміст: В. Короленко на Дону. — Леся Украинка — переводчица Ивана Франко. — Письмо Микаэла Налбандяна. — Анри Барбюс в Ростове. — Юлиус Фучик на Ростсельмаше.

Гуржій І. Іван Франко як історик селянства України.— В кн.: «І. Я. Франко як історик». Наукові записки (ін-т історії Академії наук УРСР). Т. 8, К., 1956, с. 34—50.

Гуржій І. Мужній борець проти релігії. (До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка). — «Соц. культура», 1956, № 6, с. 6—8.

Гуржій І. Франко як історик трудящих мас.— «Вітчизна», 1956, № 8, с. 147—159.

Дабринян Г. Іван Франко. Єреван, 1956. 44 с. (Т-во для поширення політичних і наукових знань Вірменської РСР). (На вірменській мові).

Данилко К. Безсмертний Каменяр (І. Франко). — Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, 1956, с. 5—15, з портр.

Данилко П. Вивчення сатиричних віршів «Сідоглавому» і «Декадент» І. Франка в 9 класі.— В кн.: «На допомогу школі». Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету. (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Вип. 3, Одеса, 1956, с. 23—34.

Данилович С. Франко — духовний батько радикальної партії.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 223—231.

Даценко Б. Безсмертна спадщина. (Драм. твори І. Франка на укр. сцені).— «Україна», 1956, № 16, с. 20—21.

Дей О. Живий Франко. [Вступна частина]. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників». Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 3—58.

Дей О. Іван Франко у спогадах сучасників. (До наступного виходу одноймен. збірника). — «Україна», 1956, № 16, с. 4—5.

Дей О. Революційне видання Ів. Франка 1879—1880 рр. («Дрібна бібліотека»). — В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 34—67.

Дей О. Риси великого Каменяра. (І. Франко в спогадах сучасників).— «Україна», 1956, № 7, с. 15—16.

Дей О., Мороз О. До питання про вивчення спадщини Івана Франка.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 550—595.

Дей О., Мороз О. Нові дисертації по франкознавству. (1952—1955). — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. 5, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка, 1956, с. 387—406.

Денисюк І. Іван Франко і Михайло Павлик.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 450—504.

Денисюк І. Українські друзі Е.-Л. Войніч.— «Україна», 1956, № 6, с. 15—16.

В числі друзів Войніч згадується також Ів. Франко.

Денисюк І. Четвертий арешт Івана Франка.— В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 249—255.

Державний літературно-меморіальний музей у Львові. Путівник. (Склали: В. Бонь, М. Давидова і Л. Полюга). Львів, книж.-журн. вид-во, 1956. 75 с.

Рец. 1. Костенко М. — «Літ. газета», 1956, 2. VIII.
2. Бартошик М. — «Жовтень», 1956, № 9, с. 116—118.
3. Гуменюк М. — «Рад. культура», 1957, 13. I.

Деркач М., Курашова В. Франко — літературний критик Лесі Українки.— В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 96—118.

Дзеверин А. Иван Франко. К 100-летию со дня рождения. — «Нар. образование», 1956, № 9, с. 11—16.

Дігтяр С. Іван Франко про завдання і значення літературної критики.— Наук. зап. (Чернівецький держ. ун-т). Т. XX. Серія філол. наук. Вип. 3, 1956, с. 90—110.

Дмитерко Л. Драматургія Івана Франка.— «Комуніст України», 1956, № 8, с. 52—59.

Дмитровський Є. Іван Франко в боротьбі за єдину українську літературну мову. (Лекція). К., 1956. 20 с. (Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР). На правах рукопису. Надрук. на ротопринті.

Дмитрук В. Невідома стаття Івана Франка.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 76—78.

Про статтю І. Франка «Звістки з Галиції». (Симптоми розкладу галицької суспільності.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 78—92).

Дніпропетровський університет ім. 300-річчя возз'єднання України з Росією. Збірник праць історико-філологічного факультету. Х., вид-во Харк. держ. ун-ту ім. О. М. Горького, 1956, (МВО СРСР. Наук. записки). Вип. 10, ч. 2. Літературознавство. (Присвяч. 100-річчю з дня народження І. Я. Франка). 74 с., з портр.

До сторіччя з дня народження великого українського письменника-революціонера Івана Яковича Франка. (1856—1956). (Методичні матеріали на допомогу культ.-освіт. працівникам). Житомир, 1956. 49 с. (Житомир. обл. управління культури).

Дольницький А. Спомини про молодого Франка.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 99—109.

Домницький М., Радченко Є. Іван Франко. (Життя і творчість). К., 1956, 28 с. (Т-во для поширення політ. і наук. знань Укр. РСР). Надрук. на ротопринті.

Домницький М., Радченко Є. Музей на Батьківщині І. Франка.— «Література в школі», 1956, № 5, с. 93—94.

Донченко М. Іван Франко — популяризатор ідей марксизму. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— В кн.: «Рад. Прикарпаття», Станіслав, 1956, с. 114—122, з портр.

Дороган М. Як підготуватися до ювілею І. Франка в школі. Консультація.— «Література в школі», 1956, № 2, с. 91—93.

Дорошенко І. Естетика праці в поетичній творчості Івана Франка. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956. 58 с.

Рец. Цьох Й. — «Жовтень», 1956, № 9, с. 121—123.

Дослідження творчості Івана Франка. (Збірник матеріалів). Відп. ред. І. Крип'якевич. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. 304 с. (Академія наук УРСР. Ін-т сусп. наук.).

Дроздовський Ю. Зустрічі з Франком.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників». Львів. книж.-журн. вид-во, 1956, с. 319—322.

Дузь І. Естетика праці в творчості Івана Франка. Праці (Одес. держ. ун-т). Т. 146, 1956, с. 17—29.

Дузь І. Франко в оцінці сучасників.— В кн.: «На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедр філол. ф-ту» (Одес. держ. ун-т). Вип. 3, Одеса, 1956, с. 15—21.

Дунін-Вонсович К. Про ставлення Івана Франка до польського селянського руху в Галичині.— В кн.: «І. Я. Франко як історик». Наукові записки (Ін-т історії Академії наук УРСР). Т. 8, К., 1956, с. 139—160.

Дяк І. Так здійснюються мрії.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 122—123.

Про колгосп ім. І. Франка в с. Гончарівка, Золочівського району на Львівщині.

Євніна О. Дожовтнева та радянська українська література за рубежами СРСР. К., 1956. 228 с.

Про Франка див. с. 76—94 і с. 179—187. (Бібліографія).

Рец. 1. Вєдіна В. — «Рад. літературознавство», 1957, № 3, с. 135—138.

2. Гуменюк М. — «Вітчизна», 1957, № 10, с. 215—217.

Єгорова К. Використання критичних статей Франка на уроках російської літератури.— В кн.: «На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету» (Одес. держ. ун-т). Вип. 3, Одеса, 1956, с. 55—60.

Еремин И. Некоторые итоги и задачи изучения творчества Ивана Франко. (К 100-летию со дня рождения). — «Вестник Академии наук СССР», 1956, № 8, с. 53—57.

Жебокрицький В. Деякі питання історії південних слов'ян в творчості Івана Франка. — Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Збірник іст.-філософ. ф-ту, № 8, 1956, с. 115—125.

Жилко Ф. Роль Івана Франка в історії української літературної мови.— «Укр. мова в школі», 1956, № 3, с. 18—26.

Житомирський педагогічний інститут ім. І. Франка. Наукові записки. Т. 4. Сер. іст.-філол. Пам'яті Івана Франка.

(До 100-річчя з дня народження). Житомир, 1956, 189 с., з портр. (МВО УРСР).

Жук Н. Викриття австрійсько-цісарського ладу в сатиричних оповіданнях І. Франка. — Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22, 1956, с. 74—90.

Журавська І. Франко і світова література.— В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 365—404.

Журавська І. Іван Франко і світова література.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 93—102.

Забашта Л. В музеї Івана Франка. (Львів).— «Рад. жінка», 1956, № 8, с. 7.

Забашта Л. Відкриття пам'ятника Франку в Канаді. (Вірш).— «Україна», 1956, № 16, с. 15.

Забашта Л. Франко в Криворівні. («Земле». «О заслужи, поете»). (Вірші).— «Дніпро», 1956, № 8, с. 3—5.

Загайкевич М. Опера «Украдене щастя». (Про твір чеського композитора В. Амброза. За однойменною драмою І. Франка). — «Мистецтво», 1956, № 3, с. 36—38.

Загайкевич М. Українська музика в житті і творчості Франка. — «Вітчизна», 1956, № 9, с. 131—140.

Закревська Я. Із спостережень над мовою казок Івана Франка.— В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 256—269.

Іван Франко (Альбом). Ілюстрації В. Л. Бунова. Худ. оформ. Ю. Я. Гапона. Львів, 1956. 11 с., 14 іл. (МВО УРСР. Укр. поліграф. ін-т ім. І. Федорова).

Іван Франко в спогадах сучасників. (До 100-річчя з дня народження). Статті.— «Жовтень», 1956, № 2, с. 68—77.

Зміст: Франко Т. Кілька слів про батька. — Лякʼяновича. Д. З уваги на політичне минуле...
Рец. Турбай І. — «Рад. Україна», 1956, 15. VI.

Іван Франко — великий діяч світової культури. Пекін, 1956 (Бюлетень).

Бюлетень вийшов трьома мовами — китайською, російською, англійською.

Іван Франко — великий український письменник. (Бібліотечний плакат).— «Соц. культура», 1956, № 5, с. 29.

Іван Франко. (Доповіді і повідомлення). (Він. держ. пед. ін-т ім. М. Островського). Вип. 5, Вінниця, 1956. 96 с.

Иван Франко. (К 100-летию со дня рождения).— «Клуб», 1956,№ 6, с. 10, з портр.

Иван Франко. (К 100-летию со дня рождения). — «Культпросвет. работа», 1956, № 8, с. 49—50.

Иван Франко.— «Нева», 1956, № 8, с. 54.

Иван Франко о литературе. (Критические работы и отрывки из статей). Подборка и перевод текстов П. Полякова.— «Октябрь», 1956, № 8, с. 164—172.

Іван Франко. Науково-документальний фільм. Автори сценарія О. Н. Мороз, Л. Н. Островська. Режисер Л. Н. Островська. Вип. 1956 року.

Иван Франко — с нами. (К 100-летию со дня рождения). Высказывания.— «Сов. Украина», 1956, № 8, с. 5—26.

Зміст: Тичина П. Он верил в народ.—Новиченко Л. Пролог.—Вышеславский Л. Всеобъемлющий гений.— Сосюра В. Великий учитель. — Бычко В. Страсть поэтического сердца. — Рыльский М. Наш современник, спутник, друг. — Кравченко Е. Спасибо за добрую науку. — Козаченко В. Светлое оружие. — Ющенко О. Поэт — в народе. — Киселев И. Поборник народного театра. — Ходченко П. Могу ли забыть? — Попов П. Великий мировой ученый. — Полторацкий А. Друг народов. — Белецкий А. Величие Ивана Франко. — Новицкий О. Окрыляющий пример. — Северов П. Знаменосец. — Слипчук П. Его жизнь — огонь и борьба.

Іван Франко. Статті і матеріали. Збірник 5-й, Львів. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). 1956. 424 с.

Іван Франко. 1856—1956. (Матеріали до 100-річчя з дня народження). К., «Рад. письменник», 1956. 6 с. з іл.

Іван Франко. 1856—1956. (Матеріали до 100-річчя з дня народження). К., «Рад. письменник», 1956. 7 с. Тит. с. і текст іспанською і українською мовами.

Те саме. К., «Рад. письменник», 1956. 7 с. Тит. с. і текст російською та українською мовами.

Те саме. К., «Рад. письменник», 1956. 7 с. Тит. с. і текст китайською та українською мовами.

Іван Франко у спогадах сучасників (Упоряд. О. Дей і Н. Корнієнко). Львів, книж.-журн. вид-во, 1956. 595 с., 14 іл.

Рец. 1. Артюхівський Г. — «Жовтень», 1956, № 9, с. 112—116.
2. Гресь М. — «Зоря Полтавщини», 1956, 5. X.
3. Слово про нашого великого земляка. — «Рад. слово», 1956, 12. IX.
4. Лисенко В. — «Вітчизна», 1956, № 12, с. 178—181.
5. Франко Т. — «Літ. газета», 1956, 19. II.
6. Костенко А. — «Прапор», 1957, № 2, с. 124—126.
7. Лісовий П. — «Рад Поділля», 1957, 14. VII.

«Іван Франко», фільм. Сценарій Л. Смілянського. Вип. 1956 року.

Рец. 1. Франко З. — «Рад. культура», 1957, 10. I.
2. Кирилюк Є. — «Рад. Україна», 1957, 19. I.
3. Махновець Л. — «Літ. газета», 1957, 26. III.

Іван Якович Франко — великий український письменник. 1856—1956. (До 100-річчя з дня народження). Матеріали на допомогу дитячим бібліотекам. К., 1956. 52 с. (Науково-метод. кабінет бібліотекознавства).

Іван Якович Франко — великий український письменник. 1856—1956. (До 100-річчя з дня народження). Пам'ятка читачу. Сімферополь, Кримвидав, 1956. 8 с. (Кримська обл. б-ка).

Іван Якович Франко. До сторіччя з дня народження (1856—1956). Метод. матеріали на допомогу худож. самодіяльності. К., 1956. 72 с. (МВО УРСР. Центр. будинок нар. творчості).

Іван Якович Франко. Життя і творчість в портретах, ілюстраціях, документах. (До 100-річчя з дня народження). 1856—1956. (Передмова З. Франко). К., «Рад. школа», 1956. 297 с., з іл. і портр. Упорядники: З. Франко, Я. Цегельник.

Іван Якович Франко. Каталог творів письменника та літератури про нього. До 100-річчя з дня народження. (1856—1956). Львів. 1956. 175 с., з іл.; 1 портр. (Львівська б-ка Академії наук УРСР). Складачі М. Гуменюк та інші.

Іван Якович Франко на Станіславщині. (Путівник). Станіслав. 1956. 29 с., з іл. (До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка). Складач М. Кубик.

Іван Якович Франко як історик. (Збірник статей). Редколегія: І. О. Гуржій та інші. Наукові записки (Академія наук УРСР. Ін-т історії). Т. 8. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. 160 с.

Рец. Пархоменко М. — «Комуніст України», 1957, № 1, с. 71—75.

Іваненко І. І. Франко — почесний доктор Харківського університету.— «Прапор», 1956, № 7, с. 110—111.

Іванов Л. Боротьба Івана Франка проти антиреалістичних напрямків у західноукраїнській літературі кінця XIX ст.— В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 244—264.

Іванов Л. Іван Франко і Михайло Коцюбинський.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 420—449.

Іванов Л. Іван Франко про класичну літературу зарубіжних країн.— Наукові записки (Дніпропетров. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. (Літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 19—26.

Іванов П. І. Франко в журналі «Громадський друг», (1878). — Зб.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 215—272.

Іванов П. Іван Франко — видавець «Дрібної бібліотеки». Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Збірник філол. ф-ту, № 9, 1956, с. 35—49.

Иванов С. Великий сын украинского народа. (К 100-летию со дня рождения И. Франко).— «Коммунист Эстонии», 1956, № 8, с. 22—32.

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. Київ. Тези доповідей ювілейної сесії, присвяченої століттю з дня народження Івана Франка. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. 20 с. (Академія наук УРСР).

Іоаніді А. Виїзна наукова сесія Відділу суспільних наук Академії наук УРСР, присвячена 100-річчю з дня народження І. Я. Франка. Огляд роботи. Львів, вересень 1956 р.— «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 10, с. 61—63.

Іофанов Д. Іван Франко як перекладач.— «Вісник Академії наук УРСР», № 8, с. 70—72.

К 100-летию со дня рождения И. Я. Франко. (Документы, характеризующие научную деятельность писателя. Публикация А. Панфиловой и М. Дьяченко).— «Ист. архив», 1956, № 3, с. 218—222.

К 100-летию со дня рождения украинского писателя революционера-демократа Ивана Яковлевича Франко (1856—1956). Экскурсии по местам жизни и деятельности И. Я. Франко. Львов, 1956. 9 с. (Укр. турист.-экскурс. упр. ВЦСПС. Львовская турист. база).

Калениченко Н. І. Франко і Михайло Коцюбинський. — «Дніпро», 1956, № 10, с. 114—119.

Калініченко В. Погляди І. Франка на роль народних мас і особи в історії.— Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Збірник іст.-філософ. № 8, 1956, с. 61—82.

Калиниченко В. Социологические взгляды Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. философ. наук. К., 1956. 17 с. (МВО УССР. Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко. Каф. ист. философ.).

Калиниченко М. І. Я. Франко — дослідник народної творчості.—Наукові записки (Дніпропетров. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. (Літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 43—48.

Карманський П. Франко і діти. (Вірш).—«Жовтень», 1956, № 8, с. 23—24.

Каспрук А. Іван Франко про літературну працю.— «Вітчизна», 1956, № 7, с. 149—157.

Каспрук А. Іван Франко про літературну працю. (Переважно за матеріалами листування).— В кн.: «Слово

про Великого Каменяра», Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 237—261.

Каспрук А. Творчість Івана Франка періоду першої російської революції.— В кн.: «Відображення першої російської революції в укр. та рос. літературі». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 29—41.

Катрушенко І. Іван Франко в образотворчому мистецтві. (До 100-річчя з дня народження).— «Рад. жінка», 1956, № 7, с. 13.

Квітка К. Іван Франко як виконавець народних пісень.— В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 160—193.

Кенігсберг М. Іван Франко — видатний український революційний письменник. Х., обл. вид-во, 1956. 38 с., з портр. (Т-во для поширення політич. і наук. знань УРСР).

Рец. Рій І. — «Соц. Харківщина», 1956, 7. IX.

Керницький І. Іван Франко як мовознавець.— «Укр. мова в школі», 1956, № 3, с. 35—39.

Київський університет ім. Т. Г. Шевченка. Студентські наукові праці. Зб. 22. Історія. Присвяч. 100-річчю з дня народження І. Я. Франка. К., вид-во Київ. держ. ун-ту, ім. Т. Г. Шевченка, 1956. 130 с.

Кирей І. «Кобзар» (Про І. Франка). Іл. В. Касіян.— «Барвінок», 1956, № 8, с. 6—8.

Кирилюк Є. Іван Франко. Біогр. нарис. (Скор. вид.). К., Держлітвидав, 1956. 124 с.

Рец. 1. Халімончук А. — «Жовтень», 1957, № 2, с. 138—141.
2. Шлапак Д. — «Львов. правда», 1956, 30. VIII.

Кирилюк Е. Иван Франко — великий украинский писатель. (1856—1956). Симферополь. Крымиздат., 1956. 58 с.

Кирилюк Є. Іван Франко і російська література. (До 100-річчя з дня народження).—«Комуніст України», 1956, № 6, с. 22—32.

Кирилюк Е. Иван Франко и русская литература.— «Коммунист Украины», 1956, № 6, с. 22—32.

Кирилюк Є. Реалізм Івана Франка.—«Дніпро», 1956, № 8, с. 105—111.

Кирилюк Є. Титан мислі і праці. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— «Наука і життя», 1956, № 8, с. 4—8.

Кирилюк Є. Три тижні в Чехословаччині.— «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 11, с. 38—40.

Про поїздку радянської делегації до Чехословаччини на святкування ювілею Івана Франка.

Киричек П. Иван Яковлевич Франко — выдающийся украинский писатель, революционер-демократ. (К 100-летию со дня рождения. 1856—1956). Симферополь, 1956. 20 с. (Крымское обл. отд.-ние О-ва по распр. полит. и научн. знаний УССР. Крымское обл. лекционное бюро).

Кирчів Р. З історії видання першого твору Леся Мартовича. — Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. VII, Львів, 1956, с. 85—90.

Оцінка І. Франком оповідання Л. Мартовича «Нечитальник».

Кисельов Й. Драматургія І. Франка.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 155—200.

Киселев И. Живые традиции. (О драматургии И. Франко).— «Дружба народов», 1956, № 6, с. 149—159.

Кисельов О. Поетична творчість І. Франка.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 20—101.

Кисельов О. Сатира Івана Франка.— «Комуніст України», 1956, № 7, с. 42—52.

Кінько А. Іван Франко і народна поетична творчість. К., 1956. 34 с. (Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР. Київське обл. відділення). На правах рукопису.

Кінько А. Співець безсмертної творчої сили народу. (До 100-річчя з дня народження).— «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 8, с. 56—69.

Про використання фольклору в творчості Івана Франка.

Ключко-Франко А. Спогади про батька.— «Дніпро», 1956, № 6, с. 86—96.

Рец. Турбай І. — «Рад. Україна», 1956, 15. VI.

Кнюх О. Великий Каменяр у роботах українських художників. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— «Мистецтво», 1956, № 4, с. 5—8.

Кобилецький Ю. Про традиції Івана Франка в українській літературі.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 505—549.

Кобилецький Ю. Творчість Івана Франка. (До 100-річчя з дня народження. 1856—1956). К., Держлітвидав. 357 с.

Рец. Поліщук Ф. — «Рад. культура», 1957, 9. VI.

Кобилецький Ю. Традиції Івана Франка в українській радянській літературі. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— «Література в школі», 1956, № І, с. 9—22.

Коваленко Л. Історичні погляди І. Я. Франка.— В кн.: «І. Я. Франко як історик». К., Наукові записки (Ін-т історії Академії наук УРСР). Т. 8, вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 3—33.

Коваленко Л. Історичні погляди Івана Франка. Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т). Т. 4, 1956, с. 5—23.

Коваль А. Прийоми використання фразеологізмів у публіцистичних та літературно-критичних статтях Івана Франка.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Збірник філол. ф-ту, № 9, 1956, с. 77—95.

Коваль В. В музеї Франка. (Вірш).— «Жовтень», 1956, № 9, с. 38.

Коваль М. Питання історії Англії, Франції та США в творах І. Я. Франка. — Студентські наукові праці (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія. К., 1956, с. 97—119.

Ковмір Ю. Іван Франко про визвольний рух на Україні у 40-х роках XIX століття. — Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т). Т. 4, 1956, с. 24—31.

Коврига І., Гузар З. По місцях життя і діяльності Івана Яковича Франка на Дрогобиччині. Посібник для проведення екскурсій по маршруту с. Івана Франка — Ясениця Сільна — Дрогобич — Борислав. Дрогобич, 1956. 23 с., з іл. (Дрогоб. облВНО. Обл. дитяча екскурсійно-туристська станція.

Козачук Т., Кравченко Е. Писатель-борец. (К 100-летию со дня рождения И. Франко).— «Сов. Отчизна», 1956, № 4, с. 96—102.

Козуля Я. Характеристика персонажів повісті І. Франка «Борислав сміється».— «Література в школі», 1956, № 6, с. 34—40.

Колесник П. Іван Якович Франко. Коротка біографія. (До 100-річчя з дня народження. 1856—1956. К., Держлітвидав, 1956. 32 с.

Колодій В. Три центи. (Вірш) — «Жовтень», 1956, № 9, с. 36—37.

Колодій М. Останній травень в житті Івана Франка. (Спогади). — «Жовтень», 1956, № 11, с. 70—74.

Кондрашенко Л. Сын кузнеца. (Отрывок из поэмы о Франко). — В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 14—18.

Коржупова А. Іван Франко — дослідник, видавець і редактор поезії Юрія Федьковича.— Наукові записки (Чернів. держ. ун-т). Т. XX. Філол. сер. Вип. 3, 1956, с. 25—44.

Коржупова А. Іван Франко та Ольга Кобилянська.— В кн.: «Радянська Буковина». Чернівці, 1956, с. 43—50.

Коріневич М. Спомини про І. Франка як ученика гімназії.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 90—95.

Корнейчук А. Великий Каменяр.— В кн.: Корнейчук А. «Сочинения» в 3 томах. Т. 3, М., Гослитиздат, 1956, с. 282—286.

Корнієнко Н. Авторські зміни в мові творів Івана Франка. — Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. 7. 1956, с. 19—59.

Корнієнко Н. Виступи Івана Франка за збагачення української літературної мови.— В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 270—286.

Корнієнко Н. Іван Франко в боротьбі за фонетичний правопис в Західній Україні.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V. Вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 370—384.

Корнієнко Н. Іван Франко — мовознавець.— «Жовтень», 1956, № 9, с. 71—79.

Корнієнко Н. Роль Івана Франка в боротьбі за утвердження в Галичині української літературної мови на загальнонародній основі.— «Укр. мова в школі», 1956, № 5, с. 17—23.

Костенко Н. На земле, по которой ходил Франко. (По местам, связанным с жизнью и творчеством писателя).— «Сов. Украина», 1956, № 8, с. 129—135.

Кочат Д. Селянство Галичини в II половині XIX століття за творами І. Я. Франка.— Студентські наукові праці (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія. К., 1956, с. 51—69.

Кошелєва Є., Ривкіс Я. Вивчення творчості Івана Франка в школі.—Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т). Т. 4, 1956, с. 161—172.

Кравченко Ж. Іван Якович Франко—великий український письменник. 1856—1956. (До 100-річчя з дня народження). Метод і бібліограф. матеріали. Одеса, 1956. 79 с., з іл. (М-во культури УРСР. Одес. держ. наук. б-ка ім. О. М. Горького).

Кравчук П. Іван Франко і канадські українці.— «Вітчизна», 1956, № 9, с. 145—152.

Кравчук П. Канадские украинцы готовятся к юбилею. Письмо из Торонто.— «Славяне», 1956, № 5, с. 42—45.

Крук І. І. Я. Франко і О. М. Горький.— Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22, 1956, с. 107—127.

Кудін В. Естетичні погляди Івана Франка.— «Мистецтво», 1956, № 3, с. 31—35.

Кулінич А. Російська поезія в перекладах Івана Франка.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Збірник філол. ф-ту, № 9, 1956, с. 19—33.

Кулінич А. Франко як перекладач російських поетів.— «Вітчизна», 1956, № 9, с. 124—130.

Кунина А. Иван Яковлевич Франко. К 100-летию со дня рождения.— «Библиотекарь», 1956, № 8, с. 12—16.

Основні твори І. Франка в перекладах на рос. мову — 15 назв.— Що читати про І. Франка — 14 назв.

Куриленко Й. Листи І. Франка до О. Коваленка. (Публікації).— «Дніпро», 1956, № 8, с. 99—101.

Кутень І. Пісня Івана Франка. (Вірш).— В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 12.

Лазаренко Є. До світла, науки, культури...— «Жовтень», 1956, № 8, с. 124—126.

Про університет ім. І. Франка у Львові.

Лебедєв-Кумач В. Біля могили Івана Франка. (Вірш). Пер. з рос. Колодій В.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 22.

Левченко М. Тюремні оповідання Ів. Франка.— Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, 1956, с. 31—39.

Леонова М. Роль І. Франка в розвитку термінологічної лексики української мови. — Наукові записки. (Чернів. держ. ун-т). Т. XX. Філол. серія. Вип. 3. 1956, с. 128—143.

Лесин В. Великий атеїст. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— Наукові записки (Чернів. держ. ун-т). Т. XX. Філол сер., Вип. 3, 1956, с. 45—70.

Лесин В. В. Стефаник — талановитий учень Франка.— В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 75—90.

Лисенкайте Л. Великий писатель Украины. (К 100-летию со дня рождения И. Франко).— «Коммунист», Вильнюс, 1956, № 7, с. 36—40.

Лисенко О. Їх єднала любов до народу. (Про співдружність І. Франка і композитора М. Лисенка). (Спогади).— «Україна», 1956, № 16, с. 10—11.

Лисенко О. Питання етики в творчості Івана Франка.— Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Вип. 8. Збірник іст.-філософ. ф-ту, № 8, 1956, с. 47—59.

Лисюк П. Іван Франко про Тараса Шевченка.—«Вітчизна», 1956, № 3, с. 112—130.

Лиш боротись — значить жить! (До 100-річчя з дня народження І. Франка. Передмова).— «Україна», 1956, № 16, с. 1.

Літературна спадщина. К., вид-во Академії наук УРСР. (Ін-т літер. імені Т. Г. Шевченка). Т. І. Іван Франко. Вип. І. Відп. ред. О. Білецький. Упорядники: М. Грудницька (керівник групи) та ін. 512 с., 1956. 5 арк. іл. і портр.

Розділи: Худ. твори. — Худ. переклади. — Статті. — Листи.

Лозинський І. Твори І. Франка в польському перекладі.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 108—111.

Лойко К. І. Франко про категорію прекрасного.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Вип. 8. Збірник іст.-філософ. ф-ту., № 8, 1956, с. 37—46.

Лойко К. Эстетические взгляды И. Я. Франко. Автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук. К., 1956. 16 с. (МВО УССР. Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко).

Ломова М. Выдающийся украинский этнограф Иван Яковлевич Франко. (К 100-летию со дня рождения).— «Сов. этнография», 1956, № 4, с. 3—10.

Лук'янович Д. Великий Каменяр. (Уривок з повісті).— «Вітчизна», 1956, № 8, с. 5—55.

Лук'янович Д. З уваги на політичне минуле.— «Жовтень», 1956, № 2, с. 71—77.

Лук'янович Д. Листи І. Франка до Уляни Кравченко.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V, Львів, 1956, с. 244—252.

Лук'янович Д. Орел розправляє крила. (Повість про І. Франка).— «Жовтень», 1956, № 8, с. 28—57.

Лук'янович Д. Політично ненадійний.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 244—252.

Лук'янович Д. Франко і Беркут. Біогр. повість. К., «Рад. письменник», 1956. 183 с.

Рец. 1. Настека М. — «Рад. Поділля», 1956, 14. IX.
2. Цьох Й. — «Вільна Україна», 1956, 11. X.
3. Микитась В. — «Вітчизна», 1957, № 4, с. 208—212.

Лучук В. Пролог. (Вірш, присвяч. І. Франку).— «Жовтень», 1956, № 8, с. 27.

Мазуркевич О. Вклад І. Франка в методику української літератури.—«Література в школі», 1956, № 6, с. 24—33.

Мазуркевич О. Іван Франко — дослідник творчості Федьковича.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 361—419.

Макаренко А. Захар Беркут (Інсценізація однойменної повісті І. Франка. Станісл. укр. драм. театр ім. Франка).

Рец. Ламзакі Л. — «Прикарпат. правда», 1956, 14. IX.

Маківка С. Гвардія імені Івана Франка. Спогади.— «Жовтень», 1956, № 9, с. 52—61.

Маковей О. Із щоденника.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, 1956, Книж.-журн. вид-во, с. 213—219.

Малярчук Г. Встреча с Иваном Франко. (К выходу в свет на молдав. языке повести И. Франко «Борислав смеется»).— «Октябрь» (Кишинев), 1956, № 9, 86—87.

Малий П. Україна в публіцистиці В. Короленка.— «Жовтень», 1956, № 11, с. 102—110.

Висвітлення теми «Володимир Короленко та Іван Франко».

Малишева Л. Іван Франко — поборник єдності слов'ян. — Студентські наук. праці (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія, К., 1956, с. 27—37.

Малкин В. Иван Франко и русская литература в Галиции в 80-х годах 19 века. — Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. 7, 1956, с. 91—108.

Малышко А. Франко в Криворовне. Из поэмы. Пер. с укр. Г. Соловьев.— «Огонек», 1956, № 35, с. 15—16.

Малютін О. Борислав сьогодні.— «Наука і життя», 1956, № 8, с. 11—13.

Маляренко А. Іван Франко в оцінці прогресивних письменників Чехословаччини.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV, вип. VII. Збірник філол. ф-ту, 1956, с. 129—141.

Рец. Мольнар М. — «Літ. газета», 1957, 26. II.

Маляренко Л. Іван Франко про дитячу літературу.— «Література в школі», 1956, № 6, с. 17—23.

Маркушевська Р. Використання висловлювань Франка про Шевченка на уроках з літератури у VII класі.— В кн.: «На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету». (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Вип. 3, Одеса, 1956, с. 61—69.

Маркушевський П. До планування вивчення творчості Франка в середній школі.— В кн.: «На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету» (Одес. держ. ун-т ім І. І. Мечнікова). Вип. 3, Одеса, 1956, с. 79—93.

Матвійчук М. Повість І. Франка на театральній сцені.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 111—113.

«Для домашнього вогнища» на сцені театру ім. М. Заньковецької у Львові.

Матвійчук М. Роль Івана Франка в розвитку фольклористичної науки.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 85—122.

Мах П. Його безсмертя. (Вірш, присвяч. І. Франку).— «Зміна», 1956, № 8, с. 3.

Махновець Л. Геній українського народу. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— «Література в школі», 1956, № 4, с. 3—11, з портр.

Махновець Л. Синтетичні праці Франка з історії давньої української літератури.— В кн.: «Творчість Івана Франка. Збірка статей». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 5—36.

Махновець Л. Франко — дослідник української літератури XVII—XVIII ст. — В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 41—84.

Медведєв Ф. Боротьба Івана Франка за єдину українську літературну мову. — Учені записки (Харк. держ. ун-т ім. О. М. Горького). Т. 74. Труди філол. ф-ту. Т. 4, 1956, с. 65—74.

Медведєв Ю. Багатьма мовами світу. (Видання творів І. Франка за даними Книжкової палати УРСР на 1 червня 1956 р.).— «Жовтень», 1956, № 8, с. 114—116.

Мельник Б. Франкові. (Вірші).— В кн.: «Радянське Прикарпаття». Станіслав, 1956, с. 17—20.

Микиша М. Мої спогади про Івана Франка. — «Вітчизна», 1956, № 9, с. 108—113.

Миронец М. Великий Каменяр. (К 100-летию со дня рождения И. Я. Франко). — «Крым», 1956, № 14, с. 175—179.

Мізюнь Г. Іван Франко і Юрій Федькович. — В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 31—42.

Мінчин Б. Франко і Салтиков-Щедрін. — В кн.: «Творчість Івана Франка. Збірник статей». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 214—276.

Миронов В. І. Я. Франко — критик буржуазних апологетичних теорій у політичній економії. В кн.: «Нариси з історії економічної думки на Україні». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 352—364.

Модестова Н. Іван Франко — перекладач політичної лірики Гюго.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Збірник філол. ф-ту № 9, 1956, с. 113—128.

Мольнар М. Друг українського народу.— «Жовтень», 1956, № 3, с. 108—113.

Стаття присвячена Ф. Ржегожу та І. Франку.

Мольнар М., Мундяк М. Іван Франко — великий революційний письменник українського народу.— «Дружно вперед», 1956, № 10, с. 12—14.

Моренець В. Стилістично-образні функції означень у мові творів Івана Франка.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Збірник філол. ф-ту № 9, 1956, с. 97—111.

Мороз О. Боротьба Ів. Франка проти реакційних теорій та занепадницьких течій в українській літературі. — В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 3—22.

Мороз О. Іван Франко — борець проти релігії. — В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 292—297.

Мороз О. Іван Франко в боротьбі проти буржуазної ідеології. Львів, книж.-журн. вид-во, 1956. 151 с.

Рец. Кравець М. — «Прикарпат. правда», 1956, 24. VIII.

Мороз А., Шуст Я. Жизнь и творчество Ивана Франко. Материалы для выставки в школе и дет. б-ке. Госиздат-во. Дет. литературы Мин. прос. РСФСР, М., 1956; 8 с.; 36 илл.

Рец. Равлюк М. Повніше використовувати художню літературу для виховання учнів. — «Рад. школа», 1957, № 1, с. 36—44.

Мочульська О. Незабутнє (Спогади про І. Я. Франка).—В кн.: «Рад. Прикарпаття», Станіслав, 1956, с. 126—127.

Мочульська О. Пам'ятні епізоди-зустрічі з поетом.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956.

Мундяк М. Відзначення ювілею Івана Франка в Чехословаччині. — «Жовтень», 1956, № 10, с. 124—126.

Мундяк М. Оповідання і повісті Івана Франка з селянського життя як твори критичного реалізму. — В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 108—118.

На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету. Вип. 3. Одеса, 1956, 96 с. (МВО УРСР, Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова).

Збірник присвячений вивченню творчості Івана Франка в середній школі.

Навроцька-Паліїв С. Спомини про Івана Франка.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 203—204.

Надъярных Н. Юбилей Франко. Научная сессия в Институте мировой литературы им. Горького, посвященная

100-летию со дня рождения писателя.— «Известия Академии наук СССР, отд. литературы и языка», 1956, вып. 6, с. 566—568.

Назаренко Ю. Його знає весь світ. (До 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Зміна», 1956, № 6, с. 11.

Нариси з історії економічної думки на Україні. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. 388 с. Відповідальний редактор Д. Вірник.

Голубовська Є. Проблеми політичної економії у працях І. Я. Франка. — Вайнберг М. І. Я. Франко про становище трудящих Галичини під гнітом панської Польщі та австрійської монархії. — Миронов В. І. Я. Франко — критик буржуазних апологетичних теорій у політичній економії.

Рец. Рот П., Кругляк О. — «Вісник Академії наук УРСР», 1957, № 4, с. 72—78.

Наукова сесія Львівського державного університету ім. І. Я. Франка, присвячена 100-річчю з дня народження Івана Франка. Львів, 1956, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка. 16 с.

Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. IV, серія іст.-філол. Житомир, 1956. 190 с.

Рец. Пасько А. — «Рад. Житомирщина», 1956, 7. VIII.

Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. VII. (Присвячений 100-річчю з дня народження І. Я. Франка). Філол. сер. Львів, 1956. (МВО УРСР. Львів. держ. пед. ін-т). 152 с.

Наукові записки (Чернівецьк. держ. ун-т). Т. XX. Філол. сер. Вип. третій. Вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка. 176 с. Присвячується Іванові Франкові в зв'язку з сторіччям з дня народження.

Наукові записки. (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Збірник іст.-філософ. ф-ту. Вип. 8. Вид-во Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. 1956. 147 с. Присвячений 100-річчю з дня народження Івана Яковича Франка.

Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Вип. 7. Збірник філол. ф-ту № 9. Присвячений 100-річчю з дня народження Івана Яковича Франка. К., 1956. 160 с.

Науменко І. Іван Франко — учитель молодих письменників. — Наукові записки (Дніпропетр. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. (Літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 67—73.

Неборячок Ф. Іван Франко — перекладач Пушкіна.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V, Львів, 1956, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, с. 286—308.

Неврлі М. Іван Франко і чеська культура.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V. Львів, 1956, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, с. 216—249. Бібліографія, с. 245—249.

Недзвідський А. Місце Івана Франка в історії української літератури.— В кн.: «На допомогу школі». Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Вип. 3, Одеса, 1956, с. 5—14.

Недзвідський А. Франко і Марко Вовчок. — Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, Одеса, 1956, с. 95—107.

Незабутні зустрічі. (З виступів сучасників Івана Франка на зустрічі в ред. журн. «Жовтень», присвяч. 100-річчю з дня народження письменника).— «Жовтень», 1956, № 6, с. 76—97.

Зміст: Рудницький М. Творчі будні Івана Франка. — Яцків М. Борець за реалізм у літературі. — Заклинська О. Слухаючи «Мойсея». — Ясинчук І. І. Франко у Чернівцях. — Криловський В. За народ. — Ярема Я. Зустріч в Тернополі. — Боднар І. Привітання Лисенку. — Смольський Г. — У дружбі з народом.— Тисовський О. Поборник правди.— Пастущин В. У творчій праці.— Лукіянович Д. Мої зустрічі з І. Франком. Рец. Турбай І. — «Рад. Україна», 1956, 15. VI.

Незабутні місця. (По місцях, зв'язаних з життям і творчістю І. Франка (Літ. репорт.). — «Жовтень», 1956, № 8, с. 58—75.

Зміст: Стецюк Я. В передгір'ї Карпат. — Інгульський П. Борислав, бориславці. — Костенко М. Велике оновлення. — Цмокаленко Д. Про що співає Черемош.

Нененко Б., Ніколаєнко Є. Революційно-демократична діяльність Івана Яковича Франка. (За документами і матеріалами).— Студентські наук. праці (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія. К., 1956, с. 3—12.

Нечиталюк М. Ранні історичні драми Ів. Франка.— В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 23—32.

Нечиталюк М. Фольклорні джерела драматичних творів Івана Франка.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 123—143.

Ніженець А. Іван Франко — дослідник творчості Ів. Вишенського.—Учені записки (Харк. держ. ун-т). Т. 74. Труди філол. ф-ту. Т. 4, 1956, с. 21—30.

Німенко А. Франко в образотворчому мистецтві.— «Вітчизна», 1956, № 9, с. 141—144.

Новицький О. У Криворівні. (Вірш, присвячений Івану Франку). — «Вітчизна», 1956, № 8, с. 3—4.

Нудьга Г. Його пісня живе. (Про зв'язки творчості І. Франка з фольклором).— «Жовтень», 1956, № 9, с. 107—112.

Нудьга Г. Пісні українських поетів та їх народні переробки.— В зб.: «Пісні та романси українських поетів в двох томах». К., «Рад. письменник», 1956.

Про пісні на слова Франка, див. т. I, с. 61—63; т. II, с. 345—346.

Овдієнко С. Деякі питання нової історії Німеччини в публіцистиці І. Я. Франка.—Студентські наукові праці (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія. К., 1956, с. 121—129.

Омельченко В. Франко читає «Мойсея. (Вірш).— «Жовтень», 1956, № 9, с. 37.

Осипов В. Любовь к великому Каменяру. (Заметки о празднествах в Канаде в связи со 100-летием со дня рождения И. Франко).— «Славяне», 1956, № 9, с. 50—54.

Осічний Д. Перебування Ів. Франка на Гуцульщині.— В кн.: «Рад. Прикарпаття», Станіслав, 1956, с. 122—124.

Осляк І. Великий син українського народу. (До сторіччя з дня народження І. Я. Франка).— «Лит. Донбасс», № 29, 1956, с. 113—121, з портр.

Осляк І. І. Я. Франко. (Життєвий і творчий шлях). Сталіно, 1956. 20 с. (Сталінське обл. упр. культури. Обл. лекційне бюро. Т-во по поширенню політ. та наук. знань).

Осмоловський В. Стиль сатири Івана Франка. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— «Жовтень», 1956, № 7, с. 48—56.

Осмоловский В. Щедринские традиции в сатире Ивана Франко.—Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. 7, 1956, с. 109—123.

Осовецька Л. Переклади Івана Франка з німецько-швейцарської літератури.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VII. Збірник філол. ф-ту № 9, 1956, с. 143—157.

Остапенко А. Іванофранківці.— «Жовтень», 1956, № 8, с. 126—127.

Про Івано-Франківський район на Львівщині.

Островський Г. Невтомний поборник реалізму. (Погляди І. Франка на образотворче мистецтво).— «Мистецтво», 1956, № 4, с. 2—4.

Островський Г. Погляди Івана Франка на образотворче мистецтво.— В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 197—204.

Острянин Д. Філософські погляди І. Я. Франка.— «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 8, с. 19—30.

Очерки по истории философской и общественно-политической мысли народов СССР. В 2 томах. Под. ред. Г. Васецкого и др. Т. 2, М., изд-во Академии наук СССР, 1956. 896 с. (Академия наук СССР, Ин-т философии. Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Каф. ист. рус. философ.).

В розділі, присвяченому розвитку суспільно-політичної і філософської думки на Україні, дана характеристика світогляду Шевченка, Марко Вовчок, Мирного, Франко, Грабовського, Лесі Українки, Коцюбинського і інших (с. 574—639).

Ошуркевич О. В хатині Коваля. (Вірш, присвячений І. Франкові) — «Жовтень», 1956, № 9, с. 34.

Ощипко І. Із спостережень над іменниковою синонімікою художньої прози Івана Франка.—Питання українського мовознавства (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Кн. І; 1956, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, с. 48—58.

Павличко Д. Гімн Каменяреві. («Слава тобі, великий Каменяре»).— «Жовтень», 1956, № 8, с. 3—4.

Павличко Д. Датани злобні, люті Авірони. (Вірш).— «Жовтень», 1956, № 9, с. 40.

Павличко Д. Франкова криниця. (Вірш).— «Жовтень», 1956, № 8, с. 24—25.

Павлюк М. Іван Якович Франко в Одесі. Праці (Одес. держ. ун-т ім І. І. Мечнікова). Т. 146, 1956, с. 109—120.

Падалка Н. Франко-драматург. — В кн.: Іван Франко. «Драматичні твори». К., Держлітвидав, 1956, с. 3—30.

Паламарчук О. У Нижньому Березові. (Розповідь про І. Франка).— В кн.: «Рад. Прикарпаття», Станіслав, 1956, с. 128—129.

Палей А. На родине поэта. (К 100-летию со дня рождения И Франко). —«Смена», 1956, № 16, с. 18—20.

Паперна Г. Іван Франко про виховання дітей. (До 100-річчя з дня народження).— «Дошкільне виховання», 1956, № 8, с. 9—15.

Паперна Г. Іван Франко про дитячу літературу.— «Жовтень», 1956, № 9, с. 86—93.

Пархоменко М. Важливі завдання радянського франкознавства.— «Комуніст України», 1956, № 4, с. 66—74.

Пархоменко М. Драматургія Івана Франка. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956. 128 с.

Пархоменко М. Иван Франко.— В кн.: Франко И. «Сочинения в 10 томах». Т. І. М., Гослитиздат, 1956, с. VII—XVIII.

Пархоменко М. Иван Франко — великий украинский писатель. (К столетию со дня рождения). М., «Знание», 1956, 32 с. (Всесоюзное общество по распространению полит. и научных знаний. Серия V. № 14).

Пархоменко М. Иван Франко. (Лекция). К., 1956. 31 с. (О-во по распространению полит. и научн. знаний УССР). На правах рукописи.

Пархоменко М. Іван Франко — студент Львівського університету.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 181—190.

Пархоменко М. Певец дружбы между народами. (К 100-летию со дня рождения И. Франка). — «Наука и жизнь», 1956, № 8, с. 58—59, з портр.

Пархоменко М. Твори Івана Франка в нових німецьких перекладах.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали», Зб. V, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 269—285.

Пархоменко М. Франкознавство на сторінках університетських наукових записок. — «Жовтень», 1956, № 4, с. 111—115.

Пастущин В. Деякі спогади про Івана Яковича Франка.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 501—503.

Пачовський Т. Іван Франко — перекладач Міцкевича. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 309—325.

Пачовський Т., Шуст Я. Праці М. С. Возняка про життя і творчість І. Франка. Бібліографічний покажчик. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 407—422.

Передерій В. Світогляд І. Я. Франка.—Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22, 1956, с. 3—13.

Петличний І. І. Франко в боротьбі за загальноукраїнський синтаксис літературної мови в Галичині.— В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 326—369.

Пипін О. Лист [О. М. Пипіна] до І. Франка. (Публікація М. Гудзія).— «Жовтень», 1956, с. 50—51.

Пільгук І. Боротьба І. Франка за спадщину Шевченка.— Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22. 1956, с. 48—73.

Пільгук І. Традиції Шевченка в поезії Франка.— «Вітчизна», 1956, № 8, с. 160—171.

Пільгук І. Франківське видання «Кобзаря».— «Жовтень», 1956, № 9, с. 80—86.

Пламенный певец дружбы народов. (К 100-летию со дня рождения).— «Крым», 1956, № 14, с. III—VI.

По місцях життя і діяльності Івана Франка на Дрогобиччині. Дрогобич, 1956. 24 с. (Дрогоб. облВНО. — Обл. дит. екскурс.-турист. база).

Погребенник Ф. Іван Франко про музику.—Наукові записки (Чернівецьк. держ. ун-т). Т. XX. Філол. сер. Вип. 3, 1956, с. 144—157.

Погребенник Ф. Твори Івана Франка на Буковині.— В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 51—56.

Поетичний вінок. (Вірші, присвячені пам'яті І. Я. Франка). — «Жовтень», 1956, № 9, с. 34—40.

Зміст: Ошуркевич О. В хатині коваля. — Шкрумеляк Ю. Малий Мирон. — Колодій В. Три центи. — Омельченко В. Франко читає «Мойсея». — Коваль В. В музеї Франка. — Романченко М. У праці і для праці жить. — Юренко О. Весна.— Павличко Д. Датани злобні, люті Авірони...

Поліщук Ф. І. Франко про Івана Вишенського. — Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22. 1956, с. 140—154.

Полухин Л. Исторические взгляды Ивана Франко. (Лекции). К., 1956. 23 с. (О-во по распространению полит. и науч. знаний УССР). На правах рукописи. Надруковано на ротопринті.

Попович К. Спомини про Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 160—172.

Походзіло М. Іван Франко і перша російська народна революція.—Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22, 1956, с. 128—139.

Походзіло М. Робітнича тематика в творчості Івана Франка. Посібник для вчителів серед. шкіл. К., «Рад. школа», 1956. 186 с., з іл. і портр.

Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, Одеса, 1956. 124 с.

Збірник присвячений 100-річчю з дня народження Франка.

Прийма Ф. Иван Франко. (К 100-летию со дня рождения).—«Звезда», 1956, № 8, с. 180—187.

Присяжнюк М. Іван Франко. Життя і творчість. Вінниця. 1956. 36 с. з портр. (Вінниця. Обл. лекційне бюро, Обл. відділення Т-ва для поширення політ. та наук. знань УРСР. На допомогу лекторам).

Програма X наукової студентської конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження Івана Франка 9—12 квітня 1956 р. Львів, 1956. 40 с. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка. Студентське наук. т-во).

Пустова Ф. До історії журналу «Народ» і участі в ньому Івана Франка.—Наукові записки (Харк. держ. ун-т ім. О. М. Горького). Т. 74. Труди філол. ф-ту. Т. 4. 1956, с. 103—113.

Пустова Ф. Засоби і жанри сатири Франка.—«Прапор», 1956, с. 126—127.

Радо Дьєрдь. Іван Франко і Угорщина.— «Вітчизна», 1956, № 11, с. 185—186.

Радченко Є., Домницький М. Іван Франко. Нарис про життя і творчість. (До 100-річчя з дня народження. 1856—1956). Під ред. М. Підпригорщука. Дрогобич. обл. вид-во, 1956. 104 с., 11 арк. з іл. і портр. (Дрогоб. обл. упр. культури).

Рец. Слово про нашого вел. земляка. — «Рад. слово», 1956, 12. VIII.

Радчук-Павленко С. Імені Івана Франка. — Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. 4. Сер. іст.-філол. Житомир, 1956, с. 173—188.

Про Житомирський педагогічний інститут ім. Івана Франка та його історію.

Радянська Буковина. Громад.-політич. та літ.-худож. альманах Чернівецького обл. літ. об'єднання, присвяч. 100-річчю з дня народження великого письменника-революціонера Івана Яковича Франка. Відп. ред. Демочко К. та інші). Чернівці, 1956. 192 с., з іл. і портр.

Рашба Н. Цінна історична розвідка Івана Франка. (З історії зовнішньої політики середньовічної Польщі). — «Прапор», 1956, № 8, с. 21—23.

Рева Г. Вивчення оповідання І. Франка «Ліси і пасовиська» в 9 класі. (Досвід вчителя школи № 72 м. Києва). — «Література в школі», 1956, № 3, с. 52—57.

Редько Ф. Франко і Грабовський.—Наукові записки (Львів. держ. пед. ін-т). Т. 7, сер. філол., 1956, с. 3—18.

Ривкіс Я. Іван Франко і німецька література.—Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. 4. Сер. іст.-філол. Житомир. 1956, с. 113—129.

Рыльский М. Иван Франко и славянство. — «Славяне», 1956, № 7, с. 28—31.

Рильський М. Франко — поет.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 3—19.

Роздольська О. З останніх років життя Івана Франка.— «Жовтень», 1956, № 5, с. 49—55.

Рец. Турбай І. — «Рад. Україна», 1956, 15. VI.

Роздольська О. З останніх років життя Івана Франка.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 407—417.

Рокіта Я. Іванові Франкові (Вірш). Пер. з чеськ. П. Мах.—«Жовтень», 1956, № 8, с. 22—23.

Романченко І. Франко про Шевченка.— В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. 2, К., Держлітвидав, 1956, с. 314—360.

Романченко М. У праці і для праці жить. (Вірш).— «Жовтень», 1956, № 9, с. 39.

Рошкевич (Іванець) М. Спогади про Івана Франка.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 128—146.

Рубінчик П., Доценко І. До питання про економічні погляди Ів. Франка.— Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. 4, 1956, с. 32—42.

Рудницький М. Людина, що не знала втоми. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).— «Україна», 1956, № 16, с. 13.

Рудницький М. Пам'ятні зустрічі й розмови.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 437—482.

Рудницький М. Творчі будні Івана Франка. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956. 32 с.

Рудницький М. Що згадував Василь Стефаник про Івана Франка.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 284—294.

Рудько М. Зв'язки Івана Франка з Києвом.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Вип. 8. Збірник іст.-філософ. ф-ту № 8, 1956, с. 127—132.

Рыбак Н. Певец правды и свободы (К 100-летию со дня рождения И. Франко).— «Огонек», 1956, № 35, с. 7—8.

Савчук В. Критика І. Франком капіталізму та ідеології буржуазного лібералізму.—Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VIII. Збірник іст.-філософ. ф-ту № 8, 1956, с. 83—97.

Санцевич А. Іван Франко про реакційну роль католицизму в історії слов'янства. — В кн.: «І. Я. Франко як історик». Наукові записки (Ін-т історії Академії наук УРСР). Т. 8, К., 1956, с. 97—113.

Сахаров В. Суспільно-політичні погляди Івана Франка. (До 100-річчя з дня народження. 1856—1956). Львів, 1956.

47 с. (Львівське обл. упр. культури. Обл. лекційне бюро. На допомогу лекторові).

Свєнціцкий І. Франко в моїй пам'яті. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів, книж.-журн. вид-во, 1956, с. 418—421.

Сесія загальних зборів Академії наук УРСР, присвячена 100-річчю з дня народження Івана Франка. (Київ. 30—31 серпня 1956 р. Огляд роботи). — «Вісник Академії наук УРСР», 1956, № 9, с. 50—53.

Сивокінь Г. Шлях І. Франка до реалізму.— «Прапор», 1956, № 7, с. 103—109.

Сидоренко Г. Літературно-критична діяльність Івана Франка. К., вид-во Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка, 1956. 75 с.

Рец. Дей О. — «Жовтень», 1956, № 8, с. 105—108.

Сікорський Я. На батьківщині великого Каменяра. (с. Іван Франко, колишні Нагуєвичі, Дрогоб. обл.). (Дорожні нотатки). — «Літ. Одеса», 1956, № 14, с. 70—76.

Сімаков О. Великий Каменяр. (До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка).—«Хмельницький альманах». Зб. І, 1956, с. 101—106.

Сінченко Г. До вивчення діяльності І. Я. Франка як фольклориста.— В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 57—60.

Скирда Т. Іван Франко — войовничий атеїст. (До 100-річчя з дня народження).— «Наука і життя», 1956, № 5, с. 27—29.

Скляренко С. Иван Франко. К столетию со дня рождения.— «В защиту мира», 1956, № VII—VIII (июль—август), с. 121—125. («Знаменательные даты»).

Скорський М. Творчість І. Франка в курсі дитячої літератури педагогічного училища. (З досвіду викладання. Кам'янець-Подільське педучилище).— «Література в школі», 1956, № 4, с. 37—43.

Слово про Великого Каменяра. Збірник статей до 100-річчя з дня народження І. Франка. За ред. О. Білецького. К., Держлітвидав, 1956, Т. І, 512 с., Т. 2, 596 с.

Рец. 1. «Слово про нашого великого земляка». — «Рад. слово», 1956, 12. IX.
2. Колесник П. — «Вітчизна», 1957, № 1, с. 169—175.

Смілянський Л. Іван Франко. Літ. сценарій.— «Дніпро», 1956, № 5, с. 46—82.

Рец. Петров І. — «Прапор», 1956, № 8, с. 120—122.

Солодниченко В. Іван Франко — гнівний викривач Ватікану. Студентські наукові праці (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія. К., 1956, с. 83—91.

Сосюра В. Іванові Франкові. (Вірш).— «Україна», 1956, № 16, с. 15.

Сосюра В. Слово. (Вірш, присв. Івану Франку).— «Вітчизна», 1956, № 8, с. 3.

Список літератури. До 100-річчя з дня народження Івана Франка. Львів, 1956. 8 с. з портр. (М-во культури УРСР. Львівський облкниготорг).

Спицький В. До питання про історичні погляди І. Я. Франка. Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 15. Вип. 8, Збірник іст.-філософ. ф-ту № 8, 1956, с. 99—113.

Стаховський М. Наукова сесія, присвячена 100-річчю з дня народження Івана Франка. (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка).— «Рад. школа», 1956, № 4, с. 62—63.

Стебун І. Ів. Франко в боротьбі за реалізм. — Наукові записки (Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. 4, 1956, с. 59—86.

Стебун І. Пафос правди.— «Вітчизна», 1956, № 8, с. 172—184.

Про естетичні погляди І. Франка.

Стефаник В. Автобіографія. Трохи автобіографії.— «Жовтень», 1956, № 5, с. 100—104.

Спогади про І. Франка, про написання ним повісті «На дні», про зустріч автора з Франком і його дружиною в с. Ясениця Сільна.

Стройкова В. І. Я. Франко — великий український письменник. (1856—1956). (До сторіччя з дня народження). Матеріали на допомогу дит. б-кам. К., 1956. 52 с., 1 л. портр. (М-во культури УРСР. Упр. бібліотек. Наук.-метод. кабінет бібліотекознавства).

Студентські наукові праці. Збірник XXII. Історія. Присвячується 100-річчю з дня народження Івана Яковича Франка. К., вид-во Київ. держ. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. 1956. 130 с. (МВО. Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка).

Тарновський М. На франківському святі у Вінніпегу. (Вірші).— «Жовтень», 1956, № 9, с. 30—31.

Творчість Івана Франка. Збірник статей. Редколегія: Є. П. Кирилюк (відп. ред.) та ін. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. (Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка).

Тези доповідей ювілейної сесії, присвяченої століттю з дня народження Івана Франка. Ін-т літератури ім. Т. Г. Шев-

ченка Академії наук УРСР. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. 20 с.

Темірова Г. Вивчення повісті «Борислав сміється» І. Франка в школі робітничої молоді. Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету. (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Вип. 3. Одеса, 1956, с. 43—53.

Терещенко О. Атеїзм Івана Франка. — Студентські наук. записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія. К., 1956, с. 71—81.

Тисовський О. Деякі спогади про Івана Франка.— В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів. книж.-журн. вид-во, 1956, с. 466—468.

Тичина П. Безсмертне слово Каменяра. — В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 3—19.

Тичина П. Іван Франко — непримиренний борець проти українського буржуазного націоналізму. К., 1956. 18 с. (Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР).

Рец. Бойчак І. — «Дніпро», 1956, № 8, с. 125—127.

Ткач М. Безсмертя поета. (Вірш).— В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 13.

Ткаченко М. Іван Франко — видатний дослідник Шевченківської спадщини.— «Дніпро», 1956, № 9, с. 117—121.

Третяк Л. До історії написання повісті І. Франка «Захар Беркут».— Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т). Т. 22, 1956, с. 155—178.

Третяк М. Атеїзм І. Я. Франка. (Лекція). К., 1956. 28 с. (Т-во для поширення політ. і наук. знань УРСР. На правах рукопису. Надруковано на ротопринті).

Третяк М. Філософські погляди І. Я. Франка. Наукові записки (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VIII. Збірник іст.-філософ. ф-ту № 8, 1956, с. 11—36.

Трофимук С. Революційні письменники України в боротьбі за Франка.— В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 286—303.

Труш І. Одна з франкових рис. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів. книж.-журн. вид-во, 1956, с. 469—472.

Турганов Б. И. Я. Франко. (1856—1916).— В кн.: Франко И. «Избранное». М., Гослитиздат, 1956, с. 666—675.

У ювілейні дні. Хроніка. (Про святкування 100-річчя з дня народження Івана Франка в СРСР і за кордоном). — «Жовтень», 1956, № 10, с. 117—123.

Убийвовк Л. Канадські українці готуються до ювілею Івана Франка. — «Вітчизна», 1956, № 5, с. 149—152.

Ужвій Н. Творець правдивих образів. (Нар. артистка СРСР про свою роботу над образом Анни в драмі І. Франка «Украдене щастя»). — «Рад. жінка», 1956, № 8, с. 6.

Українка Леся. Твори. Т. V. Листи. К., Держлітвидав, 1956.

Листи до І. Франка див. по покажчику.
Рец. Кухалашвілі К. — «Вітчизна», 1956, № 9, с. 180—183.

Учені записки (Харків. держ. ун-т ім. О. М. Горького). Т. 74. Труди філол. ф-ту. Вип. 4. Збірник статей до 100-річчя з дня народження І. Я. Франка. Х., 1956. 120 с.

Рец. Кравець Г. — «Прапор», 1957, № 4, с. 122—124.

Фащенко В. Українська новела і новелісти в оцінці Івана Франка.—Праці (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечнікова). Т. 146, 1956, с. 41—48.

Федоренко В. І. Я. Франко про соціально-економічне становище робітничого класу Західної України.— Студентські наук. праці (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Збірник XXII. Історія. К., 1956, с. 39—50.

Філіпова С. Іван Франко про боротьбу трудящих в період капіталізму. — В кн.: «І. Я. Франко як історик». Наукові записки (Ін-т історії Академії наук УРСР). Т. 8, К., 1956, с. 80—96.

Финкель А. Иван Франко — переводчик Некрасова. «Изв. Академии наук СССР», отд. языка и литературы, 1956. Т. XV. Вып. 4, с. 336—351.

Фінкель О. Іван Франко — перекладач Некрасова. Учені записки (Харк. держ. ун-т ім. О. М. Горького). Т. 74. Труди філол. ф-ту. Вип. 4, 1956, с. 75—102.

Франко З. Великий Каменяр. (До 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Наука і життя», 1956, № 8, с. 1—4.

Франко З. Великий Каменяр. (До 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Рад. жінка», 1956, № 8, с. 5.

Франко З. Співець праці і боротьби. (До 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Соц. культура», 1956, № 7, с. 6—8.

Франко І. Апавяданні. Пераклау з украінскай мовы Янка Шарахоускі. Дзяржауная выдавецтва БССР. Рэдакцыя масшацкой літаратуры. Мінськ. 1956.

Рец. Охрименко П. — «Вітчизна», 1956, № 12, с. 181—182.

Франко І. Вибрані суспільно-політичні і філософські твори. (Підгот. Т. Скирдя). К., Держполітвидав, 1956. 499 с., 1 портр. Передмова, с. 3—13.

Франко И. Будка ч. 27. В пост. Моск. Центр. театра транспорта.

Рец. 1. Гнатенко Л. — «Київська правда», 1956, 25. VIII.
2. Киселев И. — «Правда Украины», 1956, 24. VIII.

Франко І. Вірші та оповідання. Збірка. (Переклад на англ. мову). Канада, вид-во «Українська книга», 1956.

Рец. Єрьоміна З. — «Літ. газета», 1956, 19. VII.

Франко І. Звістки з Галіції. Симптоми розкладу в галицькій суспільності. Публікація. (З передмовою В. Дмитрука «Невідома стаття Івана Франка»). — «Жовтень», 1956, № 8, с. 76—92.

Франко І. Із циклу поезій Яна Сватоплука Махара. «Літом через Галичину». (Уривок перекладу з циклу поезій чеського поета. Публікація Т. І. Франка. З передмовою ред.). — «Вітчизна», 1956, № 1, с. 159.

Франко І. Листи Івана Франка до чеських учених і письменників. (Підготували до друку працівник Чехословац.-радянського ін-ту Словац. Академії наук М. Мольнар та працівник Львів. філіалу Академії наук УРСР М. Мундяк). — «Жовтень», 1956, № 4, с. 82—92.

Листи редактору «Наукового словника» (1888); Я. Врхліцькому (1898—1899); А. Черному (1898—1904); І. Полівка (1895).

Франко І. «Украдене щастя». (До пост. в укр. драм. театрах).

Рец. 1. Піскун С. — «Рад. культура», 1956, 16. IX.
2. Борщевський Ф., Леонідов М. — «Запорож. правда», 1956, 6. X.
3. Ващук Ф. — «Червоне Запоріжжя», 1956, 9. X.
4. Новікова М. — «Літ. газета», 1956, 11. X.

Франко І. «Украдене щастя». (Київський укр. драм. театр ім. Франка).

Рец. Владко В. — «Правда Украины», 1956, 29. VIII.

Франко І. «Украдене щастя». (Чернігівський укр. драм. театр ім. Шевченка).

Рец. Ходінов В. — «Десн. правда», 1956, 24. XI.

Франко І. Учитель. (Львівський театр юного глядача ім. Горького).

Рец. 1. Каменкович З. — «Вільна Україна», 1956, 9. IX.
2. Мусієнко Д. — «Рад. культура», 1956, 7. X.

Франко-Ключко Г. Останній поцілунок. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів. книж.-журн. вид-во, 1956, с. 389—406.

Франко Т. Кілька слів про батька. — «Жовтень», 1956, № 2, с. 68—71.

Франко Т. Мої спогади про батька. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів. книж.-журн. вид-во, 1956, с. 372—380.

Франко Т. О моем отце. Перев. с укр. К. Кудиевский. — «Сов. Украина», 1956, № 5, с. 149—157. Продолжение № 7, с. 124—134.

Рец. Турбай І. — «Рад. Україна», 1956, 15. VI.

Франко Т. Оповідання про батька. — «Дніпро», 1956, № 1, с. 43—50.

Рец. Турбай І. — «Рад. Україна», 1956, 15. VI.

Франко Т. Про батька. Статті, спогади, розповіді і нариси. К., «Рад. письменник», 1956. 228 с.

Рец. 1. «Слово про нашого великого земляка» — «Рад. слово», 1956, 12. IX.
2. Василюк Д. — «Україна», 1956, № 3, с. 21.
3. Басс І. «Літ. газета», 1957, 1. II.

Франко Т. Про мого батька. (Спогади про І. Франка). — «Вітчизна», 1956, № 6, с. 85—90.

Франко Т. Рассказы об отце. (Отрывки из воспоминаний об И. Франко). Пер. с укр. — «Юность», 1956, № 8, с. 76—77.

Франко Т. Стежками рідного краю. Спогади про І. Франка. — «Україна», 1956, № 13, с. 11—12.

Франко Т. Сын народа. (К 100-летию со дня рождения И. Франко). — «Сов. Украина», 1956, № 8, с. 154—157.

Халімончук А. Сатира Івана Франка на феодально-буржуазний лад. — В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. І, К., Держлітвидав, 1956, с. 298—361.

Харківський І. Цінні для школи видання про Івана Франка. (Огляд літератури). — «Рад. школа», 1956, № 9, с. 49—52.

Хинкулов Л. Как живой с живыми. О новом собрании сочинений И. Франко. — «Сов. Украина», 1956, № 10, с. 145—158.

Про видання творів Івана Франка в 20 томах.

Хомичевський М. Франко і музика. — «Мистецтво», 1956, № 4, с. 9—11.

Хомичевський М. Франко і музична творчість.—Наукові записки. (Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. 4, 1956, с. 130—147.

Худаш Л. Изучение прозы И. Я. Франко в 9 классе средней школы. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1956. 13 с. (Киев. гос. пед. ин-т).

Цапенко І. Художня деталь у прозі Івана Франка. — В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 173—196.

Цибко К. Селянські повстання на Буковині в оцінці Івана Франка. — В кн.: «Радянська Буковина». Альманах. Чернівці, 1956, с. 19—30.

Цмокаленко Д. Музей великого Каменяра. (Львівський літ.-меморіальний музей І. Франка). — «Соц. культура», 1956, № 8, с. 6—8.

Чавдаров С. Педагогические взгляды И. Я. Франко. (К 100-летию со дня рождения). — «Сов. педагогика», 1956, № 9, с. 80—92.

Чавдаров С. Проблема дитинства в працях Івана Франка. (До 100-річчя з дня народження). — «Рад. школа», 1956, № 8, с. 40—50.

Чайківський Ю. Вічно живий. (Спогади про І. Франка). Літ. запис. В. Верещака. — В кн.: «Рад. Прикарпаття», Станіслав, 1956, с. 125—126.

Чайковський Б. Великий народний письменник. (До 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Барвінок», 1956, № 8, с. 2—4.

Чайківський М. Іван Франко в моїх спогадах. — В кн.: «Іван Франко у спогадах сучасників», Львів. книж.-журн. вид-во, 1956, с. 504—509.

Чалий Д. Образ жінки в поезії Шевченка, Некрасова і Франка.— Наукові записки (Київ. держ. пед. ін-т ім. О. М. Горького). Т. 22, 1956, с. 30—47.

Чалий Д. Франко і Некрасов. — В кн.: «Творчість Івана Франка». Збірник статей. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 277—322.

Чапля І. І. Я. Франко про предмет і завдання літературної критики.—Наукові записки. (Дніпропетр. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. (Літературознавство), Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 9—18.

Чапля І. Праця І. Я. Франка «Нарис історії української літератури».—Наукові записки. (Дніпропетр. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. (Літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 33—41.

Челак М. Іван Франко-атеїст. — «Прапор», 1956, № 8, с. 13—20.

Челак М. Із спостережень над «Тюремними сонетами» Ів. Франка.—Учені записки. (Харк. держ. ун-т ім. О. М. Горького). Т. 74. Труди філол. ф-ту. Вип. 4, 1956, с. 47—63.

Челак М. Лірика Івана Франка. — «Література в школі», 1956, № 4, с. 12—24.

Чередниченко І. Із синтаксичних спостережень над мовою художньої прози І. Я. Франка.—Наукові записки. (Чернівецьк. держ. ун-т). Т. XX. Філол. сер. Вип. 3, 1956, с. 111—127.

Чередниченко І. Означальна функція при субстантивних дієприкметниках і дієприслівникових зворотах у мові І. Я. Франка. — «Укр. мова в школі», 1956, № 4, с. 18—23.

Чернець П. Франко і Буковина. (До питання про зв'язки І. Франка з літ. рухом на Буковині).—Наукові записки. (Чернівецьк. держ. ун-т). Т. XX. Філол. сер. Вип. 3, 1956, с. 7—22.

Чечот М. Іван Франко — борець проти цісарського ладу Австро-Угорщини.—Наукові записки. (Вінниц. держ. пед. ін-т). Т. 4. Вип. 3, 1956, с. 15—31.

Чолом великому трудівникові. (До 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Прапор», 1956, № 8, с. 3—5.

Чухрій М. Вивчення мови сатиричного оповідання «Добрий заробок» І. Я. Франка у VI класі середньої школи.— В кн.: «На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедр філологічного факультету». (Одес. держ. ун-т ім. І. І. Мечникова). Вип. 3. Одеса, 1956, с. 71—77.

Шадура В. Іван Франко про українську літературну мову й діалект.—Наукові записки. (Дніпропетр. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. (Літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 49—55.

Шанюк І. Палкий поборник російсько-українського єднання. (До 100-річчя з дня народження І. Франка).—Наукові записки. (Житомир. держ. пед. ін-т ім. І. Франка). Т. 4, 1956, с. 43—58.

Шаповалова М. Література німецького просвітительства в оцінці Івана Франка. — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V. Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 250—268.

Шатилюк І. Найвизначніші місця життя і праці Івана Франка на Україні.— Наукові записки. (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. XV. Вип. VIII. Збірник іст.-філософ. ф-ту № 8, 1956, с. 133—146.

Шаховський С. Майстерність Івана Франка. К., «Рад. письменник», 1956. 193 с.

Рец. 1. Колесник П. — «Літ. газета», 1957, 15. III
2. Сидоренко Г. — «Література в школі», 1957, № 1, с. 83—85.

Шаховський С. Питання майстерності і стилю в естетиці Франка. — В кн.: «Слово про Великого Каменяра». Т. I, К., Держлітвидав, 1956, с. 201—236.

Шевченко Ф. Іван Франко про польсько-українські відносини та історію Польщі. — В кн.: «Іван Франко як історик». Наукові записки. (Ін-т історії Академії наук УРСР). Т. 8, К., 1956, с. 51—79.

Шлепаков А. У далекій Канаді. (До святкування 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Україна», 1956, № 16, с. 17.

Шкрумеляк Ю. «Малий Мирон». (Вірш). — «Жовтень», 1956, № 9, с. 34—35.

Шмигельський А. Каменяр. (Вірш, присв. Івану Франку). — «Жовтень», 1956, № 10, с. 24.

Шпорта Я. Огонь в кузнице. Из стихов об Иване Франко. Авториз. перевод с укр. Л. Вышеславского. — «Сов. Украина», 1956, № 8, с. 27—29.

Шпорта Я. Так батько говорив... — Тюремні сонети. (Вірш, присвяч. І. Франку). — «Україна», 1956, № 16, с. 15.

Щурат С. Іван Франко і Василь Щурат у літературних зв'язках та листуванні. — В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка». К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 205—248.

Щурат С. Повість Івана Франка «Петрії і Довбущуки». — В кн.: «Іван Франко. Статті і матеріали». Зб. V, Львів, вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, 1956, с. 191—215.

Щурат С. Рання творчість Івана Франка. К., вид-во Академії наук УРСР, 1956. 231 с., 3 іл. і портр. (Академія наук УРСР. Ін-т сусп. наук).

Рец. Пінчук С. — «Рад. літературознавство», 1957, № 4, с. 166—168.

Ювілей І. Франка — міжнародна культурна подія. Наукові записки. (Дніпропетр. держ. ун-т). Т. 57. Збірник праць іст.-філол. ф-ту. (Літературознавство). Вип. 10, ч. 2, 1956, с. 5—7, з портр.

Юра Г. До сценічної історії «Украденого щастя». (П'єса І. Франка) — «Мистецтво», 1956, № 4, с. 12—14.

Ярема Я. Іван Франко і «Фауст» Гете. — В кн.: «Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 68—107.

Ярема Я. На шляху до реалізму. (Про переклади І. Франком творів Г. Гейне). — «Україна», 1956, № 16, с. 12.

Яременко П. Іван Франко — дослідник української полемічно-публіцистичної літератури XVI—XVII ст. — В кн.:

«Дослідження творчості Івана Франка», К., вид-во Академії наук УРСР, 1956, с. 159—172.

Яременко П. Іван Франко про викладання літератури в школі.—Наукові записки.(Львів. держ. пед. ін-т). Т. 7, 1956, с. 61—83.

Яська М. Іван Франко і Закарпаття. — «Рад. Закарпаття», 1956, № 1, с. 100—114.

Ящук П. Учениця великого вчителя. (Про творчий шлях поетеси У. Кравченко (1860—1947), учениці І. Франка). — «Жовтень», 1956, № 1, с. 105—116.

1956

II. ГАЗЕТНІ СТАТТІ

Амбросій П. До Івана Франка. (Вірш). — «Рад. Буковина», 1956, 27. VIII.

Амбросій П. Співає життя. (Вірш). — «Правда України», 1956, 25. VIII.

Амін-Зода М. Моїм українським братам. (Вірш). Пер. з тадж. М. Упеник. З нагоди 100-річчя ювілею великого поета І. Франка. — «Рад. Україна», 1956, 30. VIII.

Артеменко М. Івану Франку. (Вірш). — «Крымская правда», 1956, 27. VIII.

Арцищевский Л. На родине Ивана Франко. (По памятным местам села Нагуевичи, Дрогоб. области). — «Сов. Белоруссия», 1956, 26. VIII.

Бажан М. Вступне слово (М. П. Бажана) на урочистому засіданні в Києві, присвяченому 100-річчю з дня народження І. Франка. — «Рад. Україна», 1956, 20. VIII.

Байда Є., Скорець В. і Бережанський К. Краплина від Збруча-ріки. По місцях перебування І. Франка. — «Вільне життя», 1956, 22. VIII.

Басенко К., Хоменко В. На родине И. Франко. (По памятным местам села Нагуевичи, Дрогоб. обл.). — «Сов. Молдавия», 1956, 26. VIII.

Басенко К., Хоменко В. 1. Нагуевичи сегодня. — 2. Дрогобыч—Борислав. — «Правда Украины», 1956, 12, 16. VIII. і 5. IX.

Басс І. Франко і російські революціонери. — «Рад. Україна», 1956, 25. VII.

Басс І. Зв'язки Івана Франка з робітничим класом. «Київська правда», 1956, 25. VIII.

Басс І. Так народжувався «Борислав сміється» (сторінки з біографії). «Веч. Київ», 1956, 25. VIII.

Безденежный М. Монумент Каменяра. (Вірш). — «Запорож. правда», 1956, 27. VIII.

Безпощадний П. Вічний голос. (Вірш про І. Я. Франка). Пер. з рос. М. Упеник. — «Вільна Україна», 1956, 16. IX.

Безсмертний Каменяр. (Передова). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Белодед И., Франко З. Иван Франко — борец за единый украинский литературный язык. — «Правда Украины», 1956, 1. IX.

Белякова Ю. Иван Франко и украинская народная песня. — «Сталинское племя», 1956, 26. VIII.

Берилов Н. Великий Каменяр. (Стихи). — «Комсомолец Донбасса», 1956, 25. VIII.

Белецкий А. Великий украинский писатель и общественный деятель. — «Бакинский рабочий», 1956, 26. VIII; «Казахстанская правда», 1956, 26. VIII; «Красная звезда», 1956, 26. VIII; «Коммунист Таджикистана», 1956, 26. VIII; «Московская правда», 1956, 26. VIII; «Советская Белоруссия», 1956, 25. VIII; «Советская Киргизия», 1956, 26. VIII; «Советская Молдавия», 1956, 28. VIII.

Білецький О. До питання «Іван Франко і російська література». — «Літ. газета», 1956, 9. VIII.

Білецький О. Іван Франко і індійська література. — «Літ. газета», 1956, 17. V.

Білецький О. Назрілі проблеми франкознавства. — «Рад. Україна», 1956, 5. IX.

Белецкий А. Певец народной воли. — «Известия», 1956, 26. VIII.

Білецький О. Світове значення Івана Франка. — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Богданов О. Памяти великого поэта. (Стихи). — «Запорож. правда», 1956, 27. VIII.

Богданович С. На батьківщині великого Каменяра. (с. Івана Франка, Підбузький район, Дрогоб. обл.). — «Рад. культура», 1956, 23. V.

Божор Ю. Поэт-гражданин Ив. Франко. — «Гудок», 1956, 26. VIII.

Бойко І. Ясні джерела. Перші видання творів Івана Франка. — «Рад. Україна», 1956, 26. VIII.

Бойко М. Іван Франко в Тернополі. Із спогадів сучасника. — «Вільне життя», 1956, 31. VII.

Болобан Л., Предславич Л. Ріпники. (Дві картини з однойменн. п'єси, написаної за мотивами «Бориславських оповідань» І. Франка). — «Рад. культура», 1956, 12. VIII.

Бондарчук С. Образ великого народного поэта. (О работе над образом И. Франко в кино). Беседа с нар. артистом СССР С. Ф. Бондарчуком. — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Бонь В. Во Львовском литературно-мемориальном музее. — «Львов. правда», 1956, 24. VIII.

Борисов И. Певец братского единения. — «Правда Украины», 1956, 21. VII.

Борщевський В. Великий Каменяр. — «Вінницька правда», 1956, 8. VII.

Братунь Р. Бути, як він. (Вірш). — «Рад. Україна», 1956, 27. VIII.

Братунь Р. Домик на окраине. (Лит.-мемориальный музей И. Франко во Львове). — «Сталинское племя», 1956, 8. VIII.

Братунь Р. На могиле Каменяра. (Стихи). Пер. с укр. — «Львов. правда», 1956, 27. VII.

Бугай О. Ми — каменярі. (Вірш). — «Вільне життя», 1956, 14. IX.

Бугорков С. Сердечный огонь. (Стихи). — «Ворошиловгр. правда», 1956, 27. VIII.

Будаш О. Каменяреві. (Вірш). — «Наддніпр. правда», 1956, 27. VIII.

Будний С. Сонет. (Вірш, присв. І. Франкові). — «Вільне життя», 1956, 27. VIII.

Будний С. Чернівці, 1913 рік. (Вірш). — «Рад. Буковина», 1956, 27. VIII.

Буслінський В. Філософські погляди І. Я. Франка. — «Рад. Житомирщина», 1956, 11. VII.

В інтересах істини. (З приводу необ'єктивних тверджень проф. Львів. держ. ун-ту ім. Ів. Франка М. М. Пархоменка про фальсифікацію деяких творів І. Франка). Лист до ред. — «Вільна Україна», 1956, 2. X. (Підписи: А. Брагінець, О. Мороз, Я. Білоштан та інші).

Ваніна І. Іван Франко і українське шекспірознавство. — «Літ. газета», 1956, 28. VI.

Варшавский Л. Тени прошлого. «Для домашнего очага» Ивана Франко во Львовском укр. драм. театре им. М. Заньковецкой. — «Казахст. правда», 1956, 2. IX.

Василенко П. Беркут. (Вірш). — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Василюк Д. і Петренко В. Незабутні зустрічі. (З Ів. Франком). — «Рад. культура», 1956, 5. VIII.

Великий Каменяр. (Передова). — «Рад. культура», 1956, 11. VII.

Великий син українського народу. (Передова). — «Рад. Україна», 1956, 27. VIII.

Величко Г. Спомини про Івана Франка. — «Молодь України», 1956, 1. IX.

Вервес Г. Іван Франко польською мовою. — «Літ. газета», 1956, 21. VI.

Вертапетова Н. Великий украинский писатель и общественный деятель. — «Коммунист», 1956, 26. VIII.

Винокуров М. Франко у Каневі. (Вірш). — «Черкас. правда», 1956, 27. VIII.

Вишня О. Мракобісся. (Про виступ в католицькому журналі «Ковчег» в США проти святкування 100-літнього ювілею І. Франка). — «Літ. газета», 1956, 24. V.

Відкриття в Києві пам'ятника Івану Яковичу Франкові. (Промови: М. С. Синиця; Г. Т. Кальченко; М. Т. Рильський; В. Г. Тріщун; Г. М. Савін; З. Т. Франко; Г. П. Юра; Л. Ф. Дьяконець). — «Рад. Україна», 1956, 29. VIII; «Правда Украины», 1956, 29. VIII.

Вільний В. Дорога в Нагуєвичі. (Уривок з поеми).— «Вільна Україна», 1956, 27. VIII.

Вічний революціонер. (Про життя і творчість Івана Франка. Матеріали. Сторінку підготували: С. Пінчук і Б. Кірше). — «Рад. культура», 1956, 11. VII.

Вічний революціонер. (Статті та замітки): О. Засенко. Класик української драматургії. — Д. Василюк і В. Петренко. Незабутні зустрічі (та інші). — «Рад. культура», 1956, 5. VIII.

Владко В. Незабываемые образы. (Возобновление постановки пьесы И. Франко «Украденное счастье» в Киевском укр. драм. театре им. Франко). — «Правда Украины», 1956, 29. VIII.

Вовченко Є. Голос правди. — «Червоне Запоріжжя», 1956, 21. VIII.

Волинський П. Школа поетичної майстерності. — «Літ. газета», 1956, 6. IX.

Воробйов В. Зброєю слова. — «Рад. Донеччина», 1956, 21. IV.

Всенародна любов і слава тобі, великий Каменяр. Урочисте засідання в Києві, присвячене 100-річчю з дня народження І. Я. Франка. 27. VIII. 1956. — «Рад. культура», 1956, 29. VIII.

Гаврилик Г. Іван Франко у спогадах односельчан. (До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка). — «Рад. слово», 1956, 8. IV.

Галич М. Зустріч на світанку. (Вірш, присв. Ів. Франкові). — «Черкас. правда», 1956, 23. VIII.

Гебель В. Великий писатель украинского народа. — «Сельское хозяйство», 1956, 26. VIII.

Глотов В. Сын народа. (Стихи). — «Львов. правда», 1956, 27. VIII.

Говяда В. Живий в серцях. (По залах музею І. Франка у Львові). — «Молодь України», 1956, 24. VIII.

Гогоберідзе Ш. Твори Каменяра в Грузії. — «Вільна Україна», 1956, 8. VIII.

Гозалишвили Ш. Любимый народом Грузии. — «Правда Украины», 1956, 31. VIII.

Гозалішвілі Ш. Твори Каменяра в Грузії. — «Літ. газета», 1956, 6. IX.

Гозенпуд А. Сила и мужество. — «Ленинград. правда», 1956, 26. IX.

Голубничий П. Ти словом гострим, як мечем. (Вірш). — «Зоря», 1956, 27. IX.

Гончар О. Промова на ювілейному пленумі правління Спілки письменників України. — «Літ. газета», 1956, 6. IX.

Гордейчук Н. Друг украинской музыки. — «Правда Украины», 1956, 21. VIII.

Готлиб М. Борец за дружбу народов. (Юбилейные торжества в Чехословацкой Республике). — «Правда Украины», 1956, 25. IX.

Григораш Д. Іван Франко і Буковина. — «Рад. Буковина», 1956, 30. VI.

Грика І. Шляхами братерства. (І. Франко як критик, дослідник і популяризатор польської літератури на Україні). — «Рад. Україна», 1956, 27. VII.

Грицеляк А., Фостик П. Нові документи про Івана Франка. — «Рад. Буковина», 1956, 1. VII.

Гудзий Н. Иван Франко и русские писатели. — «Лит. газета», 1956, 21. VIII.

Гудзий М. Иван Франко. (К столетию со дня рождения). — «Правда», 1956, 27. VIII.

Гудзій М. Поборник дружби народів. — «Рад. Україна», 1956, 27. VIII.

Гуменюк М. З минулого. (Відзначення 40-річчя літературної діяльності І. Франка в 1913 р.). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Гуторович О. Останній день життя. — «Наддніпр. правда», 1956, 20. V.

Давидова М. Там, де жив і творив великий письменник. (Львівський літ.-меморіальний музей І. Франка). — «Вільне життя», 1956, 20. VI.

Дайнов А. В эти дни в Болгарии. (О подготовке к 100-летию со дня рождения И. Франко). — «Правда Украины», 1956, 26. VIII.

Данисько О. М. Горький та І. Франко. — «Зоря Полтавщини», 1956, 17. VI.

Данченко В. Твори Каменяра на сцені нашого театру. (Твори І. Франка у постановці Львівського театру ім. М. Заньковецької). — «Вільна Україна», 1956, 18. V.

Данькевич К. Щасливі спогади про братні зустрічі. (Враження члена радянської делегації про святкування 100-річчя з дня народження І. Я. Франка в Румунській Народній Республіці). — «Рад. культура», 1956, 3. X.

Данько М. Буревісник. (Вірш). — «Ленінська молодь», 1956, 2. IX.

Дей О. Іван Франко і перша російська революція. — «Рад. Україна», 1956, 19. VIII.

Дереч Д. У львівських композиторів. (Про муз. твори, присвяч. поетичній спадщині І. Франка). — «Вільна Україна», 1956, 8. VII.

Деркач Б. Иван Франко и передовая русская литература. — «Сталинское племя», 1956, 25. VIII.

Дзеверін О. Роль І. Франка в розвитку педагогічної думки на Україні. — «Рад. освіта», 1956, 25. VIII.

Дмитрук В. Світове значення Франка. — «Вільна Україна», 1956, 27. VIII.

Дмитрук В. Цінна знахідка. (Щодо статті Франка про суспільне життя Галичини, знайдену в архіві рос. вченого О. М. Пипіна). — «Вільна Україна», 1956, 29. IV.

До 100-річчя з дня народження великого українського письменника Івана Франка. (Рішення Всесвітньої Ради Миру про відзнач. ювілею Франка в усіх країнах у числі великих культ. роковин 1956 р.). — «Літ. газета», 1956, 26. IV.

Догадайло П. Він сіяв добро. (Вірш). — «Зоря Полтавщини», 1956, 27. VIII.

Долгот І. Іван Франко про Закарпаття. — «Молодь Закарпаття», 1956, 15. VI.

Домницький М., Радченко Є. Великий український письменник-революціонер. (До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка). — «Рад. слово», 1956, 21. III.

Донченко М. Ів. Франко про творчість Л. Мартовича. — «Прикарпат. правда», 1956, 12. II.

Дорошенко І. Іван Франко — публіцист і літературний критик. — «Рад. слово», 1956, 30. VI.

Дорошенко І. Образи людей праці у драматичних творах Івана Франка. — «Вільна Україна», 1956, 3. VII.

Досенко І. В літературно-меморіальному музеї Ів. Франка. Репортаж — «Рад. Україна», 1956, 29. V.

Досенко І., Тумаркін Я. По франківських місцях у Львові. Репортаж. — «Рад. Україна», 1956, 23. VIII.

Дроботенко Л. На родине Ивана Франко. (По памятным местам села Нагуевичи, Дрогоб. обл.). — «Сов. Латвия», 1956, 23. VIII.

Дун О. Велика дружба. З історії творчих взаємозв'язків М. Горького та І. Франка. — «Рад. слово», 1956, 11. VIII.

Евдокимов Н. Атеист. (Стихи, посвящ. Ив. Франко). — «Червоне Запоріжжя», 1956, 21. VIII.

Егоров Ю. Чествование памяти Ивана Франко на канадской земле. — «Правда Украины», 1956, 4. VIII.

Елисеев Л. И. Франко. — «Водный транспорт», 1956, 25. VIII.

Єрьоміна З. Іван Франко англійською мовою. — «Літ. газета», 1956, 19. VII.

Еремина З. Прогрессивные украинцы чтут память великого писателя. — «Правда Украины», 1956, 14. VII.

Жук І. Син народу. (Вірш). — «Південна правда», 1956, 27. VIII.

Жупанин С. І. Франку. (Вірш). — «Сов. Закарпатье», 1956, 27. VIII.

Журавская И. Певец братства народов. — «Сталинское племя», 1956, 27. VIII.

Забашта Л. Будинок над Черемошем. (Літ.-меморіальний музей І. Франка, с. Криворівня, Жаб'ївського району, Станіслав. обл.). — «Рад. Україна», 1956, 24. VI.

Забашта Л. В Буркуті і Явірнику. (По місцях Закарпаття, зв'язаних з перебуванням І. Франка). — «Рад. Україна», 1956, 5. VII.

Забашта Л. Земля. (Вірш). — «Вільне життя», 1956, 27. VIII.

Забашта Л. Земля. (Стихи). Пер. с укр. Б. Николаевская. — «Львов. правда», 1956, 26. VIII.

Забашта Л. Народе мій. (Вірш). — «Київська правда», 1956, 27. VIII.

Забашта Л. По франківських місцях. — «Рад. Україна», 1956, 14. VIII.

Забашта Л. Українському народові. (Вірш). — «Львов. правда», 1956, 5. IX.

Закаляк А. Іван Франко і прогресивна молодь. — «Ленінська молодь», 1956, 9. V.

Закревська Я. Кров на букварі. (Про твори І. Франка для дітей). — «Молодь України», 1956, 8. VIII.

Закревська Я. Творець чудових казок. (До сторіччя з дня народження Франка). — «Вільна Україна», 1956, 8. IV.

Залашко А. Іван Франко про І. П. Котляревського. — «Зоря Полтавщини», 1956, 24. VIII.

Засенко О. Благородне завдання. За дальше глибоке і всебічне вивчення спадщини І. Франка. — «Літ. газета», 1956, 11. X.

Засенко О. Його ім'я — безсмертне. — «Рад. Україна», 1956, 27. VIII.

Засенко О. Класик української драматургії. (Іван Франко). — «Рад. культура», 1956, 5. VIII.

Захаров В. Молот. — «Червоне Запоріжжя», 1956, 21. VIII.

Збанацький Ю. Далеко, в Китаї. (Святкування 100-річчя з дня народження І. Я. Франка). — «Літ. газета», 1956, 20. IX.

Знахідка угорських літературознавців. (Лист Ін-ту історії літератури Угорської Академії наук до Ін-ту літератури Академії наук УРСР. — Листи І. Франка до угорського фольклориста Германа Антала. — Коментарі до листа угор. аспіранта Б. Кешерю). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Іванов П. Шлях борця. — «Молодь України», 1956, 27. VIII.

Ігнатенко М. В батьковій кузні. — «Деснян. правда», 1956, 27. VIII.

Илларионов В. В селе Ивана Франко. — «Сов. Закарпатье», 1956, 26. VII.

Іллінський М. До щастя він кував ключі. (Вірш). — «Вінниц. правда», 1956, 25. VIII.

Ільницький М. Ти по рідній землі ідеш. (Вірш). — «Прапор перемоги», 1956, 25. VIII.

Исаков С. Великий сын украинского народа. — «Сов. Эстония», 1956, 26. VIII.

Кабаненко М. Вулиця Франка в Дрогобичі (Вірш). — «Рад. слово», 1956, 27. VIII.

Кабаненко М. У селі Івана Франка. (Вірш). 1. Зустріч. — 2. Кам'яна плита. — 3. Біля дуба. — «Рад. слово», 1956, 25. V.

Каменкович З., Хачатурян Ч. Вместе с отцами. (Лит. сценарий об И. Франко). — «Львов. правда», 1956, 7 и 25. I, 3 и 11. II.

Канєвський В. Борець за правду і свободу. — «Молодий ленінець», 1956, 26. VIII.

Карпусь В. Осуществились мечты Каменяра. (По памятным местам Станислав. обл.). — «Правда Украины», 1956, 20. VII.

Каспрук А. Великий діяч української культури. — «Рад. культура», 1956, 24. VI.

Каспрук А. Село в творчості Івана Франка. — «Колгоспне село», 1956, 24. VII.

Кацнельсон А., Лагода В. По франківських місцях.— «Літ. газета», 1956, 17. V.

Кирдач Б. Иван Франко. — «Моск. комсомолец», 1956, 26. VIII.

Кириленко В. Любов'ю вселюдською. — «Рад. культура», 1956, 26. VIII.

Кирилюк Є. Золотий міст. (До 100-річчя з дня народження Франка). — «Рад. Україна», 1956, 25. V.

Кирчів Р. На галицькому підгір'ї. — «Рад. слово», 1956, 19. VIII.

Киселев И. Драматургия Франка на русской сцене. «Будка № 27» в Моск. центр. театре транспорта. — «Правда Украины», 1956, 24. VIII.

Киселев А. Поборник мира, свободы и братства народов. — «Правда Украины», 1956, 7. VIII.

Клименко П. Сказання про Каменярів. — «Прикарпат. правда», 1956, 27. VIII.

Клюшниченко О. Полум'яний популяризатор марксистської політичної економіки на Україні (І. Я. Франко). — «Київська правда», 1956, 27. VIII.

Коваль Г. Слово Каменяреві. (Вірш). — «Закарпат. правда», 1956, 27. VIII.

Козачук Т., Кравченко Є. Цінні матеріали з франкознавства. — «Вільна Україна», 1956, 22. V.

Матеріали, які зберігаються в Б-ці Академії наук УРСР у Львові.

Козицький П. Невмируща пісня. — «Рад. культура», 1956, 26. VIII.

Козланюк П. Любов і пошана народу. (До сторіччя з дня народження І. Франка). — «Вільна Україна», 1956, 15. IV.

Козлов А. Встреча с Франко. (Стихи). — «Колгоспне село», 1956, 27. VIII.

Колесник П. Сльоза. Уривок з романа про Франка.— «Молодь України», 1956, 27. VIII.

Колесник П. У боротьбі проти декадентів. — «Літ. газета», 1956, 10. V.

Колодій В. В годину роздумів. Пам'яті І. Франка. (Вірш). — «Вільна Україна», 1956, 29. V.

Коновалов Г. Дружба Івана Франка з чехословацькими літераторами. — «Рад. Україна», 1956, 27. VI.

Коновалов Г. Іван Франко і чеська література. — «Літ. газета», 1956, 7. VI.

Кононенко П. Вступне слово. (Вірш). — «Молодий ленінець», 1956, 26. VIII.

Кононенко П. Ковальський син. (Вірш про І. Франка). — «Літ. газета», 1956, 9. VIII; «Зоря», 1956, 27. VIII.

Коржупова А. Зв'язки Каменяра з Буковиною. — «Літ. газета», 1956, 16. VIII.

Коржупова А. Іван Франко й Ольга Кобилянська.— «Рад. Буковина», 1956, 7. VIII.

Корсакас К. Произведения И. Франко в литовской печати. — «Сов. Литва», 1956, 2. IX.

Костенко М. Народ шанує великого співця. — «Рад. культура», 1956, 30. V.

Костенко М. Сучасники Каменяра розповідають. (До 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Літ. газета», 1956, 12. IV.

Костилєв Г. Він живий! (Вірш). — «Південна правда», 1956, 27. VIII.

Кравець В. Безсмертя. (Вірш). — «Черкас. правда», 1956, 27. VIII.

Кравець Г. Дуб. (Вірш, присвяч. І. Франку). — «Рад. культура», 1956, 11. VII.

Кравченко Є. Іван Франко — талановитий організатор революційної молоді Галичини». — «Наддніпр. правда», 1956, 11. VIII.

Кравченко Є. Цінні документи. Автографи І. Франка у Львівській б-ці Академії наук УРСР. — «Прикарпат. правда», 1956. 8. VIII.

Кравченко Є. Цінні матеріали про революційну діяльність І. Франка. (Львівська б-ка Академії наук УРСР).— «Закарпат. правда», 1956, 9. VI.

Кравченко Є., Шаповалов І. Друг молоді. — «Молодь України», 1956, 13. VI.

Кравченко Є., Шаповалов І. Ів. Франко в боротьбі за Т. Шевченка. — «Вільна Україна», 1956, 29. VI.

Кравчук П. Дороге ім'я. (Про відзначення 100-річчя з дня народження І. Франка в Канаді). — «Молодь України», 1956, 15. VIII.

Кравчук П. Иван Франко и канадские украинцы. — «Львов. правда», 1956, 11. V.

Кравчук П. Ми широко відзначимо в Канаді 100-річчя І. Франка. — «Літ. газета», 1956, 4. V.

Красюк П. Наш Каменяр. (Вірш). — «Червоний прапор», 1956, 31. VII.

Кремльов І. Повік не забудуть його покоління. (Вірш). — «Зоря», 1956, 27. VIII.

Кремльов І. Гордий Каменяр. (Вірш, присвяч. І. Франку). — «Молодий ленінець», 1956, 8. VI.

Кривда Г. Батьківське вогнище. (Вірш). — «Рад. Донеччина», 1956, 27. VIII.

Круковець Є., Молякевич Д. В гостях у земляків Каменяра. (Про поїздку студентів Львівського ун-ту в с. І. Франка, Дрогоб. обл.). — «Вільна Україна», 1956, 7. VI.

Кубик М. Коломия. В місцях, де був І. Франко. — «Прикарпат. правда», 1956, 19. VIII.

Кузнецов В. Сказки Ив. Франко. (Инсценировка А. Соломарского и М. Талалаевского по мотивам сказок «Кузнец Бассим» и «Чувяки Абу-Касима» в Киевском театре юного зрителя). — «Правда Украины», 1956, 19. VIII.

Кузьменко М. Великий Каменяр. (Вірш). — «Червоний прапор», 1956, 27. VIII.

Кузьмин Н. Певец свободы. (Стихи). — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Курилов В. На родине писателя. — «Львов. правда», 1956, 12. VI.

Кутень І. Пісня. (Вірш). — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Ласков М. Бессмертие. (Стихи). — «Запорож. правда», 1956, 27. VIII.

Левченко М. Дитяча доля в творчості Івана Франка. — «Чорномор. комуна», 1956, 19. VII.

Левченко М. Пушкинские традиции в произведениях Ивана Франко. — «Знамя коммунизма», 1956, 17. VIII.

Лейченко Г. Воспоминания о Каменяре. (О воспоминаниях буковинцев — современников И. Франко). — «Правда Украины», 1956, 4. VII.

Лісняк В. Людяність. (Вірш, присвяч. Ів. Франку).— «Червоне Запоріжжя», 1956, 21. VIII.

Ліхцов М. Я в пам'яті зберіг... (Вірш). — «Черкас. правда», 1956, 27. VIII.

Логвиненко С. Світло. (Вірш). — «Ленінська правда», 1956, 27. VIII.

Лосєв С., Вознюк Я. Іван Франко і російські революційні демократи. — «Рад. Житомирщина», 1956, 28. VII.

Лукиянович Д. Встречи. (Воспоминания о И. Франко. К 100-летию со дня рождения. Напеч. с сокращениями).— «Правда Украины», 1956, 30. V.

Лукіянович Д. Сторінка особистого. (Спроби Івана Франка і М. Павлика утворити рільничу артіль у 80-х роках XIX ст.). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Луценко Є. Іван Франко і музика. — «Закарпат. правда», 1956, 16. VI.

Луценко І. Іван Франко і російська література. — «Наддніпр. правда», 1956, 5. V.

Львівські митці готуються до знаменної дати. (Про роботи художників і композиторів до 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Вільна Україна», 1956, 6. VI.

Мазуркевич А. Народа сын. — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Майко І. Іван Франко в українському образотворчому мистецтві. — «Колгоспне село», 1956, 24. VIII.

Маковійчук І. Там, де жив Каменяр... (Вірш). — «Молодь України», 1956, 2. IX.

Макухин М. Великому Каменяру. (Вірші). — «Рад. Поділля», 1956, 21. VIII.

Малахов Н. Великий писатель украинского народа. — «Правда Востока», 1956, 28. VIII.

Малий П. Іван Франко і Володимир Короленко. — «Зоря Полтавщини», 1956, 31. VII.

Малишко А. Франко в Криворівні. (Поема). — «Рад. Україна», 1956, 11, 19. VII.

Малявський Ю. Біля його могили. (Вірш). — «Вільна Україна», 1956, 27. VIII.

Малявський Ю. В музеї Івана Франка. (Львів). — «Вільна Україна», 1956, 17. VIII.

Марко В. Великому Каменяреві. (Вірш). — «Закарпат. правда», 1956, 21. VIII.

Маруня П. Полум'яний борець проти релігії. — «Черкас. правда», 1956, 18. VII.

Маціевич С. Вшанування великого Каменяра. Лист із Канади. — «Рад. Україна», 1956, 8. VIII.

Маціевич С. Українці Канади вшанували Каменяра. — «Рад. Україна», 1956, 26. VIII.

Машталярчук Д. Іван Франко і російська культура. — «Вільне життя», 1956, 16. VI.

Мащенко В. Житиме вічно поет. (Вірш). — «Колгоспне село», 1956, 27. VIII.

Мащенко В. Івану Франку. (Вірш). — «Молода гвардія», 1956, 24. VIII.

Мащенко В. Мужній співець. (Вірш). — «Прапор перемоги», 1956, 27. VIII.

Микитась В. Закарпаття в творчості І. Франка. — «Закарпат. правда», 1956, 27. VIII.

Митропольская Н. Великий писатель, ученый и общественный деятель. — «Сов. Литва», 1956, 25. VIII.

Митці й науковці до ювілею. — «Рад. культура», 1956, 15. VIII.

Мізюн Г. І. Франко і Ю. Федькович. — «Рад. Буковина», 1956, 21. VIII.

Міщенко Л. Драматургія Великого Каменяра. — «Ленінська молодь», 1956, 15. VII.

Міщенко Л. Драматургія Івана Франка. — «Рад. слово», 1956, 24. VII.

Мольнар М. Іван Франко і Чехословаччина. Лист з Братіслави. — «Вечірній Київ», 1956, 8. V.

Мороз О. Боротьба Івана Франка за реалізм і народність. — «Рад. культура», 1956, 22. VIII.

Мороз О. Невідкладні завдання франкознавців. (До 100-річчя з дня народження Ів. Франка). — «Вільна Україна», 1956, 11. VIII.

Мороз О. Франко у боротьбі проти буржуазно-націоналістичної ідеології. — «Рад. Україна», 1956, 19. VI.

Мундяк М. Іван Франко і російська література. — «Рад. Волинь», 1956, 2. VI.

Мундяк М. Святкування ювілею Івана Франка в Чехословаччині. — «Ленінська молодь», 1956, 22. VIII.

Мундяк М. Іван Франко і чеська література. — «Вільна Україна», 1956, 23. VIII.

На землі великого Каменяра. Ювілейні торжества у старовинному Львові. — «Літ. газета», 1956, 6. IX.

На родине великого Каменяра. (Статьи). — «Львов. правда», 1956, 20. V.

Наш Каменяр. (Передовая). — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Нагнибіда М. У вінок Каменяреві. (Вірш). — «Рад. Україна», 1956, 27. VIII.

Назаренко Ю. Іван Франко — мовами народів світу. — «Рад. Волинь», 1956, 26. VI.

Назаренко Ю. Улюблений письменник нашої країни. Іван Франко — мовами народів СРСР. — «Рад. слово», 1956, 28. IV.

Назустріч славному ювілею. (Передова). — «Рад. Україна», 1956, 19. VI.

Неборячок Ф. Традиции великого Каменяра. — «Львов. правда», 1956, 26. VIII.

Неврлі М. Відзначення в Чехословаччині ювілею Івана Франка. Лист з Праги. — «Літ. газета», 1956, 3. IV.

Неврлі М. Друг чеського народу. — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Неврли М. Иван Франко и словаки. — «Львов. правда», 1956, 13. X.

Непорожній О. Сонце. (Вірш, присв. Франкові). — «Колгоспне село», 1956, 27. VIII.

Німенко А. Іван Франко в творчості українських митців. — «Рад. культура», 1956, 27. VI. і 8. VIII.

Новицький О. У Криворівні. (Вірш про І. Я. Франка). — «Прикарпат. правда», 1956, 15. VII; «Деснян. правда», 1956, 25. VIII.

Новиченко Л. Наш Франко. Сто лет со дня рождения. — «Лит. газета», 1956, 25. VIII.

Нудьга Г. Велич Каменяра. — «Ленінська молодь», 1956, 26. VIII.

Нудьга Г. Написанные в нашем городе. (Історія революційних пісень «Вічний революціонер», «Червоний прапор» і «Шалійте, шалійте, скажені кати»). — «Львов. правда», 1956, 2. IX.

Обуховский Р., Демиденко П. Иван Франко и «Капитал» К. Маркса. — «Львов. правда», 1956, 31. VIII.

Оверченко К. Він вірив: прийде час... (Вірш). — «Кіровогр. правда», 1956, 27. VIII.

Одуха А. Большое литературное наследие. — «Львов. правда», 1956, 18. VIII.

Озеров Л. Огонь в одежде слова. — «Труд», 1956, 26. VIII.

Олійник Б. Каменяреві. (Вірш). — «Зоря Полтавщини», 1956, 27. VIII.

Ольховський І. Поетові. (Вірш про І. Я. Франка). — «Рад. Волинь», 1956, 17. VIII.

Омельченко В. Франко читає «Мойсея». (Вірш). — «Прикарпат. правда», 1956, 3. VI.

Осипов В. Канадские украинцы чтут память И. Франко. Письмо из Канады. — «Известия», 1956, 28. VIII.

Охрименко П. Великий украинский писатель-революционер. — «Сов. Белоруссия», 1956, 26. VIII.

Павлычко Д. Братам — за море. (Стихи). — «Львов. правда», 1956, 5. IX.

Павличко Д. Гімн Каменяреві. (Вірш). — «Молодь Закарпаття», 1956, 26. VIII.

Павличко Д. На сторожі рідного слова. — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Павличко Д. Сонети. 1. До Франка. — «Вільна Україна», 1956, 10. V.

Павличко Д. Франкова криниця. (Вірш). — «Вільна Україна», 1956, 7. VI.

Павлюк М. Будівничий золотого мосту. (І. Франко). — «Рад. культура», 1956, 29. VII.

Павлюк М. Іван Франко в Одесі. — «Чорномор. комуна», 1956, 25. VII.

Палажченко О. Вірний син. (Вірш). — «Ленінська правда», 1956, 27. IX.

Палей А. У нащадків Бенедя Синиці. (Про екон. і культ. розвиток Борислава). — «Рад. Україна», 1956, 17. VIII.

Паліївець І. Каменяреві. (Вірш). — «Рад. слово», 11. IX.

Панас П. Три крейцари. (Вірш). — «Червоне Запоріжжя», 1956, 21. VIII.

Панч П. Великий сын нашей Отчизны. — «Львов. правда», 1956, 11. VIII.

Панченко В. Співцю. (Вірш). — «Сов. Закарпатье», 1956, 27. VIII.

Пархоменко М. Иван Франко и русская литература. — «Учительская газета», 1956, 26. VIII.

Пашук А. Философские и общественно-политические взгляды И. Я. Франко. — «Львов. правда», 1956, 27. V.

Петраш О. Зв'язки Івана Франка з бориславськими робітниками. — «Рад. слово», 1956, 21. VIII.

Петраш О. Франко в Бориславі. — «Рад. слово», 1956, 13. V.

Печенівський Г. Серце поета. (Вірш). — «Ленінська молодь», 31. VIII.

Печерський В. Він тут творив, боровся. (По пам'ятних місцях міста Львова). — «Вільна Україна», 1956, 25. VIII.

Пільгук І. Проблема типовості в працях Франка. — «Літ. газета», 1956, 9. VIII.

Пінчук С. Дрогобич у творчості І. Франка. — «Рад. слово», 1956, 9. IX.

Пінчук С. Іван Франко в Дрогобичі. — «Рад. слово», 1956, 25. VIII.

Пінчук С. Іван Франко і російська революція 1905—1907 років. — «Вільне життя», 1956, 17. IV.

Поволоцький Г. Я Ваші твори прочитав... (Вірш, присв. Ів. Франку). — «Зоря», 1956, 27. VIII.

Погребенник Ф. Друг, порадник, критик. — «Рад. культура», 1956, 13. VI.

Погребенник Ф. Іван Франко і питання музичного мистецтва. — «Рад. культура», 1956, 18. IV.

Пойдеменко М. Великий Каменяр. (Вірш). — «Зоря Полтавщини», 1956, 24. VII.

Поляков М. Писатель-борец. — «Сов. Россия», 1956, 26. VIII.

Пономаренко Г. Він поруч з нами йде! (Вірш). — «Рад. освіта», 1956, 25. VIII.

Пономаренко Г. Іван Франко. (Вірш). — «Рад. Донеччина», 1956, 5. VIII.

Пономаренко П. Великий письменник-революціонер. — «Закарпат. правда», 1956, 29. V.

Попов А. Дуб. (Вірш, присв. Ів. Франку). — «Вільне життя», 1956, 27. VIII.

Попов М. На могилі поета. (Вірш). — «Червоне Запоріжжя», 1956, 27. VIII.

Прожогін В. Франко і Горький. — «Вечірній Київ», 1956, 29. VIII.

Прокопенко Ф. До 100-річчя з дня народження Івана Франка. — «Рад. культура», 1956, 16. V.

Прокопчак П. (Керівник делегації канадських українців). Промова на урочистому засіданні в Києві. — «Рад. Україна», 1956, 28. VIII.

Прохоренко К. Напис до портрету І. Я. Франка. (Вірш). — «Червоне Запоріжжя», 1956, 15. VIII.

Проценко В. Співець праці і боротьби. — «Рад. Україна», 1956, 31. VII.

Путинцев А. Сердце. (Стихи). — «Червоне Запоріжжя», 1956. 21. VIII.

Пучков К. На родине Ивана Франко. (По памятным местам села Нагуевичи, Дрогоб. обл.). — «Красная звезда», 1956, 22. VIII.

Ребро П. Життя — із ним. (Вірш). — «Червоне Запоріжжя», 1956, 21. VIII.

Рильський М. В Перемишлі, де Сян пливе зелений... (Вірш, присвяч. І. Франку). — «Рад. культура», 1956, 17. VI.

Рильський М. Іван Франко — великий майстер художнього слова. (Доповідь на ювілейному пленумі правління Спілки письменників України). — «Літ. газета», 1956, 6. IX.

Рыбалко Н. Великому Каменяру. (Стихи). — «Соц. Донбасс», 1956, 27. VIII.

Рыжук Д. Великий украинский писатель и общественный деятель. — «Сов. Латвия», 1956, 26. VIII.

Роздольская О. Мои встречи с Каменяром. — «Сталинское племя», 1956, 14. VIII.

Романченко І. Іван Франко — редактор. — «Літ газета», 1956, 31. V.

Романченко И. И. Я. Франко и В. Г. Белинский. — «Львов. правда», 1956, 7. VIII.

Романченко М. Іванові Франку. (Вірш). — «Вільна Україна», 1956, 8. VII.

Руденко М. М. Горький і Ів. Франко. — «Прикарпат. правда», 1956, 17. VI.

Рудницкий М. Встречи с Каменяром. — «Львов. правда», 1956, 23. VIII.

Рудницкий М. Несколько бесед с Франко. — «Лит. газета», 1956, 30. VIII.

Рудницький М. Світове значення творчості Ів. Франка. — «Рад. культура», 1956, 26. VIII.

Рядченко И. Ивану Франко. (Стихи). — «Знамя коммунизма», 1956, 27. VIII.

Сав'юк Г. Іванові Франку. (Вірш). — «Прикарпат. правда», 1956, 1. IV.

Сав'юк Г. Честь Франкові. (Вірш). — «Прикарпат. правда», 1956, 27. VIII.

Саєнко М. Тут жив Іван Франко. (Вірш). — «Південна правда», 1956, 27. VIII.

Сахаров В. Боротьба Івана Франка проти ідеалізму і метафізики. — «Вільна Україна», 1956, 16. VIII.

Сахаров В. І. Франко про роль народних мас в історії. — «Вільне життя», 1956, 4. VIII.

Сахаров В. Революційний демократ, мислитель-матеріаліст. — «Колгоспне село», 1956, 27. VIII.

Світоч української культури. (Передова). — «Рад. Україна», 1956, 26. VIII.

Свято в Канаді. — «Рад. культура», 1956, 15. VII.

Семанюк Н. В дорозі. (Спогади про І. Франка). — «Молодь України», 1956, 27 і 28. IV.

Семеновський В. Дорога в Нагуєвичі. (Вірш про І. Я. Франка). — «Рад. Поділля», 1956, 14. VIII; «Рад. Житомирщина», 1956, 27. VIII.

Семеновський В. Зустріч. (Вірш). — «Молодь України», 1956, 27. VIII.

Семеновський В. На могилі Івана Франка. (Вірш).— «Рад. Поділля», 1956, 31. VII.

Семеновський В. Ювілярові. (Вірш). — «Рад. Поділля», 1956, 27. VII.

Сигорский А. Максим Горький и Иван Франко. — «Горьковская правда», 1956, 26. VIII.

Сидоренко Г. На шляхах літературної боротьби. — «Літ. газета», 1956, 14. VI.

Про літературно-критичну діяльність Ів. Франка.

Сікорський Я. Темної ночі. (Новела). — «Комсомольське плем'я», 1956, 24. VIII.

Скорський М. Іван Франко і дитяча література. — «Рад. Поділля», 1956, 15. VII.

Соколюк А. Іван Франко і Тернопільщина. — «Вільне життя», 1956, 27. V.

Сосюра В. Безсмертний Каменяр. (Вірш, присвяч. І. Франку). — «Рад. культура», 1956, 17. VI.

Сосюра В. Іванові Франку. (Вірш). — «Київська правда», 1956, 27. VIII.

Сосюра В. Слово. (Стихи, посвящ. Франко). — «Сталинское племя», 1956, 27. VIII.

Сосюра В. Ти в людських серцях. (Вірш). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Спасенко К. Собиратель народной мудрости. — «Комсомолец Донбасса», 1956, 12. VI.

Стебун І. Митець і народ. — «Літ. газета», 1956, 19. VII.

Стецюк Я. На батьківщині великого письменника. — «Рад. Україна», 1956, 13. VI.

Страшко А. Каменяр. (Вірш). — «Молодь України», 1956, 27. VIII.

Строєва А. Столиця України напередодні франківських днів. — «Рад. Україна», 1956, 2. VIII.

Суденко В. Ты миром не забыт! (Стихи). — «Черкас. правда», 1956, 27. VIII.

Там, де жив і творив великий Каменяр. (По місцях, зв'язаних з життям і діяльністю І. Франка. Статті та замітки). — «Червоний прапор», 1956, 4. VII.

Тарновський М. Як відзначають ювілей Івана Франка в США. (Розмова з поетом). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Твои мечты, великий Каменяр, живут в делах счастливого народа. (Статьи и заметки). — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Терещенко М. Вічно з нами. (Вірш). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Титикайло Є. Іванові Франкові. (Вірш). — «Рад. слово», 1956, 12. VIII.

Титикайло Є. Передгроззя. (Вірш). — «Молодь України», 1956, 31. VIII.

Тихонов Н. На родине Франко. (Стихи). — «Правда Украины», 1956, 5. IX.

Тихонов М. Промова голови Радянського Комітету Захисту Миру, секретаря правління Спілки письменників СРСР М. С. Тихонова (на урочистому засіданні в Києві). — «Рад. Україна», 1956, 28. VIII.

Тичина П. Доповідь на урочистому засіданні в Києві). — «Рад. Україна», 1956, 28. VIII.

Тычина П. Иван Франко — певец дружбы народов.— «Лит. газета», 1956, 18. VIII.

Тичина П. Ми йдемо з Франком Іваном. (Вірш). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Тичина П. Франка Івана голос чути. (Вірш). — «Правда Украины», 1956, 27. VIII.

Ткач М. Безсмертя поета. (Вірш). — «Рад. Буковина», 1956, 27. VIII.

Ткаченко В. Син коваля. (Вірш). — «Рад. Україна», 1956, 27. VIII.

Торжество братской дружбы народов. (Передовая). — «Правда Украины», 1956, 2. IX.

Трофимук С. У боротьбі за революційні традиції письменника. — «Вільна Україна», 1956, 9. V.

Турчинська А. Заповіти Івана Франка. (Вірш). — «Сов. Закарпатье», 1956, 27. VIII.

Турчинська А. Нові поезії. «Ми Шевченка і Франка онуки», — «Про що співають в горах». — «Вас згадає в щасті». — «Закарпат. правда», 1956, 30. IX.

Упеник М. Огонь не гасне. (Вірш). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Усенко П. Земле моя... (Вірш). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Федоришко М. Каменяру! (Вірш). — «Сов. Закарпатье», 1956, 27. VIII.

Фирсов А. На родине Ивана Франко. (По памятным местам села Нагуевичи, Дрогоб. обл.). — «Мед. работник», 1956, 31. VIII.

Франко З. Рішення великої ваги. (До рішення Всесвіт. Ради Миру про відзначення в усьому світі 100-річчя з дня народження І. Франка). — «Літ. газета», 1956, 26. VII.

Франко І. 1. Воєнна картина. — 2. Кінна команда.— 3. З циклу «З великої війни». (Вірші. З передмовою О. Крицевого «З неопублікованої спадщини письменника»). — «Рад. Буковина», 1956, 13. VI.

Франко И. Ex nihilo. Монолог атеиста. (Философская поэма. С предисл. З. Франко). Перев. с укр. С. Гордеев. — «Правда Украины», 1956, 26. VII.

Франко І. Лист Ів. Франка до П. Ю. Тодорова. (Опублік. в органі Спілки болгар. письменників «Септември». — «Рад. культура», 1956, 26. VIII.

Франко І. Неначе сон... Етюд в одній дії. Драматизація Л. Сокирка. — «Рад. культура», 1956, 17. VI.

Франко П. Іван Франко зблизька. Спогади про батька, написані в 1937 році. — «Вільна Україна», 1956, 24. VII.

Франко Т. В Лолине. (Рассказ). Пер. с укр. — «Сталинское племя», 1956, 27. VIII.

Франко Т. Із спогадів про батька. — «Прикарпат. правда», 1956, 18. VII.

Франко Т. Розмова з батьком. — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Халімончук А. Глибока, нищівна сатира Івана Франка. — «Рад. слово», 1956, 7. VIII.

Халімончук А. Любов і ненависть. — «Молодь України», 1956, 18. VII.

Хинкулов Л. Драматургия Ивана Франко. — «Сов. культура», 1956, 25. VIII.

Хинкулов Л. Иван Франко. — «Комсомольская правда», 1956, 25. VIII.

Хоменко Н. Мені рідне його життя. (Вірш). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Хоменко Ю. Провіснику й поборнику свободи. (Вірш). — «Колгоспне село», 1956, 27. VIII.

Хомерики Н. Певец дружбы между народами. — «Заря Востока», 1956, 26. VIII.

Хорхе Саламеа Борда. (Представник Всесвітньої Ради Миру). Промова на урочистому засіданні в Києві. — «Рад. Україна», 1956, 28. VIII.

Це була велика подія. Вшанування пам'яті І. Франка канадською укр. прогресивною громадськістю. — «Літ. газета», 1956, 26. VII.

Циба П. Любов народа. (Про бесіду, присвяч. пам'яті І. Франка. Село Криворівня, Жаб'ївського р-ну, Станіслав. обл.). — «Рад. культура», 1956, 4. III.

Цинковський І. Плаї не заростають. — «Колгоспне село», 1956, 30. VI.

Чалий Д. Горький і Франко. — «Літ. газета», 1956, 16. VIII.

Червинский А. Друг трудящихся Польши. — «Правда Украины», 1956, 24. VIII.

Червінський А. Франко — сердечний друг поляків.— «Літ. газета», 1956, 6. IX.

Черниш Й. Здійснені мрії. — «Вільна Україна», 1956, 26. VIII.

Чого злякались у Канаді? (Про заборону канадським урядом приїзду делегації діячів культури України на торжества, присвяч. 100-річчю з дня народження І. Франка). — «Рад. Україна», 1956, 27. VII. Авт. М. Рильський, Д. Лукіянович, В. Сосюра та інші.

Шаповалов І. Іван Франко і російська література.— «Червоний прапор», 1956, 18. VII.

Шар'єв М. На батьківщині Івана Франка. (с. Івана Франка, Дрогоб. обл.). — «Вільне життя», 1956, 30. VI.

Шаховський С. З літературно-критичної спадщини. (До 100-річчя з дня народження І. Я. Франка). — «Літ. газета», 1956, 19. I.

Шиманский Н. Иван Франко и Надднепрянская Украина. — «Сталинское племя». 1956, 19. VIII.

Шкрумеляк Ю. Пам'яті Каменяра. (Вірш). — «Прикарпат. правда», 1956, 27. VIII.

Шкурат М. Пам'яті Каменяра. (Вірш). — «Рад. Волинь», 1956, 27. VIII.

Шмигельський А. Франків огонь. (Вірш). — «Львов. правда», 1956, 5. IX.

Шмигельський А. Франко на кафедрі. (Вірш). — «Ленінська молодь», 1956, 5. IX.

Шолохов М. Світлий талант. — «Рад. Україна», 1956, 27. VIII. — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1956, с. 158.

Шпорта Я. Из стихов об Иване Франко. — Огонь в кузнице. — Проводы Яся. Авториз. перев. с укр. Л. Вышеславский. — «Львов. правда», 1956, 3. VII.

Шпорта Я. Наказ Каменярів. (З циклу віршів про Івана Франка «Вогонь у кузні». — «Рад. Україна», 1956, 15. VIII.

Шпорта Я. Тюремные сонеты. Из стихов об И. Франко. Перев. с укр. — «Сов. Закарпатье», 1956, 16. VIII.

Шумицький С. Вічно молодий. (Вірш). — «Ленінська зміна», 1956, 22. VIII.

Шуст Я. Франко і болгарська література. — «Вечірній Київ», 1956, 24. VIII.

Шуст Я. Іван Франко і музика. — «Вільна Україна», 1956, 24. VIII.

Шуст Я., Петрушко Ю. Іван Франко і прогресивний чеський рух. — «Літ. газета», 1956, 2. VIII.

Юренко О. Весна. Сонет на вінок Івану Франкові. — «Зоря Полтавщини», 1956, 8. IX.

Юрженко М. Непримиренний борець проти релігії, церкви і Ватікану. — «Наддніпр. правда», 1956, 17. VI.

Ющенко О. З нових поезій про Івана Франка: Криворівня. — В селі Івана Франка. — Оце ж тая кузня славна. — «Прикарпат. правда», 1956, 14. IX.

Ющенко О. Заповіт поета. (Вірш). — «Вільна Україна», 1956, 13. IX.

Ющенко О. Слово над світом. (Вірш). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Явор М. Поборник дружби. (Вірш). — «Рад. Волинь», 1956, 27. VIII.

Як відзначають ювілей в США. Розмова з поетом М. Тарновським. Лист з Канади. — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Ясько Н. Иван Франко и Закарпатье. — «Сов. Закарпатье», 1956, 29. V.

Яценко В. Образ Каменяра в изобразительном искусстве. — «Правда Украины», 1956, 23. VIII.

Яцків М. Для української сцени. (І. Франко і театр). — «Літ. газета», 1956, 26. VIII.

Ященко А. Орлиное гнездо. (К 100-летию со дня рождения И. Франко). — «Правда Украины», 1956, 27. V.

1957

Амбросій П. До Івана Франка. (Вірш). — «Рад. Буковина», 1957, 27. VIII.

Бажан М. Вогонь в одежі слова. — В кн.: «Вінок Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 7—28.

Бажинов І. Літературні зв'язки І. О. Буніна з Україною. — «Рад. літературознавство», 1957, стор. 130—135.

В додатках листи Буніна до І. Белоусова, Б. Грінченка, В. Гнатюка та лист В. Гнатюка до Буніна. В листі В. Гнатюка від 25. VI 1913 р. запрошення Буніну взяти участь в ювілейному збірнику на честь 40-ліття літературної і громадської діяльності Івана Яковича Франка.

Басс И. Иван Франко. Биография. М., Гослитиздат, 1957, 351 с., 11 илл. и портр.

Рец. Логвиненко М. — «Робітнича газета», 1957, 28. IX. Франко З., Франко Т. Біографія І. Франка. «Літ. газета», 1958, 24. I.

Беляев В. Франко и Тудор. — «Львов. правда», 1957, 25. VIII.

Білецький О. Іван Франко. — В кн.: «Іван Франко. Вибрані твори». (Підгот. О. І. Кисельов). К., вид-во Академії наук УРСР, 1957, с. I—XXXII.

Белецкий А. Художественная проза Ивана Франко. — В кн.: Иван Франко. «Сочинения в десяти томах». Том 4. М., 1957, с. 5—53.

Божков Стойко. Іван Франко в українсько-болгарських літературних зв'язках. — «Рад. літературознавство», 1957, № 3, с. 55—61.

Бойко О. Деякі особливості поетики збірки І. Франка. «З вершин і низин». — Наукові записки (Кам'ян.-Поділ. держ. пед. ін-т). Т. 5, 1957, с. 47—69.

Бондар О. Організація екскурсій по місцях життя й праці І. Я. Франка в зв'язку з вивченням його творчості в 9 класі. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 161—172.

Бонь В. В музеї Івана Франка. (Львів). — «Рад. слово», 1957, 28. VIII.

Брагінець А. Відгуки на революцію 1905—1907 рр. у творчості Івана Франка. — Праці кафедр суспільних наук (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 2. Львів, 1957, с. 110—124.

Брагінець А. Георгій Валентинович Плеханов. (До 100-ліття з дня народження). — Праці кафедр суспільних наук. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 2. Львів, 1957, с. 5—20.

Характеристика Плехановим Франка.

Алі Кара Огли Веліев. Дороге ім'я. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 99—101.

Вервес Г. Братня співдружба з польськими вченими. Наукова сесія у Варшаві, присвяч. І. Франку. — «Літ. газета», 1957, 30. IV.

Вервес Г. Знайдене в польських архівах. Нові документи про укр. літературу. — «Літ. газета», 1957, 17. V.

Нові документи про І. Франка, знайдені в польських архівах.

Вервес Г. Іван Франко і питання українсько-польських літературно-громадських взаємин 70—90 років XIX ст. К., вид-во Академії наук УРСР, 1957. 363 с.

Вінок Івану Франкові. Упорядник збірника А. Каспрук. К., «Рад. письменник», 1957, 636 с.

В збірнику вміщено матеріали ювілейного 1956 року, які не ввійшли в окремі збірники або не були опубліковані окремими виданнями.

Волинський П. Нове видання творів І. Франка. (Про двадцятитомне зібрання творів). — «Літ. газета», 1957, 25. І.

Волянюк М. Зв'язки Г. В. Плеханова з прогресивними діячами Галичини. — Праці кафедр суспільних наук (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 2, Львів, 1957, с. 21—38.

Ге Бао-цюань. Великий український письменник Іван Франко. (З доповіді заступника генерального секретаря Центрального товариства китайсько-радянської дружби на ювілейних зборах, присвячених Івану Франку в Пекіні 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 329—335.

Герасименко В. І. Я. Франко в боротьбі за критичний реалізм. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 15—36.

Голяк В. Боротьба І. Франка за єдину загальнонаціональну українську літературну мову. — Збірник студентських наук. робіт. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Ч. І. Львів, 1957, с. 53—57.

Горинь М. Вивчення поезії І. Я. Франка в 9 класі середньої школи. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 119—128.

Грудницкая М. Литературные связи с Болгарией Ивана Франко и Ольги Кобылянской. Из архивных материалов. — «Сов. Украина», 1957, № 5, с. 155—163.

Гудзій М. Іван Франко і російська культура. — «Рад. літературознавство», 1957, № 3, с. 38—54.

Гудзий Н. Иван Франко. — «Литература в школе», 1957, № 6, с. 32—38.

Гузар З. Вивчення біографії Івана Франка у 9 класі. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 111—118.

Дорошенко О. Вивчення творчості І. Я. Франка в 6 класі середньої школи. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 95—110.

Дроздюк С. І. Франко про аграрні відносини в Галичині. — Збірник студентських наук. праць. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Ч. І, Львів, 1957, с. 46—50.

Дун О. М. Горький — пропагандист творчості Івана Франка. — «Рад. літературознавство», 1957, № 4, с. 108—114.

Дун О. Це було в Стоянцях. — «Рад. слово», 1957, 15. XII.

Розповіді селян с. Стоянці, Дрогоб. обл., про вибори в 1897 році, де кандидатом був Іван Франко.

Закревська Я. Фольклорна мовно-стилістична традиція в казках Івана Франка. — «Українська мова в школі», 1957, № 4, с. 28—32.

Закревська Я. Франко для дітей російською мовою. — «Вітчизна», 1957, с. 210—212.

Закревская Я. Языковые и стилистические особенности Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Львов, 1957. 20 с. (Академия наук УССР. Отделение общественных наук).

Захарків О. Синтаксична синоніміка в повісті Івана Франка «Борислав сміється». Збірник студентських наук. робіт. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Ч. І, Львів, 1957, с. 58—65.

Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками. Упорядкували М. Мольнар та М. Мундяк. Братіслава, Словацьке вид-во художньої літератури. 1957. 694 с.

Зміст: Rokyta Jan. Ivanu Frankovi. — Від упорядників. — Мундяк М. Іван Франко — друг чеського і словацького народів.— Переклади Івана Франка з чеської та словацької літератур. — Статті Івана Франка про чехів та словаків. — Статті Івана Франка у чеській та словацькій пресі. — З листування Івана Франка до чехів. — З чеської та словацької кореспонденції до Івана Франка. — Z českých nekrologů a vzpomínek. — Примітки.

Рец. 1. Франко З. — «Літ. газета», 1957, 27. VIII.
2. Колесник П. — «Рад. Україна», 1957, 3. X.

Іван Франко в школі. Збірник матеріалів виїзного засідання відділу методики літератури Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, присвяченого 100-річчю з дня народження І. Я. Франка. Дрогобич, 1957. 188 с. (Міністерство освіти УРСР. Дрогоб. обл. ін-т удосконалення кваліфікації вчителів. Науково-дослідний ін-т педагогіки УРСР. Відділ методики літератури).

Іван Франко, Михайло Старицький. Із взаємного листування. (Публікація). Упорядник. Й. М. Куриленко. — «Рад. літературознавство» № 19. 1957, с. 132—137. (Ін-т літератури Академії наук УРСР).

Іван Франко у творах українських радянських художників. 11 поштових листівок в папці. К., Держ. вид-во образотворчого мистецтва і муз. літератури, 1957.

Рец. Гаврилко П. — «Література в школі», 1957, № 3, с. 78—79.

Іванов П. Іван Франко в журналі «Друг». — Наукові записки. (Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка). Т. 16. Вип. 3. Збірник ф-ту журналістики, 1957, № 2, с. 117—140.

Калениченко Н. У боротьбі за реалізм і народність. Революційно-демократичний напрям в українській літературі кінця XIX — початку XX ст. — «Вітчизна», 1957, № 2, с. 166—183.

Карпюк А. Яблуні Франкові. (Вірш про І. Франка).— «Рад. Волинь», 1957, 27. I.

Кирилюк Е. Франко Иван Яковлевич. — Большая Советская Энциклопедия, т. 45, М., 1957; с. 421—423.

Коваленко Л. Іван Франко про історію феодально-кріпосницької епохи на Україні. — Наукові записки (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV, Ужгород, 1957, с. 75—95.

Козак Ю. Вивчення образів робітників у повісті І. Я. Франка «Борислав сміється». — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 135—145.

Козицький П. Франко і музична культура. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 105—109.

Козлов А. Встреча с Иваном Франко. (Вірш). — «Київська правда», 1957, 17. XI.

Колесник П. Иван Франко. (Общественно-политическая деятельность и художественное творчество). Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. К., 1957. 16 с. (АН УССР. Ин-т литературы им. Т. Г. Шевченко).

Колесник П. Син народу. Життя і творчість Івана Франка. К., «Рад. письменник», 1957, 370 с.

Корабельніков Г. Глибоко вивчати творчу спадщину Івана Франка. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 110—115.

Корняну Л. Гігант людської думки. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 139.

Кравець Г. Праці харківських франкознавців. — «Прапор», 1957, № 4, с. 122—124.

Кравець М. До питання про Русько-українську радикальну партію у Східній Галичині 90-х років XIX ст. — В кн.: «З історії західноукраїнських земель». Вип. 2, К., 1957, с. 124—140.

Говориться про участь Івана Франка в діяльності Русько-української радикальної партії.

Кравченко Т. П. А. Грабовський і І. Я. Франко. — Учені записки. (Харків. держ. пед. ін-т). Т. 21. 1957, с. 117—132.

Краулінь К. Знаменні дні. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 140—141.

Крекотень В. Поема Івана Франка «Святий Валентій». — «Рад. літературознавство», 1957, № 3, с. 62—78.

Кренц Ю. Привіт від канадських українців. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 137—138.

Кріль Й. Проекти пам'ятника Івану Франкові. — «Рад. слово», 1957, 17. XI.

Кубланов Б. Про працю Івана Франка «Із секретів поетичної творчості». — Праці кафедр суспільних наук. (Львів, держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 2. 1957, с. 39—61.

Кульчицький В. Іван Франко в боротьбі проти релігії під час виборів до австрійського парламенту у 1897 році. —

Доповіді та повідомлення. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 7, ч. 2, 1957, с. 171—175.

Ланаі Шарлота. Борець за правду і щастя людини. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 131—132.

Лисенко О. Про Миколу Лисенка. Спогади сина. К., «Радянський письменник», 1957. 156 с.

Про дружбу М. Лисенка з І. Франком див. на с. 51—56.

Лист від Ліги американських українців (зачитаний на пленумі СПУ 29 серпня 1956 р., присвяченому сторіччю з дня народження І. Я. Франка). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 59—60.

Лісовий П. Іван Франко в освітленні комуністичної преси Закарпаття 20-х років. — Наукові записки. (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV, Ужгород, 1957, с. 3—18.

Ломова М. Етнографічна діяльність І. Франка. Вид-во Академії наук УРСР. К., 1957. 120 с. (Академія наук УРСР. Український державний музей етнографії та художнього промислу).

Лукіянович Д. Великий Каменяр. (Уривок з повісті). — «Вільна Україна», 1957, 23. VI; «Вільне життя», 1957, 1, 6 і 13. VII.

Лукіянович Д. Коментар до листа Ольги Рошкевич-Озаркевич (до І. Франка. З дод. листа. Публікація). — «Рад. літературознавство», 1957, № 19, с. 121—125. (Ін-т літератури Академії наук УРСР).

Лукіянович Д. Про Івана Франка. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 83—86.

Лучук В. Біля пам'ятника Каменяра. (Вірш про І. Франка). — «Ленінська молодь», 1957, 14. IV.

Мазуркевич О. Роль І. Я. Франка в розвитку методики української літератури. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 59—94.

Мазуркевич О. У боротьбі за розвиток національних творчих сил. (З творчої спадщини І. Франка). — «Жовтень», 1957, № 6, с. 128—137.

Малий П. Невідомі листи В. Г. Короленка та І. О. Буніна. — «Жовтень», 1957, № 2, с. 112—114.

У справі участі В. Короленка і І. Буніна в збірнику, присвяченому 40-літтю літературної діяльності І. Франка.

Марин Преда. Дружній привіт. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 119—120.

Маркушевський П. Вивчення творчості Івана Франка в середній школі. Одеса, 1957. 47 с. (Одес. обл. ін-т удосконалення кваліфікації вчителів).

Маруня П. Погляди І. Я. Франка на визвольну війну українського народу 1648—1654 рр.—Наукові записки (Черкас. держ. пед. ін-т). Т. 10. Іст.-філол. сер. Вип. 3, 1957, с. 25—37.

Мундяк М. Іван Франко — друг чеського і словацького народів: — В кн.: «Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками», Братіслава, 1957, с. 13—25.

Мундяк М. Селянська тема в творчості Івана Франка. — «Новий вік», 1957, 16. IV.

На захист атеїстичної спадщини геніального сина народу (Івана Франка). — «Жовтень», 1957, № 4, с. 131—141. Автори: Я. Білоштан, А. Брагінець, О. Мазуркевич (та інші).

З приводу необ'єктивних тверджень проф. М. Пархоменка про неавтентичність Франкового вірша «Папі в альбом».

Наукова сесія у Варшаві, присвячена Іванові Франкові. — «Рад. літературознавство», 1957, № 3, с. 160—161.

Наукові записки. (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV. Присвяч. 100-річчю з дня народження Івана Яковича Франка. Ужгород, 1957. 144 с.

Неборячок Ф. Іван Франко і революційні письменники Західної України. — Доповіді та повідомлення. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 7, ч. І, 1957, с. 10—13.

Неврлі М. Відзначення ювілею І. Франка в Чехословаччині. — «Вітчизна», 1957, № 1, с. 184—186.

Нечиталюк М. Іван Франко про театр і драматургію. — В кн.: Іван Франко. «Про театр і драматургію». Вибрані статті, рецензії та висловлювання. К., вид-во Академії наук УРСР, 1957, с. 3—27.

Нудьга Г. «Вічний революціонер» (Івана Франка).— «Ленінська молодь», 1957, 28. VIII.

Олійник М. Іван Франко і Леся Українка. В кн.: «Леся Українка». Збірник статей. (Міністерство освіти УРСР. Луцький держ. пед. ін-т ім. Лесі Українки). Луцьк, Волинське обл. вид-во, 1957, с. 47—56.

Ощипко І. Праця Франка над вдосконаленням мови своїх творів. — Доповіді та повідомлення. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 7, ч. 1, 1957, с. 78—81.

Павличко Д. Безсмертний Франко. (З виступу на закладинах пам'ятника Франкові у Львові, 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 156.

Павличко Д. Сонети. Іванові Франку. — «Жовтень», 1957, № 3, с. 8—10.

Падалка Н. Діяльність Івана Франка в галузі драматургії й театру. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 37—58.

Пархоменко М. Иван Франко. — В кн.: Иван Франко. «Сочинения в десяти томах». Т. I, М., 1957, с. VII—XLVII.

Паукштеліс Юозас. Співець свободи. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 126—127.

Пестрак П. Співець боротьби за щастя народу. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 92—94.

Петличний І. Інфінітивні речення в мові художньої прози І. Франка. — Питання українського мовознавства. (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Кн. 2, 1957, с. 75—93.

Петличний І. Стилістична функція інфінітивних речень у мові творів І.Франка — Доповіді та повідомлення (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 7, ч. І, 1957, с. 70—73.

Петраш Й. Вивчення композиції і сюжету повісті І. Я. Франка «Борислав сміється» в IX класі середньої школи. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 129—132.

Плісецький М. Іван Франко і фольклор робітників Бориславa. — Наукові записки (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV, Ужгород, 1957, с. 31—54.

Поважная В. Украинская литература 80—90-х годов XIX столетия в оценке Ивана Франко. Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук, К., 1957. 15 с. (МВО УССР. Киев. гос. ун-т им. Т. Г. Шевченко).

Поважна В. Українська література 80—90-х років XIX ст. в оцінці Івана Франка. К., 1957. 136 с. (МВО УРСР. Київ. держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка).

Пономарьов П. Іван Франко про специфіку художньої літератури. — Наукові записки (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV, Ужгород, 1957, с. 55—73.

Пустова Ф. Викриття буржуазної ідеології і боротьба за передове мистецтво на сторінках журналу «Народ», заснованого І. Франком і М. Павликом у Львові 1890—1895 рр. Учені записки (Харків. держ. пед ін-т). Т. 21, в. Х., 1957, с. 63—101.

Пустовая Ф. Иван Франко и журнал «Народ». Автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. филол. наук. Х., 1957. 16 с. (МВО УССР. Харьков. гос. ун-т им. А. М. Горького).

Ревунова Є. Вивчення теми «Образи капіталістів у повісті І. Франка «Борислав сміється» в 9 класі. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 145—152.

Рильський М. Нова українська поезія дожовтневих часів. — В кн.: «Антологія української поезії». Т. І, К., Держлітвидав, 1957.

Про поезію І. Франка див. на с. 52—60.

Родзевич Н. Іван Франко як перекладач. — «Українська мова в школі», 1957, № 2, с. 18—23.

Розенбаум К. Франко і Чехословаччина. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 95—98.

Рот О. Іван Франко — літературний критик чеської літератури. — Наукові записки (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV, Ужгород, 1957, с. 97—123.

Савчак М. Наш великий друг. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 175—176.

Спогад про І. Франка.

Сатім Улуг Зода. Славетний ювілей. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 136.

Сахалтуєв А. Толстой і Франко. — «Літ. газета», 1957, 12. VII.

Святкування сторіччя з дня народження Івана Франка в Китайській Народній Республіці. — «Рад. літературознавство», 1957, № 5, с. 155—156.

Кара Сейтлієв. Народний письменник України. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 133—135.

Сигорский А. Три письма Алексея Максимовича. — «Горьковская правда», 1957, 28. III.

Про листи О. Горького А. Сігорському в справі перекладів творів І. Франка на російську мову.

Сірак І. Питання майстерності у літературно-критичних статтях Івана Франка. — Доповіді та повідомлення (Львів, держ. ун-т ім. І. Франка. Вип. 7, ч. І, 1957, с. 25—28.

Смолич Ю. Сердечна подяка. (З виступу на урочистому засіданні Радянського Комітету захисту миру в Москві 29 серпня 1956 р. у Великому залі Консерваторії). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 143—149.

Соляк О. Мої спогади про І. Франка. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 173—174.

Сосюра В. Безсмертя українського народу. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., 1957, с. 121—122.

Стеблій Ф. Іван Франко про становище і класову боротьбу селян Галичини в першій половині XIX ст. — Доповіді та повідомлення (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 7, ч. 2, 1957, с. 61—66.

Сторчак К. Великий син українського народу — К кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 5—14.

Султанов Ізат. Братерські зв'язки. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 128—129.

Талвір О. Свято народів. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 102—104.

Таратута Е. Наш друг Этель Лилиан Войнич. М., 1957. 47 с. Б-ка журн. «Огонек» № 42.

Про Франка див. с. 21—22, 25, 29.

Товстуха Я. Іван Франко про антинародну спрямованість в діяльності австрійського і галицького сейму. — Наукові записки (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Т. 43. Іст. сер. Вип. 6, Львів, 1957, с. 45—64.

Товстуха Я. Іван Франко про буржуазну суть австро-угорського рейхсрату. — Доповіді та повідомлення (Львів. держ. ун-т ім. І. Франка). Вип. 7, ч. 2, 1957, с. 55—61.

Турмінгалі Нуртазін. Ми знаємо Івана Франка. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 123—125.

У Юй-чжан. Полум'яний революційний боєць. (Із вступного слова заступника голови Центрального товариства китайсько-радянської дружби на ювілейних зборах, присвячених Івану Франкові в Пекіні 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 328.

Украинская литература. Дооктябрьский период. Рекомендательный указатель. М., 1957. 184 с. (Государственная б-ка СССР имени Ленина. Государственная публичная б-ка УССР).

Про Ів. Франка див. с. 88—106. Анотований покажчик літератури. Твори Івана Франка в перекладі на російську мову. Критична література про Івана Франка російською мовою.

Усенок А. Його мрія — це наше життя. (Вірш). — «Черкас. правда», 1956, 21. VIII.

Федчишин С. Мислення і почуття в художній творчості. — «Жовтень», 1957, № 6, с. 137—143.

Стаття написана на основі аналізу творчості Івана Франка.

Франківські читання 1956 року. Тези доповідей. Одеса, 1957. 52 с. (Одес. будинок учених).

Франко І. Захар Беркут. Образ громад. життя Карпат. Русі в XIII в. (Післямова В. Г. Бойка). К., Держлітвидав, 1957. 180 с. (Б-ка укр. романа та повісті).

Франко І. Листи до Б. Познанського. (Публікація).— «Рад. літературознавство» №19, 1957, с. 126—131. (Ін-т літератури Академії наук УРСР).

Франко І. Про театр і драматургію. Вибрані статті, рецензії та висловлювання. Упорядкував М. Ф. Нечиталюк. К., вид-во Академії наук УРСР, 1957. 240 с. (Академія наук УРСР, Ін-т сусп. наук).

На ст. 232—233 «Список статей, рецензій і передмов Івана Франка, що не ввійшли в збірник.

Франко І. Учитель. (Львівський театр юного глядача ім. Горького).

Рец. Сидоряк М. — «Закарпат. правда», 1957, 17. VIII.

Франко Т. Подяка від родини. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 142.

Худаш Л. Вивчення мови повісті «Борислав сміється» І. Франка. — «Укр. мова в школі», 1957, № 2, с. 56—60.

Худаш Л. Вивчення повісті «Борислав сміється» в школі, К., 1957. 96 с.

Шалва Дадіані. Франко нам близький і дорогий. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 116—118.

Шкіль Ф. Аналіз художньої майстерності повісті Івана Франка «Борислав сміється» в 9 класі. — В кн.: «Іван Франко в школі». Збірник матеріалів. Дрогобич, 1957, с. 153—160.

Шкурат М. Пам'яті Каменяра. (Вірш). — «Волинь», 1957, № 3, с. 136—137.

Шмигельський А. Франко на кафедрі. (Вірш). — «Жовтень», 1957, № 12, с. 105.

Штернберг Я. До історії перших перекладів творів Івана Франка на угорську мову. — Наукові записки (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV, Ужгород. 1957, с. 123—128.

Штернберг Я. Неопублікований рукопис Івана Франка «Ужгородська національна зага». — Наукові записки (Ужгород. держ. ун-т). Т. XXV, Ужгород, 1957, с. 129—133.

На с. 133—142 публікація: Іван Франко «Ужгородська національна зага».

Яременко П. Іван Франко про літературно-естетичне виховання. Вид-во Львів. держ. ун-ту ім. І. Франка, Львів, 1957. 80 с.

Яcько М. Іван Франко про усну народно-поетичну творчість Закарпаття. — Наукові записки (Ужгород. держ ун-т). Т. XXV, Ужгород, 1957, с. 19—30.

Яcько М. Перші переклади творів Івана Франка на угорську мову. — «Жовтень», 1957, № 3, с. 91—92.

Яценко В. І. Я. Франко про нову людину російської літератури. — Наукові записки (Черкас. держ. пед. ін-т). Т. 10. Іст.-філол. сер. Вип. 3, 1957, с. 39—59.

Яцків М. Живий Іван Франко. (З виступу на ювілейному пленумі СПУ 29 серпня 1956 р.). — В кн.: «Вінок Івану Франкові», К., «Рад. письменник», 1957, с. 87—91.

1958

Anczewska, Elżbieta. Iwan Franko jako tłumacz Mickiewicza. — «Slavia orientalis», Warszawa,1958, Rocz. VII, № 1, стор. 85—109.

Атанасов П. Українська класична література в Болгарії. — «Літ. газета», 1958, 17. І.

Говориться також про переклади творів І. Франка на болгарську мову.

Базилюк Г. Цікавий вечір. — «Вільне життя», 1958, 11. І.

Вечір у клубі в с. Яблунові Копичинського району Тернопільської обл., на якому завпед школи Євген Нападій розповів про перебування І. Франка на Тернопільщині.

Басс І. До питання про участь Івана Франка в «Искре». Нові матеріали. — «Літ. газета», 1958, 11. IV.

Басс И. Иван Франко. Гослитиздат, 1957. 351 стор.

Рец. Франко Т. і Франко З. Біографія І. Франка. «Літ. газета», 1958, 24. І.

Батюк Л. До питання про зв'язки Івана Франка з Чехією. — Наукові записки Дрогобицького педагогічного інституту ім. Івана Франка, вип. II, 1957, стор. 79—91.

Бібліографія польських публікацій до 100-річчя з дня народження Івана Франка. — «Наша культура», (Варшава), 1958, № 4, стор. 15.

Всього в покажчику 51 назва.

Білецький О. Українська література серед інших слов'янських літератур. К., Вид-во АН УРСР, 1958. 48 стор. (Доповіді IV Міжнародного з'їзду славістів).

Про І. Франка, стор. 27—43.

Те саме: «Рад. літ-ство», 1958, № 6, стор. 3—31.

Білецький Ф. Михайло Павлик. (До 105-річчя з дня народження). — «Зоря», 1958, 14. IX.

Білокінь І. Цього виправдати не можна. — «Рад. слово», 1958, 19. VIII.

Про село Нагуєвичі.

Білявський І. До питання про психологічний аспект в літературно-критичній діяльності І. Франка. — «Наукові записки Житомирського державного педагогічного інституту ім. Івана Франка», т. VII, серія педагогічна, 1957, стор. 41—51.

Бойко І. Китайською мовою. — «Літ. газета», 1958, 28. XI.

Говориться також про переклади творів І. Франка на китайську мову.

Бойко О. Поезія боротьби. (Лірика збірки І. Франка «З вершин і низин). К., Держлітвидав, 1958. 180 стор.

Зміст: Вступ, стор. 3—14; Поет-революціонер, стор. 15—38; Співець скорботи і гніву, стор. 39—62; Сонети, стор. 63—89; Сатирична поезія, стор. 90—125; Інтимна лірика, стор. 126—152; Поетична майстерність, стор. 153—174; Висновки, стор. 175—179.

Бонь В. Іван Франко — популяризатор марксизму. — «Вільна Україна», 1958, 5. V.

Борис В. Архівна знахідка про М. Павлика. — «Вільна Україна», 1958, 4. VI.

Бортник Є. Драматичні задуми Мільтона і його трагедія «Самсон-борець». — «Питання мови та літератури зарубіжних країн». Випуск II. Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 5—17.

Про ставлення І. Франка до творчості Мільтона, стор. 16—17.

Брагінець А. Роль Івана Франка у розвитку визвольної суспільно-політичної і філософської думки на Україні. — «Іван Франко», Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 284—305.

Брайнін Я. Проблема злочинства в творах Івана Франка. — «Науковий щорічник Київського державного університету за 1957 рік». К., 1957, стор. 292—294.

Братство трех литератур (Української, чеської та словацької). — «Сов. Закарпатье», 1958, 23. X.

Про І. Франка — продовжувача шевченківських традицій.

Булаховська Ю. Ідейні і творчі зв'язки Елізи Ожешко з представниками російської та української літератур. — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 136—155.

Про зв'язки І. Франка з Елізою Ожешко.

Булаховська Ю. Полоністика на Україні в післявоєнні роки. — «Рад. літ-ство», 1958, № 2, стор. 99—112.

Огляд праць про польські літературно-громадські зв'язки І. Франка.

Вакалюк М. Іван Франко — син народу. (Вірш) — В кн. Поети Канади. Вірші українських робітничо-фермерських поетів, К., «Радянський письменник», 1958, стор. 96—97.

Васюков О. З журналістської діяльності Івана Франка. — «Альманах літературної студії ЛДУ». Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 101—116.

Варненська Моніка (Варшава). Джерела і традиції нашої дружби. (Дні польської культури на Україні). — «Рад. Україна», 1958, 14. VIII.

Про дружбу І. Франка з Е. Ожешко.

Вервес Г. Головні проблеми українсько-польських літературних взаємин XIX ст. Вид-во АН УРСР, К., 1958, 47 стор. (Академія наук УРСР, Український комітет славістів).

Про І. Франка зокрема стор. 30—38.

Вервес Г. Значення Івана Франка у зближенні української і польської літератур. — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 111—135.

Вервес Г. Іван Франко і питання українсько-польських літературних та громадських взаємин 70—90 рр. XIX ст. Вид-во АН УРСР, К., 1957. 363 стор.

Ред. 1. Мороз М. і Трофимук С. Братні взаємини. — «Літ. газета», 1958, 15. IV.

2. Якуб'ец М. Іван Франко і українсько-польські громадсько-літературні зв'язки. — «Рад. літ-ство», 1958, № 3, стор. 138—142.
3. Дейч А. Из истории украинско-польских культурных связей. — «Вопросы литературы», 1958, № 6, стор. 206—213.

Werwes H. Rola i znaczenie Iwana Franki w dziejach polsko-ukraińskish stosunków literackich — «Slavia orientalis», Warszawa, Rocz. VII, № 1, стор. 41—61.

Вервес Г. Українська література і слов'янство. — «Вітчизна», 1958, № 9, стор. 178—185.

Про І. Франка зокрема стор. 184—185.

Ведіна В. У спільній боротьбі. (Дружба і співробітництво російських, українських та польських революціонерів-демократів). К., Вид-во АН УРСР, 1958. 77 стор. (Академія наук УРСР. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка).

Про І. Франка зокрема стор. 66—76.
Рец. М а р'я н о в Б. Шляхами спільної боротьби. — «Літ. газета», 1958, 16. IX.

Вінок Іванові Франкові. К., «Радянський письменник», 1957. 636 стор.

Рец. 1. М о р о з М. Вінок Івану Франкові. — «Літ. газета», 1958, 28. II.
2. Д е й О. Документи славного торжества. — «Жовтень», 1958, № 7, стор. 138—141.

Возіанов В. І. Я. Франко про специфіку художньої творчості. — «Студентські наукові праці» (Київський державний університет), Збірник 23, К., 1958, стор. 139—154.

Возложение венка на могилу Ивана Франко. — «Львов. правда», 1958, 5. VIII.

Артисти Свердловського держ. драм. театру поклали вінок на могилу І. Франка.

Возняк М. Велетень думки і праці. Шлях життя і боротьби Івана Франка. (Підготували О. Н. Мороз і М. Ф. Нечиталюк). К., Держлітвидав, 1958, 403 стор.

Зміст: Від видавництва. — Освічені шари осторонь потреб народу. — В Нагуєвичах і Дрогобичі. — За критичний реалізм і передовий світогляд. — П'ятиріччя прогресивних видань. — Коли «зблідли давні ідеали». — «В наймах у сусідів» і в радикальній партії.— Період «Літературно-наукового вісника». — Велич Франка.

Возняк С. Вплив марксизму на світогляд Ів. Франка. — «Прикарпат. правда», 1958, 5. V.

Волинський П. Своєрідність розвитку літературних напрямів в українській літературі XIX ст. К., 1958. 30 стор. (Академія наук УРСР. Український комітет славістів).

Про І. Франка зокрема стор. 25—30.

Волянюк М. Зв'язки групи «Визволення праці з Галичиною. — «Вільна Україна», 1958, 25. IX.

Вшанування письменника. — «Літ. газета», 1958, 25. III.

60-річчя з дня народження та 40-річчя літ. праці Миколи Івановича Марфієвича. На вечорі М. Марфієвич виступив із спогадами про І. Франка та О. Кобилянську.

Гаврилик Г. Нові експонати музею. — «Рад. слово», 1958, 1. IV.

Про музей І. Франка в селі Нагуєвичі.

Гаврилик Г. Цінне надбання музею. — «Рад. слово», 1958, 25. II.

Про збірник документів, подарований Тарасом Івановичем Франком. У ньому зібрані матеріали про святкування 100-х роковин з дня народження І. Франка.

Геник-Березовська З. Глибше вивчати зв'язки І. Франка з чеською літературою. — «Рад. літ-ство», 1958, № 1, стор. 53—58.

Герасименко В. Боротьба за критичний реалізм в українській літературі. (До проблеми критичного реалізму). К., 1958. 43 стор. (Товариство для поширення політичних і наукових знань Української РСР).

Про І. Франка зокрема стор. 38—43.

Голованевский М. На родине великого Каменяра. — «Рабочая газета», 1958, 1. VII.

Головаха И. Иван Франко о религии. — «Наука и жизнь», 1957, № 12, стор. 46 і 55. З портретом І. Франка.

Голомбйовський Й. Поетична майстерність Івана Франка в збірці «Зів'яле листя». — «Альманах літературної студії ЛДУ», Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 117—127.

Гольберг М. Іван Франко про героїчний епос народів Югославії. — «Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного інституту ім. Івана Франка», вип. II, 1957, стор. 92—106.

Гольденберг Л. Дослідження зарубіжних слов'янських літератур на Україні. (Бібліографічний огляд книг і журнальних статей за 1946—1957 рр.). — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 130—136.

Вказані роботи про слов'янські зв'язки І. Франка.

Гольденберг Л. Питання української літератури в «Наукових записках» та збірниках вузів Української РСР. (Бібліографічний покажчик). — «Рад. літ-ство», 1958, № 6.

І. Я. Франко, стор. 136—144. В покажчику 205 назв.

Гонтар П. Українсько-чеські літературні зв'язки в XIX ст. К., Держлітвидав, 1956. 109 стор.

Рец. 1. Геник-Березовська З. Без наукового обгрунтування. — «Дніпро», 1958. № 5, стор. 150—153.
2. Мольнар М. (Мундяк М.). Дослідження українсько-чеських зв'язків. — «Жовтень», 1958, № 8, стор. 147 — 149.

Гончар О. Геній української нації. — «Наша культура», (Варшава), 1958, № 4, стор. 1. З портретом І. Франка.

Передрук з кн.: «Вінок Іванові Франкові», К., 1957, стор. 56.

Грибовська О. Іван Франко і польська література. — «Доповіді та повідомлення ЛДУ», вип. VIII, ч. І, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 119 — 124.

Грозіенчик Й. Франко і словацько-українські зв'язки. — «Іван Франко», Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 366 — 371.

Гудзій М. Вивчення української літератури до і після Жовтня. — «Літ. газета», 1958, 10. І.

Про філологічну діяльність І. Франка. Пропозиція Вченої Ради історико-філологічного факультету Київського університету І. Франкові, щоб він виставив свою кандидатуру на професора (1906 р.).

Гудзий Н. Письма русских ученых к Ив. Франко.— «Сов. Украина», 1958, кн. 3, стор. 158 — 164.

Лист Пипіна О. Н. від 11. III 1890 р. в справі листа Белінського про Т. Шевченка; лист Мякотіна В. А. від 6. X 1890 р. з запрошенням до співробітництва в журналі «Северный вестник»; лист Венгерова С. А. від 12. X 1904 р. в справі переговорів з редакціями російських журналів про співробітництво в них І. Франка і уривки з листів Перетца В. Н. з запрошенням виставити свою кандидатуру на професора Київського університету.

Гурова О. Живі пам'ятки. — «Рад. Житомирщина,» 1958, 2. VII; «Рабочая газета», 1958, 4. VII.

Про дуб у селі Нагуєвичі, під яким І. Франко написав немало своїх творів.

Гущин В. Соціалістична Львівщина 1956 р. Бібліографічний покажчик. Львів, 1958. 320 стор. (Львівська бібліотека Академії наук УРСР. Відділ бібліографії).

Матеріали до 100-річчя з дня народження І. Франка, стор. 195 — 247.

Дей О. З архіву революційного журналу «Світ». І. Франко про революційний переворот. Павлик на захист Гоголя. — «Жовтень», 1958, № 2, стор. 120 — 124.

Там же стаття М. Павлика з 1882 р. «До «Світа», підписана криптонімом «М».

Дей О. Фольклористика 70—90-х років. — «Українська народна поетична творчість». Том І. Дожовтневий період. К., Вид-во АН УРСР, 1958, стор. 131—152.

Про І. Франка див. зокрема стор. 148—152.

Денисюк І. Аналіз неопублікованої повісті М. Павлика «Вихора». — «Питання художньої майстерності». Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 47 — 61.

Про ставлення І. Франка до творчості М. Павлика.

Денисюк І. До цензурної історії «Громадського друга», «Дзвона» і «Молота». — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 49 — 73.

Публікуються документи, зв'язані з конфіскацією згаданих журналів.

Денисюк І. Літературно-критичні погляди Михайла Павлика. — «Рад. літ-ство», 1958, № 2, стор. 71 — 87.

Там же про І. Франка.

Дереч Д. Іменем Каменяра. Оповідання. — «Літ. газета», 1958, 8. IV.

Оповідання про «Народну гвардію ім. Івана Франка».

Деркач Б. І. А. Крилов і українська література. — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 24 — 35.

Про франкову оцінку питання.

Дмитрук В. З історії українсько-болгарських зв'язків. — «Жовтень», 1958, № 5, стор. 133 — 145.

Значну увагу приділено болгарським зв'язкам І. Франка.

Дмитрук В. З історії українсько-болгарських літературних зв'язків. — «Філологічний збірник», Вид-во АН УРСР, К., 1958, стор. 225 — 244.

Про І. Франка, с. 235 — 242.

Дмитрук В. Сторінки вікової дружби. Вид-во ЛДУ, 1958. 96 стор.

Про І. Франка стор. 6, 35, 44, 46—47, 57—60, 61—80. Листи О. Кобилянської до Тодорова з відомостями про І. Франка, стор. 82 і далі.

Довгалюк П. Листи Т. Бордуляка до І. Франка та О. Маковея. — «Рад. літ.-ство», 1958, № 1, стор. 130—137.

Лист до І. Франка від 20. II 1902 р.

Домбровський О. Іван Франко — теоретик перекладу. — «Іван Франко». Зб. VI, вид-во ЛДУ, 1958, стор. 306 — 330.

Домницький М., Радченко Є. Безсмертя Великого Каменяра. — «Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного інституту ім. Івана Франка», вип. II, 1957, стор. 3—19.

Дорошенко І. До історії видання журналу «Світ» (1881 — 1882). — «Питання журналістики». («Наукові записки Львівського державного університету ім. І. Франка», т. XLII, вип. I, 1958, стор. 39 — 46.

Дорошенко І. Робітнича тема в публіцистиці Івана Франка кінця 70-х — початку 80-х років. — «Питання журналістики». («Наукові записки Львівського державного університету ім. І. Франка», т. XLII, вип. I, 1958, стор. 5 — 17.

Дорошенко О. Міркування, пропозиції, досвід. — «Літ. в школі», 1958, № 1, стор. 75 — 78.

Автор статті — учитель середньої школи — говорить про свій досвід викладання літератури, в тому числі про вивчення життя і творчості І. Франка.

Друг рабочего люда — «Рабочая газета», 1958, 27. VIII.

102 роковини з дня народження І. Франка.

Dunin-Wasowicz, Krzysztof. Udział Iwana Franki w polskim ruchu ludowym w Galicji. — «Slavia orientalis», Warszawa, 1958, Rocz. VII, № 1, стор. 70—84.

Дяконець Л. Образ вчителя в творах Івана Франка. — «Студентські наукові праці» [Київський державний університет), Збірник 23, К., 1958, стор. 155 — 163.

Євніна О. Дожовтнева та радянська українська література за рубежами. К., 1956. 228 стор.

І. Франко, стор. 76 — 94 і 179 — 187.
Рец. Мазуркевич О. Почато, та не довершено. — «Літ. газета», 1958, 7. II.

Журавська І. Франко і розвиток чесько-українських літературних зв'язків.—«Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 262 — 278.

Рец. Коновалов Г. Міжслов'янські літературні взаємини. — «Вітчизна», 1958, № 11, стор. 201 — 204.

З братньої Вірменії. — «Літ. газета», 1958, 4. II.

Ц. Шогенц — перекладач творів І. Франка на вірменську мову; Антологія «Українська ліра» (1954), куди ввійшли і твори І. Франка.

Z dejin československo-ukrajinských vzťahov. Slovanské studie. I. Bratislava, 1957. 624 стор.

Збірник виданий з нагоди 100 роковин з дня народження І. Франка.

Рец. 1. Орлова Н. Збірник про чехословацько-українські взаємини. — «Український історичний журнал», 1958, № 1, стор. 156 — 159.
2. Конечна З., Попович А. — «Дукля», 1958, № 2, стор. 199 — 204.
3. Коновалов Г. Инициатива наших друзей. — «Славяне», 1958, № 4, стор. 56 — 57.
4. Моравець Я. Плідна співпраця. — «Вітчизна», 1958, № 2, стор. 186 — 189.
5. Коновалов Г. Хорошее начинание друзей. — «Правда Украины», 1958, 6. II.
6. Франко Т. Шляхами творчої співпраці. — «Літ. газета», 1958, 4. II.
7. Качій Ю. Нові збірники про чехословацько-українські взаємозв'язки. — «Закарпат. правда», 1958, 9. VII.

Завадська Г. Іван Франко і Михайло Коцюбинський. — «Збірник Наукового студентського товариства Вінницького державного педагогічного інституту», вип. I, 1957, стор. 24 — 29.

Загайкевич М. Іван Франко і українська музика. К., Державне вид-во образотворчої і муз. літератури, 1958. 119 стор. + 5 ілюстр.

Зміст. Вступ. — Музика в житті Івана Франка. — Боротьба Франка за реалізм і народність української музики. Творчість Франка в музиці. (З муз. прикладами).
Рец. Маринович Я. — «Радянська культура», 1958, 28. XII.

Загайкевич М. С. П. Людкевич. Нарис про життя і творчість. К., Державне вид-во образотворчої і муз. літератури, 1957. 154 стор.

С. П. Людкевич — сучасник І. Франка.
Рец. Кирейко В. Хороша книга.— «Вільна Україна», 1958, 12.IV.

Загайко П. Українські письменники-полеміст кінця XVI — початку XVII ст. в боротьбі проти Ватікану і унії. К., Вид-во АН УРСР, 1957. 87 стор.

Про І. Франка стор. 6—8, 18, 49—54.

Закревська Я. Мовно-художні особливості казок І. Франка. — «Дослідження з української мови». Збірник статей аспірантів і дисертантів. К., 1958, стор. 56 — 74. (Академія наук УРСР. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні).

Захаржевська В. Українська література в Болгарії у 1944 — 1957 рр. (Спроба бібліографії). — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 362 — 367.

Про І. Франка стор. 369—371. Бібліографія болгарської франкіани.

Zwoliński, Przemysław. Iwan Franko jako językoznawca.—«Slavia orientalis», Rocz. VII, 1958, № 1, стор. 62—69.

Зв'язки Івана Франка з Чехами та Словаками. Братіслава, 1957. Упорядкували М. Мундяк і М. Мольнар. 694 стор.

Рец. 1. Колесник П. Документ дружби народів. — «Рад. Україна», 1957, 3. X.
2. Моторний В. Книга про українсько-чехословацькі культурні зв'язки. — «Вільна Україна», 1957, 12.XII.
3. Поляков М. Великое содружество. — «Вопросы литературы», 1958, № 2, стор. 220 — 224.
4. Мороз М. Зв'язки І. Франка з чехами та словаками. — «Жовтень», 1958, № 7, стор. 152 — 154.
5. Вальо М. Ініціатива, яку треба підтримати. — «Рад. літство», 1958, № 4, стор. 138 — 140.
6. Чешские и словацкие связи Ивана Франко. — «Славяне», 1958, № 7, стор. 59.
7. Коновалов Г. Братнє спілкування. — «Літ. газета», 1958, 9. IX.
8. «Наша культура». (Варшава), 1958, № 5, стор. 14.

Золотой З. Атеистические традиции украинской литературы. — «Правда Украины», 1958, 10. VII.

Говориться також про атеїзм І. Франка.

Історія української літератури. Том II. Радянська література. К., Вид-во АН УРСР, 1957. 881 стор.

Про традиції І. Франка в українській радянській літературі. Про радянське франкознавство. І. Франко — див. в покажчику імен.

Іщук М., Матвійчук М. Фольклористика 1895—1917 років. — «Українська народна поетична творчість». Дожовтневий період. Том І. К., Вид-во АН УРСР, 1958, стор. 153 — 171.

Калениченко В. та **Бондаренко І.** Славістична конференція в Дніпропетровську. — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 151—152.

Про роботи з питань франкознавства.

Калениченко Н. Значення першої Російської революції для розвитку української дожовтневої літератури.— «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 78 — 96.

І. Франко і перша російська революція.

Каменкович З., Хачатурян Ч. Передгроззя. (Роман про І. Франка). К., Вид-во ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1958, 289 стор.

Рец. Дей О. — «Вільна Україна», 1958, 31. XI.

Karwot, Edward. Wkład Iwana Franki do etnografji Polskiej. — «Slavia orientalis», Rocz. VII, 1958, № 1, стор. 110—120.

Каспрук А. Один з найстаріших. До 85-річчя з дня народження Михайла Яцкова. — «Літ. газета», 1958, 3. X.

М. Яцків — сучасник Івана Франка.

Кирилюк Є. Іван Франко про українську літературу. — «Жовтень», 1958, № 6, стор. 118—131.

Kyryluk J. Znaczenie Iwana Franki dla literatur słowiańskich. — «Slavia orientalis», Rocz. VII, 1958, № 1, стор. 23—40.

Кирилюк Є. Свято болгарської культури й слов'янської писемності. — «Рад. літ-ство», 1958, № 5, стор. 44 — 52.

Про зв'язки І. Франка з болгарською літературою, стор. 50—52.

Кирій І. Ключі до щастя. Оповідання про Івана Франка. К., Державне вид-во дитячої літератури УРСР, 1958. 68 стор.

Кирчів Р. Генезис сюжету комедії Івана Франка «Рябина». — «Наукові записки Львівського державного педагогічного інституту», т. X. Збірник наукових праць аспірантів, 1958, стор. 45 — 59.

Кисіль Г. Цінні документи. — «Рад. слово», 1958, 18. IV.

Про одержання Дрогобицьким краєзнавчим музеєм ювілейних видань творів Івана Франка мовами Радянського Союзу й іноземними та інших матеріалів про святкування ювілею 100 роковин з дня народження письменника.

Кобилецький Ю. «Якби каміння говорило». — «Рад. культура», 1958, т. XII.

Про кінофільм, створений Київською кіностудією ім. Довженка за мотивами «Бориславських оповідань» І. Франка.

Кобринский В. Поэма И. Я. Франко «Смерть Каина» и борьба против эпигонов романтизма. — «Ученые записки Дальневосточного госуд. университета», вып. I, Владивосток, 1957, стор. 103 — 111.

Ковалів С. Спогади про Стефана Ковалева. — «Рад. слово», 1958, 28. IX.

Автор спогадів — син С. Коваліва. Окремий розділ у його спогадах має заголовок «Франко і Ковалів — великі друзі».

Ковальчук О. Культурне єднання трьох народів. — «Чорноморська комуна», 1958, 21. VIII.

Про зв'язки І. Франка з польськими письменниками.

Козаченко В. У друзів за океаном. — «Літ. газета», 1958, 21. I.

Е. Л. Войніч — друг І. Франка і М. Павлика.

Козуля Я. Виховувати любов до праці. Нотатки вчителя. — «Кіровоградська правда», 1958, 24. I.

Використання художньої спадщини І. Франка у вихованні молодого покоління.

Колесник П. Неспокійне серце. (До 105-річчя з дня народження М. Павлика). — «Вітчизна», 1958, № 9, стор. 173—177.

Коляда І. До питання про автора «Перестороги» в світлі гіпотези І. Франка. — «Іван Франко», Зб. VI, вид-во ЛДУ, 1958, стор. 247 — 263.

Комишанченко М. Літературна дискусія 1873—1878 років на Україні. Ідейно-естетична боротьба в українській літературній критиці цього часу. К., Вид-во Київського державного університету, 1958. 154 стор.

Про І. Франка зокрема в розділі четвертім: «Перемога революційно-демократичного напряму в літературній дискусії 1873—1878 років на Україні», стор. 111 — 150.

Коновалов Г. Братнє спілкування. (Про українсько-чеські літературні й громадські зв'язки). — «Літ. газета», 1958, 9. IX.

Дається оцінка новіших праць про зв'язки І. Франка з чехами та словаками.

Коновалов Г. Золотые мосты украинско-чехословацкой дружбы. — «Дукля», 1958, № 2, стор. 43 — 72.

Про І. Франка і його чехословацькі зв'язки, зокрема стор. 47—48.

Кравчук П. М. Павлик і канадські українці. — «Літ. газета», 1958, 28. I.

М. Павлик — друг і однодумець І. Франка.

Крефт, Братко. За дружбу! — «Літ. газета», 1958, 17. X.

Автор статті професор російської літератури в Любляні (Югославія), значну увагу приділяє також вивченню словенсько-українських зв'язків. У статті говориться про словенські переклади творів І. Франка. Деякі з них переклав автор статті. Він же і написав критичний нарис про І. Франка.

Криворучко С. Діалог і його значення в розповіді А. Тесленка. — «Питання українського мовознавства», книга II, вид-во ЛДУ, 1957, стор. 126—147.

На стор. 127—128 говориться про роль діалога в творчості І. Франка.

Кріль Й. Денис Лук'янович. До 85-річчя з дня народження письменника. — «Вільне життя», 1958, 14. IX.

Кріль Й. Перший лист Осипа Маковея до Івана Франка. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 74 — 78.

В тексті лист О. Маковея до І. Франка від 19. IX 1885.

Кріль Й. Сучасник Каменяра. (До 85-річчя з дня народження Д. Лук'яновича). — «Літ. газета», 1958, 16. IX.

Крутікова Н. Гоголь та українська література. (30—80 рр. XIX сторіччя). К., Державне вид-во худ. літератури, 1957. 551 стор.

Рец. Гудзий Н. — «Известия Академии наук СССР. Отделение языка и литературы», т. XVII, вып. I, 1958, стор. 74 — 77.

Крутікова Н. Лев Толстой і українська література. (До проблеми російсько-українських зв'язків). К., Вид-во АН УРСР, 1958. 73 стор.

Про І. Франка стор. 6, 25—54, 56, 57, 66. На стор. 50—51 два листи І. Маковицького до І. Франка з 1897 р. та дані про їх знайомство.

Кубланов Б. і **Мороз О.** За правильне висвітлення естетичних поглядів Івана Франка. — «Жовтень», 1958, № 12, стор. 119—128.

«Із секретів поетичної творчості» І. Франка.

Куриленко Й. Як канадський ботокуд до Франка присікався. — «Рад. Україна», 1958, 12. IV.

Про фальсифікацію спадщини І. Франка українським буржуазним націоналістом Володимиром Дорошенком.

Курганський І. Дві невідомі статті І. Франка в журналі «Друг», — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 372 — 385.

Курганський І. Деякі стильові особливості публіцистики Франка в «Ділі». — «Доповіді та повідомлення Львівського державного університету», вип. VIII, част. I, 1958, стор. 145 — 150.

Курганський І. Полемічні засоби Франка-публіциста. — «Питання журналістики». Наукові записки Львівського державного університету, том XLII, вип. I. 1958, стор. 18—38.

Кущ О. Осип Маковей. Бібліографічний покажчик. Львів, 1958. 155 стор. (Львівська бібліотека АН УРСР).

І. Франко, див. за покажчиком імен.

Лесик В. Проблема народності літератури в естетиці Івана Франка. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 151 — 176.

Лесин В. Іван Франко і Василь Стефаник. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 264—283.

Лисенко О. Соціологічні погляди Івана Франка. К., Вид-во АН УРСР, 1958. 156 стор. (Академія наук Української РСР. Інститут філософії).

Листи Івана Франка до Антона Крушельницького. — «Жовтень», 1958, № 12, стор. 98—101. Публікація С. Трофимука.

Публікується 9 листів з 1904 — 1912 років.

Листи Осипа Маковея до Івана Франка. — «Рад. літ-ство», 1958, № 2, стор. 120—127. Публікація Ф. Погребенника.

14 листів О. Маковея до І. Франка з 1885 — 1912 років.

Листи Ватрослава Ягіча до М. Ф. Сумцова. — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 117—119. Подав П. Лещенко.

Про задум В. Ягіча видати Енциклопедію слов'янської філології і залучити до співпраці І. Франка. Оцінка В. Ягічем наукової діяльності І. Франка.

Литвиненко І. Пам'ятник Великому Каменяреві. — «Рад. слово», 1958, 16. II.

Пам'ятник у місті Бориславі.

Литвиненко И. Памятник Ивану Франко. — «Рабочая газета», 1958, 21. II; «Правда Украины», 1958, 24. VIII.

Пам'ятник у місті Бориславі.

Літературно-меморіальний музей Каменяра (в с. Нагуєвичах). — «Наша культура» (Варшава), 1958, № 1, стор. 9—11.

Ломова М. До вивчення етнографічної спадщини І. Я. Франка. — «Українська етнографія». («Наукові записки Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР»), т. 4, 1958, стор. 32—42.

Ломова М. Етнографічна діяльність Івана Франка. К., Вид-во АН УРСР, 1957. 120 стор.

Рец. 1. Куницький О. — «Народна творчість та етнографія», 1958, № 2, стор. 145 — 147.
2. Компан Е., Кувенцова А. — «Советская этнография», 1958, № 3, стор. 190—194.

Лопух І. Великий Каменяр. (Вірш). — «Ленінська молодь», 1958, 19. І.

Лук'янович Денис. Бібліографічний покажчик. До 85-ліття з дня народження. Упорядкували Л. Міщенко та І. Денисюк. Львів, Вид-во ЛДУ, 1958. 7 стор. З портретом Д. Лук'яновича.

Денис Лук'янович як франкознавець.

Лук'янович Д. Листи Ольги Рошкевич до Івана Франка. — «Іван Франко». Зб. VI. Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 5 — 48.

16 листів Ольги Рошкевич до І. Франка з 1879 — 1882 років.

Львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка. Анотації по залах музею Івана Франка. Львів, 1958. 18 стор. Склали М. Давидова і В. Ней.

Makowski Stanisław i Szyszko Tadeusz. Z nie opublikowanej korespondencji Iwana Franki z Adamem Wiślickim. — «Slavia orientalis», Rocz. VII, 1958, № I, стор. 121—129.

В тексті листи І. Франка до А. Вісліцкого та А. Вісліцкого до І. Франка з 1884 року.

Малевич А. (Вчитель Збаражської СШ № 2). Використання історико-краєзнавчого матеріалу на уроках української літератури та в позакласній роботі. — В кн.: «З досвіду роботи вчителів української мови і літератури». (На допомогу вчителеві). Тернопіль, 1958.

Про І. Франка стор. 6—15.

Мартинов В. Шевченко в перекладах Франка на німецьку мову. — «Збірник праць п'ятої наукової шевченківської конференції». К., Вид-во АН УРСР, 1957, стор. 288—301.

Рец. (На увесь збірник). Романченко І. — «Жовтень», 1958, № 3, стор. 138—140.

Масикевич О. Там, де народився Михайло Павлик. — «Літ. газета», 1958, 23. IX.

Матеріали Івана Франка до історії української літератури. — «Рад. літ-ство», 1958, № 3, стор. 112—132. Публікація М. Деркач.

Публікується «План викладів історії літератури руської» та «Мотиви» (1895 р.).

Медведик П. (Вчитель Обаринецької СШ Великоглибочецького р-ну Тернопільської обл.). Використання

краєзнавчого матеріалу при аналізі художніх творів. — В кн.: «З досвіду роботи вчителів української мови і літератури». (На допомогу вчителеві). Тернопіль, 1958.

Про І. Франка див. стор. 28—33. (І. Франко на Тернопільщині).

Медведик П. До історії оповідання Ів. Франка «Панталаха». — «Вільна Україна», 1958, 9. V.

Мельниченко М. Республіканська конференція з питань українсько-слов'янських літературних зв'язків. — «Рад. літ-ство», 1958, № 5, стор. 154—155.

Тематика з питань франкознавства.

Мельничук Л. «Захар Беркут». — «Вільна Україна», 1958, 8. VI.

Рецензія на інсценізацію повісті І. Франка в постановці Станіславського обл. Укр. муз.-драм. театру ім. І. Франка.

Мельничук Ю. Андрій Чайковський. — В кн.: Андрій Чайковський. За сестрою. Повісті та оповідання. Упорядкування К. Чайковської. Львів, Кн.-журн. вид-во, 1958, стор. 621—659. Те саме: «Жовтень», 1958, № 9, стор. 121—140.

Творчість А. Чайковського в оцінці І. Франка.

Мельничук Ю. Слово про письменників. Статті та критико-біографічні нариси. Львів, Кн.-журн. вид-во, 1958. 504 стор.

Іван Франко, стор. 30—36.

Миронов В. Іван Франко — борець проти колоніалізму і загарбницьких воєн. — «Наукові записки Українського поліграфічного інституту», т. 12, част. 2, Львів, 1957, стор. 61—65.

Миронов В. І. Я. Франко — великий поборник дружби українського і російського народів. — «Наукові записки Українського поліграфічного інституту», т. 12, част. 2, Львів, 1957, стор. 49—60.

Мілько О. В гостях у любителя-франкознавця. — «Прикарпат. правда», 1958, 5. IX.

Про економіста щіточної фабрики в Коломиї Івана Омеляновича Білинкевича.

Міщенко Л., Денисюк І. Найстаріший український письменник. — «Жовтень», 1958, № 9, стор. 106—111.

85-річчя з дня народження сучасника І. Франка й відомого франкознавця Дениса Лук'яновича.

Мольнар М. До історії першого видання вибраних творів Тараса Шевченка чеською мовою. — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 90—99.

У тексті лист І. Франка до Я. Врхліцкого від 27. XI 1895 р. та лист Ружені Єсенській від 16. I 1899 року. Участь І. Франка в першому виданні творів Т. Шевченка чеською мовою.

Мольнар М. До питання проникнення української літератури в Чехію і на Словаччину. (Огляд дотеперішніх перекладів). — «Дукля», 1958, № 2, стор. 73—92.

Про І. Франка зокрема стор. 81—84.

Мольнар М. Нові переклади творів Івана Франка в Чехословаччині. — «Жовтень», 1958, № 3, стор. 152—153.

Мольнар М. Список перекладів Франтішка Вотруби з української літератури. — «Дукля», 1958, № 2, стор. 207—208.

В покажчику вказані також переклади Ф. Вотруба творів І. Франка на чеську мову.

Мольнар М. Українська література в Чехії і Словаччині. — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 188—305.

Говориться про зв'язки І. Франка з Чехословаччиною.

Мольнар М., Мундяк М. Співпраця Франка у чеських виданнях. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 331—341.

Мольнар М. (Мундяк М.). Віковічна дружба двох братніх літератур. Із історії словацько-українських літературних зв'язків. — «Прапор», 1958, № 9, стор. 104—111.

Про І. Франка стор. 109—111.

Мундяк М. Франтішек Ржегорж і Україна. — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 279—287.

Говориться про зв'язки Ф. Ржегоржа з І. Франком.

Мольнар-Мундяк Марія Миколаївна. (Некролог).— «Рад. літ-ство», 1958, № 5, стор. 158; «Вільна Україна», 1958, 2. X.

Про наукову діяльність талановитого франкознавця М. Мундяк-Мольнар.

Монумент Каменяру. — «Вечірній Київ», 1958, 8. II.

Про пам'ятник у Бориславі.

Моргун П. До вивчення синоніміки революційних поезій І. Я. Франка. — «Укр. мова в школі», 1957, № 5, стор. 32—39.

Мороз З. Програма з української літератури XIX століття для філологічних факультетів та мовно-літературних факультетів педінститутів. «Радянська школа», К., 1958, 82 стор.

І. Я. Франко, стор. 62—71, а також про вплив І. Франка на творчість інших письменників.

Мороз М. У відділі літератури Інституту суспільних наук АН УРСР у Львові. — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 152—153.

Про праці з ділянки франкознавства.

Мороз О. Листи М. Сумцова та О. Шахматова. — «Жовтень», 1958, № 3, стор. 112—114.

Лист редактора «Киевской Старины» М. Сумцову в справі його статті про І. Франка. Лист М. Сумцова І. Франкові від 30. XI 1906 року. Лист О. Шахматова М. Сумцову в справі допомоги І. Франкові.

Мусієнко О. Журавлі повернулися з вирію. — «Київський комсомолець», 1958, 5. II.

Оповідання про Т. Бордуляка та І. Франка.

На допомогу школі. Практичні рекомендації кафедри філологічного факультету Одеського держ. університету ім. І. Мечникова, вип. 3, Одеса, 1956. 96 стор. Збірник присвячений вивченню життя і творчості Івана Франка в середній школі.

Рец. Падалка Н. — «Літ. в школі», 1958, № 1, стор. 86—87.

На родине великого Каменяра. — «Правда Украины», 1958, 14. VIII.

Najdus Walentyna. Szkice z historji Galicji. Tom I. Galicja w latach 1900—1904. Warszawa, 1958. «Książka i wiedza». 411 стор.

Про І. Франка див. за покажчиком імен.

Неборячок Ф. Михайло Старицький — перекладач Пушкіна. — «Питання художньої майстерності в творах українських письменників», Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 62—75.

Ставлення І. Франка до перекладачів М. Старицького.

Неборячок Ф. О. С. Пушкін українською мовою. Вид-во ЛДУ, 1958. 206 стор.

Іван Франко перекладач Пушкіна, стор. 77—111.

Невідомий лист Стефана Жеромського до Івана Франка. — «Рад. літ-ство», 1958, № 2, стор. 128—129. Публікація В. Вєдіної.

Лист С. Жеромського до І. Франка від 19. X 1894 р. Замітки: 1. «Славяне», 1958, № 7, стор. 61; 2. «Рад. Житомирщина», 1958, 3. VI.

Невідомий реферат Івана Франка про Тараса Шевченка. — «Дукля», 1958, № 2, стор. 166—189. Публікація М. Мольнара.

Рецензія І. Франка на переклади творів Т. Шевченка на чеську мову, виконаних Руженою Єсенською та Йозефом Коларжем у 90-х рр. XIX ст.

Рец. Вервес Г. — «Вітчизна», 1958, № 11, стор. 193—194.

Неврлі М. Іван Франко і чеський революційний рух. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 342—365.

Неопублікована рецензія І. Франка. — «Рад. літ-ство», 1958, № 3, стор. 110—112. Публікація І. Басса.

Публікується рецензія І. Франка на кн.: Михайло Драгоманов. Пропащий час. Українці під московським царством (1654—1876). З передмовою Михайла Павлика. Львів, 1909. 38 стор.

Неопубліковані статті Гната Хоткевича про Івана Франка. «Жовтень», 1958, № 5, стор. 101—103. Подали В. Несен і Я. Островський.

Надруковано три статті Гната Хоткевича: «Доктор І. Франко безнадійно хворий», «На пам'ятник Іванові Франкові», «Збудуймо ж пам'ятник Франкові».

Нечиталюк М. Наукова дискусія в університеті імені Івана Франка. — «Жовтень», 1958, № 3, стор. 116—118.

Обговорення праці А. Брагінця «Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка», Львів, 1956 і рецензії М. Пархоменка на цю книжку, надрукованої в журналі «Вопросы философии», 1957, № 5.

Нечиталюк М. Перша республіканська конференція славістів. — «Жовтень», 1958, № 8, стор. 142—147.

Відомості про праці з ділянки франкознавства.

Новые книги в Китае. — «Советская культура», 1958, 1. II.

Між іншим про те, що в Китаї підготовляється до друку том вибраних творів І. Франка.

Обухівський Р. Іван Франко як перекладач і популяризатор економічного вчення Карла Маркса. (70—80-ті роки XIX ст.). — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 91—109.

Осмоловський В. Російська література на сторінках «Літературно-наукового вісника» (1898—1906). — «Рад. літ-ство», 1958, № 5, стор. 105—113.

Відомості про співпрацю І. Франка в Літ. наук. віснику і про його заслуги в ділянці популяризації російської літератури.

Осмоловський В. Салтиков-Щедрін і українська література другої половини XIX ст. К., Державне вид-во художньої літератури, 1958. 129 стор.

Розділ четвертий. Щедрінські традиції в сатирі І. Франка і Леся Мартовича, стор. 89—124.

Основні періодичні видання та збірники, в яких друкувалися твори І. Франка. Львів, 1958, 8 стор. (Львівський держ. літературно-меморіальний музей Івана Франка). Упорядники Л. М. Полюга та В. А. Ней. Тираж 100 прим.

Покажчик призначений для внутрішнього користування працівників музею Івана Франка.

Павленко О. Атеїзм Івана Франка. — «Літ. газета», 1958, 25. VII.

Павличко Д. Письменник-громадянин. — «Вільна Україна», 1958, 13. IX.

85-річчя Д. Лук'яновича, сучасника І. Франка.

Палкін Ю. Іван Франко про економічне становище трудящих мас Галичини у кінці XIX та на початку XX століть. — «Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного інституту ім. Івана Франка», 1957, вип. 11, стор. 20—37.

Паляниця Х. Іван Франко про французьку літературну критику XIX століття. — «Доповіді та повідомлення Львівського державного університету», вип. VIII, част. 1, 1958, стор. 238—240.

Панчук М., Пісканова В. Листи Петко Тодорова до Ольги Кобилянської. — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 99—116.

Про ставлення П. Тодорова до І. Франка.

Пачовський Т. Габілітаційна лекція І. Франка у Львівському університеті. — «Питання художньої майстер-

ності в творах українських письменників», Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 31—36.

Пачовський Т. Деякі питання українсько-польських літературних зв'язків кінця XIX початку XX ст. — «Філологічний збірник», К., Вид-во АН УРСР, 1958, стор. 211—224.

Про І. Франка стор. 211—221.

Пачовський Т. Іван Франко про «Українську школу» в польській літературі. — «Слов'янське літературне єднання. Праці кафедри слов'янської філології Львівського держ. університету ім. І. Франка, 1958, стор. 22—40.

Пашук А. Робітниче питання в публіцистиці І. Франка 70—80 рр. XIX ст. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 110—123.

Переслідування Івана Франка цензурою. — «Жовтень», 1958, № 5, стор. 97—101. Подали О. Дей і М. Тараненко.

Петличний І. Неозначено-особові і узагальнено-особові речення в мові художньої прози І. Франка. — «Питання українського мовознавства», книга 3, Вид-во ЛДУ, Львів, 1958, стор. 51—75.

Петрів П. Пам'ятник І. Я. Франкові в Бориславі. — «Рад. слово», 1958, 23. XII.

Пільгук І. Принципи реалізму в критичних творах Івана Франка. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 177—190.

Пільгук І. Шевченківські традиції в сатирі Франка. — «Збірник праць п'ятої наукової шевченківської конференції». К., Вид-во АН УРСР, 1957, стор. 274—287.

Рец. Романченко І. — «Жовтень». 1958, № 3, стор. 138—140.

Пінчук С. Іван Франко в Дрогобичі. — «Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного інституту ім. Івана Франка», вип. II, 1957, стор. 48—69.

Плющ П. Нариси з історії української літературної мови. К., Вид-во «Радянська школа», 1958. 291 стор.

Про І. Франка зокрема стор. 252—267.

Плющ П. Українська літературна мова другої половини XIX початку XX ст., шляхи її розвитку і специфіка її. К., Вид-во АН УРСР, 1958. 51 стор. (Київський держ. університет ім. Т. Г. Шевченка. Український комітет славістів).

Про І. Франка зокрема стор. 29—49.

Походзіло М. Іван Франко. (1856—1916). В кн.: Українська література. Підручник для 9 класу СШ. Під ред. О. І. Білецького. Вид. 6. Вид-во «Радянська школа»,К., 1958, стор. 110—168.

Почепцов Г. Іван Франко як знавець іноземних мов. — «Наукові записки Вінницького державного педагогічного інституту», том 8, 1957, стор. 125—130.

Прикарпатський М., Ярчук Б. В ім'я правди і науки. — «Вільне життя», 1958, 30. V.

Про атеїстичні погляди І. Франка.

Пурель Г. Відображення педагогічних поглядів Ів. Франка в його художніх творах для дітей. — «Наукові записки Дрогобицького педагогічного інституту ім. Івана Франка», вип. III, 1957, стор. 163—182.

Пурель Г. Педагогічні погляди І. Франка. — «Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного інституту ім. Івана Франка, вип. II, 1957, стор. 38—47.

Радченко Є., Домницький М. Іван Франко. Нарис про життя і творчість. Дрогобич, 1956.

Рец. У Франківському виданні. — «Вітчизна», 1958, № 2, стор. 183—185. (Редакційна стаття).

Рева Г. Вивчення вірша І. Франка «Товаришам із тюрми» в 6 кл. — «Літ. в школі», 1957, № 6, стор. 52—56.

Ривкіс Я. Іван Франко — дослідник російської літератури. — «Наукові записки Житомирського держ. педагогічного інституту ім. Івана Франка», том VIII, 1958, стор. 191—223.

Ривкіс Я. Іван Франко про закономірність польського літературного процесу XIX ст. — «Наукові записки Житомирського державного педагогічного інституту ім. Івана Франка», том V, серія історико-філологічна, 1957, стор. 88—102.

Різниченко Т. Наукова сесія з питань розвитку гуманітарних наук в Українській РСР. — «Рад. літ-ство», 1958, № 5, стор. 151—154.

Про проблеми радянського франкознавства.

Родіна М., Ткаченко Ф. (Упорядники). Дожовтнева антирелігійна народна творчість. — В кн.: «Народ про релігію». К., Вид-во АН УРСР, 1958, стор. 339—368.

Використано Франкові записи народної антирелігійної творчості.

Романченко І. Демократичний журнал Західної України. («Громадський друг»). — «Літ. газета», 1958, 24. VI.

Романченко І. Михайло Драгоманов у Болгарії.— «Жовтень», 1958, № 5, стор. 145—151.

Про ставлення М. Драгоманова до І. Франка.

Рудницький М. На сцені «Захар Беркут». — «Ленінська молодь», 1958, 25. VI.

Інсценізація повісті І. Франка «Захар Беркут» в постановці Станіславського обл. укр. драм. театру ім. Івана Франка.

Рудницький М. Письменники зблизька. (Спогади). Львів, Кн.-журн. вид-во, 1958. 171 стор.

І. Франко, стор. 9—62.
Рец. Борисенко Д. Писатели вблизи. — «Львов. правда». 1958, 27. XI.

Рудницький М. Світове значення творчості Івана Франка. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 81—90.

Ряппо А. Матеріали з архіву Київського цензурного комітету. — Збірник «Рад. літ-ство» № 19, Вид-во АН УРСР, К., 1957, стор. 147.

Матеріали про конфіскату оповідання «До світла» та поеми «Лис Микита».

Савчук В. Революційний демократизм І. Франка. К., Вид-во Київського держ. університету ім. Т. Г. Шевченка, 1958. 65 стор. (Міністерство вищої освіти УРСР. Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка).

Самохваленко Є. Іван Франко. (Вірш). «У кузні батьківській із кривдою народу». — «Наша культура» (Варшава), 1958, № 4, стор. 1.

Святкування ювілею І. Франка. 1) **Франко З.** На Україні; 2) **Білявська О.** Святкування ювілею І. Франка в Чехословаччині; 3) **Беляєв В.** Відзначення ювілею І. Франка в Німецькій Демократичній Республіці. — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 119—126.

Семанюк Н., Лукавецька Р. Путівник музею Марка Черемшини в Снятині. Станіславське обласне вид-во, 1958.

Про М. Черемшину як послідовника І. Франка, стор. 5—80.

Семанюк-Черемшина Н Спогади про Марка Черемшину. Кн.-журн. вид-во, Львів, 1958. 83 стор.

Розповідь М. Черемшини про знайомство з І. Франком, стор. 44—51.

Семанюк Н. Цікаві документи. — «Прикарп. правда», 1958, 8. VI.

Збірка документів і матеріалів про святкування 100-річчя з дня народження І. Франка, яку одержав Музей М. Черемшини в Снятині.

Сиваченко М. «Люборадські» А. Свидницького. (Літературно-текстологічна історія). — «Рад. літ-ство», 1958, № 6, стор. 80—105.

Сивокінь Г. У Харкові. (Про літературно-наукове життя). — «Рад. літ-ство», 1958, № 4, стор. 153—155.

Про роботи з ділянки франкознавства.

Сивохіп О. В травні 1936-го. Спогади колишнього учасника вшанування 20-річчя з дня смерті І. Я. Франка. — «Рад. слово», 1958, 27. VIII.

Сірак І. Індивідуальний стиль Франка-новеліста.— «Доповіді та повідомлення Львівського держ. університету ім. І. Франка», вип. VIII, ч. 1, 1958, стор. 139—145.

Сірак І. Питання майстерності художнього твору в літературно-критичних статтях І. Франка. — «Питання художньої майстерності в творах українських письменників». Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 5—17.

Сірак І. Спостереження над композицією оповідань Івана Франка. — «Іван Франко». Зб. VI, вид-во ЛДУ, 1958, стор. 200—229.

Слупський І. Дружба великих митців.—«Вільне життя», 1958, 3. XII.

Соломія Крушельницька та Іван Франко.

Современники Ивана Франко. — «Известия», 1958, 15. X.

Д. Лук'янович та М. Яцків.

Сокрутенко Є. Сюжет і композиція оповідання «Ліси і пасовиська». — «Літ. в школі», 1958, № 5, стор. 20—25.

Сокуренко В. До питання про вивчення прогресивної політичної думки на Україні. — «Питання теорії і практики радянського права», вип. 4, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 180—187.

Про І. Франка, стор. 186—187.

Список основних творів Івана Франка. Львів, 1958. 10 стор. Упорядкували наукові працівники музею М. Полю-

га і В. Ней. (Львівський держ. літ.-мемор. музей Івана Франка).

Бібліографічний покажчик охоплює 203 назви основних творів І. Франка. Видано тиражем 100 примірників для внутрішнього користування працівників музею І. Франка.

Стариков І. Історія одного запроданства. (Оповідання про І. Франка). — «Літературна Дрогобиччина», 1957.

Рец. Шевченко А. — «Вітчизна», 1958, № 11, стор. 191—193.

Стебун І. Питання реалізму в естетиці Івана Франка. «Радянський письменник», 1958. 309 стор.

Зміст: Вступ — Жива традиція.— Вічний революціонер. — Пафос правди. — Народження образу. («Із секретів поетичної творчості»). Герой і ідеал. — Національне і інтернаціональне.

Твори І. Франка, які друкувалися в журналі «Світ». Львів, 1958. 6 стор. (Львівський державний Літературно-меморіальний музей Івана Франка). Упорядкували наукові працівники музею Л. Полюга і В. Ней.

Видано тиражем 100 примірників для внутрішнього користування працівників музею.

Товстуха Я. Іван Франко про революційний рух селян Буковини в 40-х роках XIX століття. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 124—150.

Товстуха Я. Іван Франко про характер і значення народних зборів у Галичині 80—90-х років XIX ст. — «Доповіді та повідомлення Львівського державного університету», вип. VIII, ч. І, 1958, стор. 48—55.

Третя щорічна наукова сесія, присвячена вивченню творчості Івана Яковича Франка, 29 вересня — 1 жовтня 1958 р. Львів, 1958, 8 стор. (МВО УРСР. Львівський державний університет ім. Івана Франка). Керівник наукової сесії — проф. М. І. Рудницький.

На сесії зачитані такі доповіді: Мороз О. Іван Франко організатор і вихователь молодих письменників; Рудницький М. До питання про композицію франкової новели; Домбровський О. Терцина Івана Франка; Хомицький О. До питання боротьби Івана Франка проти занепадництва в німецькій літературі; Дмитрук В. Перша реалістична повість Івана Франка (Гутак); Деркач М. Архів Івана Франка; Погребенник Ф. Іван Франко і Буковина; Мороз М. Деякі питання франкознавчої бібліо-

графії; Пчелінцева М. Праця Івана Франка як літературознавця і бібліографа над спадщиною С. Руданського; Шуст Я. Псевдонімна стаття Івана Франка про Тараса Шевченка; Недзвідський А. Вірші Івана Франка на озброєнні революційного народу; Ривкіс Я. Іван Франко і К. Гавлічек-Боровський; Одоховська І. Іван Франко і Панас Мирний; Товстуха Я. Іван Франко про становище трудящих Галичини в 70—80 рр; Скоць А. Інтерпретація образу Каїна в поемі І. Франка «Смерть Каїна»; Бортник Є. Іван Франко і Джон Мільтон; Немировська Є. Іван Франко і Володимир Самійленко; Д. Лук'янович. І. Франко і «Видавнича спілка».

Замітки в пресі про сесію. І. Кріль Й. — «Літ. газета», 1958, 10. X; 2. Ольшевський В. — «Вільна Україна», 1958, 8. X; Неизвестный труд Ивана Франко. — «Правда Украины», 1958, 8. X. (Про статтю І. Франка «Шевченко і критики»).

Трибухівський В. За мотивами казки Івана Франка. — «Вільне життя», 1958, 23. XI.

Килим, вишитий за мотивами «Лиса Микити».

Трибуховский В. Подарок юных вышивальниц. — «Львов. правда». 1958, 21. XI.

Про килим, вишитий за мотивами «Лиса Микити».

Трофимук С. Поезія протесту і боротьби. — В кн.: «Революційні письменники Західної України». «Радянський письменник», К., 1958. Бібліотека поета.

На стор. 14—17 про поему В. Бобинського «Смерть Франка».

Труш Іван. Про мистецтво і літературу. Збірник статей. К., Держ. вид-во образотвор. мистецтва і муз. літератури, 1958. 191 стор.

В книзі дві статті І. Труша про І. Франка: «Іван Франко і наша суспільність. (Кілька слів з приводу ювілейного дару)», стор. 69—72; «Одна з франкових рис», стор. 116—120.

У могилы великого Каменяра. «Львов. правда», 1958, 29. V; **На могилі Великого Каменяра.** — «Вільна Україна», 1958, 29. V.

42 роковини з дня смерті І. Франка.

Українська народна поетична творчість. Том. І. Дожовтневий період. Вид-во АН УРСР, К., 1958. 815 стор.

Про І. Франка майже на протязі всього курсу.

Уличний П. За мотивами казки Івана Франка. — «Вільне життя», 1958, 22. VI.

Про килим, вишитий за мотивами «Лиса Микити». Тепер цей килим зберігається в музеї Івана Франка у Львові.

Устенко М., Бачинський А., Владимирський А. Нові матеріали про революційну діяльність М. Павлика. — «Рад. літ.-ство», 1958, № 5, стор. 123—126.

Є також відомості про І. Франка.

Юрій Федькович в розвідках і матеріалах. К., Державне видавництво художньої літератури, 1958. 263 стор.

І. Франко про Ю. Федьковича, стор. 45—99.

Франківські читання 1956 року. Тези доповідей. Одеса, Вид. Одеського будинку вчених, 1957. 51 стор. Відповідальний редактор Недзвідський А. В.

Зміст Недзвідський А. Всесвітній характер франківського ювілею; Устенко М. Іван Франко — великий український письменник, революціонер-демократ; Єгорова К. Іван Франко і російська література; Чорна Т. Іван Франко в боротьбі за возз'єднання українського народу; Недзвідський А. Робітнича тематика в творчості Франка; Маркушевська Р. Франко про політичні поеми Шевченка; Ленюк Л. Франко і Старицький; Жовінська Г. Іван Франко і Леся Українка; Пчелінцева М. Нові видання франкових творів; Хроніка франківських читань.

Франко З. Мова творів І. Франка. К., «Радянська школа», 1958, 60 стор. Курс історії української літературної мови. Посібник для студентів-заочників педагогічних інститутів. Вип. 10.

Franko Ivan. Boryslav sa smeje. Preložili E. B. štefan a Marta Ličková. Slovenské vydavatel'stvo krás. literatúry. Bratislava, 1958. 579+2 стор. суперобл. (Збірка прози). Післямова: M. Nevrli. Väčšie prozy Ivana Franka, стор. 553—568.

Іван Франко в школі. Збірник матеріалів виїзного засідання відділу методики літератури НДІП УРСР, присвяченого 100-річчю з дня народження І. Я. Франка. Дрогобич, 1957. 188 стор.

Рец. Денисюк І. — «Літ. в школі», 1958, № 3, стор. 83—85.

Франко І. Лисичка і журавель. Казка. Ілюстрації художника Л. Г. Склютовського. К., Держ. вид-во образотвор. мистецтва і музичної літератури, 1958. 9 стор.

Іван Франко, Михайло Старицький. Із взаємного листування. — «Радянське літературознавство» (Збірник),

№ 19, Вид-во АН УРСР, 1957, стор. 132—137. Упорядкував Куриленко Й.

Франко І. Мурко й Бурко. Казка. (Для дошкільного віку). Ілюстрації Джолос С., К., Дитвидав УРСР, 1957. 16 стор.

Франко І. Поэма о белой рубашке. Перевод Леонида Хинкулова. — «Сов. Украина», 1958, кн. 6, стор. 149—156.

Iwan Franko. Poems and Stories. Translated by John Weir. Published by Ukrainska Knyha. Toronto, 1956, 341+2 стор. суперобгортки з статтею І. Віра.

Рец. 1. Самарин Р. Талантливый труд канадского литератора. — «Славяне», 1958, № 1, стор. 56—57.
2. Рудницький М. — «Вітчизна», 1958, № 4, стор. 209—211.
3. Гавришків В. Произведения Ивана Франко в английских переводах. — «Львов. правда», 1958, 27. VIII.
4. Шаповалова М. Іван Франко у виданнях англійською мовою. — «Жовтень», 1958, № 5, стор. 114—118. (Крім оцінки перекладів Івана Франка, зроблених І. Віром, дається також оцінка збірникові «Іван Франко. Поет Західної України». Переклади Персівела Канді, його ж критико-біографічна стаття про Франка і передмова Кларенса Меннінга).

Иван Франко. Сочинения в десяти томах. Том шестой. Драматические произведения. Гос. изд. худ лит. М., 1958. 531 стор.

Передмова: М. Пархоменко. Драматургия И. Франко, стор. 5—43.

Іван Франко. Статті і матеріали. Збірник шостий. Присвячується IV Міжнародному конгресу славістів. Видавництво Львівського державного університету ім. Івана Франка. 1958. 386 стор. (МВО УРСР. Львівський державний університет імені Івана Франка). Ред. колегія: Мороз О. Н. (відповідальний редактор) та інші.

Рец. Мороз М. — «Рад. літ-во», 1959, № 1, стор. 148—151.

Іван Франко. (1856—1916). Твори. Див.: «Хрестоматія з української літератури для 9 класу СШ». Вид-во «Радянська школа», К., 1958, стор. 228—330.

Гімн; Каменярі; Сідоглавому; Декадент; Борислав сміється; Тобілевич І. Іван Франко (Стаття); Коцюбинський М. Іван Франко. Реферат, читаний 1908 р.; Рішення Всесвітньої Ради Миру про відзначення 100 роковин з дня народження Івана Франка.

Ivan Franko. Ukradnuté šťastie. Preložil Fero Novohradčan. Видавництво Osveta-Martin, 1958. 66 стор. Після-

мова: M. Nevrli. Ivan Franko a jeho dramatické diela, стор. 61—66.

Франко І. Учитель. У постановці Львівського театру юного глядача ім. Горького.

Рец. Паливода С. До нових успіхів. — «Вільна Україна», 1958, 5. III.

Іван Франко. Фільм. Сценарій Мороза О. і Островської Л. Випуск 1956 р.

Рец. Шпильова О. Як живі з живими. — «Літ. газета», 1958, 4. II.

Франко Т. Наїзд на Гуцульщину. (Спогад). — «Рад. літ-ство», 1958, № 2, стор. 129—130.

Про перебування І. Франка на Гуцульщині.

Халімончук А. Нарис української літератури XIX ст. Львів, Вид-во ЛДУ, 1958. 151 стор.

І. Франко, стор. 134—149.

Халімончук А. Сатира Івана Франка на службі реалістичного мистецтва. — «Питання художньої майстерності в творах українських письменників». Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 18—30.

Хміль Л. Вивчення уривків з повісті «Захар Беркут» у 6 класі. — «Літ. в школі», 1958, № 2, стор. 49—54.

Худаш Л. Вивчення повісті «Борислав сміється» в школі. К., 1957. 96 стор.

Рец. Цегельник Я. — «Літ. в школі», 1958, № 4, стор. 85—88.

Художня література, видана на Україні за 40 років. 1917—1957. Бібліографічний покажчик. Частина перша. Українська художня література. Х. Вид-во книжкової палати УРСР, 1958. XL+439 стор. (Міністерство культури Української РСР. Книжкова палата Української РСР).

Іван Франко, стор. 365—383. Бібліографія творів І. Франка, виданих на Радянській Україні в 1917—1957 роках.

Цьох И. Служение народу. (Д. Лук'янович). — «Львов. правда», 1958, 13. IX.

Д. Лук'янович як сучасник І. Франка.

Чалий Д. Франко і Горький. — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, стор. 36—56.

Черницький Є. Поема І. Я. Франка «Цар і Аскет». (Індійська легенда). — «Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного інституту ім. Івана Франка». вип. 2, 1957, стор. 70—78.

Чечот М. Питання майстерності сатиричних творів Івана Франка. — «Наукові записки Вінницького держ. педагогічного інституту», том 8, 1957, стор. 105—124.

Чечот М. Прогресивний громадський діяч і письменник. (До 105-річчя з дня народження М. Павлика). — «Вінницька правда», 1958, 17. IX.

Чичерін О. Літературознавчий метод Івана Франка в його судженнях про французьку літературу XIX ст. — «Іван Франко». Зб. VI. Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 191—199.

Шаховський С. Майстерність Івана Франка. К., 1956. «Радянський письменник». 193 стор.

Рец. Дорошенко І. Нове слово про Івана Франка. — «Жовтень», 1958, № 2, стор. 148—153.

Шеремета П. Із спогадів про Івана Франка. — «Наша культура» (Варшава), 1958, № 6, стор. 4.

Шило В. Волинь — Каменяреві. (Вірші). — «Літературна Ровенщина», 1957, № 1, стор. 125—126.

Шпильова О. Деякі питання українсько-болгарських літературних взаємин другої половини XIX сторіччя. — «Дукля», 1958, стор. 135—140.

І. Франко, стор. 138—140

Шпильова О. У творчому єднанні. З історії українсько-болгарських літературних і культурних взаємин. К., 1958. 40 стор. (Товариство для поширення політичних і наукових знань Української РСР).

Про І. Франка зокрема стор. 29—36.

Шпильова О. До історії українсько-болгарських літературних і культурних взаємин другої половини XIX ст. — «Міжслов. літ. взаємини», К., 1958, с. 314—349.

Висвітлюється питання: Іван Франко і болгарська література.

Шпортюк В. По франківських місцях. (На допомогу керівникам екскурсій і походів). Вид-во «Радянська школа», К., 1957. 43 стор. (Міністерство освіти УРСР. Республіканська дитяча екскурсійно-туристська станція).

Шубравський В. Наукові шевченківські конференції. — «Радянське літературознавство» (Збірник), № 19, Вид-во АН УРСР, К., 1957, стор 145.

Франківська тематика на п'ятій шевченківській конференції.

Шудря Н. Серед книг Івана Франка. — «Літ. газета», 1958, 28. III.

Бібліотека І. Франка, яка зберігається в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка в Києві.

Шуст Я. До питання про зв'язки українського епосу з східно- та південнослов'янським епосом та його носіями. — «Слов'янське літературне єднання», збірник, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 52—69.

Праці І. Франка про спорідненість слов. епосу, стор. 63—64.

Шуст Я. Поезія Івана Франка і народна пісня. — «Іван Франко». Зб. VI, Вид-во ЛДУ, 1958, стор. 230—246.

Шурат С. Василь Щурат. Життя і науково-літературна діяльність. — В кн.: Василь Щурат. Поезії. Слово про похід Ігоря. Пісня про Роланда. Львів, Кн.-журн. вид-во, 1957, стор. I—XLVIII.

Про взаємозв'язки І. Франка з В. Щуратом.

Ювілей Дениса Лук'яновича. — «Рад. Україна», 1958, 13. IX.

Денис Лук'янович — сучасник І. Франка і автор праць з ділянки франкознавства.

Jakubiec Marian, Iwan Franko. (Warszawa — Wrocław). 1958. 74 стор. (Biblioteka Towarzystwa Wiedzy powszechnej. Nauki społeczne).

Рец. Сивіцький М. Ждемо більше таких книжок. — «Наша культура» (Варшава), 1958, № 2, стор. 11 і 14.

Jakubiec Marian. O programie badań twórczości Iwana Franki. — „Slavia orientalis", Rocz. VII, N 1, стор. 3—22.

Яременко П. Іван Франко про літературно-естетичне виховання. Львів, Вид-во ЛДУ, 1957, 80 стор.

Рец. Кирчів Р. — «Літ в школі», 1958, № 5, стор. 85—86.

Яценко В. До питання про позитивного героя в драмі «Украдене щастя» та комедіях «Рябина» і «Учитель» І. Я. Франка. — «Доповіді та повідомлення на науковій конференції Черкаського педагогічного інституту), присвяченій підсумкам науково-дослідної роботи за 1957 рік». Тези. Вип. 3. Секція мовознавства та літератури. Черкаси, 1957, стор. 10—13.

1959

Арцишевський Л. На батьківщині великого Каменяра. — «Рад. Житомирщина», 1959, 29 VIII.

Село Нагуєвичі.

Бандрівський Д. Туга за маминою піснею. (Уривок з повісті «Захар Франко»). — «Вільна Україна», 1959, 27 VIII.

Басенко К. Іван Франко в першій робітничій газеті. — «Робітнича газета», 1959, 8. IX.

Співробітництво І. Франка в газеті «Praca».

Басс І. Нововиявлені фальсифікатори спадщини Івана Франка. — «Рад. літературознавство», 1959, № 3, с. 28—46.

Про фальсифікацію спадщини Івана Франка українським буржуазним націоналістом В. Дорошенком.

Бережний І. Іван Франко — борець проти релігійного обману. Бесіди на атеїстичні теми. — «Рад. Буковина», 1959, 21 X.

Бернштейн М. Українська літературна критика 50—70 років XIX ст. К., Вид-во АН УРСР, 1959. 492 с. (Академія наук Української РСР. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка). Відп. ред. акад. О. І. Білецький.

Про І. Франка зокрема в розділах: Рання літературно-критична діяльність І. Франка (головним чином у «Друзі», с. 346—359; Літературно-критична діяльність І. Франка 1878—1880 рр.) у зв'язку з його полемікою з буржуазною критикою періоду «Молота» і «Дрібної бібліотеки», с. 360—448.

Рец. І. Колесник П. З історії української критики. — «Літгазета», 1959, 12 VI.

2. Ставицький О. Цінне дослідження про літературну критику. — «Вітчизна», 1959, № 10, с. 202—205.

3. Кирилюк Є. На шляхах до історії української критики.— «Рад. літературознавство», 1959, № 5, с. 129—134.

4. Шабліовський Є. — «Література в школі», 1959, № 5, с. 75—79.

Академік Олександр Іванович Білецький. (До 75-річчя з дня народження визначного радянського вченого, автора численних праць про творчість І. Франка).

І. Бєляєва Л. Бібліографія наукових праць акад. О. І. Білецького (1955—1959). — «Рад. літературознавство», 1959, № 5, с. 84—87.

2. Власенко В. О. І. Білецький. — «Література в школі», 1959, № 6, с. 81—83.

3. Гудзій М. Академік О. І. Білецький. — «Рад. літературознавство», 1959, № 5, с. 76—84.

4. Гудзий Н., Деркач Б. Ученый-патриот. — «Сов. Украина», 1959, кн. 11, с. 156—161.

5. Дашкевич В. Невтомний дослідник і педагог. — «Рад. Україна», 1959, 3 XI.

6. Дяченко О. Великий вчений. — «Рад. культура», 1959, 1. XI.

7. Засенко О. Півстоліття — науці. — «Літ. газета», 1959, 3 XI.

8. Крутикова Н. Советский ученый. — «Правда Украины», 1959, 3 XI.

9. Попова Л. Майстерність літературознавця. — «Прапор», 1959, № 11, с. 97—102.

10. Рильський М. Вченому і другові. Лист до Олександра Івановича Білецького з нагоди 75-річчя. — «Вечірній Київ», 1959, 3 XI.

11. Шаховський С. В майстерні аналізу художнього слова. — «Вітчизна», 1959, № 11, с. 183—187.

Білецький О., Заславський Д., Романченко І. Михайло Драгоманов. — «Літ. газета», 1959, 21 VII.

Висвітлення взаємовідношення І. Франка з М. Драгомановим.

Білоштан Я. Художня майстерність Франка-драматурга. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 33—51.

Бонь В. Іван Франко про буржуазні вибори. — «Вільна Україна», 1959, 28 II.

С. К. В інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР. — «Рад. літературознавство», 1959, № 3, с. 149—150.

Тематика з франкознавства у 1958 році.

Велика дружба. Максим Горький у зв'язках з українським народом, його культурою і літературою. К., Державне видавництво художньої літератури, 1959. 508 с.

І. Франко. Максим Горький, с. 7—9; Пархоменко М. О. М. Горький і дожовтнева українська література, с. 221—257.

Возняк С. Збулись їх віщі мрії. (Прогресивні західноукраїнські письменники — виразники мрій народу про возз'єднання всіх українських земель. — «Прикарпатська правда», 1959, 15 IX.

Возняк С. Ідеї Чернишевського в Західній Україні. (До 70-річчя з дня смерті М. Г. Чернишевського). — «Прикарпатська правда», 1959, 28 X.

Волинський П. Своєрідність розвитку літературних напрямів в українській літературі XIX ст. — «Література в школі», 1959, № 1, с. 9—31.

Реалізм І. Франка, с. 26—28.

Волянюк М. Ленінська «Искра» в Галичині. Львів, Книжково-журнальне вид-во, 1959. 52 с. З портретом В. І. Леніна і ілюстраціями.

Примітка І. Франка до статті Г. В. Плеханова «Революційний робітницький рух в Росії» («Житє і слово», 1895), де згадується «ад-

вокат Ульянов», висилка «Искры», а також інших видань російських соц.-демократів І. Франкові.

Вшанування пам'яті великого Каменяра. — «Вільна Україна», 1959, 30 V; Памяти великого Каменяра. — «Львовская правда», 1959 30 V; Біля могили Каменяра. — «Літ. газета», 1959, 5 VI.

Мітинг трудящих м. Львова біля могили І. Франка в день 43 роковин з дня смерті письменника.

Гаврилик Г., Солоченко Н. В музеї Каменяра.— «Рад. слово», 1959, 28 V.

Музей І. Франка в с. Нагуєвичі.

Гаврилюк О. Пальці на горлі. (Про літературу Західної України). — «Жовтень», 1959, № 12, с. 107—113. Опублікувала Л. Кедріна.

І. Франко — попередник пролетарських письменників Західної України, с. 110.

Гавришків Б. Твори Шіллера на Україні. — «Вітчизна», 1959, № 11, с. 125—127.

І. Франко — перекладач творів Фрідріха Шіллера.

«Галицькі образки» словацькою мовою. — «Літ. газета», 1959, 5 VI.

Інформація про вихід в світ «Галицьких образків» І. Франка в перекладі словацькою мовою.

Галушка І. Івану Франкові. (Вірш прогресивного українського поета, який проживає в Сполучених Штатах Америки). — «Жовтень», 1959, № 9, с. 32—33.

Генцлер М. Там, де жив Іван Франко. — «Чорноморська комуна», 1959, 12 III.

На фасаді будинку по вул. К. Лібкнехта, 42 в м. Одеса встановлено меморіальну дошку.

Гермаківський І. Сподвижник Каменяра. (Михайло Павлик). — «Вільне життя», 1959, 16 VIII.

Герасименко С., Науменко М. В селі Івана Франка. «Рад. Україна», 1959, 2. VI.

Село Нагуєвичі.

Голованевский М. На родине Ивана Франко. — «Крымская правда», 1959, 31 V.

Село Нагуєвичі.

Дей О. Журнал «Товариш». (Епізод із журналістичної діяльності І. Франка). — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 103—132.

Дей О. Поезія, овіяна духом Франка. — «Вітчизна», 1959, № 2, с. 201—203.

Рецензія на «Вибрані твори» Уляни Кравченко, талановитої учениці І. Франка.

Дей О. Українська революційно-демократична журналістика. Проблема виникнення і становлення. К., Вид-во Академії наук УРСР, 1959. 492 с. Відп. ред. С. В. Щурат.

Зміст. Вступ. Шлях журналу «Друг» до прогресивного видання. Революційно-демократична періодика 1878 р. («Громадський друг», «Дзвін», «Молот»). «Дрібна бібліотека» — трибуна революційної інтелігенції в Галичині (1879—1880). Журнал «Світ» (1881—1882).

Рец. 1. Романченко І. Дослідження з історії журналістики на Україні. — «Український історичний журнал», 1959, № 5, с. 144—146.

2. Дорошенко І. Цінне наукове дослідження. (На шляху створення історії української журналістики). — «Вільна Україна», 1959, 16. XII.

3. Брагінець А. Цікаве наукове дослідження. — «Жовтень», 1959, № 12, с. 130—135.

Дослідження творчості Івана Франка. Випуск другий. К., Вид-во Академії наук УРСР, 1959. 219 с. (Академія наук УРСР. Інститут суспільних наук). Ред. колегія: Акад. АН УРСР І. П. Крип'якевич. (відп. ред), О. І. Дей, О. Н. Мороз, С. М. Трофимук, С. В. Щурат.

Зміст. Недзвідський А. Образ позитивного героя в поезії Івана Франка; Цапенко І. Про художні особливості повістей Івана Франка: Білоштан Я. Художня майстерність Франка — драматурга; Кирчів Р. Погляди Івана Франка на комедію; Лук'янович Д. Арешти І. Франка і судові процеси над ним; Щурат С. Іван Франко і російські революційні народники; Дей О. Журнал «Товариш». (Епізод із журналістичної діяльності Івана Франка), Міщенко Л. Іван Франко і Леся Українка; Кріль Й. До питання про взаємозв'язки і листування І. Франка та О. Маковея. Трофимук С. Степан Тудор про Івана Франка; Малий П. Іван Франко і В. Короленко; Мундяк М. Діяльність І. Франка в галузі чехословацько-українських культурних зв'язків; Закревська Я. Мовні засоби відтворення національного колориту в казках І. Франка.

З історії чехословацько-українських зв'язків. Братіслава, Словацьке видавництво художньої літератури, 1959. 688 с. (Словацька Академія наук). Головний редактор: Йозеф Грозенчик. Редакційна колегія: Юліус Долонський, Олексій Кардаш, Тарас Франко, Йозеф Грозенчик, Микола Неврлі, Михайло Мольнар, Андрій Мраз, Марія Мундяк, Відповідальний секретар: Михайло Мольнар. Редактор українського перекладу: Олексій Кордаш.

Присвячується 100-літтю з дня народження великого українського письменника Івана Франка, революційного демократа і борця за ідею слов'янської взаємності.

Зміст. (Привітання Президії Академії наук УРСР Загальнодержавній Чехословацькій конференції по чехословацько-українських взаємовідносинах, присвяченій 100-річчю з дня народження і 40-річчю з дня смерті Івана Франка); Жідліцкий В. Іван Франко і слов'янство; Журавська І. Іван Франко — критик та популяризатор чеської літератури; Мраз А. Іван Франко про Яна Коллара; Лозинський І. Твори Карла Гавлічка-Боровського в інтерпретації та перекладах Івана Франка; Неврлі М. Іван Франко і прогресивний рух в Чехії у дев'яностих роках XIX століття; Мольнар М., Мундяк М. Співробітництво І. Франка з чеською пресою; Коутенська З. Чеські переклади творів Івана Франка; Вавро Й. До перекладів творів Івана Франка на словацьку мову; Куба Л. Як я познайомився з Іваном Франком; Главачек Ф. Спогади про мої зв'язки з Іваном Франком; Рипачек К. Мої спогади про Івана Франка; Лук'янович Д. Спогади про Франтішка Ржегоржа; Грозенчик Й. Пам'яті одного з ініціаторів видання Марії Миколаївни Мольнар-Мундяк; До бібліографії перекладів творів Івана Франка на чеську мову; Бібліографія словацьких перекладів творів Івана Франка. Рецензії та відгуки на перше видання.

Рец. Коновалов Г. З історії чехословацько-українських зв'язків. — «Вітчизна», 1959, № 8, с. 193—197.

Заборона творів І. Франка царською цензурою. — «Рад. літературознавство», 1959, № 1, с. 137—141. Подав Й. Куриленко.

Опубліковані документи, які зберігаються у фондах Центрального Державного історичного архіву УРСР у Києві.

Закревська Я. Мовні засоби відтворення національного колориту в казках І. Франка. — «Дослідження творчості Івана Франка», Вип. 2, К., 1959, с. 202—217.

Закревська Я. Мовні засоби гумору в казках-поемах І. Франка. — Дослідження і матеріали з української мови». т. І, К., 1959, с. 65—78. (Академія наук УРСР. Інститут суспільних наук).

Захаржевська В. Зв'язки Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР з науковими установами країн народної демократії. — «Рад. літературознавство», 1959, № 4, с. 159—161.

Тематика з франкознавства. Розшуки матеріалів, зв'язаних з життям і творчістю І. Франка в Польщі, Болгарії і ін. країнах.

Зв'язки П. А. Грабовського з Галичиною. — «Жовтень», 1959, № 5, с. 118—132. Подали О. Дей та П. Пироженко.

Два листи П. А. Грабовського І. Франкові.

Zilynskyj. Ceska a slovenska literatura prvni polovi-ny XIX stoleti v ukrajinskych prekladech. — «Ceskoslovenska rusistyka»; 1959, N 2, c. 89—95.

Ільницький М. Там бував Франко. — «Ленінська молодь», 1959, 20 VIII.

Перебування І. Франка в селах району Турка (Львівська обл).

Інгульський П. Будка ч. 27. — «Літ. газета», 1959 11 IX. (З нарисів, надісланих на конкурс «Літ. газети»).

По місцях, зв'язаних з однойменним твором І. Франка.

Калениченко Н. Новими шляхами. До питання про особливості революційно-демократичного напряму в українській літературі кінця XIX—початку XX ст. К., «Радянський письменник», 1959. 145 с.

Про І. Франка на протязі цілої праці.
Рец. Бабишкін О. — «Дніпро», 1959, № 5, с. 150—152.

Кирилюк Є. Філософські праці на літературні теми. — «Вітчизна», 1959, № 9, с. 206—208.

З приводу праць про філософські та суспільно-політичні погляди І. Франка: В. Савчук. Революційний демократизм Івана Франка. К., 1958 і А. Брагінець. Філософські і суспільно-політичні погляди Івана Франка. Львів, 1956.

Кирчів Р. Комедії Івана Франка. — «Жовтень», 1959, № 8, с. 109—116.

Кирчів Р. Погляди Івана Франка на комедію. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2. К., 1959, с. 52—78.

Ківі О. Казки Ів. Франка естонською мовою. — «Літ. газета», 1959, 13 XI.

Климась М. Світогляд Івана Франка. К., Державне вид-во політичної літератури УРСР, 1959. 349 с. З портр. І. Франка. Відп. ред. чл.-кор. АН УРСР Є. П. Кирилюк.

Зміст. Історичні умови формування світогляду Івана Франка; Суспільно-політичні і філософські погляди Івана Франка; Іван Франко — великий патріот своєї Вітчизни; Іван Франко — непримиренний борець проти поміщицько-буржуазного ладу; Філософські погляди Івана Франка; Погляди Івана Франка на соціалізм; Естетичні погляди Івана Франка.

Козланюк П. Подорожі. Львів, Книжково-журнальне вид-во, 1959. 83 с.

Колесник П. Дещо про мемуари. — «Вітчизна», 1959. № 2, с. 176—183.

В статті говориться про франкову оцінку мемуарів як літ. жанру.

Колесник П. З публіцистичної діяльності І. Я. Франка і М. П. Павлика. — «Рад. літературознавство», 1959, № 3, с. 114—120.

Про статтю І. Франка «Кому за се сором?» (1889). Матеріали про конфіскату «Хлібороба» і «Народу».

Колесник П. Терен на шляху. Роман. К., Державне вид-во художньої літератури, 1959. 383 с.

Рец. 1. Франко Т. — «Вечірній Київ», 1959, 11 VI.
2. Ставицький О. Невгасимий дух непокори. — «Дніпро», 1959, № 6, с. 153—155.
3. Ставицкий А. Роман о великом писателе. — «Дружба народов», 1959, № 9, с. 251—252.
4. Грицюта М. Збагачення жанру. — «Вітчизна», 1959, № 11, с. 197—198.
5. Ковтуненко А. Величний образ Каменяра. — «Жовтень», 1959, № 12, с. 144—147.

Комишанченко М. Українська прогресивна критика в боротьбі за українсько-російське літературне єднання. (За матеріалами періодичної преси 50—70 років XIX ст). К., 1959. 52 с. (Товариство для поширення політичних і наукових знань УРСР).

Про І. Франка зокрема, с. 45—51.

Коптілов В. Шіллер в українських перекладах. — «Літ. газета», 1959, 13 XI.

І. Франко — перекладач творів Фрідріха Шіллера.

Коржупова А. Літературознавці Буковини в 1958 році. — «Рад. літературознавство», 1959, № 2, с. 154—155.

Тематика з франкознавства.

Корніенко Н. І. Франко — великий поборник єдиної української літературної мови. — «Українська мова в школі», 1959, № 5, с. 17—24.

Костомаров М. На руїнах Пантікапеї. Поема. Переклад Івана Франка. — «Радянське літературознавство», 1959, № 1, с. 126—132.

Поему переклав І. Франко в 1915 році. В кінці перекладу пояснення І. Франка. Публікація Т. І. Франка.

Кріль Й. До питання про взаємозв'язки і листування І. Франка та О. Маковея. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 150—163.

Ктитарев С. Ленінська «Искра» і піднесення революційного руху на Україні, К., Вид-во АН УРСР, 1959. 375 с. (АН УРСР. Інститут історії).

Про І. Франка зокрема с. 78—79. Рец. Чунтулов В. Ленінська «Искра» і Україна. — «Вісник Академії наук УРСР», 1959, № 7, с. 67—71.

Кузьменко М. Західноукраїнські письменники — борці проти релігії. — «Червоний прапор», 1959, 28 III.

Говориться також про боротьбу І. Франка проти релігії.

Лисенко О. Остап Терлецький. — «Жовтень», 1959, № 5, с. 107—117.

Лисенко О. Суспільно-політичні погляди Остапа Терлецького. — З історії вітчизняної філософської та суспільно-політичної думки. К., Вид-во АН УРСР, с. 21—39. (Академія наук УРСР. Інститут філософії: Наукові записки, т. 6).

Остап Терлецький — визначний західноукраїнський прогресивний публіцист і громадський діяч, приятель І. Франка.

Лойко К. Проблема реалізму в естетиці І. Я. Франка. — «Учені записки Харківського бібліотечного інституту», вип. 4, Х., 1959, с. 89—104.

Лойко К. Проблема специфічності закономірностей мистецтва в естетиці І. Франка. — «Наукова конференція Харківського бібліотечного інституту, присвячена XXI з'їздові КПРС». Х., 1959, с. 29—30.

Лубківський Р. Франкові яблуні. (Вірш.) — «Жовтень», 1959, № 2, с. 98.

Лук'янович Д. Арешти І. Франка і судові процеси над ним. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 79—90.

Лук'янович Д. Суд над митрополитом. Оповідання, Львів, Книжково-журнальне вид-во», 1959. 54 с.

Оповідання про І. Франка.

Рец. Кущ О. Суд над митрополитом. — «Львов. правда», 1959, 28 XI.

Лук'янович Д. Три листи Д. Лук'яновича до Івана Франка. — «Жовтень», 1959, № 2, с. 120—122.

До листів додана післямова Д. Лук'яновича.

С. П. Людкевич. (До 80-річчя з дня народження Станислава Людкевича, сучасника І. Франка, автора музики на слова письменника).

1. Волынский И. Композитор С. Ф. Людкевич. — «Львов. правда», 1959, 24. XII.
2. Загайкевич М. Митець глибокого обдарування. — «Рад. культура», 1959, 24 XII.
3. Козицкий Ф. Творческий подвиг. — «Правда Украины», 1959, 24 XII.
4. Лежанська З. Вихователь молоді. «Ленінська молодь», 1959, 25 XII.

Макаренко М. Великий Каменяр. (Вірш). — «Прапор перемоги», 1959, 4 І.

Малий П. І. Я. Франко і В. Г. Короленко. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2. К., 1959, с. 178—185.

Марченко М., Павлій П. Бібліографічний покажчик літератури з фольклору (1945—1958). — «Народна творчість і етнографія», 1959, № 2, с. 155—164, № 3, с. 126—131.

Вказані праці про І. Франка.

Матьора Ю. Кімната Івана Франка в районному центрі. — «Вільна Україна», 1959. 7 III.

Кімната Івана Франка в бібліотеці селища Іван Франко Львівської обл.

Микитенко М. Невтомний пропагандист дарвінізму. Про пропаганду вчення Дарвіна в публіцистичних та художніх творах І. Франка. — «Наука і життя», 1959, № 11, с. 43—44.

Міщенко Л. Іван Франко і Леся Українка. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 133—149.

Міщенко Л., Денисюк І. У Львові. Нові праці літературознавців університету. У науковців кафедр літератури педінституту. — «Рад. літературознавство», 1959, № 1, с. 155—157.

Тематика з франкознавства в 1958 році.

Мольнар М. Франтішек Ржегорж і Україна. — «Народна творчість і етнографія», 1959, № 1, с. 79—89.

Висвітлення взаємозв'язків Ф. Ржегоржа з І. Франком.

Музеи писателей-земляков. — «Известия», 1959, 28 III.

Кімната І. Франка в бібліотеці в селищі Іван Франко Львівської обл.; музей М. Шашкевича в с. Підлися Львівської обл.

Мундяк М. Діяльність І. Франка в галузі чехословацько-українських зв'язків. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 186—201.

Муратов А. Знавець серця людського. Гоголь в оцінці Шевченка і Франка. До 150-річчя з дня народження М. В. Гоголя. — «Вільне життя», 1959, 1 IV.

Невідома передмова І. Франка з 1877 р. — «Рад. літературознавство», 1959, № 6, с. 134. Подав О. Дей.

Передмова до перекладу «Сцени із поеми Гюстава Флобера «Покуса святого Антона», яку переклав І. Белей.

Неврлі М. Міжслов'янське літературне єднання. — «Всесвіт», 1959, № 8, с. 128.

Про відзначення 300-річчя Возз'єднання України з Росією та 100-річчя з дня народження І. Франка на Україні, в Чехословаччині, Польщі, Болгарії).

Недзвідський А. Образ позитивного героя в поезії Івана Франка. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2. К., 1959, с. 3—15.

Несен В. Телеграма в Париж. — «Зміна». 1959, № 8, с. 11; Цікава знахідка. — «Вільна Україна», 1959, 7 VII.

Телеграма львівських літераторів у зв'язку зі смертю Еміля Золя. В числі підписів також підпис І. Франка.

Нечиталюк М. Невтомний трудівник науки.— «Жовтень, 1959, № 11, с. 148—152.

П'ять років з дня смерті визначного радянського вченого М. С. Возняка.

Нечиталюк М. Сучасність у ранніх п'єсах Івана Франка. — «Жовтень», 1959, № 5, с. 133—141.

Опис автографів українських письменників. (XIX — початок XX ст.). К., Вид-во АН УРСР, 1959. 215 с. З факсиміле. (Академія наук УРСР. Державна публічна бібліотека УРСР). Складачі: А. Адаменко, Д. Іофанов, З. Кирилюк. Відп. редактор чл.-кор. АН УРСР Є. П. Кирилюк.

Автографи І. Франка, що зберігаються в Публічній бібліотеці УРСР, с. 148—164.

Осадчук І. По залах музею Івана Франка. — «Прикарпатська правда», 1959, 4 І.

Музей Івана Франка у Львові.

Охріменко П. Казки Івана Франка білоруською мовою. — «Жовтень», 1959, № 8, с. 155—156.

Рец. на видання казок І. Франка білоруською мовою: Іван Франко. Калі звяры ящчэ умелі гаварыць. Мінск, 1958.

Охріменко П. Українсько-білоруські літературно-фольклорні зв'язки. К., 1959, 36 с. (Товариство для поширення політичних і наукових знань Української РСР).

М. Богданович — перекладач творів І. Франка білоруською мовою; вплив І. Франка на білоруську літературу, с. 25—26.
Рец. Перепелиця П. — «Літ. газета», 1959, 16 X.

Павличко Д. Земле Шевченкова, земле Франкова. (Вірш). — «Жовтень», 1959, № 9, с. 97—98.

Павличко Д. Останній сонет. (Вірш). — «Жовтень», 1959, № 9, с. 98.

Пам'ятник Івану Франку. — «Зоря», 1959, 4 І.

Пам'ятник І. Франку в Дрогобичі. Фото і кор. текст.

Пархоменко М. Иван Франко — публицист, критик и историк литературы. — В кн.: Иван Франко. Сочинения в десяти томах. Том девятый. Статьи о литературе. М., Государственное издательство художественной литературы, 1959, с. 5—45.

Пачовський Т. Юліуш Словацький в українській літературі. — «Жовтень», 1959. № 9, с. 152—154.

Вплив Ю. Словацького на творчість І. Франка. І. Франко — дослідник творчості Ю. Словацького.

Петраш Й. Аналіз сюжету і композиції повісті «Борислав сміється» в 9 класі. — «Література в школі», 1959; № 2, с. 47—51.

Петраш Й. Зв'язки Івана Франка з бориславськими робітниками. — «Жовтень», 1959, № 2, с. 112—117.

Пінчук С. Видатний борець проти унії і Ватікану. (Іван Вишенський). — «Жовтень», 1959, № 8, с. 127—138.

Пінчук С. Іван Вишенський. Літературний портрет. К., Державне вид-во художньої літератури, 1959. 95 с.

І. Франко — дослідник життя і творчості Івана Вишенського та автор поеми «Іван Вишенський».

Погребенник Ф. Збірочка революційних пісень. — «Жовтень». 1959, № 2, с. 117—119.

Про збірочку під. заг. «Співаник робочих», яку видав нелегально С. Анюта в м. Чернівці у 1920 році. У збірку включено дві поезії І. Франка з деякими змінами в тексті.

Погребенник Ф. Михайло Петрушевич. До 90-річчя з дня народження письменника. — «Прикарпатська правда», 1959, 9 IX.

Творчість І. Петрушевича в оцінці І. Франка.

Попов П. Албанія в російській та українській літературах XV—XX ст. З історії міжнародних літературних зв'язків. К., Вид-во АН УРСР. 1959. 336 с. (Академія наук УРСР. Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка). Відп. редактор акад. О. І. Білецький.

І. Франко, див. за покажчиком імен. На с. 299—311 опубліковані переклади албанських народних пісень, зроблені І. Франком.

Регушевський Є. Граматична термінологія в наукових і публіцистичних працях І. Я. Франка. — «Наукові записки Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького», т. 31. 1959, с. 27—38.

Ривкіс Я. Іван Франко — дослідник російської та зарубіжної літератур. Житомир, 1959. 196 с. (Житомирський державний педагогічний інститут ім. Івана Франка. Наукові записки, том 10).

Зміст. Вступ. Погляди Ів. Франка на завдання літературної критики; Золотий міст між народами; Ів. Франко — дослідник слов'янських літератур (російської, польської та чеської); Ів. Франко — дослідник французької літератури; Ів. Франко — дослідник англійської літератури; Ів. Франко — дослідник німецької літератури.

Ривкіс Я. Поема Івана Франка «Смерть Каїна». — «Рад. літературознавство», 1959, № 5, с. 26—38.

Романченко І. Гнівне слово Івана Франка. (Про боротьбу письменника проти релігії і церкви). — «Вільна Україна», 1959, 10 І.

Слупский И. Иван Франко — народный кандидат. Страницы истории. — «Львов. правда», 1959, 18 II.

Слупський І. Як Іван Франко до парламенту обирався. — «Рад. слово», 1959, 1 III.

Слупський І. Як тернопільчани обирали Івана Франка. З виборів у минулому. — «Вільне життя», 1959, 1 III.

Там, де бував Каменяр. (Експедиція вчених і письменників-франкознавців). — «Літ. газета». 1959, 14 VII.

Трофимук С. Степан Тудор про Івана Франка. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 164—177.

С. Тудор про Івана Франка. — «Рад. літературознавство», 1959, № 5, с. 102—104. Подав В. Бєляєв.

І. Я. Франко. Гостем у німців. Співробітництво Івана Франка у німецькій соціал-демократичній і прогресивній пресі. — «Рад. літературознавство», 1959. № 2, с. 120—130. Подав І. Басс.

До збірки «Гостем у німців» (аналогічно до збірника «В наймах у сусідів»), підготовленої І. Франком у 1912 році, входили статті І. Франка, надруковані у німецькій пресі та перекладені українською мовою. В даній публікації надруковано тільки дві статті: 1. Еміграція галицьких селян; 2. Селянський рух у Галичині.

Франко І. Для домашнього вогнища. (Вистава у Дніпропетровському російському драматичному театрі ім. О. М. Горького).

Рец. на виставу 1. Вакуленко К. — «Зоря», 1959, 11. II.
2. Сирык И. — «Днепровская правда», 1959, 14 II.
3. Мешкіс Б. Дві нові вистави. — «Дзержинець», 1959, 14 III.

Франко І. Перехресні стежки. (П'єса в постановці Дніпропетровського театру ім. Т. Г. Шевченка).

Рец. на виставу Потьомкіна А. Твір Івана Франка на сцені. — «Зоря», 1959, 18. X.

Франко І. Украдене щастя. (Опера. Гастролі Львівського театру опери та балету ім. Івана Франка у Києві). — «Вечірній Київ», 1959, 24 VIII.

Франко Тарас Іванович. До 70-річчя з дня народження. (Привітання від Правління Спілки письменників України синові І. Я. Франка, дослідникові спадщини письменника та авторові спогадів про батька). — «Літ. газета». 1959, 10. III.

Франко Т. Забытая статья Ивана Франко. — «Сов. Украина», 1959, кн. 2, с. 153—156.

Про статтю І. Я. Франка «Де ж властиво безголов'я?», надруковану в газеті «Руслан», 1904, № 259.

Франко Т. Іван Франко і фізична культура. — «Фізкультура і спорт», 1959, № 9, с. 26.

Цапенко І. Про художні особливості повісті Івана Франка. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 16—32.

Четверта щорічна наукова сесія, присвячена вивченню творчості Івана Яковича Франка, 24—26 вересня 1959 р. Львів, 1959. 8 с. (МВО УРСР. Львівський державний університет ім. Івана Франка).

Замітка в пресі про наукову сесію. Тростянецький О. Франківська сесія. — «Літ. газета», 1959, 6 X.

Шанюк І. В Житомирському пединституті. — «Рад. літературознавство», 1959, № 1, с. 158.

Тематика з франкознавства.

Шевченко Л. Сторінка з етнографії діяльності В. М. Гнатюка. — «Народна творчість і етнографія», 1959, № 1, с. 101—105.

В. Гнатюк — визначний український етнограф, довголітній співробітник І. Франка.

Шереметьєв М. Шкільна опера. — «Вільна Україна», 1959, 23 V.

Постановка казки І. Франка «Ріпка» у Львівській залізничній середній школі № 2.

Шуст Я. Експедиція франкознавців. — «Вільна Україна», 1959, 7 VII.

Експедиція франкознавців Львова і Києва по місцях, де перебував І. Франко і інші українські письменники.

Щурат С. До хронології поетичних творів Ю. Федьковича. (З додатком одного невідомого листа письменника). — «Рад. літературознавство», 1959, № 4, с. 109—114.

І. Франко — видавець творів Ю. Федьковича. Творчість Ю. Федьковича в оцінці І. Франка.

Щурат С. Іван Франко і російські народники. — «Дослідження творчості Івана Франка». Вип. 2, К., 1959, с. 91—102.

Ющенко О. Заповіт поета. Криворівня. Над світом. (Вірші). — В кн.: Ющенко О. Люди і квіти. К., «Радянський письменник», 1959, с. 42—44, 45—46, 39—41.

Якби каміння говорило. (Кінокартина за мотивами «Бориславських оповідань» І. Франка. Виробництво Київської студії ім. О. Довженка).

Рец. 1. Міщишин С. Герої творів Івана Франка на екрані. — «Червоний прапор», 1959, 6 VII.
2. Арсій А. «Закарпатська правда», 1959, 22 VI.
3. Остапенко Г. — «Вільне життя», 1959, 10 VII.

Ярошенко А. Незламний боєць революції. (Василь Федорович Коцко). — В кн.: За волю народу. Біографічні нариси про видатних діячів революційного руху в Західній Україні. Львів, Книжково-журнальне вид-во, 1959, с. 7—24.

В. Ф. Коцко, автор спогадів про І. Франка.

Ящук П. На сторожі революційної поезії Кобзаря. — «Жовтень», 1959, № 117—122.

І. Франко і М. Павлик на сторожі Шевченкової спадщини.

П. КРАВЧУК

ТВОРИ ІВАНА ФРАНКА НА СТОРІНКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОГРЕСИВНОЇ ПРЕСИ В КАНАДІ

Твори Івана Франка за останніх 50 років друкувалися на сторінках таких українських прогресивних газет і журналів у Канаді: «Робочий народ» (виходив у Вінніпегу з 1909 до 1918 р.), «Українські робітничі вісті» (Вінніпег, 1919—1937 рр.), «Голос праці» (Вінніпег, 1922—1924 рр.), «Робітниця» (Вінніпег, 1924—1937 рр.), «Фармерське життя» (Вінніпег, 1925—1940 рр.), «Світ молоді» (Вінніпег, 1927—1930 рр.), «Народна газета» (Вінніпег, 1937—1940 рр.), «Новий світ» (Монтреаль, 1927—1929 рр.), «Українське життя» (виходить з 1941 р. у Торонто), «Українське слово» (виходить з 1943 р. у Вінніпегу), «Ukrainian Canadian» (виходить з 1947 р. у Торонто).

У бібліографічному списку ці видання подаються в скороченні: «Робочий народ»—«РН»; «Українські робітничі вісті»—«УРВ»; «Голос праці» — «ГП»; «Робітниця» — «Роб.»; «Фармерське життя» — «ФЖ»; «Світ молоді» — «СМ»; «Народна газета» — «НГ»; «Українське життя» — «УЖ»; «Українське слово» — «УС»; «Новий світ» — «НС».

Бібліографічний список складений у хронологічному порядку — за роками.

1911

Нерівність, як вона повстала і який з неї вихід. (Уривок з книги «Що таке поступ?»). «РН», чч. 16, 17, 18, 19, 20, 21; 22.

1912

Скоки поступу. (Уривок з книги «Що таке поступ?»). «РН», чч. 6, 7, 8, 9.

Свиня. Оповідання. «РН», ч. 22.

Як русин товкся по тім світі. Оповідання. «РН», чч. 24, 25, 26, 27.
Товаришам. Вірш. «РН», ч. 29.

1913

Гимн. Вірш. «РН», ч. 3.

1917

Казка про Добробит. Оповідання. «РН», ч. 17.

1918

Гимн. (Вічний революціонер). Вірш. «РН», ч. 45.

1922

Конкістадори. Вірш. «ГП», ч. 2.
Із Книги Кааф. Пісня III. «ГП», ч. 2.
Із Книги Кааф. Пісня IV. «ГП», ч. 3.
Золоті слова Івана Франка. (Уривки поезій). «УРВ», ч. 34.

1924

Товаришам з тюрми. Вірш. «Роб.», ч. 2.
Де не лилися ви в нашій бувальщині. Вірш. «Роб.», ч. 3—4.
Нехай і так... Вірш. «Роб.», ч. 3—4.
Емігранти. Вірш. «Роб.», ч. 5.
Циганка. Вірш. «Роб.», ч. 7.
Все те саме. Вірш. «Роб.», ч. 9—10.

1925

Про господаря і вужа. Народна казка. «Роб.», ч. 9.
Ех, не люби мене, дівчино! Вірш. «Роб.», ч. 15.

1926

Лист з Бразілії. Вірш. «Роб.», ч. 14.
Строфи. «Роб.», ч. 16.
Сучасна приказка. Вірш. «Роб.», ч. 17.
Строфи. «Роб.», ч. 17.
Жінка. Вірш. «Роб.», ч. 23.
Пророк Йона. Із К. Гавлічка-Боровського. «Роб.», ч. 23.

1927

Христос і хрест. Вірш. «Роб.», ч. 1.
Указ проти голоду. Вірш. «Роб.», ч. 1.
Доказує що сили... Вірш. «Роб.», ч. 11.
На суді. Вірш. «Роб.», ч. 20.
Про нерозум. Вірш. «СМ», ч. 4.
Ріпка. Оповідання. «СМ», ч. 9.

1928

Грицева шкільна наука. Оповідання. «СМ», ч. 1.
Їжак і заяць. Оповідання. «СМ», ч. 2.
У долині село лежить. Вірш. «СМ», ч. 4.
Парада. (Не високо мудрий). Вірш. «СМ», ч. 5.
Каменярі. Вірш. «СМ», ч. 5.
Осел і лев. Оповідання. «СМ», ч. 7.
Каменярі. Вірш. «Роб.», ч. 10.
Свинська конституція. «Роб.», ч. 10.
Культура середніх віків. Стаття. «НС», ч. 1—6.

1929

Всюди нівечиться правда. Вірш. «Роб.», ч. 10.
Каменярі. Вірш. «Роб.», ч. 10.
Моя зустріч з Олексою. Оповідання. «Роб.», ч. 10 і 11.
У долині село лежить... Вірш. «Роб.», ч. 16.
Нехай і так... Вірш. «Роб.», ч. 16.
Сльози жіночі. Вірш. «Роб.», ч. 19.
Будівля. «УРВ», ч. 62.
Новий шлях. «УРВ», ч. 62.
Борислав сміється. (Уривок). «УРВ», ч. 62.
Гимн. Вірш. «УРВ», ч. 62.
Коли понуєш... (Емігранти). Вірш. «УРВ», ч. 77.
Товаришам з тюрми. Вірш. «УРВ», ч. 107.

1930

Анні Павликівній. Вірш. «Роб.», ч. 10.
Пісня і праця. Вірш. «Роб.», ч. 10.
Нехай і так... Вірш. «Роб.», ч. 11.
На суді. Вірш. «Роб.», ч. 14.
Нафтові копальні в Галичині. Ще тиждень тривала тиша в Бориславі. (Уривки з повісті «Борислав сміється»). «УРВ», ч. 62.
На суді. Вірш. «УРВ», ч. 62.

1933

Панщизняний хліб. Оповідання. «ФЖ», ч. 34 і 35.

1937

Ідилля. Вірш. «Роб.», ч. 3.
На суді. Вірш. «НГ», ч. 22.
Свинська конституція. Оповідання. «НГ», ч. 22.
Перед повстанням. (Уривок з повісті «Борислав сміється»). «НГ», ч. 76.
Свинська конституція. Оповідання. «ФЖ», ч. 46.
На суді. Вірш. «ФЖ», ч. 46.

1938

Дещо про себе самого. Стаття. «НГ», ч. 127.
Сідоглавому. (Уривок). Вірш. «НГ», ч. 127.

1939

Самий про себе. (Уривок з передмови до збірки оповідань польською мовою). «ФЖ», ч. 21.
Лесишина челядь. (Уривок). «НГ», ч. 127.

1940

По селах. Вірш. «НГ», ч. 9.
Передмова до збірки «Добрий заробок», «НГ», ч. 129.
Народна пісня. (Глянь на криницю...). Вірш. «НГ», ч. 136.

1941

Semper idem. Вірш. «УЖ», ч. 10.

1942

Товаришам. Вірш. «УЖ», ч. 34.
Всюди нівечиться правда. Вірш. «УЖ», ч. 34.

1944

І душа вглибляєсь. Вірш. «УС», ч. 17.

1947

Блажен муж. Вірш. «УС», ч. 22.

1948

Schön Schreiben. Оповідання. «УЖ», ч. 18.
Рубач. Оповідання. «УЖ», ч. 21.
Вівчар. Оповідання.«УЖ», ч. 21.
Як там у небі? Вірш. «УС», ч. 25.

1949

Вічний революціонер. Вірш. «УЖ», ч. 21.

1950

Тюремні сонети. «УЖ», ч. 22.
Оселедець і русин — обидва пісні. Вірш. «УС», ч. 14.
На межі. Вірш. «УС», ч. 30.
До Бразілії. Вірш. «УС», ч. 44.
Гей, розіллялось ти, рускеє горе. Вірш. «УС», ч. 47.

1951

Вічний революціонер. Вірш. «УС», ч. 21.
Гадки над мужицькою скибою. Вірш. «УС», ч. 21.

1953

Захар Беркут. «УЖ», від 1 до 34 числа. Передрук усієї повісті.
Ботокудські ідеали. (Уривок). Вірш. «УС», ч. 33.

1955

Меморандум будяків. Вірш. «УС», ч. 4.
Земле моя. Вірш. «УС», ч. 21.
Розвивайся, лозо... Вірш. «УС», ч. 23.
Не довго я в світі ще... Вірш. «УС», ч. 34.
Ріпник. Оповідання. «УС», ч. 48. (Початок).
Строфи. «УС», ч. 51.
Грицева шкільна наука. Оповідання. «УЖ», ч. 48.
Земле моя, всеплодющая мати. Вірш. «УЖ», ч. 48.
У кузні. Оповідання. «УЖ», ч. 49.
Ex nihilo. Вірш. «УЖ», ч. 51.
З новим роком. Вірш. «УЖ», ч. 52.
Де не лилися ви в нашій бувальщині. Вірш. «УЖ», ч. 52.
Ріпник. Оповідання. «УС», ч. 1. (Закінчення).
Звичайний чоловік. Оповідання. «УС», ч. 2.

1956

Чим пісня жива? Вірш. «УС», ч. 2.
Ліси і пасовиська. Оповідання. «УС», в чч. 4 і 5.
Лесишина челядь. Оповідання. «УС», в чч. 6 і 7.
Задля празника. Оповідання. «УС», в чч. 8 і 9.
Каменярі. Вірш. «УС», ч. 27.
З новим роком. Вірш. «УС», ч. 52.
Супокій. Вірш. «УЖ», ч. 2.
Вівчар. Оповідання. «УЖ», ч. 3.
Пісня будущини. Вірш. «УЖ», ч. 3.
Добрий заробок. Оповідання. «УЖ», ч. 4.
В село ходив. Вірш. «УЖ», ч. 4.
Молода Русь. Оповідання. «УЖ», ч. 5.
Пісня і праця. Вірш. «УЖ», ч. 5.
Звичайний чоловік. Оповідання. «УЖ», ч. 6.
Патріотичні пориви. Оповідання. «УЖ», ч. 7.
Вільгельм Телль. Оповідання. «УЖ», ч. 8.
Рубач. Оповідання. «УЖ», ч. 9.
Як там у небі? Вірш. «УЖ», ч. 9.
Доктор Бессервіссер. Оповідання. «УЖ», ч. 10.
Свинська конституція. Оповідання. «УЖ», ч. 11.
Хлібороб. Вірш. «УЖ», ч. 11.
Казка про Добробит. Оповідання. «УЖ», ч. 12.
Історія кожуха. Оповідання. «УЖ», ч. 13.
Поєдинок. Оповідання, «УЖ», ч. 14.
Отець-гуморист. Оповідання. «УЖ», ч. 16.
Гриць Турчин. Вірш. «УЖ», ч. 16.
Беркут. Вірш. «УЖ», ч. 17.
Сучасна приказка. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Годуй гадюк. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Хто перший. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Трагедія артистки. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Строфи. «УЖ», ч. 20.
Майстер Свирид. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Себе самого. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Як сережки. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Здоров, Степане. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Співакові. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Не забудь. Вірш. «УЖ», ч. 20.
Задля празника. Оповідання. «УЖ», ч. 21.
Журавлі. Вірш. «УЖ», ч. 21.
На роботі. Оповідання. «УЖ», ч. 22.*

Торонто, Канада.

---

* Бібліографія за 1957, 1958, 1959 і 1960 роки буде вміщена в наступному збірнику «Іван Франко».

ЗМІСТ

Стор.

ПУБЛІКАЦІЇ ТА МАТЕРІАЛИ

М. Деркач, А. Скоць. Невідома редакція поеми І. Франка «Смерть Каїна» 5
І. Денисюк. Лист Михайла Павлика до Івана Франка, перехоплений поліцією 20
М. Гресько. Дві маловідомі статті І. Франка про Мопассана 31
Я. Шуст. Псевдонімна стаття Івана Франка про Тараса Шевченка 44

СТАТТІ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ

А. Пашук. Питання переходу від капіталізму до соціалізму в ранній творчості Ів. Франка (70—80-ті роки XIX ст.) . . . 67
А. Скоць. Франкова версія образу Каїна в поемі «Смерть Каїна» 95
Т. Пачовський. Твори Ю. Словацького в оцінці І. Франка 110
М. Рева. Франко про принципи реалістичного методу Шевченка 118
З. Березинська. Німецька народна епічна поезія в перекладах Івана Франка 130
Є. Бортник. Іван Франко про Мільтона і його трагедію «Самсон-борець» 141
І. Петличний. Прислів'я і приказки в мові художньої прози І. Франка 151

БІБЛІОГРАФІЯ

О. Мороз і М. Мороз. Радянське франкознавство за двадцять років (1939—1959) 179
П. Кравчук. Твори Івана Франка на сторінках української прогресивної преси в Канаді 389

Редактор І. Л. Моторнюк.
Техредактор В. Ф. Любченко
Коректор З. Я. Козачук

**Иван Франко. Статьи и материалы.
Сборник восьмой.**

БГ 00971. Здано до набору 2/XII 1959 р. Підписано до друку 7/IV 1960 р. Формат 60 x 92 1/16. Паперов. арк. 12,375. Друк. арк. 24,75 + 1 вкл. Обл.-вид. арк. 24,03. Тираж 1 000.
Ціна 11 крб. 20 коп. Зам. 900.

Друкарня Львівського державного університету.
Львів, Університетська, 1.

Иван Ефимович Сидоренко
Мурат

Ціна 11 крб. 20 коп.